

18.a.8-6.

Nº 1
24-106

Biblioteca Universitaria
GRANADA
Sala A
Estante 24
Número 216

131848923

UNIVERSITARIA
GRANADA

~~prohibita a 7mo Regio 1783~~

DE R-9410

PROVIDENTIA
EX SENTENTIA
PLATONIS

del collegio de la comp^a
de Jesus de ...

LIBER.

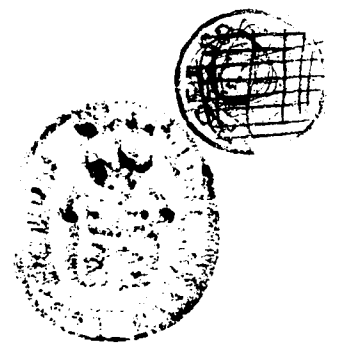
*Ubi etiam de Ideis, et Daemonibus accurate
disputatur.*

AUCTORE
THOMA GIANINIO FERRARIENSI.

CVM PRIVILEGIO.

NON COMEDITIS
FRUGES HEREMAGU

PATAVI
APVD PAVLVM MEIETTVM.
M. D. LXXXVIII.

MO MO
 ILLVST·ACREVEREND·
 ALEXANDRO ESTENSI

THOMAS GIANINIUS FELICITATEM.

*Consideranti mihi ,
 ALEXANDER
 Amplissime , in
 cuius rei explica-
 tione ingenij mei
 vires primum e-
 xercerem , atque
 multas , variasq̃*

*magnarum , pulcherrimarumq̃ rerum qua-
 stiones mihi ante oculos proponenti , providen-
 tia in primis visa est idonea , de qua quarerem ,
 et digna , in qua dispicienda multum studij ad-
 hiberem , quid .n. providentia vel uberius ad
 fructum ? vel iucundius ad oblectationem ?
 vel melius ad vitam ? Sanè in singulis rerum*

*naturalium disquisitionibus magna vis, ma-
gnamq; momentum positum est ad animum
excolendum, & ad benè, beateq; uiuendum,
quòd nulla est res natura, in qua non miran-
dum, non frugiferum aliquod inditum habea-
tur, attamen admirabile est, quantum inter
omnes una ex cellat prouidentia inuestigatio,
quippe huius; siue aspiciamus flores lectissi-
mos, qui non ornant modò, verum etiam mi-
rificè alunt, ac impleunt nostros animos; siue
intueamur eximiam maiestatem, qua tam lon-
gè, lateq; patet, quàm latè, longèq; funditur
mundi amplitudo, faciliè intelligemus, nullam
esse philosophia tractationem, qua aut in irabi-
liorem iucunditatis, & utilitatis fructum no-
bis præbeat, aut maiori sit digna consideratio-
ne. Cum igitur totam hanc quæstionem à Pla-
tonicis, Aristotelicisq; decretis non discedens
duobus libris explicassem, horum alterum, in
quo Platonem potissimum sequor, neminem
habui, cuius dicatione nobilitare malletm,
quàm Tua Princeps Illustriss. qui ex ea fa-
milia natus es, qua Dei concessu hominum
generi data est, ut sua gratia omnium huma-
narum, diuinarumq; disciplinarum studia ma-*

gnificè

*gnificè foueat, atque sua auctoritate bonarum
literarum cultores ab inuidis, & maleuolis mi-
rabiler tueatur. Huc accesserunt summa
in Te eximia probitatis spes, summa ingenii
excellētis indoles, summaq; singularis virtu-
tis ornamenta, ob qua Serenissimus, Magna-
nimusq; ALPHONSVS, Princeps cum
omni virtute Heroica valde cumulatus, tum
in cognoscendis, perpendēdisq; hominum inge-
niis planè mirus, Te dignum iudicauit, quem
ad amplissima sacerdotia eligeret; & ego iam
pridem Tibi Et me totum addixi, & primos
industria, ac diligentia meae fructus consecra-
re decreui. Accipe igitur ALEXAN-
D E R Humanissime hunc meum qualen-
cunque libellum, si non eruditione præstan-
tem, non obscurum tamen meae erga Te im-
mortalis obseruantiae monumentum, quem si
abs Te aliqua ex parte probari intellexero,
plurimum illi splendoris accessisse arbitrabor.
Viue quàm felicissimè, & me, Lucamq; pa-
trem meum. Tibi ex aīo deditissimum Tua
gratia minimè indignos iudicare ne graueris.*

CAPITA HVIVS LIBRI.

PROVIDENTIAM quibus rationibus Platonici confirmant. Cap. 1. pag. 4.
 In quot partes providentia à Platonicis dividatur. Cap. 2. pag. 7.
 Quot, & quales Diuinitatis gradus fuerint à Platonicis constituti. Cap. 3. 12.
 Deus quibus nominibus à veteribus, & Platonicis nuncupetur. Cap. 4. 21.
 Quae Platonicos impulerint, ut statuerent ex Deo fluere Mentem, & Verbum, per quod omnia facta sunt. Cap. 5. 27.
 Idea quid significant Platoni, & ubi posita sint. Cap. 6. 34.
 Mens idcirco exornata est mundus intelligibilis, ad cuius similitudinem hic sensibilis fuit procreatus. Cap. 7. 40.
 Quibus rationibus probent Academici ideas esse in ratione rerum. Cap. 8. 44.
 Idea quas utilitates dicantur ex se fundere. Cap. 9. 49.
 Idea quid sit iuxta Pythagoreorum, & Platoniorum opinionem. Cap. 10. 52.
 Idea quorum sit, & non sit. Cap. 11. 55.
 Ex Mente Anima procedit, qua regitur tota hac rerum uniuersitas. Cap. 12. 58.
 Sententia Platonis explicatio, qua asseritur animam ex diuidua, indiuiduaq; substantia esse compositam. Cap. 13. 61.
 Circa Animam mundi quorundam errores aperiantur. Cap. 14. 64.
 Singulis sphaeris singulae animae sunt tributa, ad quas pertinet providentia minus generalis. Cap. 15. 69.
 Afferuntur argumenta, quibus Demones esse in rerum natura persuadetur. Cap. 16. 83.

Demon

Demon quid sit, atque in quot, & quos ordines Demones distribuuntur. Cap. 17. 88.
 Quae Demorum sint munera. Cap. 18. 93.
 Mens omnia moderatur, uniuersumq; non consilio, sed sua prorsus natura condidit, atque administrat. Cap. 19. 99.
 Quomodo hic mundus à Mente adeo dissimilis ex ipsa Mente potuerit emanare. Cap. 20. 105.
 Quot, quae uel munera Mens dicatur sustinere in officio providentiae persoluedo; Providentia quid sit, Et cur Diu, ac Demones uarias mundi partes dicantur sortiri. Cap. 21. 110.
 Omnia huiusce uniuersitatis ita aptè, & ordine sunt disposita, ut nullus casus, & fortuna locus relinquatur. Cap. 22. 114.
 In mundo nullum malum est alicuius autoritatis. Cap. 23. 117.
 De providentia non est, ut quis conqueratur, si hominum plerique iniuste uitam agentes nihil mali reportent. Cap. 24. 125.
 In quam sententiam accipienda sit Pythagorica, & Platonica metempsychosis. Cap. 25. 130.
 Quae probis hominibus contingunt aduersa momenti nihil habent ad providentiam euertendam. Cap. 26. 137.
 Cur hominum animae in caduca corpora demittantur. Cap. 27. 141.
 Providentia minime prohibet, quin singula perficiant sui muneris functiones. Cap. 28. 151.
 Cognitio diuina quamuis certa sit, & immutabilis rebus tamen minime affert necessitatem. Cap. 29. 158.
 De fato multorum, atque ipsius Platonis opinio explicatur. Cap. 30. 162.

Errata	sic	Corrigito
Pag. Lin.		
9. 29.	Proclirius	proclinus
	32. sine	siue
12. 1.	condidit ad	condidit ad
	16. assignat	assignant
	26. quid piam	quidpiam
16. 34.	Plutarcho interpre- tante lib. de Iside, & Osiride sensit.	(Plutarcho interpretate lib. de Isi- de, & Osiride, atq; Chalcidio affirmate in explat. i Tim.) se
22. 29.	imitatus est ueteres	imitatus ueteres (sit
	31. & Mercurium	& precipue Mercurium.
36. 8.	illas phæra	illa sphæra
57. 15.	esseuerant	asseuerant.
58. 32.	pulcherimum	pulcherrimum
64. 25.	Animam	Anima
72. 35.	uniuersi	uniuersi
76. 24.	primarum	proximarum
83. 29.	perfectissimam	perfectissimam
87. 16.	eas	eis
96. 1.	afficiunt.	efficiunt
98. 24.	ne	ac
100. 25.	continetur	continetur
121. 8.	quorum	horum
123. 13.	uniuersi	uniuersi.

Leuiora Lectoris aequitati sunt permissa.

THOMAE GIANINII FERRARIENSIS.

DE PROVIDENTIA

Ad sententiam Platonis, Platoniorum,
& Veterum Sapientum:

Liber Vnus.

INTER viles necessariasque Philosophiæ disquisitiones ea sanè, qua providentia indagatur, communi omnium ore celebratur; Hac enim probe perspecta potest quilibet cum in prima philosophiæ parte, quæ versatur circa res à materia omnino separatas, tum in altera, quæ rerum naturalium causas perscrutatur, complures tollere dubitationes. Maxima autem utilitati maxima etiam tractandi difficultas videtur adiuncta, cum nullus serè in vniuersa philosophia existat locus, qui philosophorum æquè torserit ingenia, arque hic de providentia; Multi namque philosophi cum hanc aspectabilem mundi vniuersitatem, insatiabilemque rerum varietatem oculis atque animo perlustrassent, Dei providentia mundum administrari, eamque rebus mundanis consulere, ac animantium commoda, vitasque tueri non iniuria crediderunt. Fuere nonnulli, qui hunc terrarum orbem esse latissimum fortunæ campum animaduertentes, atque Deum mi-

lis occupationibus, nullis molestis, operosisque negotijs posse implicari persuasum habentes omnem providentiam à mundo ablegarunt, eumque vt fors tulerit administrari prodiderunt. Nec desuerunt, qui Deum res mundi quidem curare dixerunt, sed hoc perparcè admodum atque negligenter facere, quippe qui paruis neglectis magnorum duntaxat habeat curam. Alij alia (ne nunc persequar singulorum opiniones) de providentia, Dei que natura tradiderunt, & in tanta varietate ac dissensione (quod magnæ difficultatis est indicium) sunt constituti, vt in hac re tot esse discrepantes philosophorum sententias magna sit dignum admiratione. Verumenimvero cum studium nostrum rei difficultate debeat potius incitari, quam retardari, pulchrum equidem duco totum animum, atque omnem curam, operam, diligentiamque in hac re consideranda adhibere, ac quæ fuerit Platonis, & Aristotelis opinio, diligenter inquirere. Nec me quispiam exagitet, si post viros omni honore & autoritate dignos hac de re scribere aggredior, siquidem non istud facio, quia scire me putem quæ cæteri hactenus ignorarunt, sed ut obscuras Platonis, & Aristotelis sententias explanando, & quæ latent in positis principijs eruendo totam hanc disquisitionem, quantum efficere, atque consequi possum, rectè, atque ordine explicem, quod veteres Peripatetici, & Academicorum plerique præstare minimè curarunt. Cum itaque de providentia verba sim facturus, omnes velim primùm admonitos me in scholis philosophorum hæc de Platonis, Aristotelisque sententia publicare, quæ nunquid vera sint, viderint illi: Mihi profectò sum optimè conscius ea veritati esse maximè cõsentanea, quæ sanctissimi homines Dionysius, Basilius, Cyrillus, Theodoretus, Hieronymus, Augustinus, Gregorij, Thomas, cæteri que Theologi magno viri ingenio de providentia literis tradiderunt. Atqui hoc tempore non de veritate, sed de Platonica, Aristotelicaque opinione lites aguntur. De providentia igitur cum quærat, non possumus de ea sine errore disputare, nisi primùm illius vocabulum in suas notiones distinguamus.

stinguamus, atque illam explanemus, quæ in hac disquisitione nobis est proposita. Vox providentiæ, quæ græcè *πρόνοια* dicitur, plures apud scriptores inuenit significationes, siquidem Deus fuit quandoque providentia nominatus, ut qui sit Philopono lib. 3. de anima explicante *πρό τοῦ νοῦ*, hoc est ante Mentem. Interdum providentia sumitur pro prævidentia, per quam futurum aliquod prævidetur, antequam eueniat. Quinetiam solemus providentiam appellare rationem, quæ in animo providentis est impressa, quæque providens ipse singula disponit, quæ ipsius imperio subiiciuntur. Ratiocinationi præterea nomen providentiæ tribuimus, quia quispiam de liberat, qua conditione expediat aliquod moliri, & qua ratione quamoptimè quoad fieri potest construere. Denique providentia viurpatur pro functione, quam id, quod providet, cernitur exercere in ijs administrandis, quæ in ipsius sunt potestate, & ditione. Hæc nobis de providentia differentibus proprior erit significatio, hancque cæteris repudiatis solam amplectemur inquirentes nunquid vniuersum alicuius curationi subiiciatur. Tota autem hæc tractatio duobus libris erit à nobis explicata, quorum altero Platonis, altero Aristotelis de providentia sanctiones persequemur, in quibus excutiendis si aliquæ occurrent dubitationes haud contemnendæ, in his profligandis paulisper immorabimur, has tamen ita exponemus, ut eas nec leuiter attingere, nec nimis prolixè explicare videamur. Sed ne res in longum differatur, iam desinamus præfari, & rem propositam aggrediamur à Platonis opinione exorsî.

in aliam partem sequitur, in qua dicitur, quod si quis
 volens subnecti ad idem basiliense sequitur, hoc est, quod
 A 2 Pro-

*Providentiam quibus rationibus Platonici**confirmant. Cap. I.*

MVITA & varia de providentia scripserunt plures inter antiquos & recentes Academicos, quippe plura, quæ ad hanc rem pertinent, in Plutarchi, Porphyrij, Iamblichi, Maximi Tyrij, Chalcidij, Ficini, & aliorum, qui Platonis doctrinam sunt amplexi, monumentis descripta reperiuntur, sed ita fusè & indistinctè singula sunt disposita, ut ordo in illis ab omnibus merito desideretur. Plotinus, & Proclus etsi pluribus in libris omnia ferè ad hanc tractationem facientia attingere videantur, multa tamen ab his, (ut arbitror) cum fuerint prætermittenda, & plurima in ipsorum scriptis sint magnopere perplexa, ac multis obscuritatibus involuta, mihi, qui hanc quæstionem paulò apertius & diligentius (modò possim) tractare constitui, commodissimus locus fuit relictus. Hunc mundum esse diuina providentia constitutum omnes Academici apertissime senserunt, nam Plato sic loquitur de providentia, ut planè affirmet Deum rebus omnibus præsentem gubernacula totius orbis manibus continere, suoque nutu cuncta gubernare. In Philebonamque omnium sapientum testimonio rationem providentiæ confirmavit, qui consentiunt Mentem esse gubernatricem cæli ac terræ, & multis interpositis adiecit quandam uniuerso incubare causam non contemnendam, quæ ornat, connectitque annos, menses, & horas, quæque sapientia & Mens nuncupatur. Et lib. 10. legum postquam demonstravit Deos esse, aduersus illos aggreditur disputationem, qui quamuis Deos esse dicant, curam tamen rerum humanarum habere negant, atque multis probat Deos, cum referti sint omnigenere uirtutis, rerum omnium curationem sibi uendicare. His & alijs plerisque locis, qui prorsus sunt superuacanei, ut mihi hoc tempore recitentur, perspicuè nobis ostendit Plato

summum

summum ius providentiæ in his rebus gubernandis, quæ mundi amplexu coercentur. Nec uerò quisquam potest aliter arbitrari, qui Platoniorum rationes audiuerit providentiam confirmantes, qui hoc modo argumentantur. Cum omnibus, quæ in hac rerum descriptione continentur, proprii certique fines sint destinati, raroque in illis quippiam temere ac fortuito euenire deprehendatur, oportet in mundo providentiam constituere, cuius vi omnia administrantur, atque in his nihil sit sine causa, nihil superuacuum, & unumquodque proprium usum habeat, sineque peculiarem, in quem proficiatur. Deinde si animalia quæque uilia, & paruus hic mundus mira ratione gubernantur, atque illis instrumenta omnia commodissime sunt tributa multis diuersisque modis munita diuinitus, & perquam mirabiliter exornata, nemo fuerit, qui non sentiat in mundo esse providentiam, quæ omnia regat, moueat, ac moderetur. Ad hæc imaginem, statuam, & cætera artificiosa mira arte ac ratione fieri nemo unquam dubitauit, uerum cum ars sit naturæ imitatrix, & hæc artium plurimum antecellat, profecto quæcunque natura constant, ratione & consilio gubernari oportet confiteri: At si diuinam administrationem, & Dei à rebus providentiam secluserimus, nulla ratio in natura poterit excogitari, per quam ea, quæ à natura fiunt, administrari dicantur. Enimuero cum natura ipsa per se mentis & rationis particeps non sit, non alia ratione dici potest operis, quod fabricata est, usum sibi propositum habuisse, illudque ratione confecisse, nisi quia ab aliquo intelligente in finem & scopum, ad quem peruenit, fuit destinata, & in illius ditione constituta. Deinde sine legibus & religione uita hominum stultitia, scelere, ac immanitate cõpletur: atqui è mundo Dei providentia exterminata leges omnes auferuntur, & religio omnis conculcatur, ergo qui è mundo eiciunt providentiam, hominum uitam & societatem destruat, est necesse. Optima igitur ratione istud cum legum latores, & morum magistri haberent perspectum, leges suas & præcepta uiuendi diuinæ providentiæ sigillo munienda & obsignanda

esse

esse censuerunt. Nec ab re Plato existimauit legum omnium pulcherrimum & optimum proœmium esse Deos existerè, eosque bonos, & iustitiam in maiori pretio, quàm homines habere. Etenim, ut Atticus dicere consueuerat, hominum iniquitas augeatur, oportet, nisi omnia credant Deorum prouidentia gubernari, & rectè factis præmia, peccatis supplicia esse proposita. Rursus si quis paulò attentius uoluerit mente circumspicere hanc admirabilem uniuersitatem ex tot orbibus, tot elementis, & corporibus coagmentatam, dubio procul sibi persuadebit formarum distinctionem, & perpetuam in seruandis ordinibus constantiam tot seculis absque periti rectoris prouidentia constare nequaquam potuisse. Præterea cum Dei sapientia summa, & immensa sit, quæ autem in mundo continentur multis incommodis exposita eius ope indigeant, quò ad id, cuius gratia condita sunt, possint peruenire, ipsa æterna Dei lex minimè permittit ipsum in cælis à mundi procuratore prorsus feriatum desiderare, & otiosum tantùm rerum humanarum spectatorem agere. Sapientis enim proprium officium est gubernacula tractare, & alios, qui minus valent consilio, & prudentia, ad finem congruentem dirigere. Insuper apud omnes sapientiæ amator es certissimum habetur mundum esse quandam ueluti rempublicam cuncta in se coercentem, ac multò ijs omnibus absolutiorem, quæ ad ipsius imitationem sunt ab hominibus constitutæ: Cum igitur inter homines nulla sit tam abiecta respublica, quæ non summa ratione gubernetur, nemo fuerit tam malè sanus, qui in huius mundi republica non confiteatur prouidentiam esse, quæ regat, & Deum, qui administret. Postremò id omnibus maximo potest esse argumento ad Dei prouidentiam comprobendam, quòd si quis neget illum mundo prouidere, hoc certè fit, uel quia non uult, uel quia nequit, uel quoniam quicquid huius est officij, non satis probè tenet. Quòd si non uult, iccirco euenit, aut quia uoluptatibus, turpè que otio impeditus id muneris non curat, aut quia propter humilem, abiectamque rerum conditionem illud a pernatur, quasi quòd

turpe

turpe indignumque; sit Deum rei vilis, & multis mutationibus expositæ curam iustinare. Cæterùm cum nefas sit Deum se dicare uoluptatibus, propterque desidiã in otio uiuere; cumque mundus ita summum teneat dignitatis splendorem, ut nequaquam sit despiciendus, profectò is peccat grauissimè, qui mundum a Deo, quoniam non uult, minimè administrari. Præterea si Deus hanc uniuersitatem negligeret, res certè uilissimas potissimùm contemneret, at uerò in his apparet ars ubique miranda cum spectans ad necessitatem, tum etiam ad ornatum uniuersi maximè conducens. Sed nec etiam dubitandum est, quin Deus cognoscat quæque exquisitissimè, & uim habeat ualidissimam, quippe qui rerum omnium explicatam habet cognitionem, & nihil superat diuinã illius facultatem: ergo concludendum est hanc rerum omnium constitutionem summa, & præpotenti Dei prouidentia gubernari. Atque hanc ob causam forsitan factum est, ut Deus ab Orpheo in hymno ad Naturam fuerit uocabulo immortalis prouidentia nominatus, quippe cui summa, ac perpetua uis inest rebus omnibus prouidendi. Multò plures Academicici afferunt argumentationes in prouidentia constituentia, uerùm hæ sunt omittendæ, quòd prolixiorem sermonem desiderant, minusque sunt necessariæ.

In quot partes prouidentia à Platonicis diuidatur. Cap. II.

VAMVIS constans, firmaque; sit Platonicorum sententia Deum totius mundi curam esse completum, illis tamen uideo placuisse eandem curam nem diuinæ Menti, quam Boni filiam appellant, Animæ mundi, ac præterea spherarum & stellarum animis, atque Dæmonibus fuisse commendatam, nam tota prouidentia fuit ab illis in tres partes distributa in uniuersam, minus uniuers-

uniuersam, & singularem. Uniuersam & generalem, qua omnia omnibus generatim prouidentur, uoluerunt Academici tria diuina principia Deum, Mentem, & Animam mundi sibi uirgasse, tradideruntque Deum omnem rerum procuracionem Menti credidisse, Mentem in Animam mundi transfuisse, & ab hac leges, quas nominant fatales, ad mundum permanasse, & cōtinenter permanere. Istud potest uideri Platonicos ex Chaldæorum, Magorumque fontibus hausisse, in quibus hæc habentur: *Omnia perfecit pater, ac Menti tradidit secundæ, quæ uocat primâ hominum genus. Hæc uero inseruit animæ signa*: hoc est Deus, qui est Pater Mentis, uniuersam rerum cōstitutionem primùm est molitus, mox illam credidit Menti filix, quæ secunda quidem est, si patrem consideres; prima, si res aspectabiles & inaspectabiles creatas uelis contemplari, qua certè ratione prima omniumque rerum principium fons & origo ab hominum genere uocatur: siquidem, ut ait Numenius in ijs, quæ de Bono conscripsit, cum homines Dei patris maiestatem ignorarent, atque nescirent Mentem habere patrem, ipsam solum habebant cognitam, ipsamque Deum primum nuncupabant, at hæc posterior est, Deusque secundus, & ex Deo patre primoque proximè genita; quæ sanè quicquid accepit à patre, tradidit Animæ mundi ab ipsa dependenti. Cæterum inter hos & Platonis amatores illud interest, quòd sentiunt Chaldæi & Magi primum Deum mundum condidisse, illiusque curam Menti credidisse, at Platonici asseuerant Deum primum esse tantum finem, in quem omnia referuntur, mundi autem opificem esse mentem, Deumque secundum ex primo deo emanantem. Qua quidem in re Pythagoricos sunt imitati, qui Imperatorem huius uniuersitatis immotum manere, & nihil omnino rerum gerere senserunt, quòd Philolaus, & Numenius attestantur, nam ille, *Est, inquit, autor & princeps rerum omnium Deus semper unus, stabilis immobilis, ipse sui similis, aliorum dissimilis*: Hic uero in lib. de Bono prodidit hæc: *Primū Deum regem omnium ab omni opere cessare oportet: Creatorem uero Deum omnia gubernare di-*

cinus

cinus. Atque ob hanc causam effectum est, ut Pythagorici dixerint numerum septenarium esse Deo similem, nam cum cæteri omnes numeri partim gignant, & partim gignantur, soli septenario nec gignere natura dedit, nec gigni, ut plane explicatur à Philone lib. de mundi opificio. Itaque cum antiquus ille mundi princeps nec moueat, nec moueatur, & quòd sequitur, nec gignat, nec gignatur, quandoquidem tam id, quòd gignit, quàm quòd gignitur, non caret motu, (mouetur enim alterum, ut gignat, alterum, ut gignatur) meritò illius imago dici potest septenarius. Hæc Pythagorici, quibus non omni ex parte Platonici assentiuntur, quippe qui tamen si uelint Mentem, Deumque secundum esse huius uniuersi opificem, atque in illius administratione uersari, at tamen nolunt illam moueri aliquo pacto, sed firmiter credunt esse stabilem, & penitus immobilem, ut infra exponemus. Quocirca nequaquam assentiuntur Pythagoricis statuentibus id omne, quòd molitur, aut efficit aliquod, necessariò moueri. Idem Platonici (ut ad partes prouidentix sermo reuocetur.) minus generalem, & uniuersam prouidentiam spherarum, stellarumque animis consecrarunt, quòd harum quælibet licet omnibus prospiciat, omnia tamen minimè largitur, sed quæ sibi sunt propria, suæque ipsius naturæ accommodata. Particularem in Demones, & Heroes contulerunt, quia singuli certa rerum genera administrant, illisque munera definita impartunt. In his præterea caducis corporibus gubernandis singularem prouidentiam nostris animabus ascripserunt, hasque aliquando illorum gubernatione tam uehementer sollicitari diuulgauerunt, ut à superioribus discedere cogantur imaginandi facultate ad inferiora procliuius delabente, atque eam animæ vim cuius partes sunt ratione uti, secum adducere. Plutarchus in lib. de fato triplicem facit prouidentiam; Primam, & supremam uocat primi Dei intelligentiam, sine maui uoluntatem beneficam, qua primùm singulæ diuinæ res omnino optimè & pulcherrimè sunt ordinatæ: Secundam asserit esse Deum secundorum, qui per cælum ingrediuntur, qua: & mor-

B talium

talium res ordinatè fiunt, & singulorum generum permansio atque salus procuratur: Tertiam nominat prouidentiam, atque procurationem Geniorum, siue Dæmonum, qui circa terram collocati humanarum sunt custodes, inspectoresq; actio- num. Has prouidentias Plato (ut idem inquit) in Timæo in- dicauit, nam cum scribit: *Dicamus causam, cur vniuersum hoc machinatus sit autor: Bonus erat, in bonum autem nulla aduersus quicquam, aut vlla de re inuidia cadit. Ea itaque vacuus uoluit omnia sibi quam maximè fieri similia. Hanc de origine mundi sententiam potissimùm à prudentibus traditam rectissimè amplecteris. Volens enim Deus omnia bona, nihilq; (quantum omnino fieri posset) malum esse, omne id, quod cernitur, assumens non quietum & tranquillum, sed temere agitatum & fluitans id ex inordinata iactatione redegit in ordinem. Hoc enim iudicabat esse præstantius. Hæc & quæ sequuntur usque ad disputationem de animis humanis, de prima prouidentia sunt accipienda, quæ principio omnia constituerit. Post uerò cum ita loquitur: *Quæ cum illis ita designauisset, nequæ penes se futurae prauitatis causa esset, alios in Sobem, alios in Lunam, alios in alia temporis instrumenta disseminauit, ac post factam sementem quod reliquum erat, Dijs minoribus agendum mandauit, ut corpora mortalium fingerent, quantumq; esset anima humana, quod reliquum huic deberet accedere, id omne, & quæ consequentia essent, adiungerent, regerentq; & quamoptimè & pulcherrimè fieri posset, mortalis animalis naturam gubernarent, ne ipsum sibi met malorum causa esset: His Plato declarat secundam prouidentiam; uideturque simul etiam tertiam attingere. Eiusdem opinionis Apuleius potest uideri, qui lib. de Platonis dogmate Deorũ tres species nuncupans, quorum est vnus, summus, ultramundanus, pater, & architectus huiusce orbis; in alio genere sunt astra, cæteraque numina, quæ cælum inhabitant; tertium habent Dæmones, qui ex sui ratione, & loco, & potestate Dijs summis sunt minores, & hominum naturam maiores; vult primam prouidentiam esse summi, exuperantissimique Deorum omnium; Deos cælestes secundam retinere; & dæmones, quos Medioximos Romanũ ueteres ap-**

pellant.

pellant, nos Genios, & Lares possumus nuncupare, in tertia sese exercere deorũ ministros, & hominum custodes. In Plutarchi præterea opinionem doctissimus, sanctissimisque uir Grægorius Nyssenus cap. 3. lib. de prouidentia declinauit, qui prouidentiam statuas esse triplicem. *Prima, inquit, prouidentia est Dei. Consultat uerò hic primo loco proprijs, deinde uniuersis, ut cælestibus orbibus, & astris, omnibusq; rerum generibus, ut substantiæ, quantitati, qualitati, & alijs talibus, atque formis, quæ his subiecta sunt. Secunda, qua consultitur singulis animalibus, & plũtis, horumq; ortui & interitui, cæterisq; mutationibus: quam quidè prouidentiam Plato attribuit Dijs minoribus, qui per cæli ambitũ feruntur: Aristoteles autem Soli, & circulo Zodiaco. Tertia uerò rebus humanis propria est, quam Dæmonum esse uult: circa ipsam terram uiuentium, & humanis actionibus præsectorum. In quibus prouidentie gradibus secundus, & tertius à primo pendent: quoniam Deus rerum omnium opifex, et moderator secundus, & tertius consultores instituit.* Adiecit Cardinalis Bessario lib. 2. contra Platonis calumniatorem primæ prouidentie uim immutari aut impediri nullo modo posse, quoniam scilicet in hac duobus coniuncta sunt, Dei præscientia, & eiusdem determinata uoluntas, quibus quæ definita sunt, ea nihilo magis, quam ipse deus, immutari possunt. Quæ uerò ad secundam, & tertiam prouidentiam pertinent, hæc facile immutari posse, atque euitari, quia in his interueniunt multæ causæ, quæ ad vnum effectum determinatè nõ sunt, & inturbari facile possunt. Porro sententia, quæ primum fuit explicata de gradibus prouidentie, quæque est Plotini, Iamblici, & aliorum clarissimorum Platoniorum, multò uidetur probabilior, & Platonis opinionem magis patefacere: Enim uerò in ijs, quæ dicuntur à Plutarcho, nulla fit mentio Mentis, & Animæ mundi, quibus nefas est nullam adscribere mundi curationem. Nec Platonis uerba in Timæo uniuersam indicant supremam, primamque prouidentiam, ut ex ijs intelligetur, quæ de prouidentie numeribus sup loco sumus tractaturi; nec de deo accipi possunt, qui Bonum est, non bonus, sed sunt de Mente intelligenda,

quæ hoc uniuersum condidit ad sui similitudinem, illudq; summa ratione gubernat.

Quot & quales Diuinitatis gradus fuerint à Platonicis constituti. Cap. III.

VT tota hæc quæstio de Platonica prouidentia perfecte explicetur, nihilque à nobis prætermittatur, quod ad hunc locum illustrandum facere uideatur, non erit præter rem, si nonnulla cursum attingamus, quæ à Platonicis de diuinis principiis, spherarum animis, & dæmonibus longa oratione exponuntur, siquidem his ignoratis difficillimum est tenere naturam prouidentia: Plotinus, Porphyrius, & alij Academici tres statuentes gradus diuinitatis deum summum dignitatis gradum obtinere asseuerant ingeneratum, æternum, nullum habentem principium, & à nulla causa pendens: Secundum Mentem assignat: Tertium ordine, & dignitate ponunt id, quod appellant Animam uniuersi. Ista dicunt prima rerum principia, illaque sic ubique uigere, sicque occultis deductionibus ad se omnia allicere affirmant, ut nihil in rerum natura locum habeat, quod vires ipsorum possit præcauere. Neque alicui singulari præcipue sunt addicta, sed omnibus communiter adsunt, adeoque admirabiles ex se fundunt opportunitates, ut omnium commodis seruiant uehementissimè. Causa cur diuinitas sit tam latè patens, ut ad omnes res pertineat, est eiusdem diuinitatis infinitas, quæ cum omnia impleat, fieri non potest, ut quidpiam quamuis minimum extra ipsam consistat, quemadmodum enim si magnitudo aliqua infinita in rerum uniuersitate cohereret, necessariò hæc omnia loca occuparet, eodem modo immensa diuinitatis potestas ubique præstò est, & sic longè lateque prætenditur, ut in omnia penitus peruadat: Huc accedit, quod præsentia diuinitatis res omnes sustententur, & conseruantur, quippe in illa omnia sunt, uiuunt, & mouentur, & ab illa fluunt rerum omnium commoda, quæ singulis rebus impertiuntur, ergo si uel ex

guo

quo interuallo res à diuinitate distingerentur, continuo occiderent, & in nihilum prorsus relaberentur. Præterea formæ materiata, quia ex certis, definitisque materijs exoriuntur, ipsdem necessariò cohibentur, atqui principia diuina ex materia nullo pacto pullularunt, non igitur ipsorum potestas illis locorum finibus coercetur, sed per omnia permeat latè longèque diffusa. Nec uerò quippiam potest esse diuinitati impedimento, ne per omnia transeat, quoniam cum sit infinita, & maximè simplex, ac pura, nihil est, quod infinitæ ipsius puritati, & simplicitati queat obistere. Porro deum, Mentem, & Animam esse principia ex ijs, quæ præ cæteris in mundo maximè communia spectantur, haud leuem possumus trahere suspicionem. Inter omnia ad bonum propensio tam longè lateque patet, ut nihil mundum habitet, quod bonum non expetat, illiusque gratia non agat, quicquid omnino rerum gerit: Ab hac sequitur ordo, quo formæ sunt inter se distinctæ. Tum tertio gradu statuitur motus, quem dicimus uitalem. In bonum procliuitas pendet à deo, quem Bonum uocamus, sic enim omnia sunt condita, ut singulis non solum fuerit impertitum, ut essent, & bene essent, sed præterea facultates fuerint attributæ, quibus hæc assequerentur, quantum cuiusque uis, ac natura capit: Ad esse data est pronitas, quæ se unumquodque tuetur ab iniuria corruptentis; ad bene esse facit boni appetitio, & mali aspernatio. Itaque cum deus sit ipsum Bonum, omnia ad deum habent pronitatem ingeneratam. Ad Mentem spectat ordo formarum; & partes sunt Animæ mundi motum uitalem impartire. Quamobrem cum mundus sit pulcherrimus ob formas inter se aptè ordinatas, & efficacissimus ob motus uitam suggerentes, meritò Mens ubique ordinat, & Anima ubique mouet, nec ullus est locus, ubi hæc, & illa non consistat. Cum uerò munus, quò latiùs patet, eo à causa priori proficiatur, meritò prima omnium causa est ipsum Bonum, à quo deriuat ad bonum propensio: secunda est Mens, ad quam pertinet ordo formarum; tertia est Anima, cuius interest motum omnem uitæ conducentem exhibere

bere. Amplius quoniam Boni gratia ordo formarum in unum cōspirat, & ad Bonum uitalis quæque motio contendit, hinc sequitur, ut Mens, quæ cuncta disponit, & Anima, cuius ui omnia mouentur, à deo pendeant, & in ipsum referantur. Sic igitur hoc uniuersum, quod ab alio mouetur, Animæ ui proxime regitur, quæ à seipsa mouetur, & motu proprio cuncta ciet. Hæc redigitur ad Mentem omnino immobilem, suaque immobilitate omnia ducentem: Vtraque uerò Mens scilicet & Anima ad Bonum refertur, cuius gratia Mens mouet immobiliter, & Anima mobiliter; & in quo Mens ipsa conquiescit, & circa quod Anima sese reuoluit. Ficinus lib. 4. Theologia existimat hos gradus diuinitatis fuisse Magis comprobatos, quippe de ipsorum sententia tres sunt præcipui principes super mundum, Oromalis, Mitris, & Arimanis, id est (ipso exponente) deus, Mens, & Anima. Hunc in errore uersari, & Magorum opinionem parum syncerè interpretari ex Diogene Laertio, & Plutarcho intelleximus, siquidè primus in præmio ex Aristotele primo de philosophia libro scribit Magos esse antiquiores Ægyptijs, duoque iuxta illos esse principia bonum dæmonem, & malum; atque alterum ex his Iouem & Oromasdem, alterum Plutonem & Arimanium dici; atque istud quoque proditum fuisse ab Hermippo in primo de Magis, ab Eudoxo in periodo, & à Theopopo octauo Philosophicorum libro. Alter uerò in lib. de Iside & Osiride hæc habet: *Vetustissima proinde à sacrarum professoribus rerum, & legumlatoribus deriuata est opinio, auctore incognito, fide firma & indelebili; non in sermonibus ea tantum & rumoribus, sed & in mysterijs ac sacrificijs tam Barbaris quam Græcicis extans, neque calu ferri, & à firiuina pendere uniuersum, mente, ratione, ac gubernatore destitutum, neque unicam esse rationem, quæ contineat id & dirigat tanquam clauum, aut fræna moderans; sed cum permulta è bonis iuxta malisq; sint confusa, immo nihil hæc natura syncerum (ut uerbo dicam) præferat: non esse unum aliquem promum, qui è duobus dolijs res nobis ueluti aliquem liquorem canponis in modum distribuat, atque misceat. Ergo à duobus principijs cōtrarijs,*

aduersisq; duabus facultatibus, quarum altera ad deum teram, & recta ducat, altera retrorsum auertat, atque reflectat, cum uitam esse miseram, tum ipsum mundum (si non uniuersum, eum saltem, qui ad terram est, & Lunæ subiacer) inæqualiter ferri, varijsq; & omnis generis motibus agitari. Si enim nihil absque causa fit, & malis causam bonum non præbet, necesse est in natura ut boni, ita etiam mali ortum peculiarem, suumq; principium extare. Atque hæc quidem sententia plerisque, & ysdem sapientissimis probatur. Existimant enim alij duos esse Deos quasi contrarijs deditos artibus, ut bona alter, alter mala opera conficiat. alij eum, qui est melior, Deum, qui deterior, Dæmonem dicunt. In qua sententia fuit Zoroastres magnus, quem narrat 173. annis antiquiorem bello Troiano extitisse. Is ergo Zoroastres melioris nomen Oromazem, peioris Arimanium perhibuit, addiditq; hoc enunciatum, de rebus sub sensum cadentibus illum maximè similem esse luci, hunc tenebris, & ignorantia; medium horum esse Mitram, quæ causa est, quod Mitram Persæ Mesitem, id est mediatorem, seu intermedium nuncupant. Docuitq; uotiuas, & pro gratijs agendis oblatas uictimas illi immolandas: huic auerruncandi mali causa institutas & tetricas. Herbam enim quandam Omomi appellatam in mortario tundentes Ditem inuocant, & Tenebras: tum admisto lupi iugulati sanguine efferunt & abijciunt in locum, quod solis radij non pertingunt. Nam & de stirpibus ita iudicant, quasdam boni Dei esse, mali quasdam Genijs: & animalium alia, ut canes, aues, & echinos terrestres bono, aquaticos malo adiudicant: itaque & beatum eum prædicant, qui plurimos interfecerit. Eum uero illi quoque multa de Dijs fabulosa narrent; cuius generis est quod referam. Oromazem natum aiunt è luce purissima, Arimanium è caligine, eos bellum inter se gerere; sex Deos fecisse Oromazem; primum beneuolentiæ, secundum ueritatis, tertium æquitatis, reliquos sapientiæ, diuitiarum, & uoluptatis, quæ honesta consequitur opificem. Arimanium totidem numero his aduersa efficientes. Deinde Oromazem sese triplicasse, & à Sole tanto se interuallo remouisse, quanto à terra Sol abest, ac Caliginem stellis decorasse; unamq; ante alias tanquam custodem, & speculatorem constituisse Sirium; alios porro xxiv. Deos condidisse; & in

ono posuisse. At totidem numero factos ab Arimanio onum illud perforasse; Hinc mala bonis esse permista. Appetere porro fatale tempus, quo necesse sit peste, & fame ab his adducta Arimanium omnino perdi, atque aboleri, terraq; æquabili, & plana facta unam uitam, unamq; ciuitatem beatorum hominum uniuersorum, unaq; lingua utentium fore. Theopompus ait de sententia Magorum uicibus. ser mille annorum alterum Deorum superare, alterum succumbere: & per alia tria annorum millia bellum eos inter se gerrere, pugnare, & alterum alterius opera demoliri: tandem Plutonem deficere, & tunc homines fore beatos, neque alimento utentes, neque umbram edentes: Deum porro, qui ista machinetur, quiescere ad aliquod tempus, non quod longum sit Deo, sed rectum, & mediocre tanquam hominis dormientis. Hoc modo se habent Magorum fabula. Hæc Plutarchus, ex quibus intelligitur Magos de Oromaze, Mithra, & Arimanio aliter, atque Ficinus existimat, sentire. Cæterum hæc opinio Magorum de duobus aduersis rerum principijs ita veterum animos occupauit, ut nemini ferè non fuerit probata. Græci enim bonam partem Ioui Olympio, malam Diti Auerrunco adsignarunt, Chaldæi planetas Deos faciētes horum duos louē, & Venerē, beneficos, totidē hoc est Saturnū, & Martē, maleficos, reliquos tres uidelicet Solē, Mercuriū, & Lunā medios, & promiscuos affirmarūt. In eandem opinionē abiit Ptolemæus hoc vno dissentiens ab illis, quod Lunam numerat in bonis, non in medijs, & promiscuis. Ab Ægyptijs Deus, qui bona præbet, Osiris, qui mala, & damnosa, Typhō nominatur. Pythagorici his principijs plura nomina dederunt, nam Bonum appellarunt Vnitatem, Finitum, Quiescēs, Rectum, Impar, Quadratum, Æquale, Dexterum, & Splendidum. Malum uerò Binarium, Infinitum, Versans in motu, Curuum, Par, Altera parte longius, Inæquale, Sinistrum, & Tenebricosum. Empedocles principium boni amorem, & amicitiam, sæpe etiam harmoniam nuncupauit, mali uerò rixam perniciosam, & litem sanguinolentam. Plato lib. 10. legum Plutarcho interpretante lib. de Igde, & Osiride sensit mundum non unica Anima, sed pluribus, & ad minimum duabus

duabus cieri, quarum altera bonam efficiat, altera huic contraria sit opifex mali. Cæterum Ficinus, & alij hunc locum seculis interpretantur, inquiturque Platonem, cum scribit geminam esse Animam mundi, unam beneficam, alteram uerò huic contrariam, sentire non substantiam, sed facultate esse geminam, siquidem in Anima mundi, atq; cælesti duæ facultates reperiuntur, quarum altera quidem mouet corpora, altera intelligit. Hæc benefica est, ordine cuncta disponens: Illa uerò eatenus benefica est, id est ordinatrix, quatenus iubet intellectuati. Cui quidem nisi subesset, quanto efficacior est ad motum, tanto magis carens arte præcipitatur uniuersum, atq; confunderet: Sed hæc relinquamus, & ad gradus Diuinitatis, à quibus abiit oratio, reuertamur. Hæc diuina principia nunquid re, & substantia sint unum, alitercantur Platonis interpretes: Eusebius Cæsariensis lib. 11. de preparat. euangelica, Theodoretus lib. 2. de curat. gra. affec. Augustinus Steuchus lib. 1. de perenni philosoph. & quicumque Platonis doctrinam Christianæ religioni student conciliare, hæc tria unum re, & idem esse arbitrantur, scribuntque Platonem uocare ipsum Bonum, quem nos dicimus Patrem, Mentem, quem nos Filium, Verbumque; potentiam uerò, quæ animet omnia, & uiuificet, Animam nominare, eam ipsam uidelicet, quam Spiritum Sanctum sacre literæ appellant. Plotinus Porphyrius, Procius, Numenius, cæteri que probatiores Platonis sectatores his aduersantur, quorum opinio (ut arbitror) magis accedit ad Platonis sententiam; Enimvero fieri non potest, ut conditiones, quæ multum inter se distant, & aliquo pacto inter se pugnant, in eandem rem omnino accommodentur, sed Dei, Mentis, & Animæ proprietates longè sunt inter se diuersæ, & quodam modo contrariæ, nam Deus est Vnitas inuisibilis, & quodam modo immobilis, & Anima multiplex, ac mobilis, nõ igitur recipiendum est hæc esse re unum, & Deum esse Vnitatem simplicissimam ex eo conficitur, quoniam si ex pluribus compositus esset, & minimè simplex, ex aliquo constet oportet, quod habeat rationem materiæ, ac potesta-

is, & ex aliquo, quod sit ueluti forma, & actus: Verū si Deus sit huiusmodi, nō omni ex parte erit perfectissimus, neq; summam vndique habebit perfectionem, cum in eo pars, quæ formæ, & actus obtinet proportionem, alteri, quæ est tanquam materia, & potestas, plurimum præbet dignitate; neque præterea erit agens primum, quia non se toto efficit quicquid molitur, sed altera parte, quæ forma, & actus existit, quæque omnem uim præstat compositor ad agendum. Deus igitur est Vnitas maximè simplex. Idem est immobilis, quoniam quæcunque mutantur, priuationem habent admittam, sed Deus, qui est actus simplicissimus, caret omni priuatione, Deus igitur nullius particeps est mutationis. Mens quod sit numerus, & multitudo, uel illud manifestissimè confirmat, quod ipsa componitur ex essentia & esse, atque habet in se uim intelligentem, actum intelligendi, plurimasq; species rerum in intelligentiam cadentium. Neque iniuria multitudo fuit Menti destinata, quoniam cum hæc in primo suæ creationis momento esset natura informis, indefinita, apteque accommodata à suo authore illustrari, ad illum conuersa suscepit actum intelligendi, & formarum, idearumque ornamenta; Quapropter Mens ex pluribus constat, atque ex actu, & potentia omnino componitur. Istud Plato in Philebo perspicuè significauit, ubi ait Deum esse rerum omnium terminum infiniti expertem, cætera autem præter ipsum omnia ex termino & infinito esse concreta: Terminus illi designat actum, infinitum potestatem indefinitam, quæ ab actu formatur, & definitur. Animam uerò esse numerum, & ex multis partibus constare cum per se patet, tum Platonis Timæus non obscurè explicauit. Eandem esse mobilem uaria illius munera demonstrant, in quibus nequit sese exercere, & ex otio, operationisque uacuitate in actum proficisci, nisi motioni subijciatur. Hæc per seipsam est mobilis, quoniam quicquid in aliquo genere primum ex aliqua affectione denominatur, id per seipsam habet huiusmodi affectionem, ut quod primum est lucidum, aut calidum, id per se, & sua natura lucet, aut calet, sed illud mobile,

le, quod primum occurrit nobis à Deo per Mentem ad inferiora descendentibus, est Anima, ergo existimandum est Animam per seipsam moueri: Huius rei inde quoque argumentum capere possumus, quod omnia inanimata motu agitantur exterius, quæ autem animata sunt, ea motu cientur interiore, si igitur Anima præstat corporibus, ut sua sponte moueantur, concluditur ipsam uerè, ac primò per seipsam moueri. Hinc Pythagorici, quos postea Xenocrates fuit imitatus, Animam definiuerunt numerum, qui per seipsam mouetur, hoc est naturam ex multis partibus constantem, quæ sui ui, & proprietate mouetur. Ex his possumus intelligere Deum esse fontem, & principium Vnitatis, Mentem multitudinis, Animam commotionis; Deumque per seipsam esse Vnitatè, Mentem ex Deo nascisci unitatem, & ex seipsa multitudinè obtinere; Animam denique, quod sit una, Deo acceptum referre, quod sit multiplex, Menti, & quod moueatur, suæ ipsius naturæ. Sed de his hæcenus, quæ copiosè habentur apud Ficinum lib. 1. & 4. Theologiæ, quanquam hic patitur calumniam, quod uidetur sentire Mentem, & Angelum non re, & essentia inter se disfidere, adscribens Angelo hæc, quæ Menti secundo Diuinitatis gradui à nobis fuere attributa, asserensque Angelum esse multitudinem immobilem, quod certè non est ferendum, quoniam Angelus significat Deum, nem infra Diuinitatem omnino constitutum, penitus corporeum, atque mutabilem, ut alio declarabitur loco, qui ob assiduam nunciandi officium fuit Angeli nomine appellatus. Cum igitur (ut ad rem propositam accedamus) primorum principiorum conditiones, & proprietates ualde inter se differant, relinquitur, ut ipsa quoque sint inter se motum differentia. Huius præterea nobis fidem facit illud dictum in epistola 2. ad Dionysium: *Circa omnium Regem omnia sunt ipsiusque gloria omnia sunt; ipse pulchrorum omnium causa; circa Secundum secunda, circa Tertium tertia.* Quæ Platonis uerba hunc habent sensum: In tres naturas per se subsistentes sese propagat Diuinitas. Est enim supremus, altissimusque Deus, ipsum per se

Bonum. Hic rerum omnium est rex, quia cuncta ab illo tanquam à principio deducuntur, & cuncta ad illum tanquam ad finem referuntur. Ipse quoque omnium pulchrorum causa dicitur, quoniam manat ab ipso. Mens totius pulchritudinis exemplar, & fuit uis quaedam, à qua ideae in Mentem, notiones in Animam, & formæ in materiam inducuntur, ut hæc omnia singulari, & excellenti pulchritudine condecorentur. Nam quemadmodum Solis lumine prætata, atque uiridaria illuminante, mirabilis quidam decor, aspectuque iucundissimus in herbis, & floribus elucet. Sic diuinissima Dei luce Mentem, Animam, & materiam illustrante incredibilis quædam uenustas in his existit, quam communi nomine pulchritudinem solemus appellare. Pulchritudo enim nihil aliud esse uidetur, quam summi Dei lux per Mentem, Animam, & materiam longè, lateque diffusa. Atque hinc manifestè intelligi potest Deum non esse ipsum Pulchrum, quod multi perperam senserunt, sed quid diuinius omni pulchro, fonsque, & principium totius pulchritudinis. Circa igitur Deum omnia sunt, ipseque pulchrorum omnium est causa. Secundo loco ponitur Mens, circa quam secunda sunt, hoc est Anima, & ipsius notiones, quæ de ijs sunt secundæ, quæ à Deo proficiscuntur. Deinceps sequitur Anima uniuersa, quæ à tertijs undique cincta finem imponit diuinitati; huc usque enim diuina procedunt. Tertia uocantur Plotino interpretante sub exitum libri quomodo idearum existit multitudo, hæc sensilia, siue hic noster mundus ab Anima dependens. Istud Platonicoꝝ dogma Ægyptiorum fuisse decretum testis est autor, qui de se cretore secundum Ægyptios philosophia opus exarauit: Hic libro illius operis quinto scribit rerum omnium conditorẽ primam omnium Mentem præcreasse, cuius uis reliquorum essentia conseruatur, hæc inferiorem esse Animam uniuersam, quæ huius est forma absoluta, omniumque rerum, quæ sequuntur, quibus singulis pro sua conditione propriam qualitatem tribuit, nonnullis nobiliorem, aliis inferiorem: Animam sequi ipsam naturam, cuius uis præcreantur, & conseruantur omnia.

omnia, quæ cum materia prima ita cohererent, ut ab ipsa nequeat separari. De his tribus principijs multa separatim à Platonice tractantur, ex quibus pauca paucis perstringere haud forsitan uidebitur à nostro inst. tuto alienum. Primum autem placet à deo exordiri qui diuinitatis obtinet principatum, mox de Mente, & Anima mundi sigillatim dicere.

Deus quibus nominibus à veteribus & Platonice nuncupetur. Cap. IIII.

Dtsi totius nature cognitio grata, & frugifera sit, nullus tamen locus suauior est, atque fetacior, quam de deo, siquidem non solum ex eo ad eum stant, honesteque uiuendum maximos fructus capere possumus, uerum etiam in eo diuersantes, illius ipsius dei, quem contemplamur, quodam modo nos fieri participes est necesse; quo quid uberius ad uitæ commoditatem? & aptius ad mentis iucunditatem? Porro tam recondita, tam abstrusa est huius rei contemplatio, ut quanto diutius consideratur, tanto obscurior uideatur. Tentabimus tamen paucis multa attingere (paucis, quia de simplicissima unitate; multa, quia de re infinita futura est consideratio) eaque decerpta ex antiquissimis philosophiæ sacrarijs in medium proferre. Deum esse hæc demonstratio inter omnes maximè uidetur Ægyptijs persuasisse: Cum nihil sit potestate, quod possit sua uis in actum prodire (non enim rationi consentaneum est aliquid à se ipso, ut ab agente existere, alioquin cum agens omne ea re prius habeatur, quam sua uis efficit; idem se ipso in una, & eadem ratione prius esset, atque posterius, quod manifestè falsum est) ratio nos admonet necessario aliquod, quod sit actu, antecedere, atque illud purum actum existere, quod nihil possit habere, à quo in actum proferatur. Quicquid uero est huiusmodi, id est ens necessarium, perpetuum, incommutabile, à quo actiones omnes manant, & cuius nutu potestas omnis in actum excitatur. Porro esse deum, cuius nu-

mine omnia regantur, omnibus adeo innatum est, ut qui uoluerit in hoc confirmando multa argumenta conquirere, frustra labore. Nulla gens tam barbara est, nemo hominum tam stupidus, cuius mens Dei opera non perceperit, nam in uniuerso tot diuinæ artis munera elucet singula pulchra, rectè dimensa, nec non proprijs inter se officijs distincta, ut cuiusuis animus possit in magnâ admiratione traduci à Protogoræ infania, & à Diagoræ, Theodori uel Cyreni stultitia, quæ Deum aut mundo exterminantes, aut in controuersiam uocantes contra ueritatem illam sanctione negare uoluerunt, quæ infinitis propè seculis ab ingenijs præstantissimis sine ulla ambiguitate fuit asserta. Deus à priscis fuit multis nominibus nuncupatus, non quidem ut Dei natura significaretur, quæ, quia unica est, atque simplex, si foret nominanda, unicum nomen esset illi imponendum, sed ut multa, uariaque à Deo profluentia significarentur. Horum nominum quædam affirmant, & alia negant, quippe duo ueniunt de Deo in nostram cogitationem, unum, quomodo inde omnia effluant, cunctaque dependeant; alterum, quomodo ipse ab omnibus est interim segregatus. Prima ratione cuncta, quæ manant à Deo, possumus de ipso affirmare, quasi non inde potuerint proficisci, nisi prius illic extiterint, nullamque habeant perfectionem, quæ Deo non inest modo perfectiori, quicquid enim perfectionis est effectui attributum, id uel multo præstabilius in causa continetur. Secunda ratione singula de Deo rursus negare debemus, quoniam nihil prorsus est eorum, à quibus est maxime separatus. Hoc igitur cum Parmenides Pythagoricus intelligeret apud Platonem in Parm. omnia de Uno rerum principio negauit pariter, & affirmauit, in hoc imitatus est ueteres Theologos, qui Deum partim tanquam nomine carentem, partim ex omni nomine celebrarunt, & Mercurium, qui scripsit in Pim. Deum habere omnia nomina, quoniam unus est pater, & nullum habere, quia pater est omnium, atque super omnia. Nomina uerò, quibus de Deo aliquid negamus, sunt euidentiore, longeque ueriora, quam quibus quodpiam

affirma-

affirmamus; quia multo plus est id, quod est Dei à rebus singulis abiunctum, quam quod rebus est communicatum, hoc enim est finitum omnino, illud autem prorsus infinitum. Quare nullis uocibus tam plene Deum significamus, illiusque naturam aperimus, quam ijs, quæ nostram indicant ignorantiam, nimirum ubi Deum nominamus non ens, infinitum, supra essentiam, supra uitam, supra intelligentiam, & id, quod fugit nostram cognitionem; quæ negationes in Deo haudquam defectum significant, sed excessum; atque ea ratione attribuantur Deo, quæ excellens sensibile dicitur insensibile, & lumen Solis inaspectabile. Ista igitur attributiones in Deo ueteres considerantes uarias illius nomenclationes induxerunt, quarum pauca declarabimus, ne quod gratia operis sumitur, plus opere ipso uideatur. Deum sapientissimi quique ueterum Patrem nuncuparunt, Patrem inquam Mentis, cuius est procreator. Etenim cum Deum maris & femine rationem habeat (quod Ægyptij quoque attestantur) sicque uita, & lumen, ex se parit Verbum, tanquam lumen de lumine, Mentem scilicet totius mundi effetricem. Eundem præterea ueteres, & Chaldæi, Vnius, & Boni nominibus uocitarunt: Vnum dixerunt, ut per hoc significarent non esse plures Deos, sed unum, atque ita unum, ut neque ex pluribus sit compositum, neque ulla ratione diuiduus: Bonum, ut illius beneficia indicarent, quæ pro cuiusque facultate in omnia, quæ sunt, & non sunt, late propagantur. Has nomenclationes Ægyptij retinuerunt, & Platonici aptè Deo conuenire multis modis exposuerunt: Alysij quoque Deum, quem summum habuerunt, ac maximum coluerunt, Adad uocauerunt, quod apud ipsos unum significat. Hinc Platonici mundi nomen Deo tribuere noluerunt, quia mundus significat ornamentum ex pluribus compositum, Deus autem est Vnitas simplicissima expertis ornamentis coagmentationis. Illud uerò non ignorandum est in Platonis foro triplex Vnum diuersari, unum supra essentiam, alterum in essentia, tertium post essentiam. Vnum supra essentiam est Deus, de quo loquimur, ineffabilis, supra omne ens,

supra

supra omne pulchrum, & intelligentiam. Vnum in essentia est Mens, quæ, ut suo apertius loco explanabitur, prima essentia, & primum ens nominatur. Vnum post essentiam tribuitur Animæ mundi, quæ post Mentem primam essentiam locum habet in ratione rerum. Eadem potest uideri Pythagoreorum opinio, qui, ut ex Moderato Pythagorico recenlet Simplicius lib. 1. phys. com. 75. prodiderunt, tria Vna reperi-ri, primum supra id, quod est, & supra quamuis essentiam. Secundum, quod uerè est, ac percipitur intelligentia, in formis, & ideis. Tertium animale, & in anima, atque Vnius, & idearum particeps. Postremam uerò ab his esse rerum sensili-um naturam, quæ ne quidem illis participat sed quadam il-lorum imagine tantùm exornatur, cum quæ est in eis materia, sit adumbratio illius, quod non est. Inter hæc illud dignitate antecellit, quod est Vnum ante essentiam. Hoc simplex penitus agnoscitur, prorsusq; indiuiduum super omnes res creatas supereminet, & ab omni compositione longissimè abest. Hoc, ut inquit Mercurius in Pimandro, est rerum omnium principium, omnemque numerum continet à nullo numero comprehensum, omnemque gignit numerum ex nullo numero genitum. Plato nobis istud in Parm. significauit, quo in loco postquam multas condiciones Vnius enarrauit, adiecit nullum nomen ei inditum esse, nullam dari illius definitionem, nullam scientiam, aut sensum, aut opinionem eius haberi: Itaque nec nominari, nec cogitari, nec ab ente senti-ri. Mens autem quamuis & ipsa habeat unitatem, quippe quæ nascens ex Deo retinet naturam paternam, attamen non est pura, simplexque unitas, nam facit numerum, cum sit secunda, & ab ea incipiat numerus, sed minus una, quam sit prima Vnitas. Nec uerò dici potest omnino multa, sed unum multa, ut pote quòd in se una sit, ac in rerum intelligibilem, hoc est idearum multitudinem declinet. Vnitas tamen in ea superat multitudinem, hæcque illius efficacia cogitur in unum. Quo forsitan factum est, ut illam Pythagorici quandoque dixerint Unitatem. Compositionis præterea particeps est Ani-

ma mundi, quia imino hæc longius abest à primæ Vnitatis natura, quia ex pluribus constat, & in se coercet maiorem, quàm Mens, multitudinem. Hoc ueteres Platonici ut significarent, scripserunt primatum omnium rerum esse Unitatem, Mentem Vnum multa, Animam Vnum & multa; copulam huic addiderunt, quia à primo Vno magis distat, quàm Mens, tertio loco existens. Primum Vnum, & ineffabile, quod posuimus, esse rerum omnium primum initium, est illud Bonum, in cuius contemplatione omnis nostra felicitas est posita, & collocata. Istud enim est uerè, summæque Bonum, ac illius participatione omnia, quæ ratione quacumque ab hominibus inter bona numerantur, bona dicuntur, in qua pro vrad ipsum magis minusue accedunt, eò magis minusue participant bonitatem; non enim fieri potest, ut unica ratione singula Bonum nanciscantur; cum ad exactam illius participationem non omnia sint æquè accommodata. Vnum esse ipsum Bonum hac ratione potest persuaderi. Bonum est illud, ad quod appetendo omnia referuntur, atqui res omnes Vnius tenentur cupiditate, quòd omnia vnde effluxerunt, illuc appetendo confluunt; ergo Vnum est summum Bonum; & quia est Bonum, dicitur sufficiens, exoptendum, atque perfectum, quæ, ut liquet ex Philebo, sunt Boni attributa. Sufficiens autem cupatur, quoniam nihil externi requirit, & seipso cõtentum est, cum omnia, quæ sibi sunt necessaria, in se habeat posita, & collocata. Exoptendum, quia rerum omnium ciet appetentiam, quæ ipsius indigent, & ad ipsum referuntur. Perfectum, quia nullam potest recipere adiectionem. Rursus eadem ratione dicitur principium, medium, & finis, quoniam quæ maxima illius est Bonitas, in seipso permanens producit res omnes, productas sua vi incendit; & rapit in sui cupiditatem, accensas, & raptas suæ Bonitatis largitate perficit, atque complet. Hinc Hospes Atheniensis lib. 4. de legibus, Deus, inquit, ut antiquus quoque sermo testatur, principium, finem, medium re: um omnium, continens rectè secundum naturam peragit omnia circueus. Antiquo sermone significat Orpheum,

qui in scriptis hæc reliquit: *Iupiter principium; Iupiter medius; Ex Ioue nata sunt omnia; Iupiter fundamentum terræ, cæliq; stellarum.* In eandem sententiam Aristoteles lib. de mundo ad Alexandrum hoc modo concludit; *Deus (ut est uetusto uerbo pro- ditum) principium, & finem, & media rerum omnium continens, rectaq; linea incedens operatur ille quidem secundum naturam è ve- stigio comitem habens iustitiæ præsidem.* Cæterum cum dicimus Deum esse Bonum, & Vnum, nomina hæc ueluti abstracta sunt in Deo accipienda, quod idem dictum est Deum esse Bonitatem, & Vnitatem. Etenim abstracta nomina multo aptius de Deo enunciantur, quam concreta, quoniam hæc significant ea, quæ non à se, sed ab alio habent denominationem, sic lucens ob lucem dicitur lucens: illa uero ex aduerso significant quæcunque à se, non ab alio denominantur, ut lux quod luceat, à se non ab alio dicitur obtinere. Quapropter si concreta nomina uerè, ac propriè Deo attribuuntur, abstracta ab hoc alia essent, eodemque priora quodam modo, quod est maximè nefas. Adde quod abstracta absolutam, & simplicem perfectionem indicant nulla alterius rei permissione contaminatam; concreta uero perfectionem quandam subiecto inhærentem, quam sine flagitio non licet Deo attribuere. Hinc Plotinus lib. quod intelligibilia non sint extra Intellectum, Deus, ait, est quidem ipsum Bonum, articulo præposito, non autè bonus, quia cum sit ab omni concretionem separatus, & in ipso sit summa bonitatis perfectio, nulla præditus est bonitate. Cum Deus primum omnium rerum principium sit Vnitas, & Bonitas perspicuum est cur Vnius, & Boni uestigia in cunctis sint, & agnoscantur. Enimuerò cum ab his cuncta manauerint, sequitur, ut & omnia hæc appetant, atque ad hæc referantur, ut pote quæ suum principium repètant, & eatenus sint, quatenus habent bonitatem, & participant unitatem. Ad hæc Vnitas, & Bonitas rebus omnibus longè intimior est, & magis necessaria, quam anima corpori uiuente, ergo si hæc in corpore uiuente ubique est, nec ulla est pars corporis uiuentis, quæ non fungatur animæ muneribus, satis patet Vni-

tatem

ratem, & Bonitatem ubique reperiri, & per omnia propagari, Vnitatem, & Bonitatem singulis rebus magis intimam esse, quam animam corpori uitam habenti, illud monstrat, quod si tollas animam è corpore uiuente, istud in nihilum minimè occidit, at si è rebus auferas Vnitatem, & Bonitatem, nihil ipsarum erit omnino. Ex his intelligitur, quàm cæca, & temeraria fuerit Gnosticorum opinio, qui supra Vnum, & Bonum nec scio quid somniarunt, nam Deus summa Vnitas, summaque Bonitas huiusmodi est, ut nihil ipso superius, nihil ipso diuinius possit excogitari. Sed de Deo primo rerum principio hæctenus dictum sit, huius etenim diuinitas, cum uerba, & cogitationes deficiant, est potius silentio ueneranda, quam uerbis temere uiolanda. Quod si quis ducatur plura sciendi auiditate, is adeat Dionysium, qui diuinus Dei nomina diuinius explicauit.

Quæ Platonicos impulerint, ut statuerent ex Deo fluere Mentem, & Verbum, per quod omnia facta sunt. Cap. V.

DEINCEPS de Mente disputandum est. Cum Platonici animaduertent fieri nõ posse, ut aliquis in ordine rerum ubi ad Animam peruenit, in ea consistat, quæ fuit Varronis, & Manilij existimatio, sed oportere ulterius progredi, & ad aliquod ascendere, quod animæ multum antest præstantia, atque dignitate, Mentem induxerunt inter Animam, & Deum interiectam. Non esse in Anima consistendum, ita confirmant. Quod sua natura est mobile, non potest esse primum rerum principium; id causæ est, quia cum istud per suam mutabilem functionem cuncta efficiat, nullus erit status in ijs, quæ natura constant; at hic adeo est necessarius, ut nec motus ipse possit sine eo permanere; Etenim primæ calorū circa idem cætrum, eos-

D 2 demque

demque polos reuolutiones, & siderum restitutiones, quod ordine, certisque temporibus conficiantur, habent à statu, hoc est, à motricis uirtutis stabilitate, quæ nisi in sua uer-
 maneret, nec ullus in motu ordo seruaretur, nec ulla motio-
 nis esset æquabilitas, immo nec motus ipse diutius continua-
 retur. Verumenimvero anima suapte natura, ac semper mo-
 uetur, ergo supra animam est ipsum naturæ principium. Præ-
 terea quicquid per partem tale est, per illud est tale, quod se-
 toto, suaque natura tale est, sicut lignum ex parte calidum
 propter ignem incalescit, qui ex toto calet: sed anima non se-
 tota, sed per partem quam mentem nuncupamus, est intelli-
 gens, ergo supra animam est Mens, quæ se tota, suaque essen-
 tia est intelligens. Postremo cum Anima ex potestate intelli-
 gendi in actum traducatur, nulla ratione istud fieri poterit,
 nisi aliquod diuinius anima constituatur, cuius efficacia hæc
 actum nanciscatur, & ex potestate intelligente actu intelli-
 gens efficiatur. At quod huiusmodi naturam habet, id sua ui,
 actu, semperque intelligens sit, oportet fateri, quod Mentem
 appellamus. Enimvero quemadmodum in genere uisibilem
 lumen, quod est actu, suaque natura uisibile, in causa existit, ut
 colores actu uisibiles reddantur, actuque moueant sensum ocu-
 lorum, eadem ratione in genere intelligibilem id cæteris
 causa erit, ut euadant actu intelligibilia, & intelligentia,
 quod sua natura est actu intelligens, & intelligibile. Hæc ui-
 dentur habere affinitatem cum ijs, quæ lib. 3. de anima disse-
 runtur ab Aristotele de natura, & munere Mentis Effectricis,
 de qua quidem re quid sentiendum sit iuxta Aristotelica de-
 creta obscurum, difficileque esset diiudicare, nisi præceptor meus
 Antonius Montecatinus, uir cum admirabili integritate uitæ
 præstans, tum singulari philosophiæ, ac omnium bonarum
 literarum cognitione excultus omnes difficultates amputa-
 ser, & omnem caliginem discussisset edita illius lectura in eâ
 partem tertij libri de anima, quæ est de Mente humana, à He-
 ronimo Bouio, uiro præter multam diuinarum, politiorum-
 que literarum eruditionem egregia uitæ synceritate claro, &

mihî

mihî summa familiaritate coniunctissimo. Porro Mentem
 Platonice necessarium est infra primum principium con-
 stituere, nec ratio nos permittit, ut cum Anaxagora, & Hermo-
 timo in ea inmoremur, sed aliud iubet ascendere. Et primū
 cum Mens non sit penitus simplex, sed numerum habeat, ac
 multitudinem (quod in ipsa est uis intelligens, actus intelli-
 gendi, & res intellecta) unitas autem sit principium numeri,
 ergo supra Mentem est aliquod statuendum, idque profus
 simplex, & penitus indiuiduum. Deinde si omnia appetendo
 ad Bonum conuertuntur, & quod rerum est conuersio, illinc
 est emanatio, omnia à Bono, quod est à Mente diuersum, &
 ipsa præfrabilius, sine ulla dubitatione procedent, illudque
 primum rerum principium, atque supra Mentem erit existi-
 mandum. Mentem non esse ipsum summum Bonum cum in-
 de intelligitur, quod omnia Bonum appetunt, sed non om-
 nia trahuntur Mentis cupiditate (quæcunque enim cognitio-
 nis, & intelligentiæ sunt expertia, nullam habent innatam ad
 Mentem cupiditatem, ne frustra illud appetant, quod conse-
 qui minime possunt) tum ex eo potest confirmari, quia Mens
 est primum ens; at Bonum, & ens maximè inter se differunt,
 quoniam, ut inquit Platonice Olympiodorus, bonum sim-
 pliciter desideramus, esse autem simpliciter nequaquam, sed
 bene esse, atque ideo potest fieri, ut si malè sit nobis, non es-
 se desideremus. Deum si id, quod animam proximè antece-
 dit, esset deus, ac supremum totius naturæ principium, res-
 multum, maximeque inter se dissimiles sine ullo uinculo co-
 pularentur, quod natura pati minime potest. Istud uel ex eo
 constat, quod anima est mobilis multitudo, deus autem uni-
 tas immobilis; at hæc inter se sunt dissimilima, nec ullam ha-
 bent naturæ coniunctionem. Itaque inter deum & Animam
 Mens est interijcienda, quæ cum sit immobilis multitudo, ac
 proinde cum hac, & illo habeat affinitatem, aptissimum erit
 uinculum, quo deus, & Anima inter se concilientur. Si igitur
 Mens huius est conditionis, patet ipsam necessario ponendam
 esse; nec in ipsa prætereat esse consistendum: Hanc ex deo
 emanare

emanare veteres, & Aegyptij, quibus Platonici sunt asserunt, hoc modo confirmarunt. Cum natura comparatum sit res omnes naturales, si mutilæ, & deprauatæ non sint, alteram naturam sibi similem, & ab ipsis dependentem procreare, promptum est existimare Bonum ipsum perfectissimum seipsum propagare, & ab eo Mentem proximè gigni, quæ secundum locum obtinet, quæque cæteris plurimum præstat diuinitate. Qua enim ratione credendum est ipsum omnium perfectissimum se nequaquam posse propagare? aut ipsum Bonum in seipso tantum se, quasi per inuidiam detinere? propriū enim est ipsius boni sese effundere, suasque perfectiones longè lateque diffundere. Cæterum illud hoc loco est minimè prætereundum, quod est summa obseruatione dignissimum. Nōnulli veterum sapientum, quod ad primi Boni propagationem pertinet, tametsi cum Platonici consentiant, in eo tamen ab illis multum dissident, quod istud ex Bono progenitum non esse ab ipso Bono natura disunctum arbitrantur, eamque afferunt rationem, quia Deus, qui est bonum infinitum, se in infinitum propaget est necessarium. Verumenimvero cum omnia extra ipsum sint finita, neque infinitatis capacia, fieri ne utiquam potest, ut in aliquod extraneum suas conferat infinitas perfectiones, sed in se ipso infinite propagatur. Istud, cui hæc summa Bonitas sese communicat, summam Aequalitatem nominant, quia cum sit infinitum, suæ infinitatis ratione sit æquale summæ Bonitati, in Deo igitur est Bonitas, & Aequalitas, qui quoniam summa est Vnitatis, quæ sine maxima connectione nequit subsistere, utriusque, Bonitatis inquam, & Aequalitatis, maximam fieri connexionem arctissimo Amoris vinculo est rationi consentaneum. Nemini igitur mirum debet videri, si ex veteribus plerique diuino quodam spiritu afflati Deum gignere Deum prodiderunt, nam summam Bonitatem gignentem intuiti fuere, nec non iam genitam summam Aequalitatem. Eandem fermè rationem argumentandi sequitur Dionysius lib. de mist. Theol. Res, inquit, *qualibet quo magis bonitate nigent, eo magis sua quadam propagine se communicant.*

Qua-

Quapropter ad infinitum bonum propagatio pertinet infinita. Cum verò duo infinita esse non possint; merito infinita Bonitas, rursusque immensa Bonitatis propago sunt una natura, ipsa uidelicet summa Bonitate seipsam intra se propagante. Tum uerò quoniam omnis amor ad Bonum necessario fertur; consequens est penes infinitum Bonū, eiusdemque propagine infinitam infinitū quoque Amorem, Spiritumque amatorium ad seipsum intus existere. Sed eo reuertamur, unde huc declinauimus. Boni propagationem Plotinus lib. de tribus substantiis rationem principij obtinentibus sic diuinitus explicauit. Procul esto nunc a nobis generatio temporanea uerba de sempiternis in presentia facientibus, & si quando inter loquendum generationem illis attribuamus, ratione causa, ordinisque cuiusdam generationem in medium adducemus. Quod semper est perfectum, semper gignit, & sempiternum; minus autem gentium genitore. Quidnam igitur de perfectissimo est dicendum? Nunquid Nihil prodit ab eo? an potius ab eo prodeunt, quæ omnium maxima sunt post ipsum? Maximum uerò post ipsum est Mens, atque secundum. Inspicit enim Mens illud, soloque illo indiget, atque cæteris omnibus, quæ fiunt, est melior, ac diuiniore, quippe hæc sint post ipsam. Quod uerò ex primo, & perfectissimo gignitur, dicendum est superiore non agitato gigni, alioquin si moto illo aliquid generetur, certè id, quod gignitur, non secundum, sed tertium erit ab illo post motum. Quamobrem necessarium est, cum illud sit prorsus immobile, si quid secundum post ipsum nascitur, id profectò illo neque annuente, neque uoluntate decernente, neque ullo pacto commoto subsistere. Quo nam igitur pacto quid uel nobis est circa illud stabile cogitandum? lumen undique circumsusum ex ipso dependens, ex ipso inquam penitus quiescente, ceu fulgor circa Solem quasi circumcurrens ex ipso semper manente progenitus. Idem lib. quomodo quod est post primū fiat a primo, eandem diuinæ Mentis emanationem hinc monstrauit, atque declarauit. Cum nobis compertum sit quicquid ad suam perfectionem peruenit aliquid generare, profectò existimandum est ipsum omnium perfectissimum nequaquam in seipso sterile conuiescere, sed aliud ex se quicquam facere posse, quod ipsa potestas omnium esse re uera censetur.

de

de sinihil procedat ab illo, qui poterit esse principium? Ergo oportet aliud ab ipso fieri, si modò sit aliquid præter ipsum, fiatque quicquam ab eis, quæ ab ipso fiunt. Quodd enim quadam ab eo proxima sint, necessitas ipsa demonstrat: tum uerò necessarium est, quod reliqua gignit, esse eorum, quæ sequuntur, præstantissimum, & quod proximè inde gignitur, secundumque obinet locum, cæteris esse præstantius. Si igitur qui generat, ipsa Mens esset, oporteret sanè, quod inde primò gignitur, esse inferius Mente, propinquius tamen, atque similius. At quoniam quod primò gignit, est Mente superius. iccirco quod primò gignitur est Mens. Sed cur nam primus ille genitor non est Mens? Quoniã Mente ipsius actio intelligentia est, intelligentia uero quã spectans intelligibile, ad ipsumque cõuersa, et ab eo ueluti definita, atque consummata, suapte quidem natura indefinita, tanquam uisus, sed ab intelligibili definita. Ego quoniam Mens non est simplex, sed multiplex, & numerus compositionem quandam ex intelligibili & intelligente præferens, conficitur, ut primus genitor, qui nullus est particeps compositionis, et nullam in se coercet multitudinẽ, non sit Mens. Hæc Plotinus, quæ quòd digna essent intellectu, placuit ad uerbum recitare. Cæterum quia omne genitum appetit genitorem, quem imitando, & cui propius accedendo suam consequitur perfectionem, atque absolutionem, Mens ex Deo genita ad Deum conuertitur, & in illum intueus multiplex euadit, & contendens se illi simplici applicare ab ipsa recedit simplicitate aliud semper accipiens in seipsa multiplicatum. Etenim cum Deus sit super omnia, & ad omnia æqualiter se habeat, Mens ex Deo non suscipit aliquid omnium, sed pariter omnia, fitque omniformis habens in seipsa rerum omnium formas inter se discretas. Hæ formæ nihil aliud sunt, quàm idæ, quæ sunt res ueræ, pulchræ, uniusmodi, & prorsus necessariæ: Non enim quæ sensibus compræhenduntur, ueræ sunt res, sed idearum participationes, & simulacra, atque ut Heraclio, Pythagoricisque placet, sunt rapidi torrentis, continenterque fluentis imagines, quæ (licet non sentimus) semper nullo remorante refugiunt. Porro hæc Mentem Egyptij, & Platonici tum Rationem, & Verbum, tum

filium,

filium, & imaginem Dei. siue Boni interdum nuncupant, illamque sentiunt Academici, & Pythagorici esse mundi opificem, atque creatorem, quippe Deus illius pater ab omni opere uacet. Atque hoc erat, loquit Amelius illud uerbum per quod semper existens ea, quæ sunt facta fuerunt, quemadmodum & Heraclitus uoluit. Et per Iouem Barbarus ille uerbum censet in ordine, dignitatique principij constitutum apud Deum esse, et Deum esse, et per ipsum absolute facta esse omnia, & in ipso, quod factum est, uiuens, & uitam & ens fuisse, tum in corpora lapsum, carnemque indutum hominem apparuisse ostendens etiam tunc natum & iuam gignitidẽ, omninoque morte obita resolutum rursus ad diuinitatem redisse, Deumque extitisse, qualis uerum fuisset, antequam in corpus, & carnem, & hominem descendisset. Ex his liquet hominem Platonis, aliorumque philosophorum decretis nutritum usque ad eum Ioannis Euangelistæ, quem uocat Barbarum, quòd esset Hæbreus, theologiæ mysteria suspexisse, ut uerbum confessus fuerit esse in principio, ac Deum esse, omnia denique effecisse, omnibusque uitæ uitam, dispensatoremque esse: Publicæ uerò salutis causa humanam carnem induisse, ita tamen ut ex parua, & crassa illa nebula carnis inuiolabilem, incorruptamque emiseric diuinitatis splendorem. Eandem Mentem primam essentiam, primamque uitam Academicis quoque agnominant, illiusque propria munera dicunt esse, uiuere, & intelligere. quæ per uniuersum diffusa ea lege communicantur rebus, ut præstantiora paucioribus, & minus nobilia pluribus impertiantur; primum enim, quod est esse, latius patet, quàm cætera, secundum, hoc est uiuere, in plura funditur, quàm intelligere; hoc quia omnium est præstantissimum, paucioribus est demandatum. Mens sit ens, quia ex Bono penitus quiescente & omni opere uacante statim ens existit, & cum sua uia ad Bonum moueatur, uiuens euadit, cuius lumine corroborata ueluti circulo quodam in seipsam conuertitur, seque ipsam intelligendo Mens efficitur. Hac in parte libet Procli errorem coarguere, qui primam essentiam, primam uitam, primamque Mentem, re & substantia inter se distinguens, atque essentia

E. uita.

uita superiorem, & his Mentem inferiorem existimans longe fallitur opinione, in easq; labitur difficultates, ut multo plures constituat gradus Diuinitatis, quam fuerit à nobis constitutum, atque fateatur id, quod est, præstabilius esse viuente, & hoc intelligenti antecellere, quo nihil iniquius. Sed istud non est pluribus refellendum.

Idea quid significant Platoni, & ubi posita sint.

Cap. VI.

MENTIS essentia non potest commodè percipi idearum natura ignorata, iccirco operæpretium me facturum puto, si de ideis nonnulla oratione perstringam. Accedit quæstionem hanc esse magnam apud Platonicos, & propter controuersias inter Platonem, & Aristotelem nobilissimam, ac propterea nulla ratione præmittendam. Vt hæc tractatio in certa capita à nobis distinguatur, primum quæ sint ideæ, & quales, in conspectum adducemus; mox ubi sint à Platone posita aperiemus, deinde quibus rationibus confirmantur, & quas utilitates ex se fundant, declarabimus; postremò quid sint, & quorum sint, ac nō sint, edocebimus. Idearum, quæ & species, formæ, atque exemplaria nominantur Socratem, & Platonem inuectores nequaquam exitisse, quod multi arbitrantur, Plato ipse in Sophista affirmavit, & Alcimus prodidit, qui Diogene Laertio lib. 3. recitante literis, memoriæq; mandauit Platonem ab Epicarmo Pythagoræ auditore ideam, & multa dogmata accepisse. Istud præterea confirmant præscorum placita, in quibus hoc ideæ nomen fuit sæpe usurpatum, perspicuè uerò Mercurio, & Timæo Locresis idea fuit cognita, si quidem ab hoc lib. de natura vniuersi, in principijs numeratur; ille autem in Pimandro multa explicauit, quæ ideam clarè attestantur, ut paulò inferiùs exponemus. Quinetiam Mo-

ses

ses videtur ideam significasse; qui postquam mundi creationē enarrauit, hisce verbis concludit: *Hic est liber generationis cæli, & terræ quando creata sunt die, quo fecit Deus cælum, & terram, & omne uirgultum agri, antequam oriretur in terra, omnemq; herbam agri, priusquam germinaret.* In quorum uerborum explanatione à Philone lib. de mundi opificio hæc disseruntur: *An non manifestè incorporeas, & intelligibiles ideam memorat, & quibus tanquam annulis signatorijs exprimi res sensibiles contigit.* Trius enim quam terra uirgultum proderet, aut in rerum natura uirgultum ipsam fuisse, & priusquam herba in agro existeret, herbam fuisse inuisibilem; subintelligendum autem quod & ante singulas res alias, quas ensu indicant antiquiores effigies mensuræq; quibus effigiantur, & metiuntur, iam fuerant: nam etiam si particulariter percensisset omnia, uir alioqui breuitatis studiosus si quis alius, nihilominus iam dicta pauca hæc essent exempla naturæ uniuersorum quæ absque incorporeo exemplari nihil in rebus sensibilibus perficit. De ideis multa, & varia Chaldaei conscripserunt, quippe qui illas senserunt modò Dei patris cogitationes, modò rationes uniuersales naturæ, Mentis, & animæ; modò separatas à rebus subsistentias. De his quoque Chrysisus, & Archedemus Stoici, atque alij complures variè disseruerunt: Verum his omnibus ualere iussis quæ fuerit Platonis opinio indagabimus. Hæc in te controuersantur Academici, nam Cleanthes ideam apud Platonem censuit esse notionem. Plutarchus, Atticus, & Democritus uniuersales rationes in animæ substantia ingeneratas. Aristoteles, & alij de Platone uidentur existimare ipsum sensisse ideam esse formas uniuersales, æternas; immutabiles, suæque uis consistentes à materia solutas, quarum beneficio tum scientia eorum, quæ in mundo continentur, haberi possent, tum res singulæ generarentur, ad earum ueluti exemplarium similitudinem factæ; atque hæc formas totidem esse, quot rerum species singulas singulis attributas. Ego sum illius opinionis, quam Plotinus, & probatiores Platonis affecte amplectuntur; ideam esse rerum species, & exemplaria; quæ in mundi opifice reposita ipsi ad intelligendum obijciuntur.

aur, & in quæ hic ipse opifex intuens hunc mundum condidit, & quæ ab ipso coercentur, fabricauit. Hæc Platonicis decretis multum congruere ex ijs, quæ deinceps sumus dicturi, manifestè apparebit. Dissentiunt præterea inter se Platonis explicatores, vbi oporteat ideas collocari, siquidem Atticus, Plutarchus, & Democritus ideas animæ attribuerunt. Iustinus philosophus, & martyr Platoni adscribit, quòd in prima illa sphaera non errante & primum Deum, & ideas reposituerit. Theodorus Asinæus posuit duas Mentis Animæ superiores, primam rerum vniuersarum ideas in se continentem, & alteram singularum. Ammonius, & alij putantes Deum esse mundi optificem, in ipso ideas inesse pronunciauerunt, quorum sententia Chaldæorum, & Magorum traditionibus est consentanea; neque ab eadem Mercurius dissentit, qui in Pim. serm. primo asserens vniuersam naturam Dei imaginè possidere fatetur in Deo omnium, quæ natura constant, exemplaria, & ideas inesse: Et serm. octauo cum ait Deum patrem ideis plenum qualitates in sphaeram, hoc est formas in materiam, inferere: atque serm. nono dum inquit Deum omnium auctorem cuncta sibi consimilia reddidisse, quid aliud significat, quam in Deo rerum omnium ideas contineri? His accedit Dionysius lib. de diuin. nom. vbi de ideis ita sentit. *Exemplaria esse dicimus in Deo rationes substantificas rerum, & singulariter antè subsistentes, quas prædestinationes Theologia uocat, & bonas, diuinasq; uoluntates eorum, quæ sunt. diffinitrices, & effectrices, secundum quas ipse super essentiam Deus, quæ sunt, omnia prædestinauit, atque produxit.* Ideas uocat exemplaria, & rationes rerum substantificas, quoniam sunt ueræ substantiæ, ad quarum similitudinem omnia, quæ cælorum, & terrarum orbis in se complectitur, sunt generata. Easdem affirmat ante hæc omnia singulariter existere, quòd in Deo nequaquam sunt à rebus procreatæ, sed infinitis antea seculis extiterunt, illisq; rerum omnium autor, antequam ipsæ res in lucem ederentur, singulas præcognouit, condidit, certosq; fines præscripsit, quos singulæ sibi proponerent, & ad quos dirigerentur.

Sen-

Sensit Plotinus ideas non in Deo, sed in Mente à Deo producta esse ponendas, nam sub exitum lib. quomodo idearum existit multitudo, obscuram, & tritam Platonis sententiam explanando: Circa omnium Regem omnia sunt, illius gratia omnia, ipse causa pulchrorum; *Vbi Plato, inquit, causam appellat Deum pulchrorum omnium, ponere uidetur pulchrum in speciebus, & ideis propriè constitutum; summum uero Deum super uniuersum hoc pulchrum.* Idem ad calcem lib. de pulchritudine hæc habet. *Efficiatur diuinus quilibet, atque pulcher, si modò Deum sit, et pulchritudinem inspecturus, sic enim primum ascendet in Mentem, ibiq; pulchras species omnes contemplantur, atque affirmabit pulchritudinem illam ideas esse. Quod autem his superius est, dicimus ipsius Boni naturam pulchrum circa se effluentem.* Eandem sententiam in aliis plerisque locis est amplexatus, & præsertim lib. quòd intelligibilia non sint extra Intellectum. In Plotini opinionem abiit Porphyrius lib. 4. de hist. philosoph. quo in libro scripsit à summo Bono ratione quadam hominibus incognita genitam esse Mentem ex Platonis sententia, in qua sunt idæ, & omnis rerum substantia, & quæ primo pulchrum, & per se pulchrum est, habetq; speciem pulchritudinis. Et antiquior fortasse est hæc opinio, quando quidem Marcus Varro Plotino, & Porphyrio uetustior ideas apud Platonem Mineruam intelligi docuit, quod & Augustinus in septimo de ciuitate dei uolumine asseuerauit: Mineruam autem ex Iouis capite natam esse fabulosa illa uetustas fuit commenta. Hæc mihi vehementer approbantur, nam cum Platonis decretum sit Deum nihil prorsus moliri, & Metem ab ipso diuersam cuncta efficere, & singula administrare, in hac, non in illo idæ sunt ponendæ, ad quas ipsa respiciendo cuncta ualeat ad earum imitationem generare, & singula constanti ordine gubernare. Non enim Mens hunc mundum procreasset, & procreatum gubernaret, nisi eum, & cuncta, quæ ab ipso complectuntur, in se ipsa intellexisset, ac intelligeret; quippe indignum sit huius Mentis maiestate eam ex mundi rebus scientiam capere, ac delibare. Quod si mens

in

in seipsa cuncta intelligit, sequitur, ut ideas in ea sint posita, & collocata. Hinc patet vanam esse illorum opinionem, qui negarunt Mentem hanc humana habere perspecta ea ratione persuasi, quod cum in his mala, & flagitia reperiantur, Mens si omnia cognosceret, horum cognitione contaminaretur. Isti decipiuntur, quoniam Mens hac caduca cognoscens non ea, sed seipsam contuetur, in qua omnia sunt optima, atque pulcherrima. Rursus qua ratione fieri potest, ut is, qui ideas multitudinem quandam præferentes in Deo constituens, qui est omnino simplex, & nihil habet coagmentatum, non multum absit à Platonis decretis? Addendum est etiam ideas, quæ sunt quiditates, puræ essentia à materia separata, uerèq; intelligibiles, in Mente esse locandas, quæ prima dicitur intelligentia, cuiq; id proprii muneris est adiunctum, ut per essentiam suam obeat intellectionem; ac proinde in ea idem prorsus est uis intelligens, res intellecta, & actus ipse intelligendi; non autem in Deo, qui est supra omnem ens, supraq; omnem intelligentiam. Deus enim apud Platonem non est ens, neque intelligens; quoniam hæc ex pluribus sunt concreta, illud quidem ex essentia, & esse, hoc autem ex intellectu; & intelligibili, sed quid diuinius omni ente, ac intelligente, de qua re multa habentur à Plotino in scriptis relicta libro, cui titulus est, quod id, quod est super ens, non intelligat. Porro quamuis in Deo nulla sit intelligentia, nihil tamen est in mundo quod fugiat illius cognitionem: Cuncta uero cognoscit seipsum, ut ait Dionysius lib. de diuin. nom. contemplando, materialia quidem immaterialiter, partibilia impartibiliter, & unico intuitu multa, & diuersa. Nam si per unam causam Deus omnibus essentiam impartit, per eandem unicam causam scire potest omnia, quippe in ipso, & ex ipso sunt, antequam in natura rerum subsistant. Neque igitur ex rebus ipsarum rerum notionem accipiet, neque aliam quidem sui, aliam uero aliorum scientiam habebit, sed ipse omnium causa se cernens modo perfectissimo singula, quæ ab ipso sunt, quorum uic causa est, in seipso comprehendit: Atque hac

ratione

ratione Deus cuncta cognoscit non ulla rerum, sed ipsa sui ipsius scientia noscens, quæ cognitio tantum abest, ut uerè dici queat intelligentia, ut illam longè, multumq; superet dignitate. Sed ad propositum redeamus. Postremo infra Deum & ipsum Bonum ideas esse constitutas liquidò patet ex Phædone, ubi scribit Plato ad ideas confugiendum esse, postquam ipsum Bonum assequi nequimus; quasi summi Boni natura ideis sit præstantior, & excellentior. Verumenimvero licet Academici probatiores negent in Deo reperiri ideas, sunt tamen quidam, qui asseuerant in eo res omnes contineri, ac proinde quodammodo rerum omnium ideas, quamuis nobiliori modo, quam in Mente collocentur, & possint propriè ideæ, exemplaria uel nuncupari; etenim idea, & exemplar omne potest intelligentia accipi, & quatenus exemplar, est mente comprehendi, at ideas posita in Deo multum superant quamcunque cognitionem, sicque in intimis diuinitatis penetralibus occultantur, ut nulli menti sint explorata. His adiungunt ideas non esse multas in Deo, quemadmodum in Mente, sed simplicissima unitate comprehendendi, atque absoluere, & existere ipsam Dei essentiam: Hanc autem non subire ratione ideas, si absolute, & simpliciter consideretur, sed ea ratione, qua huius, & illius rei exemplar nominatur; quo circa concludunt, ut in una essentia plures ponuntur rationes inter se dissimiles, eodem modo ideas in Deo diuidi in plures, atque inter se distingui, non inquam simpliciter, sed variis relationibus; quæ quidem relationes à rebus minime pariuntur, sed à Deo suam cum rebus essentiam comparante, & quot, quibusue modis sit extra communicabilis, cognoscente. Sed hæc omitamus, quæ magis olent theologiam, quam Platonianam doctrinam. Ideas in Mente consergere hoc modo declarant Platonis assecla. Ex duabus partibus, materia, & forma asserunt Mentem esse compactam; materiam uocant Mentis essentiam penitus informem, & nondum ideis decoratam; formam idearum seriem, & multitudinem; traduntque Deum generare Mentem informem, obscuram, ac propè non ens; quoniam

nam

niam uerò à Deo est genita, ad idem tui principium, quæ est Bonum, in genito quodam appetitu conuerti. & conuertam illius radio illuminari, intelligentem fieri, atque ideis expleri. Est igitur Mens omniformis, & omnia patris beneficio, qui cum nulla rerum forma definiatur, merito omnia facit, & ex se uno super omnia existente Mentem effundit in te omnia complectentem. Addunt ideas non tanquam accidentia, & figuras Menti inhaerere, sed illius essentiam complere; & quamuis re. & substantia à Mente non separentur, inter se tamen ex propria natura esse differentes, neque ex mutua conjunctione suas amittere, aut inficere puritates.

Mens ideis exornata est mundus intelligibilis, ad cuius similitudinem hic sensibilis fuit procreatus.

Caput VII.

M'M in Mente rerum, quæ secundum naturam consistunt, ideæ sint impressæ, merito ac iure Platonicè illam nominant mundum intelligibilem, ad eiusque imitationem existimant hunc sensibilem esse procreatum. Itaque si quis hunc mundum corporeum oculis perlustrat, & singulas species, quæ in eo continentur, sibi ob oculos proponat, ac mox secum ipse cogitet, hæc omnia in Mente reperiri, aliquâ sibi poterit in animo effingere mundi intelligibilis adumbrationem. Illud tamen semper animaduertat, quæ sunt in mundo intellectuâli, meliorem, ac præstantiorè naturæ conditionem obtinere: Hic namque singulæ res in perenni fluxu sunt positæ, & nisi recreentur, nequeunt vel temporis puncto in rerum natura consistere; in uerò res omnes perpetuò manent, fixæ uel sunt, neque moueri, neque mutari ulla ratione possunt. Rursus hæc, quæ sensibus occurrunt, sunt materiæ vitij inquinata; inter se contraria; & per corpora distributa, at quæ in Mente reperiuntur, à materiæ societate sunt separata, sibi mutuò amica, nec ullo

pacto

pacto cum magnitudine implicata. Enimuero tria in hoc mundo corporeo reperiuntur, materia, dimensiones, & corporeæ qualitates, ex quibus materiâ cognoscimus esse originè mutationis, dimensiones distantiae causas, & qualitates principii repugnantia: quo fit, ut quæcûq; sunt his exposita, propter dimensiones, & qualitates inter se distent, atq; aduersentur, & propter materiam in multas cadant mutationes. Verum quæ in Mente continentur, quia his minimè sunt obnoxia, ab ipso rum conditionibus sunt separata. Verè igitur dixit Mercurius in Asclepio mundum intelligibilem esse incorporeum, nihil quæ corporei illius naturæ admisceri; hunc autem sensibilem esse omnium corporum susceptaculum, quæ sine mundi intelligibilis beneficio nequeunt conseruari, & in suo statu permanere. Quinetiam in mundo intelligibili omnes rerum species in sua veritate concipiuntur, illic verus homo, verum cælum deprehenditur; quæ autem in hoc mundo sensibus accipiuntur, vera non sunt, sed verarum rerum adumbrationes, quamuis, vera videantur, & talia iudicentur. Quæ de re Socrates in Cratyllo optima ratione dicebat se somniare circa ideas, quia nos in hoc mundo, quem veluti speluncam subterraneam à pueritia incolimus, densa caligine obuoluti, & arctissimis inscientiæ vinculis cõstricti idearum, & verarum rerum imagines duntaxat per sentimus, quamuis res ipsas veras in aspectum cadere existimemus. Quod si Dei concessu, aut contemplationis munere ad mundum intelligibilem ascendamus, in quo lux fulget idearum splendidissima, & vera essentia rerum continetur, dubio procul hæc, quæ sensibus occurrunt, falsa, & mentita agnoscemus, nos vitæ huius pœnitebit, in qua nimis credentes sensibus à falsis rerum imaginibus illudimur, vixq; possumus aspicere tenuissimum splendorem illius lucis, quæ in mundo intelligibili adeo clarissimè splendet, ut eius lumen latissimè pateat, & ad omnia pertineat. Porro de mundi intelligibilis dignitate, & eiusdem ab hoc sensibili differentijs multa doctè, & copiosè differuntur ab autore secretioris secundum Aegyptios philosophiæ, quæ ex

F illius

illius opere petantur. Ad huius mundi intelligibilis similitudinem hunc corporeum esse conditum sic probant Academici. Cum videamus peritos artifices nihil rerum moliri, nisi eius rei, quam efficiunt, speciem habeant in animo insculptâ, ratio postulat vniuersum effectum esse à primo opifice in aliquam ideam intuen- te, quæ fuit exemplar huiusce mundi ad ipsius similitudinem fabricati. Illi verò similem, quantum potuit fieri, hunc factum oportuit, quia opifex bonus erat, & quod bonum est, nefas est alicuius rei inuidia tangi. Ex his eruunt Platonici argumentum, quo ideas esse necessarias confirmant. Enimvero si mundus hic sensibilis non temere, nec casu à sempiternitate in lucem manauit, sed ad alicuius genitus est imitationem, necesse est, ut in Mente sint causæ exemplares, quas ideas appellamus; nam id, ad cuius similitudinem hic mundus conditus est, quid aliud esse potest, quam idea? In hac argumentatione credit D. Augustinus lib. 1. Retract. Platonicos dicere Christianæ religioni sententiam consentaneam, tamen apud eos illud vocabulum non sit usurpatum, quod in foro ecclesiastico est usuratum; Mundum quippe intellectualem Platonici nuncupant rationem sempiternam, & incommutabilem, qua Deus hunc mundum condidit, quam qui voluerit inficiari, sequitur, ut affirmet Deum non certa ratione mundum procreasse, sed cæco, & fortuito euentu, & cum ageret, ignoranter egisse. Idem lib. 83. quæst. *Quisquis, inquit, fatetur omnia quæ sunt, id est, quæcumque in suo genere propria quadam natura continentur, ut sint, auctore Deo esse procreata, singulaq; eius prouidentia regi. Quo concesso quis audeat dicere Deo irrationabiliter omnia condidisse? Restat, ut omnia ratione sint condita; nec eadem ratione homo, qua equus, hoc enim absurdum est existimare. Singula igitur proprijs sunt creata rationibus. Has autem rationes ubi esse arbitrandum est? nisi in ipsa mente creatoris? Non enim extra se quicquam positum intuebatur, ut secundum id constitueretur, quod constituerat. Quid si hæc rerum omnium creaturarum, creaturarumque rationes in diuina mente continentur, neque in diuina mente quicquam nisi æternum, & incommutabile potest esse*

atque.

atque has rationes rerum principales appellat ideas Plato, non solum sunt ideas, sed ipsæ verè sunt, quia æternæ, & semper eiusdem modi, atque incommutabiles manent, quarum participatione fit, ut sit quicquid quoquo modo est. Eadem est Philonis explicatio lib. de mundi opificio hoc modo differentis. Deus ubi pro sua deitate præuidit imitamentum pulchrum non posse absque exemplari pulchro existere, nec sensibile quicquam citra exceptionem probari posse, quod non archetypo intelligibilis ideas respondeat, postquam decreuit visibilem hunc mundum condere, prius formauit simulachrum eius intelligibile, ut ad exemplar incorporei, Deoq; simillimi corporeum absolueret mundum totidem complexurum sensibilia genera, quot in illo intelligibilia. Et paucis interiectis subdit. Si quis apertioribus verbis uti voluerit, nihil aliud dixerit esse mundum intelligibilem, quam Dei iam creatis verbum. Nihil enim aliud verbum intelligibile est, quam ratio architecti iam urbem mente conceptam condere cogitantis. Quæ opinio Moysi, non mea est, hic namque hominis generationem aggressus scribere aperte fatetur ad imaginem Dei hominem esse formatum. Quid si pars mundi imago imaginis est, patet, quod tota hæc species videlicet uniuersus hic mundus sensibilis ad exemplar diuinæ imaginis factus est. Et paulò post. Et iam perfectus erat mundus ille incorporeus in diuino Verbo constitutus, ad cuius exemplar cum hic sensibilis creabatur, & ante alias eius partes potissimam omnium faciebat conditor, cælum videlicet, quod aptè firmamentum appellauit, ut rem corpoream: Corpus enim natura firmum est, solidumq; tres habens dimensiones. Soli autem, & corporis quæ potest esse alia notio, quam quaquaversum dimensio? Iure igitur ita nominauit, ut ab intelligibili, atque incorporeo ipsum separaret, quod mox οὐρανός, id est cælum aptè ualdeq; propriè appellauit, siue quia omnium οὐρανός, id est terminus, siue quia primum οὐρανός, id est visibilibus factum est. De his mundis (istud quoque adijciamus, quod ad ea, quæ diximus, multum uidetur pertinere) Clemens Alexandrinus lib. 5. Stromatum ita sentit. Mundum, inquit, philosophia Barbara alium intelligibilem, alium sensibilem censet, illum quidem archetypum, hunc exemplaris imaginem; &

F 2. intelli-

*intelligibilem quidem unitati attribuit, sensibilem uero sexadi: Con-
nubium enim sexas à Pythagoricis dicitur, quia secundus numerus
est. In unitate igitur cælum inuisibile factum est, & terra sancta, et
lux intellectualis. In principio enim fecit Deus cælum, & terram,
& terra erat inuisibilis. Et dixit Deus fiat lux, & facta est lux.
In sensibilis autem mundi creatione solidum creauit cælum, (quod
uero solidum est, sensibile etiam est) terram uisibilem, & lucem,
quæ cernitur. Sed longius progrediamur, aliasque rationes
consideremus, quibus Academici ideas confirmarunt.*

*Quibus rationibus probent Academici ideas esse
in ratione rerum. Cap. VIII.*

Ristoteles lib. 1. & 13. postnat. scribit Platonem
ab adolescentia factum amicum Cratyllo, & in
opinionibus Heracliti, sententijsque uersatum,
qui uniuersa sensibilia semper fluere, nec in eo-
dem statu permanere censebat; ac proinde neque eorum per-
ceptionem, & scientiam esse, quod hæc rerum æternarum sit,
atque eodem modo semper se habentium, hæc quidem & po-
stea tenuisse, atque ita putasse. Cæterum cum Socrates natu-
ra posthabita circa mores uersaretur, atque in his uniuersale
quæreret, illudque definiret, disputans enim de honesto ali-
quo, aut alio in uniuersum quærebat, quid esset honestum, at
que istud definire conabatur, huius doctrinam ob eam caus-
sâ probasse, quod de rebus uniuersalibus disputaret, quapro-
pter existimasse definitiones quarundam aliarum naturarum
& fieri, & esse, non autem cuiuspiam eorum, quæ sensibus
percipiuntur. Neque enim fieri posse, ut communis diffini-
tio ullius rei sit earum, quæ sensibus subiectæ sunt, cum sem-
per mutantur. Itaque huiusmodi entia ideas appellasse, quæ
uero sensibus percipiuntur, præter hæc esse, & ab his dici. Ra-
tiones uero, quibus Plato ideas confirmabat, multas esse, sed
omnium accuratissimas illas uideri, quæ ducuntur ex scien-
tijs, & unius participatione, atque in hunc modum explican-
tur:

*lar: Quarum rerum scientiæ habentur, eæ res sunt, atqui scie-
tiæ aliorum, quàm singularium habentur, quandoquidem sin-
gularia sunt infinita, & multis mutationibus exposita, scien-
tiæ uero in his uersantur, quæ sunt finita, & aliter haberi non
possunt; ergo præter ea, quæ nostris sensibus occurrunt, ali-
qua sunt ponenda; Et hæc sunt ideæ. Huic rationi consentit
illud Platonis in Parm. quod est, ideis ablati nos nequaquã
posse habere obiecta firma, & certa, ad quæ intelligentiam di-
cigamus, quare si ideæ auferantur, legitima differendi ars, at-
que philosophia peribit. Præterea cum omne id, quod à mul-
tis participatur, & de multis dicitur, sit separatum, atque di-
uersum ab ijs, de quibus dicitur, & à quibus participatur, ni-
hil enim à seipso participatur, & de seipso dicitur; relinqui-
tur, ut homo communis, qui est in multis, sit seiunctus à sin-
gulis hominibus, eodemque modo ceteræ specificæ naturæ à
suis singularibus: Hæc uero naturæ seiunctæ ab indiuiduis ideæ
appellantur. Has rationes Aristoteles commemorat Plato-
nem adduxisse in ideis stabiliendis. Cæterum hic in Timæo
hanc rationem adhibet ad easdem confirmandas. Si intelli-
ctus differt à uera opinione, differt etiam quod intelligentia
percipitur ab eo, quod cadit in opinionem: atqui illud ue-
rum est, nam ueræ opinionis uir quilibet particeps est, intelli-
gentiæ autem Dij quidē oēs, homines autē pauci sunt partici-
pes; ergo intelligibilia sunt ab opinabilibus distincta. Verum
cum quæ sensibus attinguntur, potius cadant in opinionem,
quàm in intelligentiam, quod nulla firma ratione possunt cõ-
firmari, & multis subiecta sunt mutationibus, fateri oportet
esse speciem, quæ semper eadem sit sine ortu, & interitu, quæ
que nec in se quicquam accipiat aliud aliunde, nec procedat
ad aliud quicquã, & sensu corporis nullo percipiatur. Atque
hoc est, quod ad solam intelligentiam pertinet, eiusque intea-
tionis est proprium. His Platonici adiecerunt, quod cum
Mens forma sit sua ui intelligens, & nullum munus intelligē-
di possit absque intelligibili exerceri, quoniam hoc est illius
obiectum, habeat intelligibilia oportet, hæcque æterna, & im-
mobilia,*

mobilia, ne si hæc mutantur, secundum ea Mens subeat mutationem, & simul cum tempore nouam acquirat perfectionem; at quæcunque sunt huiusmodi, ideæ nuncupantur. Præterea materia est per se indeterminata, & expers cuiuscunque formæ, & mensuræ, ergo ab alio præstantiore, & ab omni materia absoluto formam, mensuramque accipiat est necessariū; & quod sequitur, non ab re aliquis posuerit ideam, quæ sunt formæ omni materia carentes. Enimuero quanquam ista, à quibus formæ in materiam proximè fluunt, sint rationes animæ inferre, in his tamen non est consistendum, sed aliùs progredi oportet, & ad Mentem, ideasque ascendere, à quibus pendet anima, defluuntque rationes animæ ingeneratæ. Quin etiam hoc inde constat, quòd res omnes naturales participatione tales esse dicuntur; ergo præter ea, quæ hic sunt, formæ quædam à materia solutè reperiuntur, quarum participatione alia sunt huiusmodi. Accedit quòd singulares rerum causæ, vt instrumenta primi opificis, suas ex se fundunt effectiones, atqui hæc quònam pacto fieri potest, vt certis, definitisq; modis ad certas, definitasq; formas in materia generandas accedant, nisi per certas, definitasq; formarum rationes in primo opifice existentes dirigantur? Quamobrem in Mente sunt rationes rerum omnium exemplares, quibus causæ singulares dirigantur. Et quemadmodum formæ tam arte, quam natura constantes in agente magis dilucent, quam in opere, vel instrumentis, ita formæ totius mundi in primo opifice multò sunt dilucidiores, quam in causis singularibus, & in materia. Rursum si anima, & materia sunt plenè formarum, quibus suas edunt operationes; meritò Mens, quæ formatrix est animæ, & materiæ, informis esse non debet. Formis igitur agit, quas ideam appellamus. Materiam sine formis non subsistere nemo vnquam inter philosophos dubitauit; animam verò esse formis, & rationibus refertam ex eo probarunt Amelius, & Syrianus, quia si hoc non fuerit concessum, relinquatur, vt anima sit materia ignobilior: quæ argumentatio non solum animæ cõgruit, verum etiam ideis, & Menti potest accommo-

commodari. Amplius cunctis rebus, quæ inter se numero differunt, & singularia vocitantur, vna quædam proprietas est communis, quæ percipitur intelligentia, vt humanitas hominibus. Atqui hæc natura communis neque pendet à singularibus, quòd his destructis ipsa minimè destruat; neque per se existit, vt confessum est omnibus; ergo à quadam natura perfectiore, & singularibus superiore dependeat oportet, quam ideam nuncupamus, vt ab idea hominis humana natura, & ab ignis idea ignea natura. Postremò arguunt Academici ducto argumèto ex specierum perennitate, & rerum synceritate: Nisi essent ideæ, specierum perennitates nullas firmas radices haberent, quibus in rerum constitutione possint contineri: Enimuero res est omnium consensione probata, quicquid positum est in perenni agitatione, causam aliquam postulare immobilem commotionis indeficientis, neque solum communem, verum etiam propriam, & singularem. Itaque species rerum singulæ cum æternam habeant indiuiduorum generationem, singulæ profectò singulas habebunt causas immobiles, certas, & ratas, quarum efficacia fluxibilis, & inconstans indiuiduorum natura perpetuò fluere possit. Atqui hæc causæ quid aliud esse possunt, quam ideæ? Non enim huiusce generis causæ in his, quæ sensibus obijciuntur, sunt exquirendæ, quòd hæc singulis momentis sunt varijs mutationibus obnoxia, neque vel temporis puncto possunt in eodem statu permanere. Istud in nobis adeo perspicuum est, vt nemo possit ambigere. Hinc illud Socratis, ridiculè admodum homines mortem vnã extimescere, cum in dies singulos mortem operant, & si rectè animaduertant, multas mortes se obijisse promptum sit meminisse. Mortis vocabulo mutationes hominum appellabat, quibus ipsi dum viuunt, tandiu sunt expositi. Cum hoc illud Heracliti consentit, omnia labi continuo fluxu, nosque ipsos multos esse factos, quamuis quisque nostrum vnus esse credatur. Cuius rei id inditio est, quòd sæpe, ac sæpius ea amemus, quæ prius odio habebamus; multa nunc admiremur, quæ antea negligebamus; damnemusque plurimam.

plurima, quorum antehac miro studio tenebamur, non sermones, non animi affectiones, non cogitationes, curasque habentes easdem, quas antea habebamus. Cum igitur rerum naturalium formæ statutis temporibus, definitisque modis in actum perpetuè erumpant, atque hac continuata sempiternis seculis indiuiduorum generatione species rerum efficiantur æternæ, equidem nisi ad ideas te recipias, hasque statuas huius conditionis, ut ex ipsarum propagatione defluant formæ naturales vniuersum exornantes, & ad firmam ipsarum constantiam adnitatur continuata rerum mundanarum æquabilis generatio, nihil erit; ad quod tutò valeas confugere. Præterea si non essent ideæ, nihil syncerum, nihil purum esset in mundi structura, quippe omnia sint materiæ permixta, inchoata, manca, & imperfecta, de ipsisque sit difficile (ut ait Plato in Timæo) certum aliquid; & firmum asserere, & præferim de igne, & reliquis, quæ vocantur elementa: Hæc cum nunquam eadem appareant permanere, quoniam sine rubore, redargutionisque suspitione poterit istorum aliquid vni potius, quam aliud certè, ac firmiter appellare? Quare tutissimus in his hic erit loquendi modus: Hoc quod semper aliàs aliter formatum videtur, & plerunque iuxta ignis effigiem, non est utique ignis hoc aliquid, sed tale, id est igneum quiddam; nec aqua hoc aliquid, sed tale quid, id est aqueum, nec aliud quicquam velut vllam habens stabilitatem. Denique nec pronominiibus quidem vllis hæc signanda sunt, quibus in rei cuiuslibet demonstratione cum hoc, vel illud dicimus, uti solemus. Fugiunt enim, nec expectant vel eam demonstrationem, quæ hoc, & huius, & huic designat, vel appellationem, quæ de his tanquam de existentibus, & stabilibus habetur. Igitur huiuscemodi omnia neque hoc, neque illud, sed tale potius, aut tale per similitudinem aliquam appellare debemus. Et ignem quidem vbique tale, ac de ceteris, quæ gignuntur eodem pacto. Quapropter ideas in Mente oportet constituere, quæ sunt materiæ expertes, res verè, puræ, perfectæ, & ab omni contrarij permissione absolutæ, quibusque demonstra-

tionis

tionis pronomina propriè aptantur. Enimvero huiusmodi pronomina ijs duntaxat propriè adiunguntur, quæ verè, ac per se sunt. Quocirca nemo vnquam rectè poterit hominè mortalem appellare ipsum hominem, & pulchrum, quod cernitur oculis, ipsum pulchrum, quoniam his vocibus propriè significantur ideæ hominis, & pulchri, quæ verè, & per se existunt. Hæ sunt rationes firmiores ideas confirmantes, quibus ut maior fides habeatur, nunc idearum vsus sunt enarrandi.

Idea quas utilitates dicantur ex se fundere.

Caput IX.

IX idearum utilitatibus aliæ ad Mentem pertinet, quædam ad ordinem, & conseruationem vniuersi, & nonnullæ ad hominum commoditates. Ideæ Menti, & ipsius functionibus conducunt, quoniam hæc dum in formas sibi congenitas intuetur, seipsam contemplando cuncta intelligit, & omnia cognoscendo singula producit, productaque seruat, regit, & moderatur. Conferunt ordini partium vniuersi, earundemque distinctioni, ac varietati, quoniam nefas dictu est ordinem in mundo casu contigisse, cum rebus omnibus naturalibus certus finis sit præscriptus, ac omnibus, quæ gignuntur, & gignunt, varia, ac necessaria instrumenta, quibus valeant sua munera exequi, sint attributa. Neque quodlibet fit ex quolibet, vel mouetur ad quodlibet, sed certis fiunt omnia modis, semperque, atque eodem modo. Neque illi sunt audiendi, qui hanc rerum distinctionem affirmant à materia prouenire, nam hæc suapte natura est indefinita, in omnesque formas inclinatione propendet, quo fit, ut tantum absit ipsam in rebus natura constantibus esse causam ordinis, & distinctionis, ut confusionem pariat, & perturbationem. Rursus distinctio rerum secundum speciem fluit à forma, quæ sola separat, & distinguit, ergo ad materiam non est referenda. Nec præterea illi rectè sentiunt, qui in his

G rebus

rebus causam varietatis cōstituunt primorum principiorum diuersitatem, nam hi sunt interrogandi, nunquid hæc principia ordinem vllum habeāt inter se, nec ne. Si communi quodam ordine disposita esse respondeant, hunc erit affirmandū à causa præstantiori, & superiori esse illis contributum. Quæ de re cū à causa huiusmodi principia sint inter se distributa, ad eam vti in causam primariam rerum distinctio est redigenda. Si nullo ordine, eò res redibit, vt omnia casu concurrere, nullumque perpetuum ordinem in rebus naturalibus seruari posse cogantur fateri; quæ omnia ita absurda sunt, vt nihil queat absurdius excogitari. Itaque res, quæ constant natura, quòd existant, & quòd certo ordine sint inter se digestæ, fortiuntur ab ideis, quæ ordine firmo, & constanti sunt in Mente designatæ. Ad has referuntur causæ sympathiæ, & antipathiæ, quæ inter partes vniuersi non sine maxima admiratione conspiciuntur, & à quibus Magia naturalis ab Ægyptijs, Magis, & Chaldæis tantopere celebrata proficiscitur. Ideæ præterea rerum generationi conducunt, qua salus vniuersi perpetua custoditur. Non enim alicuius rei vlla esset generatio, nisi prætò essent ideæ, quibus formæ, & causæ exemplaris ratio destinatur in rerum constitutione. Enimuero principia æterna esse oportere decretum est multorum philosophorum approbatione confirmatum; ergo cū hæc formæ, quibus materia induitur, sint caducæ, nec in omni generatione constantes, necessarium est ideas in rerum principijs numerari, & ab his formas omnes in materiam emanare, quæ quoniam verum aliquid nunquam accipit (formæ namque, quas admittit, idearum sunt imagines) atque ob propriam, & sibi insitam falsitatem, ac prauitatem quaecunque videtur accipere, non verè suscipit, nunquam impletur, sed alias, & alias formas semper affectans perpetuæ transmutationi occasionem præbet. Utilitates autem, quas habent homines ab ideis, nec pauca sunt, nec omnino contemnendæ, inter quas illa maximè est momenti, quòd homines nullius rei perfectam scientiam sibi compararent, nisi ad ideas se reciperēt: Nam si ima-

gines

gines ex relatione ad exemplaria cognoscimus, atque hoc vniuersum nostris sensibus expositum est imago mundi intellectualis, quo pacto possumus non ob hunc etiam illud cognoscere? Cæterum homines ad ideas efferuntur rationum beneficio, quæ sunt animabus ingeneratæ, ad quas eò propius accedunt, quò magis animum repurgant à rerum in sensu cadentium falsis imaginibus. Has attingentes tunc non amplius, vt inquit Plato in Symposio, simulachra rerum, sed res veras pariunt in seipsis, partasque nutriunt, Dijs euadunt familiares, & cum Mente coniunguntur, in qua copulatione à corporis vinculis soluti, & ab omni cupiditatum molestia liberi efficiuntur beati; & quò magis cum Mente vinciuntur, & arctè constringuntur, eò puriorem, ac veriore felicitatè, voluptatemque consequuntur. Ex his potest sciri, cur Plotinus dixerit animam hominis contemplationi dediti, quamuis homo ipse partem mundi orientalem incolat, nihilominus quæ sūt in regionibus orientalibus, posse intueri; & cū in vno sit loco, in alio vel maximè disiuncto quin suas functiones obeat, nihil prohibere: Nam homo in contemplatione positus cum Mente copulatur, quæ quòd omnia sit entia, ac nullus sit locus, vbi illa non consistat, ratio videtur persuadere hominem illi coniunctum singula conspicerè, & vbiq; subsistere: Quare Tatijs Mercurij filius totus in actu contemplandi positus mirabilia intuebatur, & audiebat: quod & ipse Mercurius narrat in Pimandro sibi in animi abstractione cōtigisse. Literis quoque ab Olympiodoro Platonico proditum fuit Appollonium Tyaneum tum cū contemplabatur, ex vrbe Roma quæ in Ægypto gerebantur conspexisse. Non est autem credendum animum quicquam intelligere ex conuersione, aut inspectione ad ideas, nisi ad illum statum peruenerit, qui est supremus gradus cōtemplatiuæ perfectionis, cuius Dij omnes licet sint participes, pauci tamen homines, & ij omnium sapientissimi ad illum aspirant: Qua quidem in rationes, quibus anima est prædita, ipsi animæ in corpore conclusæ maximo sunt adiumento, nam vt formæ per animam

ambrosius

G 2 à Men-

à Mente defluunt in materiam, sic non licet à cognitione formarum, quæ cum corporibus sunt complicatae, ad ideas peruenire, nisi per innatas animæ rationes fiat transitus, quæ quod inter has, & illas mediæ sunt interiectæ, animis dant aditum ad ideas faciliorem. Scitum est igitur illud Democriti naturam in profundum puteum veritatem abdidisse; & rectè videtur Arcefilas aliorum philosophorum disciplinas sustulisse, dum admonuit eos nihil scire, quia in seipso propriam, veramq; scientiam habere, non hominum, sed Deorum est præcipuum munus. Quod si quis mortalium scientiam aliquam est adeptus, is iam non est amplius homo, sed in Deum planè conuersus; Atque hinc patere potest, quæ vulgò dicuntur scientiæ, non esse veras scientias, sed opiniones rerum imagines, & umbras sibi proponentes. Sed de idearum vtilitatibus satis, superque.

*Idea quid sit iuxta Pythagoreorum, & Platonico-
rum opinionem. Caput X.*

Nunc sequitur, ut inquiramus, quid sit idea. Pythagorici numerorum vocabulo ideas significantes (ut enim per communes numeros omnia ad certum ordinem reducuntur, ex quo numerus vocatur quasi mensurans, omnia componens, & amica faciens, sic per ideæ participationem cuncta sibi similia redduntur, & in speciem, ordinem, pulchritudinem, & vnitatem per eiusdem communicationem adducuntur) varias definitiones ad ideas accommodauerunt, Pythagoras in sacro sermone. *Numerus, inquit, est extensio, atque actus seminalium rationum in Vnitate regnantium.* Idem asseruit numerum esse primū in diuina Mente consistens, à quo, & ex quo omnia componuntur, & permanent ordine quodam indissolubili inter se distributa. Hippasus numerum finiuit exemplar fabricæ mundanæ, & instrumentum Dei mundū fabricantis iudicarium. Scripsit Philolaus.

Philolaus numerum esse imperiosam quandam, & ex se progenitam sempiternæ mundanorum perseverantiæ continentiam. Ut hæc Pythagoreorum obscuræ definitiones intelligantur, nonnulla, quæ suprâ attigimus, sunt in memoriam reuocanda. Verus opinio est iam vsque à præscorum sapientum ducta temporibus, cui Pythagorici omnes consenserunt, Deum, quæ illius est bonitas, virtutè ex se mittere, atque ea primū Mentem illustrare, deinde Animam perficere, postremò materiam corpoream exornare in his varios specierum gradus effingendo, qui quoniam in subiectis inter se multum differentibus sunt insculpti, varias sibi nomenclationes ascuerunt; siquidem species hæc per Mentem diffusæ ideæ, ac entia intelligibilia; in Anima consistentes rationes, & entia (vt ita loquar) animalia; mundum corporeum exornantes formæ, & entia sensibilia appellantur. Hi rerum gradus sic inter se cohererent, vt posteriores pendeant à priori, illisque sublatis hinc auferri sit necessarium. Porro inter hos ideæ, quæ in Mente continentur, sunt multò perfectiores, ac multò maiorem inter se habet coniunctionem, quàm notiones in anima, & formæ in materia. Etenim vt in centro lineæ ab ipso ad circumferentiam protractæ simul omnes sunt coniunctæ; parum verò inde discedentes parum inter se discernuntur; & longius distantes latius à se mutuo distare coguntur, eodem modo virtus Dei, in quo tanquam in centro vnice sunt omnia, quò Deo est propinquior, eò coniunctiores ex se promit species; & quantum rursus ab ipso recedit, tantūdem species in subiectis virtutem ipsam suscipientibus expressæ inter se distare compelluntur. Hos rerum gradus Plato nobis significauit, cum scribit epist. 2. ad Dionysium: *Circa omnium Regem omnia sunt, circa secundum secunda, circa tertium tertia.* Cum omnia dicit, vel res omnes intelligit, aut certè entia intellectualia à quibus reliqua omnia pendent, & manant. Secunda sunt entia animæ concessa, & ingenerata. Tertia entia sensibilia, quæ ab hoc mundo continentur ab anima dependente. Quinetiã veteres Theologi hæc nobis significarunt tradentes Bonitatem

tatem in vno centro contineri, pulchritudinem in tribus circulis circa centrum reuolutis: Centrū est deus, circuli Mens, Anima, & materia, qui dum illustrantur radio à centro defluente tanta ornantur pulchritudine, vt nihil possit ornatus excogitari. Illud præterea est animaduertendum Pythagoricos Mentem dixisse Vnitatem, tum quia stabilis est, & vndiq; similis, tum quia numeros omnes, & ideas in se coerces, cæterisque causa existit, vt in vnum conspirent. Apud enim Pythagoricos inter Vnum, & Vnitatem magna est differentia, de qua Architas, Oderatus, & Nicomachus Pythagorici multa differuerunt statuentes Vnum esse primum principium, & post ipsum Vnitatem. Hæc arbitror abundè patefacere Pythagoricas numeri, & ideæ diffinitiones, nam cum ait Pythagoras numerum esse extensionem, atque actum feminalium rationum in Vnitate regnantium, liquet his explicari ideas esse quasdam rationes semina rerum omnium in se continentes (ab ipsis enim cuncta oriuntur, & dependent) quæ per Mentem longè, lateque diffunduntur ipsi à supremo Vno illius parente communicatæ. Philolaus, & altera Pythagoræ diffinitio nobis designant ideas à nullo ente dependere, sed omnibus superiores cunctis imperare, singula certo ordine inter se distribuere, atque omnia amplecti, suoque amplexu prohibere, ne dissolubilis mundi constitutio suæ naturæ fragilitatē extimescat. Hippasī denique definitio monstrat ideas esse rerum, quæ in mundo continentur, exemplaria, in quæ Mens intuens illa est imitata in mundi fabricatione: Hanc namque Numenius, & cæteri Pythagorici mundi architectricem appellant, traduntque Deum ipsius parentem ab omni opere vacantem totam istius machinæ molitionem, & administrationem illi credidisse. Atque hæc de Pythagoricis idearum definitionibus. Plures Platoniorum ideam finiuerunt splendorem diuinæ Bonitatis, quo Mens illustratur. Rectius Xenocrates, cuius postea fuerunt sectatores Proclus, & Alcinoüs, ideam definiuit exemplar æternum eorum, quæ secundum naturam semper consistunt: Propriè enim idea ad causam exemplarem

plarem reuocatur, quòd mundi architectus ad eam respiciēs cuncta fuit fabricatus ad illius imitationem. Non omnium verò sunt à Platoniciis ideæ positæ, siquidem singularia mutabilia careant ideis, ac præterea illa, quæ non secundum naturam consistunt. Sed quoniam quæ secundum naturam dicantur apud Platonicos, non satis est in conspicuo, quorū ideas esse, & non esse putauerint, latius est declarandum.

Idea quorum sit, & non sit. Caput XI.

N LACET Academicis non omniū esse ideas, nam si omnia quicquid huius est muneris accepissent, multæ ideæ haberentur, quarum nulla esset necessitas, nullaque utilitas. Accedit plurima in vniuersitate reperiri, quorum ea est natura, vt nullo pacto possint ideas obtinere, quod nunc perspicuè apparebit. Quæcunque sunt supra naturam, vt Deus, Mens, & Anima, & reliqua intelligibilia, aut infra naturam, vt materia, vt absurdū est ideas sibi asciscere, quippe quæ aut nullo modo sint procreata, veluti Deus, aut ad alterius similitudinem minimè genita: Præterea cum materia sit informis, & apta quascunq; formas induere, quæ idearum imagines, & participationes appellantur, nulla ratione potest persuaderi ipsam esse præditam idea, quæ vera est forma, & suam impertit materiæ perfectionem. Numenius igitur, Cronius, & Amelius turpiter falluntur, quibus visum est cuncta intelligibilia ideas obtinere. Porphyrius autem tamen rectè sentiat asseuerando intelligibilia esse ea, quæ participantur, attamen in eo delinquit, quòd cuncta sensibilia existimat ideas sibi vendicare, nam ex his multa sunt, quibus ideæ non sunt attributæ. Principiò res artificiosæ, quia natura minimè constant, nullas ideas possunt recipere: Quòd si Plato initio lib. 10. de Rep. mense, & lecti ideas agnoscit, istud accipiendum est per quandam rationis similitudinem, hoc ipso scilicet, quòd artifices in suis effectioibus naturam imitantur,

tantur, eaque efficiunt, quæ respondent rationibus in anima insculptis, & ab ideis dependentibus. Rursus noluerunt Platonici illorum esse ideas, quæ sunt præter naturam, nam si ideæ sunt exemplaria, quæ Mens sibi proponens naturam instituit, & moderatur, ea, quæ sunt præter naturam, vt febris, & omnia morborum genera, ideas non habebunt. Ad hæc mala, & turpia reuocantur, quæ quoniam priuatione potius, & absentia idearum in natura constant, iccirco præter naturam se habere dicuntur. Nec præterea negationum, & eorum, quæ aliàs aliter se habent, vt quæ per plurium causarum concursum efficiuntur, & fortuita appellantur, ideæ sunt ponendæ, siquidem illæ destruunt terminum, & finem, qui omnibus rebus tribuitur ab ideis; hæc autem cum ex causâ, quæ multis mutationibus exposita est, conuersionem, & transmutationem recipiant, nequeunt ex firma, & stabili idearum constantia dependere. Sed nec partium, vt manus, capitis, & digiti habentur ideæ, quod hæc sunt causæ rerum integræ, ac perfectæ, & totas species, formasque omnibus suis partibus expletas producant. Amplius ideæ non sunt positæ compositorum, vt hominis sapientis, quia ideæ sunt simplices, & simplicem cuiusque substantiam exponunt. Hinc fit, vt quæ ex generum dissimilium coitione nacta sunt generationem, vt muli, nequeant in eis numerari, quorum ideæ supponuntur. Adde quod hæc omnia sunt opera naturæ iniuria affectæ, nec omnino secundum suas rationes procedentis. Qua ratione illud quoque effectum est, vt res viles, & quæ sunt ex materia putrescente, careant ideis, nam Academici has esse naturæ errores materiæ vitio magna ex parte nascentes crediderunt, illasque iccirco indignas diuinæ Mentis cognitione per proprias ideas iudicauerunt. Quinetiã cuncta accidentia nequaquam possunt eorum esse, quorum sunt ideæ, nam quæ substantiarum sunt proprietates, veluti risibilitas; & quæ ex plurium temperatione oriuntur, vt colores, odores, & sâpores, sunt ideis destituta; & hæc quidem ad earum rerum ideas reuocantur, ex quarum concordia emanarunt; illa verò ad eorum, quorum dicuntur

proprie-

proprietates. Ergo relinquatur, vt vnâ cum Syriano concludamus ideas esse substantiarum perfectarum, & eorum accidentium, quæ ad harum substantiarum perfectionem conferunt, vt scientiæ, & virtutis. Enimverò ideæ causæ existentes generatrices, & perfectionis operatrices substantijs essentiam præbeant, ipsasque perficiunt illas ad se conuertendo. Porro cum substantia in compositum, & formam diducatur, respuunt Platonici ideam compositi verentes ne si huic ideæ assignent, eandem materiæ cogantur attribueri, ex qua, & forma compositum coalescit. Solius formæ ideam recipiunt, quia idea est quidditas, quæ tota ex rei forma ducitur ad Platonis, & Aristotelis sententiam. Cæterum non omnium formarum ideas esse existimant; enimverò formarum aliæ sunt singulares, & quædam vniuersæ; & harum nonnullæ habent rationem generis, & aliæ speciei; has posteriores esseuerant ideas obtinere; Generum verò ideæ ab omnibus Platonis reijciuntur, & singularium à plerisque. Academici specierum ideas amplexantur, quoniam quidditas est speciei propria, & peculiaris. Genera inquit non capere ideas, propterea quod idea est res perfecta, integra, & absoluta, genera autem sunt formæ mancæ, diminutæ, carentesque vltima perfectione, quæ ipsis adiungitur apposita differentia. Absurdum esse ponere ideas singularium ab horum plerisque ita ostenditur. Quocumque specie sunt inter se diuersa, ob idearum varietatem inter se differunt, sed singulares formæ solo numero differentes non distinguuntur specie, non igitur singule formæ ad singulas ideas referuntur. Addunt vnicam ideam posse multas formas singulares representare, quare hæc excepta cæteras fore superuacuas, quod magnam continet absurditatem. Rursus hoc modo argumentantur, quicquid propriam habet ideam, est per essentiam immutabile; quia idea est causâ prorsus immobilis, sed singula indiuidua non sunt huiusmodi, quin immo maxima illorum pars in multas cadit mutationes; non igitur singularium propriæ sunt ideæ: Præterea illud sequeretur absurdum, quod idea vnica quidem esset exemplar, singulari scilicet

NON

H cet, ac

cet, ac imagine in ratione rerum extante; nunc verò minimè, ipso nempe singulari è rerum natura sublato. Amplius idea est rei quiditas, at hæc speciei, non singularis propria censetur; non igitur formæ singulares sibi possunt ideas peculiare vendicare. Postremò his omnibus adiungi potest testimoniū Aristotelis lib. 1. postnat. 6. afferentis Platonem præter sensibilia, & ideas res mathematicas medias posuisse, à sensibilibus hoc differentes, quòd perpetuæ, atque immobiles sunt, ab ideis autem hoc, quòd ipsæ quidem complures similes sunt, idea autem ipsa est vna solum, nec plures ideæ possunt haberi, quæ inter se gerant similitudinem secundum diffinitionem. Sed de ideis hæc sufficiant. Nunc quoniam iam satis in secundo Diuinitatis gradu sumus commorati, ad tertium, quem tenet Anima mundi, descendamus.

*Ex Mente Anima procedit, qua regitur tota hæc
vniuersitas. Cap. XII.*

Vniuersis rebus perfectis certam quandam à natura inditam esse effectiōnem, cuius auxilio aliquid ex se gignunt, partim simplicia, partim concreta corpora attestantur, ex quibus singulis aliquid demittitur, cuius mox fit communicatio ijs omnibus, quæ sunt propinqua. Itaque cum Mens sit omnium rerum creaturarum perfectissima, ab ea posuerunt Platonicæ Animam, qua tota hæc regitur vniuersitas, proximè, ac sine ulla ipsius iactura emanare. Rationes, ex quibus Plato, & Academicæ effici posse opinantur vnam esse mundi Animam omnia formantem, cuncta animantem, multæ sunt, ego ne uidear prolixus, pauca, & potiores breuiter commemorabo. Principio cum nefas sit, quicquam nisi pulcherrimum facere eum, qui est optimus, atque nihil eorum, quæ secundum naturam aspectui subiecta sunt, si expers intelligentiæ sit, intelligente alio totum toto pulchrius unquam sit, Mens uerò alicui sine Anima dari

non

non possi, hac ratione opitex mundi, qui summa præditus est bonitate, Mentem Animæ, & Animam mundano corpori dedit, totumque mundum ita constituit, ut pulcherrimum natura opus, optimumque foret. Amplius Anima sublata non apparet, qui mundus possit esse compositum uerè unum, & quomodo elementorum vniuersitates sibi vicissim contrariæ, & plurimum depugnantes possint sic aptè inter se conciliari, ut non facile queant dissipari. Deinde si paruus mundus, homo scilicet, & alia quamplura corpora in vniuersitate spectantur ea sorte genita, ut ipsorum partes animæ uinculo sint inter se coniunctæ, nemo profectò non iudicabit flagitiū partes magni mundi inter omnia corpora sine controuersia primas tenentis nulla animæ uel inter se cohærere. His illud addatur, quòd uiuentis opificis proprium opus est in uiuis numerandum, mundus ergo, cuius effectrix est prima uita, primaque Mens, Animam, quæ sibi uitam impertiat, habeat oportet. Præterea hanc tam clarè asserunt animalia, quæ ortu spontino gignuntur, ut magna sit illius hominis imperitia, qui hanc explodat ex naturæ constitutione. Non enim caliditas, cæteræque elementorum qualitates (quòd nihil agit ultra gradum proprium) quicquam conducerent ad horum corporum generationem, nisi hæc Anima per omnem naturam inuecta, & cum his qualitatibus copulata generatricis munere fungeretur, cunctaque produceret, quæ de putri materia prouenire dicuntur. Hanc testantur admirabiles supra naturam elementarem effectiōnes in lapidibus, metallis, & herbis deprehensæ, nam Achares quòd uisum foueat, uenenum obrundat, ac uires, sæcundiamque præster, ab hac nascitur. Corneola, quòd sistat sanguinè, & iram cohibeat, huic fert acceptum. Demum in hanc causam sunt conijciendæ omnium operationum planè superantium elementorum temperationem, quas ipse casus, euentusque rerum declarauit in mistis inueniri. Zeno mundum esse animatum his confirmauit. Quòd ratione utitur, id melius est, quàm id, quòd ratione non utitur, nihil autem mundo melius, ratione igitur mundus utitur,

H 2 neque

neque Anima caret. Rursus nihil, quod animi, quodque rationis est expers, id generare ex se potest animantem, compositamque rationis, mundus autem generat animantes, compositosque rationis, animas est igitur mundus, compositusque rationis. Hanc sententiam Plato Mosis forsitam præceptis eruditus (ex his namque Platonem multa didicisse Philostratus, atque alij fuerunt attestati; & Numenius Pythagoricus scripsit Platonem esse Mosem atticè loquentem) quibus illud deman datum est, Spiritus domini ferebatur super aquas, hoc est, Ægyptij interpretantur, Anima domini movebatur, super materiam, primus omnium apud Græcos divulgavit, nam ante huius tempora fuit apud Græcos opinio à Thaletis usque ducta temporibus Deorum omnia esse plena; Deumque substantiam omnem permeare, & per naturam cuiusque rei, pertinere, quæ opinatio multorum philosophorum scholas operiplevit, illique Zeno, Strato, Chrysippus, & cæteri Stoicæ familiæ philosophi suam assensionem accommodaverunt. Eo in genere hi tamen mundum esse animatum arbitrantur, atque inter Deum, & Animam mundi nihil differre crediderunt. At Plato Deum existimans (quod Aristoteli vehementer fuit probatum) nullis negotijs implicari, Animam mundi induxit per omnia pertinentem, & cuncta inter se conciliantem; quæ quoque fuit Indorum opinio, quæ cum mundum animalia cuncta producere animaduertent; ipsum esse verò animalia sibi persuaserunt. Atque hæc est illa Anima mundi, quam rationi faciunt Academici, ut illam in numero principiorum reponant, atque in tertio diuinitatis gradu constituent, quamque ut Ægyptij designarent circulum (Porphyrus, & Proclus affirmantibus) literam græcam χ in se completantem descriperant, lineis scilicet rectis geminos animæ progressus significantes, quibus ipsa ad superiora, & inferiora procedit; circulo autem vitam illius uniformem; quæ à se ipsa mobilis est, & à se ipsa incipiens ad se ipsam conuertitur.

Sententia Platonis explicatio, qua asseritur Animam ex diuidua, indiuiduaque substantia esse compositam. Cap. XIII.

ANIMAM vniuersi tradit Plato in *Timæo* totius mundi fabricatorem ex substantia, quæ indiuidua est; & quæ semper vniuersi modi, siquæ sunt, & ex ea, quæ circa corpora diuidua, composita est; eamque in mundo conchuisse, & ut dominam, atque imperantem obediēti corpori præfuisse. Quid sit hæc indiuidua, diuiduaque substantia Platonis doctrinæ interpretes sunt inter se discordes. Nonnulli substantiam animæ mathematicam existimantes illam mediam fecerunt inter naturales res; & illas; quæ sunt supra naturam, atque hi sunt inter se diuisi; nam Aristander, & Numenius; & quicunque animam numerum esse voluerunt; ex vnitatem tanquam ex indiuisibili, & ex interminata dualitate tanquam ex parte diuisibili ipsam constitutam esse dixerunt. Quicunque autem geometricam essentiam animæ dederunt quemadmodum Sæueros; ex distantia; & puncto illam composuerunt hoc quidem indiuiduum, & illi verò diuidua. Alij animam substantiam naturalem esse putantes, ut Plutarchus, & Arrius; ex duabus partibus animam composuerunt vna rationis experte; altera diuinitatis compositæ, hæc quidem ornare; illa verò subiecti vicem obtinente; nominanturque irrationalem animam partem substantiam diuisam; & illam, quæ diuina est, esse naturam indiuiduam. Sunt alij, qui aliis ascendere sunt conati, ut Theoderus Asinæus, qui Antonio Ammonij discipulo referente hanc opinionem apud Porphyrium reperiit; & ex Perseide originem habuisse profudit. Hæc verò opinio duas ponit Mentres animæ ipsa superiores, alteram quidem vniuersam illam ideas in se continentem; alteram verò partitularitatem, & hanc in mediâ sequit animam tanquam ex vniuersa natura. Plotinus de his Platonis variis varijs in locis diuisim explicat, nec in quatuor

vna lib. 1. de essentia animæ scriptis mandata affirmat singulas animas rationis compotes in mundo intelligibili vitâ degere beatissimam, nulliusque corporis ministerio addictam, inde verò in hunc mundum, quem habitamus, profectas corribus vti, & per corpora diuidi. Enimverò quanquam animæ in mundo intelligibili commorantes ex nullis locorum interuallis distantiam patiantur, sintque impartibiles, & indiuiduæ, nihilominus illinc demigrantes possunt corporibus coniungi, & non nihil partitionis accipere, quippe illis natura quedam diuisionis capax est ingenerata. Ceterum minimè credendum est animas totas, & ex omni parte esse diuiduas, quandoquidem non totæ ex mundo intelligibili decedunt, sed aliqua ipsarum pars illic stabilis, firmaque manet, quæ quod ad inferiora minimè delabatur, nullam potest subire partitionem. Quando igitur Plato inquit animam ex essentia quadam indiuisibili, & quadam circa corpora diuisibili constare, idem dictu est animam constitui ex essentia partim apud superos permanente, partim ad inferiora vergente. & ea quidem conditione vt simul & inde pendeat, & se interim ad hæc vtque propaget, haud secus atque lineæ, quæ à centro ad circumferentiam productæ à centro neutiquam discedût, tamen attingant circumferentiam. In altera expositione lib. 2. de essentia animæ literis consignata Plotinus cõstituit duo summa rerum genera, vnum earum, quæ primò, & per se sunt diuisibiles, & suapte natura dissipationis subiectæ quarumue pars nulla eadem est alteri parti, vel toti, & in quibus pars necessariò minor est toto: Huiusce generis sunt omnes in sensum cadentes magnitudines, quarum quælibet proprium locum occupat, neque fieri potest, vt vna, & eadem simul pluribus in locis consistat. Ad alterum res intelligibiles reuocantur, quæ semper eodem modo se habent, & quarum essentia his vicissim est opposita: Nullo enim modo partitioni subiectæ sunt, partibus omnino vacant, non indigent loco, & nullis rebus inhærent vel secundum partes, vel secundum tota, vt pote quæ quasi rebus cunctis simul incumbant, non quidè

ut

et ab eis sustineantur, sed quoniã cætera seorsum ab ipsis esse neque valeant, neque velint. Inter hæc genera anima iuxta Plotini sententiã veluti media est interposita vtriusque generis conditiones participas. Hęc namque cum ex mûdo intelligibili, & indiuisibili proficiscatur, munere afficitur indiuiduitatis; & quoniã ad alterã naturã progreditur circa corpora oïao partibilẽ, compos euadit diuiduitatis. Neque tamẽ sic est partibilis, vt hæc, & impartibilis, ut ille, sed diuidua quidẽ, quia singulis partibus eius, in quo est, seipsam communicat; indiuidua verò, quoniam tota est in omnibus, & in qualibet ipsius portione est tota. Hoc igitur est (inquit Plotinus) quod diuine, licet obscurè dicitur à Platone hunc in modum, *Mundi artifex ex essentia impartibili, eodemque modo semper habente, & essentia, quæ circa corpora fit partibilis, tertiam quandam ex ambabus commiscuit essentia speciem.* Tertia Plotini explicatio à Proclo recitatur in Timei commentariis. Hęc ponit animam mediam inter sensum, & mentem, inter hanc indiuiduam, inter illam circa corpora diuisibilem. Procli est opinio in huius loci enarratione indiuiduam substantiam à Platone nuncupari mentem ab anima participatam, quæ cum sit intelligibilis, simplex, & sempiterna, in nullas partes distribuitur: Diuiduam circa corpora appellari vitam corpoream ab anima procedentem, quæ diuidua est, & in corpus penitus immersa: Inter hanc verò, & illam animam ueluti mediam interijci, quod à Proclo, & cæteris Platonice pluribus argumentis monstratur. Adiungit Proclus hæc tria mentem, animam, & vitam corpoream inter se perinde se habere, ac Sol, lumen, & splendor se habeant inter se, enimvero Mens habet rationẽ Solis, anima luminis à Sole defluentis, & vita splendoris ex lumine manantis. Eadem potest uideri Theodori Solensis, & Iamblici explanatio, quorum ille inquit: *Mens est quidem sine respectu, habitudineque, vita autem, quæ circa corpus uersatur, ad illud habet habitudinem, media uerò est anima mediæ quodammodo particeps habitudinis.* Iamblicus autem, *Mens, ait, abstracta est, atque separata; vita corporeæ molis addita; & anima media separata*

ta

ra simul, & applicita. Hæ sunt Platonis decreti, variæ expla-
nationes, ex quibus quænam proprius accedat ad Platonis, Mē-
tē, sit cuique integrum iudicare. Mihi sane Procli inter-
pretatio, & secundæ Platonis expositio multum approbantur,
ex quibus dilucidum est illos falli, qui autumant indiuiduā,
diuiduamque naturam animæ substantiam completere, siquidē
nulla ratione fieri potest, ut indiuidua natura diuiduæ con-
iungatur, sic ut ambæ ad unum quoddam perficiendum con-
ueniant. Inter se enim quodammodo pugnant, plurimumque
distant, adeo ut nullo modo coniungi, copularique possint.
Cæterum Plato non solum animam ex diuidua, indiuiduaque
substantia dicitur commiscuisse, sed ex quinque præterea ge-
neribus rerum, hoc est ex essentia, identitate, alteritate, statu,
& motu; atque ex numeris, concentibus numerosis, figurarū
initijs, & motionum principiis esse concretam diuulgauit.
Quid fuerit causæ, cur hæc Plato publicauerit, quid uē his vo-
luerit significare, non est opus recensere, cum in promptu sint
Procli, Chalcidij, Ficini, & aliorum Platoniorum commen-
tarij aperte hæc omnia explanantes lectitæ uolentibus.

Circa Animam mundi quorundam errores

aperiuntur. Cap. XIII.

Animam mundi non solum informat regionē
elementarem, ut quidam crediderunt, sed
præterea corpora cælestia animat, & per totū
uniuersum sese fundit, quod Platonis uerba
in *Timæo* confirmant, quæ sunt. *Animam in*
eius medio collocauit, per totumque tetendit, ut quo
ea corpus ipsum etiam extrinsecus circumtexit. mandamque, hunc unū,
& solum, solitariumque, & circulare uolui in circuitum statuere, qui
propter uirtutem secum ipse facile coercere possit, nullius alterius
indigens, satisque ipse sibi notus, & amicus. Euphæis in seriectis
absolutaque animæ compositione hæc Plato concludit. *est*

que

que illa à medio per omne usque, ad cæli extrema se applicans, eiq̃
extrinsecus circumfusa, seque in seipsam conuertens ita sempiterna, sa-
pientisq̃, uita in uniuersum tempus diuinum dedit exordium. Ex
his sumi potest corpoream omnem naturam ubique simili-
ter ab Anima mundi esse animatam. Cæterum quid sit me-
dium, in quo Anima primū est posita à Platone, controuer-
sum est: Quidam centrum uniuersi intellexerunt, quod ab
omnibus medium mundi appellatur. Multis placuit in cæli
machina istud perquirere, quorum sententiæ sunt inter se di-
uisæ. Ioannes Picus, & alij illud lunam esse exposuerunt, quæ
quoniam ex septem errantibus stellis infima est, & elementis
proxima, media dicitur inter partem uniuersi cælestem, & ele-
mentarem. Nonnulli supremam sphæram maluerunt intelli-
gere, quod asseruerunt rei, ac naturæ medium esse, illique ab
Anima primò uitā suppeditari. Anima namque à Mente pro-
ficiens, & à mundo intelligibili descendens firmamentum,
supremamque sphæram primū animat, inde in cæteras mū-
di partes suam effundit animationem. Chalcidius, & alij mul-
tò probabilius, ut opinor, Solem sunt interpretati, qui obti-
net rationem cordis, ac per radios vim ex se fundit his infe-
rioribus uitam suggerentem. Hinc fortasse factum est, ut Py-
tagorici orienti Soli hymnos lyra canerent, & veteres Plato-
nici Solem inter cælestia præcipuè colerent. Hinc præterea
Plato forsitan adductus Solem aspectabilem Dei filij inaspe-
ctabilis filium, & imaginem appellauit; & Plinius lib. 2. nat.
hist. prodidit Solem mundi totius esse Animum, ac planius
Mentē, nam hunc principale naturæ regimen, ac numen cre-
dere par est opera eius æstimantes, Nec verò illi sunt audien-
di, qui dixerunt hanc, de qua loquimur, Animam mundi esse
animam sphære inerrantis, nam hos magno in errore versari
hisce apertissime monstratur à Platone. *Magnus, scribit in*
Phædro, utique dux in cælo Iuppiter citans alatum currum primus
incedit exornans cuncta, prouideq̃, disponens. Hunc sequitur Deorū,
Dæmonumque exercitus per undecim partes ordinatus: Permanet
autem Vesta in Deorum æde sola. Magni ducis nomine Animæ

I mundi

mundi significatur, quam sequitur Deorum, Dæmonumque exercitus, hoc est vndecim sphaerarum animæ, quibus innumeri Dæmones obsequuntur ipsarum mandata perficientes. Vesta centrum vniuersi designat, circa quod immobile, & suo in loco perpetuò conquiescens sphaeræ in gyrum conuertuntur. Ex his planum est illos falsæ sententiæ autores esse, qui ab vniuersitatis Anima singulas sphaeras vitam accipere crediderunt, quandoquidem inter animas, quæ singulis sphaeris sunt concessæ, & hanc, quam dicimus Animam mundi, multum interessè ex his clarius est, quàm vt desideret dilucidationem. Mitto interim fieri non posse, vt anima vnica tot separatis corporibus, & in maxima varietate constitutis vitam propriam tribuat, & accommodet. Non est tamen, vt quis sibi persuadeat nos opinari nihil profus vitam ab hac Anima mundo impertiri, quoniam & nos quoque assèueranter dicimus singulas vniuersi partes Animæ mundanæ acceptum ferre, quòd viuant, & spiritum ducant. Verum tamen etsi vniuersis mundi partibus ab ipsius Anima vita præstetur, nefas tamen existimamus animantes propria anima carere, à qua habeant, quòd inter se distinguantur, & in certa specie collocentur. Singulæ igitur sphaeræ singulas animas habent, & omnibus, quatenus sunt partes vniuersitatis, ab vna Anima mundi vita suppeditatur, quæ non secus est tota in qualibet naturæ corporeæ parte, quàm anima nostra in qualibet nostri corporis particula; qui enim posset vniuersum perfectè connectere, illique motum, ac vitam impertire? Totus itaque mundus vnum est animal, idq; intelligens, & diuina prouidentia constitutū, cuius Anima omnes mundi futuras reuolutiones quasi præsertes in se habet descriptas. Huius diuini animalis motus sunt omnes rerum naturalium effectiones; huius gestus, & quasi sermones sunt oēs mūdānæ reuolutiones; huius deniq; partes sunt oēs res corporeæ illius ambitu cōprehensæ, in quibus propria quædā Animæ mūdi virtus, & efficacia sic ceratur, vt nemo possit dubitare. Nihil in hoc, vel ex hoc est, aut fit temere, ac fortuito, sed singulæ res statutis temporibus.

bus constanti ordine ad certum finem referuntur, & propria perfectionem consequuntur. Enimuerò ex Anima mundana communis quædam vis vegetalis, quam naturam vniuersalē placuit plerisque Platoniorum appellare, in arbore mundano tota vbique vicens pullulat, quæ animabus singulis proprias materias præparat, & tempore definito conseruat, ac in vnum viuentia omnia conciliat. Hanc Pythagorici (testis est Sextus Pyrrhonius) spiritum nuncupant in animæ modum rebus cunctis infusum. Huius igitur auxilio anima quæque proprium corpus induit, & in illud sub hoc communi lumine propriæ, peculiarisq; vitæ lumen effundit. Hinc fortasse Socrates in Philebo non potuit intelligere, vnde nos animas caperemus, nisi corpus mundi Animam haberet: Non quia ab Anima mundi defluat anima nostra, sed quoniam illius efficientia hæc corpus inhabitat. Et Mercurius in Pim. posteritati consecrauit ex totius vniuersitatis Anima omnes animas profluere per ipsum mundum distributas, atque circuncurrentes. Neque mirandum est, quomodo hæc omnia possint ab vnica mundi Anima commodè præstari, nam cum perspectum sit facultatem vegetalem multis, diuersisque corporis membris virtutes inferere, multò aptius poterit præstantissima mundi Anima omnes vniuersi partes vegetare, in illasq; tot vires admirabiles infundere. Rursus Anima vniuersi propriæ essentiæ potestatem sic est domina corporum, vt hæc non aliter fiant, atque disponantur, quàm ipsa perducatur, & gubernet. Quoniam verò id omnibus commune est ad sui similitudinem in agendo contendere, efficit, vt alia viuant, quæcunque per se vitæ sunt expertia, taliq; vita vtantur, quali & ipsa perfruitur: Quapropter viuens ipsa in ratione tradit corpori rationem veluti suæ rationis imaginem, simulque formas omnes corporeas impartit, quarum rationibus ipsa est exornata. Hinc Magi, veteresq; sapientes cum in Animam vniuersi aciem mentis direxissent, illamque animaduertissent vbiq; ductu facilè, pronamq; esse, atq; ab oibus facilè capi posse, statuas cōdiderunt, quæ facilè pati ab ea possent, &

patiendō animam sibi comparare. Hęc namque omnia fabricat mirabili artificio ad illorum imitationem, quorum in se possidet rationes. Neque censendum est cum per cunctas naturas sese insinuat multiplicem euadere, quia est impartibilis, indiuidua, semper eadem, sui que similis, & iccirco est ubique tota, & integra. Nec præterea existimandum est Animam mundi sic ingredi vniversum; illique vitam impertiri, vt in corporibus contineatur, nam contrà res sese habet, ipsaque corpora sunt in Anima, hęc in Mente, & Mens in Deo; Natura enim comparatum est, vt inferiora sint in superioribus, quousque ad supremum ventum sit, in quo sunt omnia, ipsum verò in nullo est, & habet omnia à nullo habitum. Itaque si hęc verè dicuntur, Anima nusquam est, & ubique est; nusquam est, quia à nullo corpore continetur; ubique est, quoniam vniversa natura corporea ab ipsa cõtinetur. Porò Anima mundum gubernans, suasque explicans effectiones nulla afficitur permutatione, quia cum multò præstantius se habeat ad opus proprium, quàm cuiusque viuentis natura ad suum peculiare; & hęc neque agendo consultet, neque diuersa producendo permutetur, absurdū fuerit has mutationes in Anima mundi perquirere. Amplius cum per suam substantiam vniversum moderetur, illud sempiternè, nulloque labore gubernet est necesse, quoniam omne, quod per suam substantiã facit quodpiam, quodcunque agit, nullo negotio molitur. Itaque illi neutiquam sunt probandi, qui humanã prouidentiam cum ea, quę est Animę mundi, nituntur comparare, nam homines in rebus administrandis consultant, animis laborāt, in multis dubitationibus versantur, & à vita felici sæpenumero coguntur declinare; at Anima totius machinæ naturalis cum sit potentissima, atque perfectissima, & illius prouidentia generalis, ac consummata, extra quam nihil est, quod eius imperio repugnet, in diuinæ prouidentię munere perfungendo neque laborat, neque minus efficitur beata. Adde nulla consultatione gubernare, nec quicquam curiosè corrigere, sed ex sui ipsius ad supetna intuitu omnibus mundi partibus

munera

munera pro suscipientis capacitate contribuere. Huc accedit eam, quò magis in suo se figit intuitu, eò pulchriorem euadere, atque potentio rem, & à superioribus accipientem in inferiora transfundere, & tanquam diuinitus illustratam semper illustrare. Sed cum de tribus diuinis principijs, generalique prouidentia satis dictum sit, nunc de spherarum, stellarumque; animis, & ipsarum prouidentia differamus.

Singulis spheris singula anima sunt tributa, ad quas pertinet prouidentia minus generalis.

Caput XV.

SVM globi istius constitutionis plures numerentur, octo cœlestes, & alij elementares, atque hi globi specie, motibus, & proprietate inter se distinguantur, à ratione non videtur dissentaneum singulis singulas animas destinare, quæ specie, & virtute à se mutuo discrepantes istis globis insideant, atque vitam imperiant. Neque absona dicimus, aut facimus his animalibus duas formas assignantes, quia vnã constituimus cõmunẽ, Animã scilicet mundi; alteram propriam, illam nimirum, quæ cuique peculiariter est dicata. Singulis his spherarum animis vires dæ ab Orpheo fuerunt attributæ, vna in cognoscendo posita, altera in corpore animando, quæ ab eodem diuersis nominibus fuerunt nuncupatæ. Cognoscentem enim in elemento terræ Plutonem nominauit, animantem verò Proserpinam; in aqua Oceanum illam, hanc Therim; in aere Iouem, & Iunonem; in igne Phænetam, & Auroram; in Luna Bacchum Licnitem, & Thaliã musam; in Mercurio Bacchum Silenũ, & Euterpeim; in Venere Bacchum Lysium, & Erato; in Sole Bacchum Trietericum, & Melpomenem; in Marte Bacchum Bafareum, & Clio; in Ioue Bacchum Sabazium, & Terpsichorem; in Saturno Bacchum Amphietum, & Polymniam; in octaua spherã Bacchum Perichionium, & Vraniam; demum

in Ani

in Anima mundi vim priorem Bacchum Eribromum vocauit, posteriorem in usam Calliopem. Singulis musis voluit Orpheus Bacchum aliquem præsidere, vt hoc vires harum animarum diuinæ cognitionis nectare ebrias esse significaret. His omnibus Platonici assentiuntur, ac præterea asseuerant spherarum, ac Stellarum animas, & ipsius quoque mundi non solum compotes esse facultatis, qua intelligunt, & ratione vtuntur, verum etiam vires sentiendi (quamuis à nostris plurimum differentes) habere, quibus humana vident, preces audiunt, & cuncta administrant. Cuius conditionis sit facultas sensualis his animabus attributa, ex Proclo facile est intelligere, qui in com. in Timæum statuit quatuor esse sensuum differentias, in quarum prima sensus continetur, qui Mentem imitatur, hic enim, quod sensibilia habeat in generata, neque in aliud ex alio transit, neque ad exteriora se protendit, sed in seipsum conuertitur, non aliter atque Mens, quare potius consensus, quam sensus est nuncupandus. Ab hoc sequitur alius sensus dignitate quidem inferior, & ad exteriora sese extendens, verum actionem ex se promens suis numeris absolutam, eodemque modo se semper habentem. Enimvero sensus hic quicquid sibi obijcitur ad sentiendum, id simul totum, atque semper eodem modo comprehendit absque ulla penitus perpeffione. Tertio loco is ponitur sensus, qui obnoxius exteriorum sensibilibus perpeffioni incipit à passione, & definit in actionem, atque cognitionem. Omnium nouissimus est sensus quidam imperfectissimus, qui, quæ illius est natura, magnam habet cum passione familiaritatem, nec rerum sensibilibus formas comprehendit, sed suaue tantum, atque molestum. Primus sensus proprius est Animæ mundi, quocirca mundus sensum habet non uagum, & ex alio in aliud permeantem, sed in unum collectum, & in re cognoscenda actu absoluto, totumque simul permanentem. In hoc præterea idem est sensus, sensibile, atque sensio, non secus atque in Mente ipsius conditrix, cuius est imago, idem est res intelligens, intelligibile, atque intellectio. Porro mundus veluti

vnus

vnus corporis amplexu omnia in se coerces corpora particularia, eodem modo unico sensu immateriali, & indiuiduo omnes continet sensus, illiusque ministerio & omnes sensiles qualitates, & omnium sensibilibus substantias planè cognitias habet. At forsitan quæres quid intersit inter hunc sensum, & intellectum in substantia cognoscenda. Dicendum est mundi sensum substantiam cognoscere in re subiecta existentem, & hanc intellectu comprehendere à subiecto absolutam. Rursus obijcies Platonem in Timæo asseuerare opificem mundi summa cum æqualitate mundum tornasse, nec oculos, aut aures illi dedisse, quòd extra mundum nihil esset, in quod oculi, aut aures intendi possent. Respondendum est Platonem non omnem sensum è mundo tollere, sed paribilem, & foras sese exerentem, atque per uaria corporis instrumenta distributum. Spherarum animæ secundam sensus differentiam sunt sortitæ. Corpora etenim ipsarum cum partes sint uniuersi, & aliquid extra se habeant, sensum requirunt, qui neque in seipsum tantum reflectatur, sed in aliud transeat, & pertineat per vniversum: Porro cum sint æterna, & nulli mutationi peregrinæ exposita, ratio postulat, vt sensum sibi vendicent, qui sit absque aliqua passione, & agendo ad externa protendatur; At verò animalia, quæ in generatione versantur, tertium sensum obrirent ex actione, atque passione commissum. Quartus, & nouissimus, qui ad naturalem sympathiam proximè accedit, plantis est ascriptus, cuius ope ad se alliciunt quicquid ipsarum naturæ est familiare. Atqui de his hactenus. Sphas cœlestes esse anima præditas certius est, quam vt in hoc exponendo longior ponatur oratio, nam hoc tanquam exploratum veteres philosophi acceperunt, Platonici retinuerunt, & Peripatetici comprobarunt. Addiderunt Academici has cœlestium globorum animas, ipsamque Mundi Animam in vnum chorum nouem musarum conspirare, quarum harmonicis concentibus cuncta absoluantur, hisque musis Apollinem, hoc est Mentem, quam hoc nomine appellant, præesse. Vnde Pythagoras cœlum Dei lyram nominauit, ad cuius harmoniam cuncta.

cuncta numerosè canunt. Quinetiâ dixerunt ab Anima mundi veluti totius vniuersitatis musa cantus fundi ex gutture naturæ, & in cœlorum fidibus nervos pulsari. Naturam canere, & totam illius machinam generali concentu ex multis cantibus, modulisq; composito personare sinxerunt, quia omnes ipsius rationes certis, definitisque temporibus euoluuntur, & pariter reuoluuntur. Iidem affirmarunt tangi chordas cœlestis lyræ, quod stellarum errantium, & inerrantium cursus tam bellè conficiuntur, & numerosè moderantur, vt dulcem videantur efficere harmoniam ad perpetuam naturæ cantus concordiam institutam. Nunquid verò elementorum spheræ animas obtineant, non nihil habet dubitationis, at inquit Platonici, si horum naturas paulò accuratiùs voluerimus contemplari, hoc erit euidentius, quàm vt possit in dubium venire. Illud omnibus compertum est, vbi generatio, nutritio, & accretio locum habet, ibi animam adesse, cuius hæc sunt officia, ergo cum ex proprijs terræ seminibus arbores innumerabiles, & animantes quamplurimi oriantur, alantur, & adulescant, nemo illam viuere hæsitabit. Licet enim oculis intueri in dies singulos permulta animalia absque vllò proprio semine, sed tantùm ortu spontali de materia putrente in terra, & in aqua prouenire, atque plantas plurimas sine semine, & germine multis in locis pullulare. Ex quo factum est, vt Phœnices, & Ægyptij, quibus hæc omnia erât perspectissimæ, ausi sint astruere omnia animantium genera agente Solis vi ex terræ visceribus fuisse producta. Quinetiam Arabes quidam philosophi perfectiora, & ipsum hominem eodem modo posse procreari existimarunt. Hæc omnia terrenæ animæ beneficium gigni, & viuere id nobis est argumentum, quod stirpequandiu terræ radicitus hærent, tandiu crescunt, & munerebus vitæ funguntur; extirpatæ verò extenuantur, & emoriuntur. Præterea cum corpora concreta exiguas mundi portiones viuere sit depræhensum, quis non putet flagitium terrarum tam ingentem vniuersi partem esse animæ expertem, nullas

peif

perficere vitæ functiones? Quod si quis obijciat in corporibus compositis anima præditis venas, nervos, variaque intrumenta reperiri, quibus foris dantur animæ effectiones, hic si terram diligenter inspiciat, sine vlla dubitatione intelliget illam esse maiori varietate distinctam: Huic denique rationem animi inesse colligitur ex his lib. 14. secretionis secundû Ægyptios philosophiæ cap. 10. Primùm quod ipsa accrescit, montesque congregat, atque eisdem dat incrementum: Deinde quod in medijs montibus meatus plurimi sunt interiecti, & concauitates, riuique, & alia quædam per animum, qui eiusmodi formarum causa est effectrix. Postremò quod terræ ratio formatrix interioribus operationibus secundum naturam sibi similem efficit arborem, arborique ramum, postquam excisus est. Hæc enim sunt vitæ opera, quæ nisi ab eo, quod est vitæ particeps possunt exerceri. Ergo si terræ infimæ (vt ita loquar) vniuersitatis feci anima est tributa, vt etiam Indorum sapientes confirmant, quid erit absurdi sentire aquam, & aerem partes mundi multò præstantiores vitam agere perfectissimam? Demum elementorum animæ liquidò monstrantur ab eorundem descensu, & ascensu. Hi motus de sententia Ficini lib. 4. theol. animæ adminiculo efficiuntur, quæ vt magnes ad se allicit ferrum, eodem modo & ipsa globi sui particulas ad se dicitur reuocare. Atque hinc fit, cur motus lapidis descendens quò magis terræ appropinquat, eò sit incitator, & motus ignis sese sursum efferentis, quò cœlo redditur propinquior, eò celerior efficiatur, quoniam anima spheræ cominus trahit vehementiùs, suasque vires magis exercet, quàm eminus. Ex his concludendum est singulas spheræ siue immortales, siue caducas sibi proprias animas vendicare, quæ vitam subministrent. Ad has animas, & illas, quæ stellis inerrantibus sunt ascriptæ, inquit Platonis doctrinæ sectatores minus generalem prouidentiam pertinere, quæ secunda à Plutarcho ponitur, quippe harum quælibet omnibus caducis eerte prospicit, omnia tamen minimè præstat, sed tantùm quæ ad propriam ipsarum naturam sunt accommodata. Elementorum,

K torum,

torum, & cœlorum animas ex se multas fundere opportunitates in his rebus gubernandis, quæ mundi amplexu continentur, tam certum est, vt qui ambigat, omnium sit imperitissimus. Has apud Platonem in Timæo Deus pater sic fuit alloquutus: *Sed adhuc quid subiiciam cognoscite: Tria adhuc genera mortalium nobis generanda restant, absque horum generatione cœlum imperfectum erit: Omnia enim animantium genera non continebit, contineat autem oportet, si est mundus omnino perfectus futurus. Hæc si à me fiant solo, vitæque donentur, Dijs adæquabuntur. Quapropter accedite vos secundum naturam ad animantium generationem, ita vt vim imitemini meam, qua in ortu vestro sum vjvs. Atque eius quidem animalis quod in ipsis tale futurum est, vt cum immortalibus appellatione conueniat, diuinumque vocetur, principatumque teneat, & iustitiam simul ac vos vltro colat, ego vobis semen, & iniuium tradam: Vos cætera exequi par est, vt immortalis naturæ mortalem attexentes faciatis, genereisque animalia, subministrantesque alimenta augetis. & consumpta rursus reficiatis.* Hæc igitur vbi cœlestes animæ intellexerunt, nihil fuit illis antiquius, quam Dei patris mandata persequi diligenter. Itaque ab elementorum mole ignis, aeris, aquæ, & terræ particulas ad vsuram definiti temporis mutuata in eandem aliquando redituras, easque inter se varijs, mirisque modis commiscentes triplex animalium genus effinxerunt, volatile scilicet, aquatile, & pedestre; atque humana corpora figurantes illis hominum animas extrinsecus circumdederunt, incolasque fecerunt totius orbis terrarum. Neque solum hæc opera sunt molitæ, verum etiam horum omnium curationem susceperunt, & quæcunque putarunt fore illis ad cultum, & vitæ diuturnitatem necessaria, liberaliter subministrarunt. In hac autem curatione rentur Platonici stellas neque omnia facere; neque vbi efficiunt, omnino, & per se solas agere; & multa præterea significare, in quibus efficiendis ipsæ nihil afferunt adiumenti. Multa significant ob admirabilem rerum connexionem, quæ tam aptè, congruenterque sunt inter se colligatæ, vt vna commodè possit significare quid alteri sit eueturum. Et sanè si quis potest animalis

malis mores, & naturam ex fronte, oculis, vultu, corporeque pernoscere, quid erit absurdi stellas præstantissimas mundi partes plura ex his significare, quæ mundi partibus inferioribus possunt euenire? non enim maior est partium animalis conspiratio, quam mundi partium connexio. Itaque stellæ, stellarumque motus, & aspectus sunt veluti futurorum literæ, & significationes in cœlo descriptæ, quibus cognitis de futuris promptum est diuinare. Hæc verò, quæ à stellis significantur multa quidem sunt, sed omnium maximè actiones humanæ, quæ quoniam hominum consilio, proque illorum arbitrio perficiuntur, interdum fit, vt signa ipsa falsa sint, plenaque erroris. Has stellarum significationes non homines, quibus cœlestis liber neutiquam patet legendus, sed Dæmones quibus tota cœli literatura est perspecta, possunt cognoscere, quod Origenes asseruit, & Plato in Timæo his confirmauit: *Quid fiat, inquit, vel significetur ex cœlestium habitudine, tentare vanum est sine diligenti simulachrorum illorum inspectione: Omnia verò illa perspicere non nostrum, sed Dæmonum est: nobis enim nec atas, nec oculus, nec ingenium suppetit.* Neque verò omnes Dæmones rerum futurarum prædictioni possunt inferuire, quoniã, qui vel in aere habitant cœlum attingente, vel hanc infimum incolunt terras complectentem, dedecet ex cœlorum inspectione hæc nostra futura præsentire, illos quidem, quia diuinarum rerum contemplatione fruente turpe est mortalium diuinationes tractare: hos, quia cum hæc nostra administrant, par est potius ex his, quæ rerum caducarum sunt propria, quam ex cœlestibus euentorum argumenta venari. Quapropter superest solum Dæmones, qui inter hos, & illos sunt interiecti, rerum cœlestium esse spectatores, & ad hoc munus diuinandi peragendum accommodatos, atque ab his homines aliquando (vt ait Origenes) rerum futurarum præflagitationes accipere. Quicumque igitur putant ex cœli inspectione sibi posse comparare certam, & exploratam futurorum præcognitionem, falsam habent opinionem. Eueniunt sanè interdum, quæ Astrologi fuerè vaticinati, sed cum multò fiat plura, quæ

ab illis prædicta non eueniunt, concludendum est eos temere, ac fortuito incidisse in veritatem. Istud complures homines clari, & Astrologicis institutionibus exculsi pro comperito habuerunt, nam Eudoxus Platonis auditor vir inter Astrologos eruditione, & doctrina præstans scripsit Astrologis in prædictione, & notatione cuiusque uitæ ex natali die non esse credendum. Archelaum, & Cassandrum præstantissimos suæ ætatis Astrologos prædictionis genere nūquam vlosuisse legimus. Scylax Halicarnasseus excellens in Astrologia totum genus prædicendi reiecit, quod quoque Panetius illius familiaris repudiavit. Eiusdem opinionis fuit Phauorinus philosophus, cuius docta, & egregia dissertatio extat apud Aulum Gellium lib. 13. no. 2. atticarū cap. 1. in qua damnantur, & irridentur illi, qui sese Chaldæos, seu Genethliacos appellant, atque ex motibus, positionibus stellarum dicere posse, quæ futura sunt, profitentur. Atque sanè tantum abest, vt explicata futurorum præsentio certa sit hominibus, vt multis Deorum, & Demonum (affirmat Porphyrius in lib. de oraculis) prorsus incerta sit, plurimisque ambagibus referta. Porro stellæ, & stellarum animæ faciunt quæcunque corporis sunt propria, atque ea conditione, quæ est communis, & generalis, quæque ab his, quæ nobis sunt propinqua, potest impediri; non enim per se solæ quidquam possunt efficere, in mundo sublunari, sed expostulant causarum secundarum, & primarum ministerium, quod multis, variisque mutationibus expositum potest interrumpi; ac sæpenumero vtuntur Demonum famulatu, qui non solum Deo summo rerum omnium opifici famulantur, verum etiā pedissequi sunt Deorum, qui stellis præsunt. & orbibus vniuersi, quorum mandatis satisfaciens his omnibus prospiciunt, quæ à mundo complectuntur. Sic igitur inferiora cælestium Deorum vires per medios Demones nanciscuntur, & in se recipiunt. Nec animalia modò, sed etiam stirpes, & plantæ ita generantur, vt hæc quidē huius, illæ verò illius imagine figurentur. Immo multiplices virtutes pro Deorum, Dæmonum, stellarumque varietate ad lapides, &

des, & metalla Plotino, Proclo, & alijs placuit deriuare, & in ijs occultæ facultatis, per quam supra elementares materie qualitates agere dicuntur, causam esse positam existimare, vt quoddam lapis sanguinem cohibeat; quoddam Pœonia collo suspenso caput corroboret; & quoddam Ebenus suo contactu quicquid est maleficij procul auertat, ad varias Deorum facultates per varios Dæmones his rebus consignatas est reuocandum. Hæc verò munera, quæ à cælestibus proueniunt, haud quaquam talia; qualia in ipsis reperiuntur, in his mortalibus possunt suscipi, sed teste Plotino lib. vtrum stellæ aliquid agant, multum degenerant, & à propria natura dimouentur, quod vel exemplo huiusce nostri ignis potest declarari, qui licet à cælesti sit procreatus, attamen magnam habet cum eo dissimilitudinē; etenim æthereo nihil est constantius, nostro nihil inconstantius; ille nullius rei indigens alimento semper vitales nobis impertit utilitates, hic valde noxius quodcumque peruenit, omnia deuastat, & nisi alatur, permanere non potest. Et vt paucis multa complectantur, omnia, quæ insunt cælesti, naturam habent diuinam, nullaque labe contaminatam, quæ verò nostrati sunt concessa, naturam sibi asciscunt mortalem, & multis vitijs deprauatam. Causæ istius degenerationis sex à Iamblichio, & à Platonicis commemorantur. Prima, quoniā quod manat à causā superiori eo ipso quod fluit, iacturam facit propriæ perfectionis, quandoquidem recedit ex eo loco, qui illius salutem optimè conseruat. Secunda, quia res in subiecto viliori susceptæ viliores, deterioresque redduntur. Altera, quoniam quicquid recipitur, pro rei accipientis conditione suscipitur, quare cum hæc mortalia sint à rebus cælestibus multum differentia, necessariò quicquid ipsis tribuitur ab æthereis corporibus, modo diuerso suscipitur, atque à sui ipsius natura maximè dissidens efficitur. Quarta, quod hæc caduca accipiant multa inter se repugnantia, & cælo minimè congruentia, ex quo euenit, vt munera cælestia ipsis tributa inficiantur, & alterius rei admistione in deterius labantur. Quinta, quoniam subiecto perpetente vires cælestium suscipiuntur.

piūtur. Postrema, quōd ex omnibus à subiecto comprehensis aliud quiddam maximè diuersum resultat. His omnibus fit, vt ea, quæ apud superos bona sunt, in nobis sæpe mala euadant, atque prauas subeant cōditiones. Verumenimvero stellæ fixæ, & errantes tametsi multūm faciant ad mundi salutem, & curationem, non omnia tamen ab illis efficiuntur, vt multi Astrologi peruersè sunt opinati, qui Chaldæorū, Aegyptiorū que augis irretiti tradiderunt stellas viribus quibusdam occultis, & suis motibus facere non solūm inopias, & diuitias; prosperamque valetudinem, & aduersam; verūm etiam turpia, & pulchra; vitia, & virtutes; & omnia insuper, quæ his caducis cernuntur euenire; siquidem stellæ pro locorum mutatione, & aspectuum varietate multas, & contrarias naturas induentes modò beneuolæ nobis efficiuntur bona tribuentes, & modò maleuolæ malis onerantes. Principiō Astrologi falsa opinione, & errore duci ex eo vel in primis ostenditur, quōd ipsi existimantes se posse defendere summam cœli dignitatē, si illud fontem, & principium constituent, ex quo omnia defluant in hæc caduca, & mortalia, tantūm abest, vt istud conficiant, vt contrā cœlum omni turpitudine scēdent: Ratio est in promptu, quoniam quicquid sceleris editur à nobis vitio prauæ voluntatis, & quicquid monstrofi in natura accidit in ordinatione flexibilis, commutabilisque materię, id totum sideribus conantur attribuere; ergo quomodo quis poterit tueri cœlorum dignitatem, si omnia flagitiosa, & monstrosa quæq; ad ipsos referuntur? Et si omnia celitus immittuntur, & necessariō eueniunt, cur homines sepe numero deliberare, & consultare de officio solent? Et si mores, ac virtutes à stellis habemus, quid est, vt eas consuetudine, educatione, atq; exercitatione adipiscamur? Iusti namque, quæ iusta, quæ temperata, quæque fortia existunt. Amplius quis risum teneat audiens stellas facere bella, seditiones, vrbium euersiones, & regnorum commutationes? quippe horum in causa sint odia, irę, regnandi cupiditas, & amor ipse iustitię. Sed Plotinum audiamus

qui

qui loco supra citato contra huius vanitatis assertores in certamen descendit illos interrogans nunquid stellæ sint animatæ, an potius anima careant: Si hoc dixerint, vsque ad corporum nostrorum naturas tantūm actiones suas, & munera propagabunt, in ijs autem, quæ propria sunt animæ, nullum imperium habebunt, quoniam quicquid agit in animā, per animam agat est necessarium; quomodo igitur poterunt efficere alios sapientes, alios ignorantes, & alios diuitijs affluentes, alios in paupertate degentes, & cætera quæ nullo modo ex ipsa corporū mistione causam, per quam fiāt, habere possunt, veluti quōd talem habeas fratrem, talem filium, & vxorem, atque quōd aliquando res tibi prosperè succedant, & aliquando bona eripiantur? non enim quæ ratione, consilioque geruntur, qualia sunt nostra, decet disponi per corpora inanimata. His addo, quōd si stellæ sunt anima carentes, impulsu naturæ suas profundent effectiones, ergo non magis quæ ratione vtuntur, quàm quæ viuunt, aut sensus habent, vi corporum cœlestium agitentur, nec stellæ magis in hunc, quàm in illum suam vim exercerent. Quōd si concedant, vt vel inuiti concedere coguntur, quid est, vt doctissimè dicebat D. Augustinus lib. 5. de Ciuit. Dei cap. 7. cur tritici grana eodem tempore sata non simul radices agant, & à terra pariantur? & quæcunque eodem tempore germinant, non simul pubescant, & flauescant? Quid est præterea, cur vno, eodemque temporis puncto nati dissimiles & naturas, & casus habeant? Proclum, & Euristhenem Lacedæmoniorum reges geminos fratres fuisse, atque hos nec totidem annos vixisse, (anno enim Procli uita breuior fuit) & alterum alteri rerum gestarum gloria præstitisse ex historijs didicimus. Sin autem sint animatæ, agantque consilio, quod Albumasar, Zaeles, & Hali Astrologi non obscuri nominis confirmant, dicant amabò quidnam iniuriæ à nobis acceperint, ut nobis sponte quotidie noceant? præsertim cū in sede diuina positæ sint & ipsæ diuinæ, neque omnino ex humana siue prosperitate, siue aduersitate boni quicquam, uel mali

mali illis accedat. Dicent fortasse stellas non sponte talia facere, sed locis, figurisque coactas. Verùm quomodo loci, & figuræ, quibus nulla agendi facultas est concessa, stellis queunt vim afferre? Ad hæc si stellæ compulsæ talia efficerent, oporteret omnes, dum in eisdem locis, figurisque consistunt, eadem suppeditare, quod ab illis minimè conceditur. Rursus ridiculum est sidera secundum quamlibet cæli portiunculam, quam percurrunt, alterius fieri, atque alterius naturæ, aliâque; rursus, & alia exhibere, quasi Cameleontis instar nihil habeant constantis, stabilisque naturæ. Amplius quis audeat affirmare stellas uagantes aliam habere naturam cum exoriuntur, atque sunt in angulis, & aliam cum occidunt, & ab angulis declinant? eodem namque tempore idem planeta nobis est in angulis, & gentibus loginquis declinat, atque contra; varias igitur eodem tempore naturas sibi uendicabit. Demum si uerè diceretur stellas habere ex locorum mutatione, quod nunc bona, nunc mala exhibeant, ipsa siderum conditio inter omnia corpora esset infimæ fortunæ, & nullius ferè dignitatis. Hoc inde intelligitur, quoniam ex progressionem à seipsis diuersæ efficerentur, quod in animalibus caducis, quæ omnium maximè sunt mutationibus exposita, minimè cernitur; & præterea effectiones, quas perficiunt, non ex intima ipsorum siderum substantia emanarent, sed ex ui extrinsecus ingruente; atque stellas hæc effectiones explicare cogente; atqui natura corporea tantò est præstantior, quanto effluens ab illa operatio magis ex intima substantia ducitur. Chalcidius quoque in Timæi commentarijs monstrat fieri non posse, ut mala ex stellis influant in hunc mundum, nam si mala ab his prouenerent, utrumne ipsis uolentibus, an inuitis? Si uolentibus, stellæ erunt maleficæ: Sed maleficas esse in illo sancto, & pleno bonitatis loco quatenus conuenit? Cumque sidera omnia plena sint cælestis sapientiæ, & maliria nascatur ex dementia, quid peruersius dici, aut excogitari potest, quàm stellas esse maleficas? Quòd si aliquis contendat easdem interdum esse bonas, interdum malignas, proptereaque promiscuè beneficia,

cia, & maleficia præbere, id, quod fas non est, affirmabit, quoniam absurdum est putare cælestem substantiam unam, eademque natura præditam non in omnibus stellis eandem esse, sed plerasque à propria natura desciscere. His adiungo, quòd si hic ad id uoluerit se recipere, ut asseueret non affici aliter, atque aliter siderum naturam, sed pro uario ad terram exposito sideris situ dissimiles fieri radiorum iaculationes, atque inde diuersas concitari radiorum, siderumque effectiones, non minus falsam habebit opinionem, quoniam qualitas effectus ex radio egredientis pro radij qualitate, & pro natura corporis radium emittentis, non pro dissimili radiorum coniectione distinguitur. Istud quilibet potest in radio Solis agnoscere, qui quocumque modo, quacunq; habitudine in terram conijciatur, semper calorem parit, & lumine collustrat. Potest quidem ad diuersum radij coniectum consequi maioris, & minoris effectus diuersitatem, quia radius uel de proximior loco, uel rectà descendens maius lumen ex se fundit, & magis calefacit, quàm si ueniret obliquè, aut è loco remotiore, sed non alia in effectum potest nasci uarietas. Iam uerò si stellæ inuitæ hoc patiuntur, quænam erit illa tanta necessitas, quæ inuitas cogat delinquere? & hæc ipsa utrum diuina erit anima, an maligna? Iure igitur, & meritò Plato in Epinom. non solum asseuerat, si quid mali in his accidit, diuinam naturam non esse culpandam, sed humanam, quæ iniuste uitam suam distribuit, uerùm etiam asseueranter dicit astrorum naturam uisum pulcherrimam, atque progressu, & chorea optima, omniumque chorearum magnificentissima utentem cunctis mortalibus commodà præbere. Consimilem sententiam habet Plotinus lib. contra Gnosticos, ubi nos admonet, ut tragicos terrores, quos ex cælorum globis nonnulli incutiunt mortalibus, contemnamus, quandoquidem corpora cælestia hominibus afferunt omnia salutaria, nihilque in se continent, quod quispiam debeat extimescere. Et quamuis ignea sint, nihil tamen inferunt molestiæ, nullamque tyrannidem exercent, quippe quæ speciosa magnitudine, & eximia pulchritudine donata.

ad omnium, quæ natura sunt, generationem, & conseruationem magnas ex se fundunt opportunitates. Quæ omnia à lam-
 blico conseruantur attestante cuncta cælestia esse benefica, & uirtutes, quæ inde ad nos delabuntur, esse bonas, & ualde salutares, quamuis rei suscipientis peruersa conditio peruersè suscipiat, & eiusdem infirma natura non facile possit superiorum efficaciam sustinere. Neque ab his dissentiunt Proclus, & Maximus Tyrius, quorum hic serm. 25. putat mala non esse cælitus, quòd extra chorum cælestem sedes habet inuidia: Ille in commentarijs in Alcib. scribit superos harmonica ratione omnia mundana continere, perficere, atque inter se, & ad mundum accommodare. Huius demum opinionis est autor diuinæ secundum Aegyptios philosophiæ, qui lib. 6. cap. 1. idcirco non probat stellas eorum malorum causas esse, quæ in inferiore mundi parte contingunt, quòd earum actiones à uoluntate non proficiantur, cum illæ uoluntate superiores sint, idq; solum boni, & mali principium esse possit, quod agit ex uoluntate, quod uerò uoluntate ipsa superius est, in id solum, quod bonum est, feratur. Et profectò cum cæli machina ex multis corporibus sit coagmentata inter se magna amoris conspiratione consentientibus, adeo concinnam, suisque numeris absolutam ex se promit harmoniam, ut sicut in ipsa omnia consentiunt, ita ratio postulet per eam nihil unquam dissonare in his partibus mundi inferioris; Quòd si quid incòcinni, discordisq; in his percipitur, id ad cælum, & sidera non est referendum, sed ad quatuor elementa, quæ cælesti effectio-
 ni ad numerum illa semper, concordiamque mouenti minimè respondent ob fluxibilis materiæ indefinitionem. Ex his datur intelligi neque mala à stellis defluere; neque omnia effici, tametsi magna habeatur ab ipsis harum rerum procuratio.

Afferuntur argumenta, quibus Dæmones esse in rerum natura persuadetur.

Cap. XVI.

NUNC erit sermo de Dæmonibus, quibus à Platonicis prouidentia particularis fuit demandata. Dæmonis nomen tametsi in nostra religione soleat in partem deteriorem usurpari, pro ea natura, quæ cum in prima mundi origine à Deo perfectissimam rationem, atque intelligentiam accepisset, suo peccato deignitate deiecta est, cæloque depulsa; veteribus tamen, atque Platonicis non ita est odiosum, ac infestum, quippe qui hac appellatione Deos quandoque complexi sunt. Ab his enim Dæmonum alij sua natura dicuntur Dæmones, quidam habitu, & nonnulli similitudine. Qui sua ui, & propriè uocantur Dæmones, sunt animæ inter Deos, & homines interiectæ; proprijsque uiribus, & officijs ab his, & illis differentes, quibus peculiariter tributum est Deorum esse ministras, & rebus mundanis proximè prospicere. Dæmones similitudine sunt illi, qui proximè prouident alicui, siue sint Dei, aut Dæmone inferiores. Vbi que enim, quod proximè præest, veteres Dæmonem appellare consueuerunt propter hanc, quæ illi cum Dæmone propriè dicto intercedit, similitudinem; Arque hac significatione Iuppiter apud Orpheum Dæmonis nomine Saturnum appellauit; & Plato in Timæo Deos, qui generationem è propinquo disponunt, Dæmones nominauit; ubi ait: *De alijs Dæmonibus tractare, eorumque generationem in lucem edere maius est opus, quam ferre humanum possit ingenium.* Habitu Dæmones uocantur animi, qui adeo mirabiles ex se promunt operationes, ut superent humanam conditionem, & ab ijs, quæ propriæ sunt Dæmonum, uix, aut ne uix quidem uideantur absimiles, totamque uitam suam ex dæmone suspendunt. Hac ratione Proclus censet Socratem in Rep. uocabulo dæmonum animos nuncupasse qui uitam sanctè, honesteque tradu-

xerunt, & in meliorem sortem translati loca angustiora incolunt; de ijs, qui sua natura sunt dæmones, instituta est nobis disputatio, quique sint ne in ratione rerum, magna est inter philosophos altercatio. Peripatetici cum nullas habeant firmas argumentationes, quibus innixi hosce statuunt in rerum vniuersitate, atque ea, quorum isti creduntur autores, aut in naturam, hominum cognitionem, facultatem imaginatricem, humorem melancholicum, causasq; alias evidentes studeant reuocare, aut falsa, & à vaftris quibusdam excogitata putent, dæmones ceu superfluos ex mundi finibus exterminant. In hanc opinionem descenderunt Epicurei, hosque dixerunt in hominum opinionibus tantum nomine vagari, re autem ipsa nihil esse omnino. Platonici, & Stoici Chaldæorum, Aegyptiorumque testimonijs innixi, atque antiquis oraculis, & plerisque historijs freti his omnibus refragantur, dæmonesque in rerum naturam esse inuehendos, & multarum rerum causas existere asseuerare minimè verentur. Et profectò (hoc pacto argumentantur) si propriæ cuiusque effectio-nes maximam vim habent, vt illud in mundo existere comprobatur, nemo fuerit tam pertinax, qui multas dæmonum operationes prischorum oraculorum responsis declaratas, & ab historijs immortalitati consecratis oculis, ac mente perlustrans istis abroget existentiam. Nulla enim ratione fieri potest, vt dæmonibus ex naturæ theatro explosis quis vel probabilem rationem reddat, cur statuat interrogatæ respondeant; cur homines omnium literarum imperitissimi hebraicè, græcè, ac latinè loquatur; cur solis verbis morbi omnium grauissimi depellantur; curque permulta, quæ in historijs narrantur, sint veritati consentanea. Verùm vt id, quod dicimus huiusmodi esse demonstremus, exempla quædam ponemus ex historijs perita. Nicephoras Callistus lib. 1. hist. eccles. literis consignauit. cum Cæsar Augustus post CHRISTI diem natalem ad aram Pythij Apollinis sacrificium fecisset, ex eoque percunctatus fuisset, quis in imperio Romano sibi esset successurus, & ipso nihil respondente rursus alterum sacrificium

cele-

celebrasset, vt causam silentij aperiret, tunc sic Apollinis statuum responsum dedisse.

*Me puer Hebræus Diuus Deus ipse gubernans
Cedere sede iubet, tristemq; redire sub Orcum,
Aris ergo dehinc tacitus abscedito nostris.*

His auditis Augustus aram in Capitolio consecrauit, cui inscriptum erat, ARA PRIMOGENTII DEI. Verè igitur Porphyrius fuit confessus in ijs, quæ aduersus Christianos conscripsit, ex quo IESVS coli cœptus est, neminem mortalium publicam Deorum vtilitatem per sensitse, nam post salutiferæ crucis mysteria, & CHRISTO nostro redemptori irrogata supplicia nullus eorum, qui falso dei à gentibus nuncupabantur, generi humano imposturas molitus est. Omnem siquidem illorum cœtum, non secus ac noctuarum cateruam Veritatis Sol exoriens in tenebras ire compulit. Mirum est, quod quidam monumentis mandarunt Sabellico lib. 1. enn. 8. referente, Cælestini pontifici. at in insula Creta dæmon apparuit, qui personam Moysi suscepit, iudæisque illius insulæ habitatoribus fuit pollicitus se illos sicco pede in terram promissionis reducturum stantibus vtrinque; aquis in murorum speciem, vt in rubro olim cum ex Aegypto fuit populus adductus: Qua de re plures illi temere assensu, ac pelagus ingressi marinis fluctibus obruti suæ stultæ credulitatis pœnas dederunt, præter paucos, qui suæ vanitatis admoniti CHRISTI religionem sunt amplexati. Hisce alia exempla possent adiungi, sed adeo sunt frequentia, & celebrata, vt si aliquis ea commemorare sit adortus, multò plura omittat, quàm recenseat. Nos igitur his prætermittis reliqua persequamur. Cum quatuor sint elementa mundi, sintque terræ, aquæ, & ignis propria animalia, ratio flagitat, vt natura haud patiatur aerem terra, & aqua præstantius elementum cassum, desertumque esse à proprijs animalibus; quin immo animantes in eo quoque diuersentur, vt in igne sidera, in aqua pisces, in terra homines, & bestię. Neque aeri volucres attribuas, quoniam peccabis, id est causat, quòd nulla est auis, quæ ultra-

mon-

mōtium vertices efferatur; quid igitur reliqua pars aeris vsq; ad Lunæ globum interiecta vacabit animalibus? Immo si quis volucres paulò intimiùs consideret, illas facile intelliget in numero terrestrium animalium esse habendas, quandoquidē illis terra non solùm dat alimentum, quo nutriuntur, & crescunt, verùm etiam cubile elargitur, quo festæ possunt se colligere, atque recreare. Cæterùm si istud quoque admittatur, aues scilicet esse propria aeris animalia, dæmones tamen illi assignari oportere sic iuxta Magorum, & Zoroastris decreta poterit persuaderi. Elementa, quæ per purum, & impurum diuiduntur, cultores habent tum rationis compotes, tum ratione carentes, aer partes habet puras, & impuras, ergo ipsum ab hoc duplici animantium genere incolit est consistendum. Verùm ni ponas in aere dæmones veluti animantes ratione vtentes, nihil habebis, quo te vestere possis. Ex hac ratione liquet, cur nullus in cælis datus sit locus animantibus ratione carentibus. Enimuero tota cælorum regio pura est, nullamque in se admistam habet impuritatis contagionem. Postremò Aegyptij, & Platonici ita dæmones confirmant: Cùm inter deos, & homines sit maxima differentia, est naturæ congruēs inducere dæmones, quibus tanquam vinculo res adeo dissimiles inter se connectantur. Hic etenim est constans naturæ progressus, vt à supremis digrediens ordine, & per gradus constitutos ad infima descendat, ex quibus si quem gradum subtraxeris, naturam protinus reddideris diminutam. Quo modo autem dæmonum conciliatione homines Dijs coniungantur, ex his cognoscemus. Platonici naturam omnem ad animalia rationem habentia pertinentem in tres ordines diuiserunt, dixeruntque primum omnium, atque supremum à syderibus, quæ Deorum nomine appellantur, occupari; Dæmones proximum tenere; & infimum ab hominibus coli: Primum, & infimum inter se differre loco, corpore, natura, & vitæ conditione sanxerunt; siquidem diuinum astrorum genus in altissimo, & purissimo vniuersitatis loco situm corporeque vtens immortalis, atque ea natura donatum, quæ

•
nullis

nullis aut animi, aut corporis affectionibus est subiecta, vitæ degit suis numeris absolutam, & nulla re penitus egentem. Contrà homines abiectissimum, & impurissimum mundi locum habitantes, corpori caduco adiuncti, eamque naturam sortiti, quæ partim animi, partim corporis molestiarum tempestate iactatur, ea vita viuunt, quæ valde est acerba, cuique omnia deesse videntur. Inter hos, & Deos sunt Dæmones interiecti, ac medij constituti, nam si locum consideres aerem incolunt inter cælum, & terram collocatum; Si corpus spectes, istud quanquam per partes nascatur, & occidat, ex toto tamen est capax perennitatis. Enimuero cùm hoc corpus, cui assident, ex aere constet, fieri non potest, quin de illius substantia aliqua fiat decessio; huius quicquid est detractum aeris finitimi attractione restituitur. Rursus si naturam contempleris, illam agnosces nullis corporis affectionibus esse expositam, atq; eis affici, quæ animi propria dicuntur, quippe Dæmones homines vitæ sinceritate conspicuos habent, charos, & aliquo sceleris genere contaminatos odio prosequuntur, quare perinde vt nos patiuntur animi perturbationes, & aliquando lætantur, aliquando dolent, modò in iram concitantur, modò misericordia commouentur, & nunc contumelijs exasperantur, nunc honoribus permulcentur. Denique si vitam, qua Dæmones perfruuntur, animo intuearis, illam percipies esse quidem minus suauem, quàm sit ea, quæ Dijs est concessa, tranquillam tamen, & placidam, cuius serenitatem, quæ in hominum vita contingunt, obnubilationes nequeunt obscurare. Itaque cùm Dæmones inter Deos, & homines fuerint locati, atque ea natura donati, quæ cum his, & illis magnam habet affinitatem, conficitur, vt si non sint, ingens vniuersi sequatur perturbatio, ea nimirum sublata natura, qua res in maximo discrimine constitutæ inter se conciliantur. Istud argumentum Plutarchus, Demetrius, & rhetor Æmilianus mirificè comprobauerunt, illiusque vim multa prodigia, quæ suis temporibus euenerunt, egregiè declarare tradiderunt. Eadem ferme ratio argumentandi probatur Chalcidio in explan. Ti-

mei,

mei, & Maximò Tyrio ferm. xxvij. qui Dæmones ita defendunt. Cùm Deus sit immortalis, nulliusque capax perpeſſionis, & homo naturam habeat mortalem, ſimulque patibilem, oportet mediam quandam ſubſtantiam componere, que tam diuinæ, quàm humanæ naturæ particeps ſit, eamque; & immortalem eſſe, & paſſioni obnoxiam. Etenim aliquis ſibi minimè perſuadeat duas res natura diſſimillimas poſſe inter ſe conciliari, niſi communis quidam terminus interijciatur, cuius cõeordi copulatione hæ res inter ſe diuerſæ ineant ſocietatem. Cùm igitur Dæmones naturam ſibi vendicent patibilem ſimul, & immortalem, & quatenus ſempiterni cum Deo, quatenus perpeſſionibus expoſiti cum homine iungantur, neceſſariò efficitur Dæmonum genus in naturæ conſtitutione ſuam ſibi expoſcere autoritatem. Hæc ſunt ea, quæ in Platoniorum, & veterum philoſophorum animis Dæmones excitarunt, nunc Dæmon quid ſit, & qualis indagabimus.

Dæmon quid ſit, atque in quot, & quos ordines Dæmones diſtribuantur. Caput XVII.

MAXIMVS Tyrius credidit Dæmones eſſe noſtras animas hæc vita iam functas, in aliamque tranſlatas. Qua in re nonnulli eiſdem opinionis tradiderunt laudabilium hominum animas eſſe Dæmones æthereos, improborum autem nocentes, atque eaſdem animas anno demum milleſimo terrenum corpus reſumere. His Plato non potèſt conſentire, cùm faciat in Politico tyranni animam excruciami poſt mortem à Dæmonibus, velitque epificem Deum antè Dæmones inſtituiſſe, quàm noſtras animas, atque has Dæmonum auxilio indigere. Ex quibus apparet aliam eſſe animam, alium Dæmonem. Amelius exiſtimauit Dæmones eſſe Deos, quosdam oberrantes, quod longiſſimè abeſt à Platonis opinione, qui in Conuiuiò, & legibus dæmonicam poteſtatem veluti Deorum, & hominum conciliatricem

tricem admiratur, illique hæc de cauſâ multum tribuendum eſſe opinatur. Heſiodus ſenſit Dæmones eſſe animas aere veſtatas, in aere commorantes, mala expellentes, rebusque humanis conſulentes. Apuleius lib. de Deo Socratis; *Dæmones, inquit, ſunt genere animalia, ingenio rationabilia, animo paſſiua, corpore aëria, tempore æterna*: mox adijcit ex his quinque tria primum cõmemorata Dæmones habere eadem nobiſcũ, quartum proprium, poſtremum commune cum Dijs immortalibus, à quibus differunt animi perpeſſione. Chalcidius definiit Dæmonem animal rationabile, immortale, patibile, æthereũ, diligentiam hominibus impartiens. Animal quidem, quia eſt anima vtens corpore: Rationabile, quia prudens: Immortale, quia non mutat corpus aliud ex alio, ſed eodem ſemper vtitur: Patibile, quia non eſt ſine affectus perpeſſione: Æthereum, ex loco, vel corporis qualitate cognominatum: Diligentiam veidò hominibus impartiens, propter Dei voluntatem, qui cuſtodes dedit. Nos multò breuius hoc modo poſſumus naturam Dæmonis explicare: Dæmon eſt anima rationalis mentis particeps inter Deos, ac homines veluti conciliatrix interiecta. Hæc diſſinitione Heroes complectuntur, qui de ſententia Heſiodi, & Iamblichi vnà cum Dæmonibus ſunt inter Deos, & hominum animas interiecti; quanquam illud intereſt, quoniam Dæmones proximi ſunt Dijs, Heroes animabus, & in illis plus eſt diuini, in his plus humani. Ceterum tam Dæmones, quàm Heroes communi Dæmonis nomine ſignificamus. Hactenus de natura Dæmonum, deinceps de ipſorum gradibus diſſeramus. In Dæmonum diſtributione multum variant ſcriptores. Chaldæi duo Dæmonum genera commenti ſunt, vnum bonorum, qui perpetuò iuuant; alterum malorum, qui ſemper officiunt. Inter hæc Porphyrius lib. de ſacrificijs tertium genus interiecit, eorum ſcilicet, qui ſunt hominibus iniuriam facturi, ſi ira exardeſcant, quòd deſpiciantur, & nullo cultu venerentur; contra homines ample xuri, ſi voluerint ipſos votis, ſupplicationibus, & ſacrificijs ſibi conciliare. Aegyptij, quam habuerint opinionem, autores

controuerfantur. Iamblicus in *Ægyptiorum mysterijs* Demones diuidit in bonos, & malos. Augustinus *Stræchus* lib. 8. de perenni philosophia scribit *Ægyptios Dæmones* omnes malos esse definiuisse. Ficinus lib. 10. *Theolog. plat.* asserit hos sensisse multos dæmones ad superiora animos erigere, & multos ad inferiora detorquere, omnes verò in quatuor gradus esse distributos, siquidem nonnulli sunt optimi, quidam boni, alij mali, & nonnulli pessimi: primi sunt incolæ orientis, proximi in australi plaga habitant, tertij in septentrione, & postremi in occidente: In eadem opinione subiungit Origenem, Numenium, & Porphyrium extitisse. Ad hanc opinionem Hebræorum astronomi sese aliquo pacto accommodarunt, qui Dæmones Martios, noxiosque in septentrione locatos esse tradiderunt, propitios autem, & Iouios in meridie. Caterùm ab his Plato, & probatissimi quique illius sectatores dissident, qui Dæmones vbique bonos asseruerunt, quoniam hi naturæ dignitate hominibus antecellunt, suntque Deorum ministri in mundi procuratione. Licuit quibusdam Dæmones distribuere in ratione vtentes, & ratione carentes, hosque dicere inferiores orbis terræ partes incole-re, meritasque illic animarum sumere pœnas. Istud genus demonum, quod est rationis expertus, nonnulli immortale esse pronunciarunt, alij mortale, quoniam quicquid est perpetuū, id omnino est rationis particeps. Proclus in commentarijs in *Alcib.* quinque Dæmonum genera numerauit; primi, & summi inter eos sunt Dæmones diuini, propiusque accedunt ad deorum similitudinem. Secundi intellectualem proprietate præditi ascensionibus, ac descensionibus præsentent, atque omnibus nunciant, & tradunt deorum effectiones. Tertij animarum diuinarum effectiones in sequentia distribuunt. Quarti vniuersalium naturarum vires efficaces in generabilia transmittunt, particularibusque naturis vitam, ordinemque inspirant. Quinti, & extremi corporei quodammodo sunt, corporumque extrema deuinciunt. Quo enim pacto corpora temperata conuenient cum caducis? & quo modo efficientia cū

effecti-

effectibus, nisi eiusmodi medio coniungantur? Natura enim huiusmodi media bonis corporeis dominatur, omnibusque corporibus naturalibus prouidet. Plerique verò ex horum numero versantur circa materiam, viresque à cœlesti materia desuper in materiam descendentes continent, atque contexunt, eamque subinde custodiunt, & varietatem, picturamque formarum in hac ipsa conseruant. Psellus sex facit genera Dæmonum, primum igneum, quod per superiorem aeris regionem diuagatur; Secundum aereum, quod in aere nobis propinquo oberrat; Tertium terrenum; Quartum aquatile; Quintum subterraneum; Sextum Lucifugum, & imper-scrutabile: sentitque nullum Dæmonem sua natura marem esse, vel feminam, tametsi multis videatur, & plerique existiment dæmones habere genitalia, semen effundere, & concubitus appetere, atque peragere. Enimvero hæc interstitia, & sexuum discernicula ad composita pertinent: Dæmonum verò corpora simplicia sunt, ductu, flexuque facilia, & ad omnem configurationem naturaliter apta: Sicut enim videmus nubes nunc hominum, nunc brutorum, aliarumque rerum figuram præferre, eodem modo dæmonum corpora, vt collibuerit, in varias species conuertuntur; quanquam illud interest, quod nubes externis ventis agitata figuris varijs afficiatur, dæmones autem proprio consilio in se variant corporum formas, & in id nullo negotio deformantur, quod imaginatio conceperit. Caterùm animaduertit vnumquodque demonum genus nequaquam posse istud perficere, nam igneis, & aerijs facile suppetit facultas in quamcunque speciem, quam elegerint, seiplos conformandi: contra genus postremum, & subterraneum nesciunt huiusmodi corporum diuersitate, vt potest quæ prædita sint corpore ad motum inagili, & ad flexum parum accommodato: Aquei, & terrestres in horum meditullio constituti possunt quidem multas formas accipere, sed quibus maxime delectantur, in eis diutius immorantur. Quapropter quicumque in aquis viuunt, & mollioris, delicatiorisque vitæ cursum tenent, a quibus, ac mulieribus se similes

ostendunt. Ex quo genere sunt celebratæ poetis Naiades, Nereides, necnon Dryades. Quicumque verò in aquosa, & arida loca frequentant, in viros, canes, leones, & alia animalia, in quibus viget mos masculinus, sese transformant. Alij aliter sentiunt in Dæmonum distributione, ego de Platonis opinione ita existimo. Quinque locos statuit Plato in Epinomide esse in mundo capaces animalium habentes aliquam inter se differentiam positionum ob corporum diuersitatem, quæ inhabitent eosdem locos. Summus locus est ignis; huic proximus æthereus; dehinc aeris; post aquæ; imus, & vltimus terræ. In primo air ignea, & immortalia animalia contineri, in infimo terrena, & mortalia; ex medijs secundum, & tertium à dæmonibus occupari, & quartum Semideis ascribi. Ergo si fides Platoni est adhibenda, planum est duos dæmonum gradus duntaxat repetiri. Quod si aliquis velit in dæmonibus Semideos annumerare, tres erunt ordines dæmonum tribus aeris plagis destinati; Primi sunt incolæ, atque habitatores in aere superiore, quem ætherem, & ignem quandoque appellant, sequuntur medium aerem incolentes; extremi in vltima aeris parte commorantur, qui quoniam propè aquas diuagantur, & ipsorum corpora multis vaporibus sunt referta, Nereides ab Orpheo vocitantur; & nonnunquã subterranei, quia sepe subeunt amplas terræ cauer nas, & per cæca antra spaciantur. Hos Zoroastres existimat in Persidè, & Aphrica oculis vsurpari, quod fieri posse Plato affirmat in Epinomide, vbi inquit dæmones, quamuis prope nos sint, nunquam tamen nobis apparere, sic vt manifestè oculis comprehendantur; Semideos verò nonnunquam cerni, nonnunquam aspectui nostro se subtrahere, & cum videntur tenui visu perceptos afferre admirationem. Adijcit Porphyrius illos dæmones solùm videri, in quorum corporibus præter aquæ vaporem ignis abundet, idque in oriente contingere, atque meridie. Sunt, qui putent, vt Hesiodus, & Stoici, certis temporum conuersionibus mortem dæmonibus cunctis obtingere, alij censent superioris, ac medijs ordinis dæmones

naturæ

naturæ lege dissolubiles diuina voluntate ad sempiternam mundi curationem immortales cõseruari, quia maior est vis diuinæ voluntatis, quàm legis naturæ; cui sunt obnoxij; ordinis autem inferioris longæuos tantum, & certis temporum curriculis interire; eorumque vitæ nonies mille septingentos viginti annos tribuendos esse. His Plutarchus videtur assentiri, qui lib. de oracul. defectu literis exarauit magnum Dæmonem, cui nomen erat Pan, tempore Tiberij Cælaris vitam cum morte commutasse, idque vocis inditio ex mare exeun- tis iuxta insulas, quas Echinnadas nominant, nuntiatum fuisse Thamo nauæ in Italiam nauiganti, simulque mandatum, vt cum primùm ad Palodes peruenisset, nuntiaret magnum Pan interijssè; quod cum ille fuisset exequutus, ingentem continuò factum esse gemitum cum admiratione in aere, & aquis permistum. Idem narrat cum Demetrius iussu imperatoris ad quasdam insulas circa Britanniam, quæ dæmonum, & Heroum dicebantur, fuisset profectus, statim post illius aduentum magnam in aere confusionem extitisse, & portenta multa, ventosque in procellas erupisse, & ignitos vortices in terram delatos fuisse: Sub horum finem insulares dixisse aliquem Dæmonem è vita decessisse.

Quæ Dæmonum sint munera. Cap. XVIII.

DÆMONVM multa sunt munera, nam isti Deorū ministri, & ad Deorū diuisionem pariter distributi (singulæ enim spherarū animæ alicui Dæmonū ordini imperant, cui proximè suam impartiuunt potestatem) rebus diuinis obsequium nauant, & humanis prudenter opitulantur, ac veluti inter mortales, & cælicolas vectores hinc hominum petitiones Dijs interpretantur, ac nunciant, & illinc suppetias diuinas ad homines traducunt, & quæ in Dijs sunt occulta, & ineffabilia, exprimunt, atque patefaciunt. Ex his patere potest, cur Platonici dixerint naturæ

Dæmo-

Dæmonum non esse absque corpore. Cùm enim animaduertent Dæmones in Deorum mandatis exequendis, & suis muneribus obeundis huc, & illuc moueri, & in varias mundi regiones excurrere, atque arbitrarentur huiusmodi profectioes, & tam varios accessus, & recessus non sine corporibus perfici posse, senserunt Dæmones habere corpora, quibus mouerentur, gradum sifterent, & diuersa loca mutarent. Hæc corpora ex aere composuerunt, quod Dæmones, vt ad inferiora delabantur, & ad superiora efferantur, corpora expostulant aerea, quæ sunt grauitatis, & leuitatis participatione modificata. Atque hæc de corporibus Dæmonum, redeamus ad ipsorum officia, & munera. Per hos Plato in Symposio autumat cuncta regi denunciata, varia naturæ miracula fieri, omnesque species præfagiorum oraculorum, & afflatuum expleri. Hinc Porphyrius afflationem diuinam definiuit motionem mentis vnâ cum inspiratione Dæmonica, censuitque hanc multis, variisque modis perfici, quod tribus oraculis è multis commemoratis vno Colophonio, altero Delphico, tertio Branchidico confirmauit. Erat in Colophone fons subterraneus, cuius aqua degustata, & peractis omnibus sacrorum ritibus ad hoc pertinentibus sacerdos ad Dæmonem capiendum præparabatur, & Dæmone correptus dabat vaticinia. Pythia in Delphis duobus modis Dæmonem suscipiebat, vel per spiritum quemdam tenuem, & igneum ex ore antri erumpentem, vel sedes in tripode, qui Deo erat consecratus. De qua re Strabo lib. 9. Geographiæ ita scribit: *Auctores certi memorant diuinum ipsius domicilium profundam, & curuam esse speluncam non admodum lato patentem ore, atque hinc auram reddi sacro efflante numine. Excelsum autem hostio imminere tripodem, quem simul atque Pythia vates inscenderit hausto diuinitatis spiritu responsa edit partim metro, partim oratione libera.* Fœmina in Branchis fatidica quatuor modis Dæmonem nanciscebatur, nam vel sedebat in axe, vel manu tenebat virgam Dei munere concessam, vel pedes, aut limbum in aquam immittebat, aut denique ex aqua vaporem hauriebat; his omnibus modis ad Dæmonem, extrinsecus ex-

cus excipiendum reddebatur idonea. Nec verò credendum est illis, qui causas afflatus in res naturales conantur reuocare, quorum cùm variæ, multæque sint opinioniones, duæ tamen omnium maximè celebrantur. Prima causam afflatus refert in humorè melancholicum, quo qui abudant, in ipsis ea pars animi, qua imaginamur, corporis alterationibus vehementer commouetur, eiusque mutationes summopere imitatur; quod manifestum faciunt frequentia visa, & somnia, quæ istis varia, & multiplicia offeruntur. In hanc sententiã inuit Arist. 1. probl. sect. 3. *In quibus, inquit, multa, & frigida bilis est atra: hi stolidi sunt, & ignaui. In quibus permulta, & calida, ij perciti, & ingeniosi, amasii, propensi ad omnem excandescentiã, & cupiditatem; nonnulli etiã loquaciores. Multi etiam propterea quod ille calor sedi mentis in vicino est, morbis vesaniæ implicantur, aut insin. In lymphatico inferuescunt: ex quo Sibyllæ efficiuntur, & Bacchæ, & omnes, qui diuino spiraculo instigari creduntur, cùm scilicet id non morbo, sed naturali intemperie accidit. Miraculus cuius Syracusanus poeta etiam præstantior erat, dum mente alienaretur. At quibus minus ille calor remissus ad mediocritatē sit, ij prorsus melancholici quidem, sed longè prudentiores.* Secundæ opinionis autoribus libitum fuit eandem causam conijcere in halitus, & vapores è terra exhalantes, qui in corpus admisti temperiè in animis ingenerant insolentem, atque vim præstant ad futura præsentienda. Huius rei illud afferunt argumentum, quod ijs in locis, in quibus oracula petebantur, è terra exhalatio efferebatur, qua sacerdos oraculo præposita correpta, & in furorem acta futuros rerum euentus prædicebat. Neque alicui videatur incredibile terram fundere vaporem, qui animis enthusiasmum, & futurorum præsentionem inferat, quandoquidem memoriæ proditum est in terris multa fieri, & manare, quæ cuius possunt magnam mouere admirationem. Huius opinionis meminit Plutarchus lib. de def. oracul. & Aristoteles videtur illi calculum suum adiecisse lib. de mundo ad Alexandrum cap. 4. vbi hæc habet: *Multis in locis orbis exitus spirituum pari ratione patefacti sunt, qui partim fanatico furore afficiunt homines propius accedentes; partim tabificati nisi absu-*

ui absumunt, partim fatidicos afficiunt, ut Delphici, & Lebadici, sunt & qui prorsus enecent, ut in Phrygia. Ex his putant huius opinionis assertores se facile posse rationem reddere defectus oraculorum, nam vis illa terræ, & exhalatio, quæ mētem furore concitat, vetustate absumitur, quemadmodum multis in locis metalla defecisse, amnes exaruisse, & mōtes euauisse historiæ attestantur. Hæc Platonice non videntur probabilia, nam quod vaticinium fiat ex præsentia Dæmonis de foris venientis, constat ex eo, quod sacerdotes antequam dent responsa, multa sacrificia faciūt, sanctimoniam obseruant, quibusdam diebus abstinent cibo, & venere, latent in secessu, & paulatim incipiunt illuminari, quæ omnia non obscure declarant prouocari Dæmonem extrinsecus ut adueniat, alioquin nisi Dæmon forinsecus accederet, hæc nullius essent vtilitatis, & necessitatis, atque sine tot sacrorum ritibus facile, promptumque esset oracula impetrare. Præterea afflatum non esse opus animæ, vel corporis, nec causam in his habere inde potest intelligi, quod afflatus fatidicus agit tum in prædicendo, tum in efficiendo super omnem humanæ naturæ consuetudinem: Non potest autem homo, vel aliquid hominis ea præstare, quæ propria sunt naturæ diuinæ, & omnino superant hominis conditionem, quoniam neque possunt præstantiora à deterioribus generari. Causa igitur huius est duntaxat ipsa diuina, vel dæmonica potestas, quando scilicet dii, vel Dæmones comprehendunt omnia, quæ sunt in nobis, & exterminant penitus propriam à nobis animaduersionem, proferuntque sermones per hominem quidem, sed non cum ipsa cogitatione hominis, & voces emittunt per os furentis extra se positi, dum videlicet quæcunque sunt in nobis, seruiunt tota numini, ceduntque soli dominantia actioni diuinæ. Quapropter Iamblichus voluit afflatu concitari nihil aliud esse, quam totum à Deo animum occupari, & contineri; ex quo consequens est veluti accidens extasis, & alienatio quedam. Hac ratione veteres Platone in Phædro affirmante vaticinium nominarunt *μανίαν*, id est, furorem, & artem, qua futurum

turum

turū discernitur *μανικόν*, quoniam soli diuino furore correpti verè vaticinantur; posteriores autem interiecta τ littera illud nuncuparunt *μαντίαν*, & hanc *μαντικήν*. Sed ad id, quod nobis est propositum, accedamus. Dæmonibus artē magicā veteres attribuerunt, quippe qui in cognitione rerū naturalium hominibus longè superiores probè tenent, qualis sit rerū mortalium societas, quid cuique conueniat, quō diuersæ res in concordia redigantur; atque per has naturæ vires, quæ hominibus sunt inexplorate multa possunt, multaque efficiunt, quæ hominū profectò superant cognitionē, naturæ tamen potestati subiiciuntur. Quamobrem quicumque Dæmonibus fuerunt vel naturæ familiaritate coniuncti, ut Zoroastres, vel veneratione dilecti, ut Apollonius Tyaneus, summi magi euaserunt, hisque ingens est nominis gloria parta apud mortales ob multa ab illis edita suis temporibus magicæ artis opera, in quibus Hierocles Apollonium CHRISTO Dei filio æquare ausus est, cuius impia opinio lib. vno ab Eusebio fuit bellissima refutata. Amplius dæmones admirabilis prudentiæ participes, & acuto ingenio, ac tenaci memoria præditi in particulari mundi prouidentia sese exercent, quorum alij latissimas terrarum regiones moderantur, nonnulli ciuitatibus sunt præpositi, & quidam homines tantum amplexantur, qui Genii appellantur. Indiget quippe natura generis humani nimium imbecilla suffragio melioris, præstantiorisque naturæ. Quam ob causam creator omnium, & conseruator Deus volens esse hominum genus his præfecit dæmones, quorum auspiciis in tetrum hoc corpus deiceretur, atque in hoc vitæ munere obeundo dirigerentur, qui que proinde in rebus dubiis essent præmonitores, mala auerteret, bona prosperarent, nutantia fulcirent, obscura declararent, rationem perficerent, perturbationes temperarent, fortuita subministrarent, fatalia complerent, & aduersa sidera corrigerent. Hos dæmones, quos appello proprios custodes, singularesque præfectos aiunt Academici esse actionum omnium inspectores, & cunctarum cogitationum exploratores, ipsosque huius corporis fracto carcere animabus assistentes eas ad

N iudi-

iudicem deducere singula suo vel approbantes, vel diluentes testimonio. Eosdem inquit Plato in Epinom. tum somnijs, & vaticinijs, tum voce vel à sanis, & corpore vegetis, vel ab egrotantibus, ac valetudinarijs edita nos multum adiuuare, & in ipso è vita excessu nobis sese offerre, atque nostros animos pulsare. Atque hinc fit, vt saepe quidam è vita migraturi aliquid diuini præferant, quod Socrati contigisse memoratur, qui morti propinquas Anyto (Xenophonte attestante) prædixit vitam filij, qui tunc modestus erat, fore flagitiosam. Idem à falsis accusatoribus in iudicium tractus iudicum futuram pœnitentiam, accusatorum ruinam, & ciuitatis seditionem præfagiuit. Scripsit Possidonius Stoicus Rhodium quendam morientem sex æquales nominasse, & qui primus eorum, qui secundus, qui deinceps vitam esset cum morte commutaturus diuinasse. Phærecides Syrus moriens victoriam aduersus Magnesios fuit vaticinatus. Hæc, & alia huiusce generis quamplura Platonici rentur dæmones illis hominibus, quibus sunt addicti, significare, quæ mox isti prænunciantes in animo aliquod præfagiens, & diuinum habere creduntur. Cæterum plures dæmones nequaquam adsunt vnicuique alij alias custodientes corporis, & animæ partes, ac habitudines, quod Porphyrio fuit probatum statuenti in ipso corpore diuersos dæmones reperiri, quorum alius sanitatem, alius pulchritudinem, & alius aliam in hoc habitudinè curet; ac præterea asserenti alium Dæmonem regere corpus, alium animam, & alium mentem, sed vnus tantummodò præsidet totū ducens, & toti vbique assistens; quandoquidem, vt inquit Iamblichus, absurdum est animal esse vnum, & Dæmonem huius præfectum multiformem existimare. Neque adeo laboriosa est totius hominis Dæmonica administratio, vt ad eum gubernandum sint plures Dæmones accersendi. Eundè præterea falsitatis nomine damnamus, quoniam quandoque putauit cuiusque mentem particularem esse Dæmonem præsidentem, eumque hominem esse *ἐνδαιμόνα*, id est felicem, qui habeat mentem sapientia præditam. In qua quidem re

confer-

consentit cum Timarcho Chæronensi, qui apud Plutarchum lib. de Socratis Genio id vocat Genium, quod ab interitu immune est, & plerique mentem appellant. Hic, & ille multum fallitur, quoniam Genius, & nostra mens habent inter se magnam dissimilitudinem, hæc enim est pars suprema animæ nostræ, ille verò iussu summi Opificis nobis est addictus, per què rectè regamur in ijs vitæ functionibus, quam sumus acturi. Per multa alia possem de Dæmonibus asserre, sed de singulis dicere huius non est loci, neque disputationis.

*Mens omnia moderatur, vniuersumque non consilio,
sed sua prorsus natura condidit atque administrat. Cap. XIX.*

DONIGIV'S fortasse, quàm res proposita exigeret, in his disquisitionibus sumus progressi, sed parcant, quicumque legerint, his digressionibus, in quibus non omnino ab re fore existimauimus, si quæ dispersè hinc inde apud Platonem, & Platonis sectatores reperiuntur, in vnum, & ex ordine colligeremus, atque ob oculos legenda proponeremus. Nunc ad institutum reuertamur. Quamuis Platonici primam, ac generalem prouidentiam tribus supremis principijs accommodauerint, in his tamen administrandis noluerunt parem esse horum principiorum conditionem, sed asseruerunt Deum ab omni proxima rerum administratione vacare. & per Mentem cuncta gubernare; hanc in mundi curatione proximè versari; & ad Animam mundi potius fatum, quàm prouidentiam (vt suo declarabitur loco) pertinere. Mentem huius mundi curationi potissimum esse præpositam sentit Plato in Philebo, Phedone, alijsque locis permultis, in quibus tribuit Menti principatum, creationem rerum omnium, imperiumque cæli, & terræ. Ex quo eandem vocat procreatricem, imperatricem, omniumque reginam sapientiam: Et in Cratyllo asserit Men-

tem, quam induxit Anaxagoras, esse iustitiã, & per omnia cõmeatẽ omnia procreare. Istud præterea & cõfirmatur ab ideis in ipsa Mète positis, in quibus à Platonice præcipuè ponitur rõ prouidẽdi; & ex eo perspicuè deprehẽdi põt, q̃ illius propriè existit prouidẽtia, qd̃ est tãti operis fabricator, cuiusq; cognitio est absolutissima, & intelligẽtia perfectissima. Huic sententiæ Numenius Pythagoricus manifestè adheret, qui in lib. de Bono. *Primũ*, inquit, *Deũ regem omnium ab omni opere cessare oportet: Creatorem verò Deũ omnia gubernare dicimus, à quo interior mens mittitur ad omnia, quæ ad illius communicationem sunt ordinata*. Et paulò post: *Quemadmodum agricolæ ratio quædam est ad plantas relata, hoc modo se habet primus Deus ad Creatorem: Primus enim cum semen omnis vitæ sit, res omnes seminat; Creator verò plantat, & distribuit, transfertq; ad singulos suos, quæ inde iacta sunt*. Et progressus aliquantulum: *Gubernator*, inquit, *cum in pelago feratur, clauo inherens dirigit nauem, oculi verò eius, & mens in altum ad æthera tendunt, sic via nauiganti per maria per cælum dirigitur: Non alio modo Creator, ne materia repellatur, aut disfluat, harmonicè ipsam ligauit, & tanquam nauis in ipsa insidet, & harmonicè dirigit per ideas, quasi per clauum gubernans, respicitq; non in cælum, sed in Deum superiorem, quem specularando discernendi vim accipit, quem desiderado motionem accipit*. Eandem sententiam sequitur Philo, à quo lib. de agricultura hæc prodita sunt: *Sicut quendam gregem terram, aquam, aerem, ignem, & quicquid in his continetur vel stirpium, vel animalium mortalium, diuinarumq; ad hæc cæli naturam, Solis, ac Lunæ circuitus, reuolutiones cæterorum siderum, choreasq; cõcinnissimas tanquam pastor, ac rex Deus regit iure, legeq; præfecto his Verbo primogenito filio, quod curam sacri huius gregis tanquam magnus prorex in se, recipiat*. Idem lib. de plant. Noe. *Si quis*, ait, *puorem huius difficultatis non explicatæ velit effugere audacter dicat nulla re materiata machinam mundi conseruari, sed Verbo æterni Dei sempiterno, quod à medijs ad extrema, & ab extremis ad media se extendens decurrit per longum naturæ stadium cursu inuictissimo in vnum conducens partes eius omnes, constringensq;.* *Hoc enim pater, qui ge-*

mit

nuit ipsum, quasi vinculum quoddam constituit non rumpendum in perpetuum. Meritò igitur neque tota terra ab aquis diluitur, neque ab aere ignis extinguitur, nec contra aer ab igne inflammatur Dei verbo se interponente. Nec verò illi sunt approbandi, qui peruersè senserunt Mentem nequaquam habere omnium procurationem, nam si omnium mundanarum Mens non esset curatrix, sed quædam in illius caderent prouidentiam, quædam minimè, vtrum ne maioribus prospiceret minoribus posthabitis? an contra illis neglectis in his curandis omnium suum studium, & operam collocaret? Si secundum asseris, quàm egregia, & composita erit hæc ratio prouidendi? nam quod propinquius accedit ad Mentis similitudinem, vt bonorum ob ea defluentium magis sit particeps, rationi contentanem videtur. Si primum, Mentem facis imbecillam, quippe quæ maiora custodiens non habeat satis virium in minoribus protegendis; aut certè negligentem, pigritiaque, & mollitie detentam. Verumenimvero cum nihil Mentem effugiat, ipsaque possit omnia, ac summa bonitate sit prædita, fieri non potest, vt propter pigritiam, aut ignauiam deserat mundi administrationem. Deinde si ad minima vsque nequit Mentis prouidentia permanere, ecquid est, cur maiorum compos mirum sit inops? aut quo pacto minorum substantiam procreas non eorundem etiam perfectioni dominatur? aut denique quomodo illi difficilis est rei minimæ gubernatio, cui facilis fuit totius vniuersitatis procreatio? Neque illud defendatur Mentem parua non curare, quia scit illa esse contemnenda, nam cum à Mente omnia sint facta, & possideantur, sua ipsi possessio nequaquam est negligenda, quæ est optima, & prouidentissima. Rursus facilius parua, quàm magna gubernatur; & opifices quantò ipsi peritiores sunt, tantò exactius, perfectiusque vna, eademque arte tum magna, tum pusilla faciunt. Ergo Mens, quæ sapientissima est, & vult, & potest omnia curare, non solum magnis prouidebit; verum etiã quæ sunt exigua, & facilius curari possunt, administrabit. His adde, quod nullo pacto est rationi consonum à Mente ignorari sua

sua opera, & quæ ab ipsa quoquo modo efficiuntur. Enimvero Mens distinctè, & perfectè seipsam intelligit, & cognoscit se mundi, & omnium, quæ sunt in mundo, effectricem; atqui causa effectrix ad effectum cum ex relatione dicatur, necessariò conficitur ipsam distinctè, ac perfectè cognoscere quæcunque ipsius sunt opera, & effectus. Ergo quia cognitio, ac providentia sese mutuo complectuntur, Mens, quæ res vniuersas optimè perspectas habet, in res singulas suam accommodabit procuracionem. Rectè igitur Zeno Stoicorum princeps dixisse videtur; Deorum mente, atque ratione vniuersam mundi machinam administrari, neque verò id solùm, sed etiam ab iisdem vitæ omnium animantium consuli, rebusq; omnibus, vel etiam minimis prouideri. Nec præterea illud admitti potest, quod quidam prodiderunt, Mentis scilicet prouidentiam non esse singulorum, nisi vt ad communem naturam reuocantur. Etenim si Mens intelligendo cuncta facit, & efficiendo omnia intelligit, necessariù est, vt ab illius prouidentia ea omnia complectantur, quæ ab ipsius intelligentia attinguntur. Intelligit autem non solùm quæ omnibus communissima, sed etiam quæ vnicuique peculiariter sunt dicata, & quibus vnumquodque absoluitur, ac perficitur, alioquin confusè intelligeret, nec optimam possideret intelligentiam; ergo eminentissima, amplissimaque simul est illius prouidentia, & sese exercet in singulis etiam indiuiduis gubernandis. Hæc omnia expressit Orpheus iniquiens in hymno ad Apollinem.

..... *Sunt Tibi totius confinia mundi,*
Est curæ Tibi rerum finis, principiumq;
Tu citbara totum dulci moderaris Olympum,
Per te cuncta virent .....

Et alibi.

Cuncta vides, & cuncta audis, & cuncta gubernas.

Cùm dicimus Mentem omnia efficere, & mundum conde re, id ita intelligimus, non quia Mens ipsum, quasi tempore præcesserit, nam mundus iuxta Platonis dogmata Crantore, Plotino

Plotino, Porphyrio, Iamblichio, Proclo, & plerisque alijs interpretantibus nullo ortu est generatus seculis omnibus immortalis, sed quoniam hic est à Mente, priorq; natura Mens est, quàm mundus, quippe quæ causa mundi existit veluti efficiens, forma, & exemplar; mundi inquam huius, velut imaginis per exemplar illud existentis, eodemque modo inde perpetuò subsistentis. Hic autem cælorum, ac terrarum orbis conditus est ab omni æternitate non ratiocinatione quadam concludente faciendum esse, sed necessitate quadam cogente, vt hic sensibilis mundus primum imitaretur. Etenim cùm mundus intellectualis nequaquam illius esset conditionis, vt posset rerum extremum esse, quia primum erat, maxime verus, penitus impartibilis, totus vita, totus mens, in vno viuens, simulque intelligens, atq; ea lege procreatus, vt istius esset exemplar, & fabricator; ac præterea amplissimam haberet potestatem ad sensilem mundum producendum, necesse fuit ipsum aliquid sui in materiam infundere, ac immobile, quietumue cõsistentem ad sui similitudinem vniuersum hoc corporeum construere. Illud autem condidit non consilio, & quo modo, quate ratione esset adificandum ratiocinando, & deliberando, sed vno statim intelligentiæ actu, virtutisque momento; consilium namque est prudentiæ defectus, pertinetque ad eos solùm, quos tempus metitur; itaq; Mens, quæ est prudentissima, & tempori minimè subiecta, nulla indiget consultatione, neque in suis functionibus perficiendis meditando, atque deliberando ex aliquo in aliud proficiscitur. Amplius quæ agunt per solam essentiam, antegressa deliberatione non indigent, quia neque errare possunt, neque de eo, quod agendo sequendum est, aut fugiendum, dubitare, ergo quia in his agentibus Mens in primis debet numerari, planum est prægredientem meditationem nõ esse illi necessariam. Istud à Porphyrio in Timæi commentarijs fuit patefactum, in quibus hæc habentur: *Artes instrumentis indigent, quoniam nec omni materia præsent, nec dominantur omnino, & extra laborant: Potentiæ verò naturales, quoniam & perfectiores sunt*

sunt, & intima, ipso tantum suo esse agunt, quicquid agunt: Sic & anima vita propria essentiali nutrit, auget, generat, spirat, sentit, & reliqua exercet mueria, quæ ipsi sunt tributa: Ipsa quoque imaginatio præpotens solo quodam sui actu varijs motibus statim afficit corpus, & diuersas inducit qualitates: Quinetiam, vt tradunt Theologi, Dæmones imaginationibus suis absque alio instrumento, vel actu passim mirabilia faciunt subito, & vt fert eorum voluntas, efficacissimos radios inde emittentes, ac sæpe motibus imaginationis suæ formas mirabiles ostendentes eis, qui talia inspicere valeant. Multò magis opifex mundi ipso esse, id est ipso intelligere substantiam exhibet vniuerso. Mens enim diuina nullo indiget, sed in natura propria permanens omnia producit, & mouet, & cum sit incorporea, & indiuidua mundum fabricat corporeum, & planè diuiduum. Quid enim mirum? siquidem ex minimo sæpe semine vastum animal pululat ex tor, tantisq; diuersis inter se membris coagmentauit. Hæc Porphyrius, quibus ea possunt adiungi, quæ de Deo, & Intellectu in hanc sententiam differuntur lib. 5. cap. 2. de diuina secundum Aegyptios philosophia: *At Deum, inquit autor, per consultationem agere non dicimus, aliqui eo prius aliquid sciet. Quoniam meditando, atque deliberando ex aliquo priore proficiscimur; Cum tamen Deo nihil prius sit, sed hic primus omnium; quemadmodum neque eodem quicquam posterius. Porro cogitatio ex principijs ad conclusiones perficitur, principijsq; per sensum cognosci possunt. At Intellectus nihil eorum, quæ sentiri possunt, per sensum cognoscit: Quia ab intelligibilibus incipiens in eadem desinit. Ex quibus manifestum est hunc meditando, atque deliberando ad ea non descendere, quæ in sensum cadunt. Itaque multò minus primus rerum omnium opifex meditatione, deliberationeq; indiget ad regenda animalia, aut eorum quicquam, quæ mundo tam superiore, quam inferiore continentur. Res autem consultò, cogitatoq; ita fieri dicuntur, quod cum omnia in sapientiam Entis primi procreata sint, eademq; distincta secundum rationem propriam, & quæ cum altera specie cõicari nullo modo potest, non alius vllus sapiens quantumuis diligentiam ad deliberandum adhibeat, res alias illis similiter, pariterq; perfectas possit absoluerè. Cogitatio verò ad ea, quæ nondum sunt, absolueda adiuu-
menium*

mentum affert, cum quis prius consultat, quam agere incipiat. Quare in illa eum, qui consultat, prius nosse oportet quid agendum sit: & si quid ea ratione effectum fuerit, ei, quod antea cogitatione erat cõprehensum, dissimile non apparebit. At cum aliquid ab alio efficitur, ei, quod per solam essentiam agit, non est præcognoscendum, quale sit id, quod efficiendum est. Quoniam tale tantum efficit, quale esse decet: atque idcirco ad agendum alio adiuuante non indiget, nec antegressa cogitatione. Ex his patere potest Mentem neque argumentando, neque aliquibus instrumentis vtendo mundum condidisse, neque præterea ex quadam rationis discursione illi prouidere, & singula in ipso disponere, sed sua prorsus natura, & essentia, quo pacto dicimus Solem non consulendo, sed sua vi, & natura illuminare id, ad quod potest ipsius lumen pertinere. Nominatur tamen aliquando rationale quoddam in Mente consilium, quoniam cuncta sic ab illa constituantur, & sunt constituta, ac sapiens aliquis faceret consilio, & argumentatione.

*Quomodo hic mundus à Mente adeo dissimilis
ex ipsa Mente potuerit emanare.*

Caput XX.

NEQUE alicui illud moueat admirationem, quomodo ex Mente, in qua omnia sibi sunt amica simulque coniuncta, nihil sibi, aut alteri contrarium; neque aliquid solitarium, vel à cæteris destitutum, potuerit hic mundus emanare, in quo alia alijs aduerfantur à se mutuo separata, & cum res nullæ sibi sufficient, alijs bellum inferunt, ex quibus seruantur. Nam quemadmodum in ratione semini inserta simul omnia, in eodemque sunt, nihilque cum alio pugnat, aut disidet, aut impedit; & in animali, quod in lucem ab ipsa euocatur, alibi est pars alia, atque alia impeditur, læditurque ab alia, sic vtique ex Mente
O simplici

simplici, & ratione ab ea in materiam defluente potuit vniuersum pullulare, quanquam in eo alia sint amica inter se, atque salutaria, alia inimica, & pernicioſa: & partim volentia, partim nolentia viciffim ſe diſperant, ipſaque pugna mutuã ſibi afferat generationem, & corruptionem. Nec Menti iſtud vitio vertatur, quoniam hæ rerum nature inter ſe diſidentem in mundo ſunt neceſſariã, quod mutua earum contentione quæcunq; mortali conditione ſunt generata, immortalitatem conſequuntur. Deinde cum quæ in primo rerum opifice ſumma eſt concordia, ſummaque plenitudo in naturis inferioribus multum degeneret, atq; hæ quod magis à primo principio dimouentur, eò forte deteriori afficiantur, patet hunc mundum ex his partibus neceſſariò coaleſcere, quæ graues inter ſe gerunt inimicitias, ſiquidem cum multum abſit à ſupremi opificis perfectione, partes plurimas in ſe coarctet, quæ quod ſatis eſt non habentes cum alijs pugnant, vt quod de eſt, aliunde vendicent. Interim verò aduerſus tantam diſſentionem prouidentia ſingulis ad ſeipſa, & ad vniuerſum magnum amorem inſeruit, quo illa ſe inuicem arctè complectentia ad ſalutem totius mundi concordiffimè conſpirant. Amplius Mens non potuit vniuerſum condere, quod ſui eſſet aut ſimile penitus, aut diſſimile. Simile non poterat, quia quod efficitur, patitur, & quod patitur, à præſtantiore patitur. Diſſimile non potuit, quoniam quicquid agit, ad ſui ſimilitudinem agit. Igitur factus eſt mundus aliquo modo ſimilis, alio diſſimilis. Et cum illa ſit vnica, vniuerſum eſt vnum, & non vnum, Cum omnia in ſe coarctet, mundus continet omnia, & non omnia. Cum immobili æternitate contineatur, mundus eſt æternus, & non æternus. Etenim quia vnus eſt nititur maxime ad immortalitatem, ſiquidem non habet ſocium, aut contrarium, à quo deſtruatur; quia non vnus, quodam modo fit compos mortalitatis: Ex contrarijs enim partibus, ac mutua corruptione inter ſe graſſantibus eſt coagmentatus. Eius igitur æternitas in ſucceſſione conſiſtit, vnitas in cõtinuatione. Quæ verò æternus, rebus oib; exornatur; quia non æternus

non,

non omnibus rebus ſimul eſt expletus. Demum Mens architectrix totum mundum, vt illius ferebat natura, fecit pulchrum, ſufficiẽtem, ſibi met amicum, & partibus ſuis tum maioribus, tum minoribus æquè conuenientem. Quod ſi aliquis mouente Plotino lib. 1. de prouidentia mentis aures ad hunc voluerit conuertere, forſitan audiet ita loquentem. *Me proculdubio fecit Deus, atque ego inde factus ſum perfectus, ex cunctis animalibus conſtitutus, mihi ipſi ſufficiens, mihi penitus ſatisfaciens, nullius indigus. Quoniam omnia in me ſunt animalia, ſimul atque planta, cunctorum natura generabilium, Dijs quamplurimi, Dæmonum poſuli bonorum, exercitus animorum, homines virtute felices. Neque enim terra ſola ornata quidem eſt plantis omnibus, & omnipigenis animantibus, neque tantum vſque ad mare potestas animæ ſe diſſundit, aer autem totus, & æther, totumque cælum anima, vitaque caret, verum animæ illis quoque ſunt omnes bonæ, vitam ſtellis ſuppeditantes, reuolutioniſque cæleſti ordinatiſſimæ, ſimulque ſempiternæ, & ad imitationem Mentis in circuitum agitatæ ſapienter circa idem ſemper, nihil enim querit extrinſectus. Præterea quæcunq; in me ſunt, appetunt quidem omnia bonum, ſingula verò pro facultate propria conſequuntur, dependet enim totum ab illo, cælum, tota quin etiam anima, amplius Dijs, qui in partibus meis regnant, item animalia omnia, ſimul & planta, denique ſi quid etiam eſſe in me videtur inanimatum. Tum verò alia quidem eſſendi tantum participia videntur, alia verò viuendi, alia ſentiendi, alia iam rationem habent, alia totam denique vitam: non enim æqualia paſſim in rebus non æqualibus requirere decet, neque vt digitus videat exigendum, ſed oculo id eſt assignandum, digito autem aliud quiddam deſiderandum; id autem eſt, vt ſit digitus, propriumque officium peragat. Hæc ſingit Plotinus mundum de ſeipſo glorioſè prædicare. Cæterum cuncta, quæ à mundo amplectuntur, Mentis imperio ſubijciuntur, illaque adeo rectè, atque ordine ſingula diſponit, vt ſi quis perfectiffimè valeat ratione diſcurrere, vehementer obſtupeat. Nec quiſquam perturbetur, quod in mundo non ſit eadem rerum omnium cõditio, & diſpares formarum gradus conſpiciantur, nam hoc illius perfectioni, & pulchritudini*

O 2 dini

dini plurimum conducit, atque ob inæqualitatem, & dissimilitudinem infatigabilem hic admirabilis rerum omnium decor spectatur, & maxime commendatur. Præterea, ut scriptum est lib. 14. secretionis secundum Ægyptios philosophiæ cap. 9. quoniam non erat rationi consentaneum, ut quod procreatum est, unum esset omnino, suoque autori omni ex parte æquale, unum esse oportuit ex pluribus compositum: Ex pluribus autem similibus componi non potuit, alioquin de his uno sufficiente alterum fuisset ociosum: Itaque ex dissimilibus procreatum hoc oportuit singulis eorum seorsum existentibus secundum formas proprias. Qui igitur Mentem vituperat, quid agat, & quod temeraria arrogantia eum deducat, non satis habet perspectum. Hoc errore plerique cæcantur, quod eos crasis incitiæ tenebris circumfusos latet, quæ, qualisque sit pulcherrima mundi constitutio. Atque isti haud absimiles videntur illis, qui picturæ, musicæque ignari fiducines, & pictores accusant, quod non eundem sonum chordæ omnes remittant, atque non unus tantum color in usum veniat, cum tamen pictores suas imagines variè excolentes congruos colores singulis locis distribuunt; & fiducines chorda alium, quæ summa est, alium, quæ infima, sonum emittente, atque illa acutè sonante, hac vocem grauem profundente dulci, & iucunda harmonia aures nostras compleant. Quinetiam non aliter faciunt, ac si quis propterea tragædiam vituperet, quod cuncti non sint heroes, qui in hac lequi inducuntur, sed aliquis in ipsa vel famulitij ordinis, vel agrorum colonus, vel ineruditus, infimæque notæ homo loquatur: Atqui actio tragica pulchra non erit, si quis inde inferioris fortunæ hominem tollat, cum ipsius pulchritudo per hos quoque non parum compleatur. In eodem errore versantur, qui diuitiarum, paupertatisque gratia de Mente conqueruntur, eamque reprehendunt, quod æqualis in his non contingat distributio. Hi prorsus ignorant, quod boni æqualitas in his rebus, quæ sunt aduentitiæ, & omnibus fortunæ telis propositæ, nequaquam est expetenda. Nec omnes in sublime tolli queunt, nec omnes

possunt

possunt reges euadere, ac imperium inter alios exercere, quemadmodum nec omnes huiusce corporis partes eadem possunt habere dignitatem, idemque munus sustinere. Isti præterea non considerant, quàm sit sacrilega illius hominis temeritas, qui de consilijs diuinissimæ Mentis audeat iudicare, quæ non vnus hominis, sed totius orbis; non ad instans tempus, sed ad omnia pariter secula sibi proponit vtilitatem. Quapropter leuiter, tranquilloque animo ferant se pauperes esse, illudque memoria teneant se non sibi solum natos esse, sed etiam rerum vniuersitati, immo potius huic, quàm sibi; naturaque ita comparatum esse, ut quicquid incommodi nobis accedit, id mundo maximas afferat commoditates, qui ortus nostri præcipuam sibi partem meritò vendicat. Etenim cum hominum natura sit mortalis, proptereaque multarum rerum indiga, videlicet agriculturæ, architecturæ, fabrilis, ceterarumque artium, quæ ad cultum corporis necessarium pertinent, meritò ac decenter orbis totius optimus gubernator sic homines disposuit, ut alijs paupertas, alijs diuitiæ distributæ sint, ut qui opibus abundant, materiam subministrent, qui verò sunt inopes, exercitatas artibus manus admoveant. Et herculè si omnes homines in æquali dignitate essent constituti, humanum genus penitus aboleretur; nemo namque pro alterius commodis curam, laboremque subiret, nemo aratris terram verteret, nemo sementem agris inspergeret, nemo messim faceret, nemo denique vnas legeret, vinumque exprimeret. Non est igitur, ut quis hanc rerum varietatem grauius ferat, aut Menti totius vniuersitatis gubernatrici indignetur, quod non omnes homines in eisdem bonis, officiisque versentur. Sed hæc relinquamus, & quot, quæque munera in hoc prouidentia officio persoluendo Mens dicatur sustinere, breui consideremus.

Quot

*Quot, quæ ue muner a Mens dicatur sustinere in officio
prouidentia persoluendo; Prouidentia quid sit;*

*Accur Dij, et Dæmones varias mun-
di partes dicantur sortiiri .*

Cap. XXI.

MENS vniuersitati dum prospicit, tria munera cognoscitur sustinere; primo totam terrarum, & cælorum molem fabricauit, multos rerum ordines constituit, & suis quæq; gradibus disposuit: altero res à se genitas in dispositione conseruat, qua fuerunt inter se colligatæ, & ordinatæ, quòd si perturbentur, confestim illas in ordinem adducit, rursusque renouat dispositionem; tertio cuncta mouet, & sua cuique dispensat, vt cuiusq; natura videretur postulare. Quamobrem cum in mundi constitutione alia quidem veluti tota sint fabricata, & alia tanquam partes; à nonnullis loci superiores occupentur, à quibusdam inferiores; multa quiescant, nec pauca moueantur: & rursus eorum, quæ mouentur, pleraque ex seipsis, & sua sponte cieantur, alia ab alijs agitentur, Mens singula suis quæque gradibus conseruat, & pro cuiusque conditione sua munera dispensat, ita vt generalia totis, particularia partibus, præstabilia superioribus, & minus præstantia inferioribus distribuantur. Nec quæ stabilia, firmaque sunt, ad motum impelluntur; aut quæ ex se sua vi mouentur, quiescere coguntur, sed cuncta suæ naturæ conceduntur, & hæc quoquo modo moueri, illa manere permittuntur. Verùm hæc officia non solum à Mente præstantur, sed etiam à Deo patre persoluuntur, & à totius vniuersi Anima aliquo pacto attinguntur, quibus vnà cum Mente generalis prouidentia coaptatur. Eadem officia (primum excipitur) à sphærarum, stellarumque animis, & Dæmonibus ipsis ministrantibus in vniuersitatem proficiuntur, & longè, lateque funduntur. Summus enim opifex

ca lege

ea lege hos, & illas in naturæ digestionem constituit, vt pro viribus omnia attingant, quæ ad exactam mundi curationem possunt pertinere. Nec verò quispiam existimet munus prouidentia interruptè à Dijs exerceri, atque hos ex interuallo istis caducis suam adhibere curationem, vt scilicet tunc mortalium curam suscipiant, cum ipsorum res in maximo discrimine versantur, in pristinam, aut etiam perfectiorem conditionem omnia reuocaturi; Enimuero Dij, qui sua natura sunt boni, continuata prouidentia necessario vtuntur, quæ propria est effectio ipsorum bonitatis. Accedit, quòd, quia continenter fluunt, & labuntur omnia, ne temporis puncto hæc possent in ratione rerum permanere, si vel exiguo interuallo ipsis deesset diuina prouidentia. Quapropter Synesius nullo pacto est laudandus, qui in orat. de prouidentia finxit prouidentiam, non veluti matrem, quæ cum modò in lucem dedit infantem, in quibusque incòmodis depellendis est occupata, ne infans à se editus omni ope, & auxilio à natura destitutus in aliquod detrimentum incurrat, sed tanquam matrem, quæ vires, & arma iam soboli suppeditauerit, quibusque vti filio præcipiat, vt nocitura per se propulsando suam ipse tueatur incolumitatem. Ex his constare arbitror nos prouidentiam posse diffinire actionem Deorum, & Dæmonum, qua res omnes huiusce mundi efficiuntur, conseruantur, & in fines sibi consentaneos proficiuntur. Nunc Deorum nomine intelligi velim & prima rerum principia, & cælorum, elementorumque animas, quibus Academicorum est consuetudo Dei nomen attribuere. Hi res cunctas in proprios fines dirigendo & rebus singulis suas impartiunt, communicantque perfectiones, & totius vniuersitatis commodis optimè prospiciunt. Apuleius lib. de Plat. dogm. finiuit prouidentiam sententiam diuinam conseruatricem prosperitatis eius, cuius causa tale suscipitur officium. Chalcidius in Timæi enarratione. *Principid, inquit, cuncta, quæ sunt, & ipsum mundum contineri, regiq; principaliter quidem à summo Deo, qui est summum Bonum ultra omnem substantiam, omnemq; naturam, existimatio-*

ne, in-

ne, intellectuq; melior, quem cuncta experunt; cum ipse sit plenè perfectionis, & nullius societatis indigus: de quo plura dici nunc exorbitare est: Deinde à prouidentia, quæ est post illum summum secundæ eminentiæ, quam vōv Græci uocant. Est autem intelligibilis essentia æmula bonitatis propter indefessam ad summum Deū conuersionem: Estq; ei ex illo bonitatis haustus, quo tam ipsa ornatur, quàm cætera, quæ ipso autore honestantur. Hanc igitur Dei uoluntatem, tamq; sapientem tutelam rerum omnium prouidentiam homines uocant, non ut plerique existimant ideo dictam, quia præcurrit in uidendo, atque intelligendo prouentus futuros. sed quia proprium est diuinæ Mentis intelligere, qui est proprius Mentis actus, & est Mens Dei æterna. Est igitur Mens Dei de intelligendo æternus actus: Sequitur hanc prouidentiam fatum, lex diuina promulgata intelligentiæ sapienti modulamine ad rerum omnium gubernationem: Obsequitur huic ea, quæ secunda Mens dicitur, id est Anima mundi. Hactenus Chalcidius. Dixerunt alij prouidentiam Dei esse ipsius propriam Bonitatem, ut in institutum ordinem, in suūque finem rem vnāquamque dirigit, atque ordinat. In qua diffinitione illud animaduertunt, quod Bonitas est propria Dei substantia, ac proinde illi ingeneratum esse rebus cunctis prouidere, quando quidem, ut Proclus inquit lib. 1. de Theolog. Plat;si prouidere non esset Deo naturale, nec profectò ipsi natura boni ineffet, nam quemadmodum uita uitæ, & mens intellectuicis illuminationis est conditrix, ac omne primò ens in quauis natura secundò entis vim habet generandi, sic bonum boni est erogatiuum. Quocirca cum hæc sit natura Dei, sequitur, quod sicut nullo labore ignis calefacit, & homo ratione utitur, ita Deus nulla difficultate (quod Epicurus intelligere non potuit) terrarum magnitudini, marium amplitudini, cælorum immensitati, mundoque demum uniuerso prospiciat, & cuncta sine mole stia aliqua, & perturbatione iugiter curet, atque administret. Adijciunt, quia hæc ipsa diuina Bonitas trifariam potest considerari, nempe ut est in Deo, & absolutè: secundò quatenus per eam res cunctæ bonæ sunt; postremò quatenus illius beneficium

beneficio singulæ res, quæ bonæ sunt, in fines suos, qui similiter boni sunt, destinantur, ac diriguntur; sub hac tertia notione diuinam Bonitatem nuncupari prouidentiam. Nec desunt, qui prouidentiam explicant summam in eo, qui mundi est opifex, & administrator, rerum omnium rationem. Zeno diuinam prouidentiam esse mundi naturam artificem, confultricem, & prouidam utilitatum, & opportunitatum omnium existimauit. Chrysippus dixit prouidentiam ad id, quod est utile, unumquodque disponere. Quidam ex ijs, quæ de fato sunt à Stoicis memoriæ consignata hanc descriptionem concinnarunt, prouidentia est æterna rerum uel omnium, uel magnasum saltem in suos fines à Dijs præordinatio, quæ per feriem, & ordinem caussarum ineuitabili necessitate perficitur. Alij aliter finiunt prouidentiam, verum omnia persequi non est necessarium. Quoniam diuina prouidentia sese per omnia fundit, singula percurrit, & ne minimum sui expers alicubi prætermittit, perspicuum est, cur Dijs, & Dæmones à Platonicis uarias mundi partes dicantur fortiri, nam cum horum essentia, & potentia ubique in se uigens certas, constitutasque habeat huius uniuersi partes, quas maximè illustrat, hinc fit, ut illis Dijs, & Dæmones credantur præesse. Neque existimandum est illos propriæ nobilitatis dispendium facere, aut rerum, quibus a. miscentur, affici contagione, quoniam ut lumen in se manens absque alicuius extranei permissione diuersa passim illuminat, ita Dijs, Dæmonibusque usuuenire æquum est sibi persuadere: Non enim in se habent quidquā admistum dispar sui, atque dissimile, neque ex illis, quæ gubernant, quidquam accipiunt. Et quemadmodum Solis lumen quàmuis aerem illuminet, nihilotamen minus idem totum continuum est ubique, neque in partes dissecatur, neque ab aliquo clauditur, neque à fonte proprio seiungitur, haud dissimiliter cuiusque Dei lumen totum indiuiduum toti mundo præsidet, tametsi cuidam sibi accommodato uim suam præcipuè impartiat. Scitè igitur Proclus testatum reliquit in com. in Alcib. duo esse diuinæ, dæmoniacæque prouidentię

attributa, primum, illam per omnia pertinere, & nihil quamuis minimum posse ipsam effugere: secundum, nihil omnino ex ijs, quæ cadunt sub eius ditionem, accipere, nec eorū naturā repleri, nec eis alicubi commiseri: Deorum namque, Dæmonumque proprium est ita providere, ut nec gubernatis permisceantur, nec ueluti addicti afficiantur. Quod licet humanis animabus quandoque contigat, illis tamen hoc concessum est diuina, uel Dæmonica largitate. Itaque mundus Deorum numine multo facilius regitur, quam corpus ab anima, quippe hæc corpori alligata ipsum regit, ac moderatur, at Dijs huic uniuerso prospicientes nullius corporis uinculo sunt constricti, sed solari, suarumque actionum domini. Neque fieri potest, ut illi diuinæ prouidentię officium exercentes, ullis curis, uigiliisque angantur, aut à uita declinēt, quam uiuunt beatissimam, quandoquidem his uacant difficultatibus, quæ in rebus administrandis nobis occurrunt, quæque multas nobis sæpè afferunt dubitationes, quibus perturbati uix aliquando post longam, diurnamque cogitationem quid commodius sit, discernere possumus: Apud eos nihil est negotij, nihil dubitationis, nihil difficultatis, sed omnia sunt expedita, omnia certa, omnia facilia, aguntque semper, quæ sciunt esse meliora.

Omnia huiusce uniuersitatis ita aptè, & ordine sunt disposita, ut nullus casui, & fortunæ locus relinquatur. Cap. XXII.

S M diuinæ prouidentię ministerio mundus gubernetur, ratio flagitat nihil non esse ordinatū, & quæ homines putant casu, & fortuito euenire, ea penès totius uniuersitatis administratores reatè, ac ordine dispensari. Ordinem namque nasci ex intelligentia nemo unquam dubitauit; qua de re cum Mentis, quæ inter uniuersi moderatores partes habet præcipuas, maxima, & perfectissima sit intelligentia, sanè machina mundana ex
parti-

partibus diuersis compacta adeo ordinatissime conspirat, & regitur, ut nulla autoritas casui, & fortunæ sit concedenda. Adde quòd euentus fortuiti ea de causâ solēt accidere, quia administrator uel non oīa conspicit, uel non omnibus dominatur, at rerum omnium constitutio sic uenit in diuinæ Mentis oculos, & potestatem, ut dictu sit nefas aliquid illius aspectum, & uim posse deuitare. Quòd si, ut nonnulli ex Platonis autumant, lux est sensus in cælo, atque radios ex luce profluere est singula per sentire, sentiendoque facere, & faciēdo sentire, nullaque res in terræ uisceribus delirescat, ad quā radiorum vis non pertineat (quod ex metallis, & lapidibus luminis uirtute sub terra genitis his sub aspectum cadentibus quis non putet Mentis radios his sub aspectum cadentibus præstantiores in omnia diffandi, ubique singula procreare, & procreando conspiciere? Huius illud Orphei in hymno ad Saturnum nos admonet;

Qui princeps ortus, mundi partem incolis omnem.

Quamobrem quæcunque nobis accidunt repentina, & inopinata præter huius cognitionem non possunt euenire. Accedit, quòd perfectissima, & optima Mens prouidentiam sibi asciscit absolutissimam, ea uerò est, quæ nihil ignorat, & nihil improuisum esse permittit. Atque mercurulè sic totus mundus prouidentia quadam imperatoria, ut scribit Plotinus lib. 2. de prouid. est institutus cernente actiones, passionēs, & quæ adesse oporteat, alimenta, machinas, & omnia necessaria; sicque procedunt singula ab illius duce sagaci quadam, solerti que ratione (quamuis etiam nonnulla externa uideantur, ab eoq; aliena) ut quicquid in mundo accidit, proprium finem habeat, in quem referatur. Demum quæcunque casu dicuntur euenire, ea sub alicuius, & præcipuè Mentis cognitionem cadere, ex eo datur intelligi, quòd cum euentus fortuiti ex diuersarum causarum concursu exoriantur, fieri nequit, ut eorum ordinatio ab ea sit causata, quæ tantum more naturæ suas functiones perficiat: ea est ratio, quia causâ huiusmodi ad vnum duntaxat dirigitur, ac

proinde nullo pacto potest plures euentus inopinati causas inter se dispersas, & nullo ordine digestas ad unum effectum per se redigere; quare sequitur, ut ab ea sint, quæ cognitionis munere donata multas in se formas concipiat, easque inter se aptè disponens rerum multiformium existat principium, & dissimiles causas in unam euentus formam alijs improvisi mirificè congreget. Hinc Proclus in com. in Tim. fortunam definiuit non cæcam, & temerariam, sed diuinam, & dæmonicam potestatem in vnum exitum causas diuulsas congregantem. Et Plato in epist. cum in cuiusdam euentus fortuiti sermonem incidisset, ubi fortunæ nomen usurpauit, continuo Dæmonis nomen subiunxit: Sæpe namque Dæmones occulta quadam persuasione hunc hominem hac uia, illum illa in eundem locum mittentes efficiunt, ut illi tibi obuiam venientes euentum pariant sibi inopinatum, à superis autem præuisum. Ex his manifestum est omnia huiusce uniuersitatis ita distinctè, ita ordinatè esse disposita, ut nullus casui, & fortunæ locus relinquatur. Quod quoque perspicuum erit, si quispiam secum ipse cogitet totam mundi machinam terris circumfusam in omni dispositione, motuque eundem ordinem semper retinere, nec aliquo modo perturbari: adhuc terrena omnia certissimo ordine oriri, & occidere. Nō enim sunt quælibet ex quibuslibet, uel mouentur ad quælibet, aut quomodolibet fiunt, uel mouentur, sed certis omnia

modis, semperque similiter suis statutis temporibus.

Si hæc, inquam, omnia quis consideret, planè sentiet in hac speciosa rerum varietate nihil indistinctum, nihil inordinatum, aut perturbatum posse

reperiri.

In mundo nullum malum est alicuius autoritatis.

Cap. XXIII.

ADEM ratione, quia scilicet mundus diuinæ prouidentiae subiicitur, par est credere nullum malū in eo alicuius esse autoritatis, nam si omnia, quæ existunt, fluunt à Bono, singulisque inest Bonum, contineturque omnia, nimirum in his malum esse non potest: Quod uel etiam ex eo non est impediō obscurum internofcere, quod omnis mutatio, quæ uidetur mala, confert ad optimum statum uniuersi. Non enim mundus in misti dissolutione ullum patitur detrimentum, aut propriæ perfectionis iacturam facit, sed uel elementa in suas, quas illis natura dedit ad conseruationem, sphaeras reuertuntur, uel compositum aliud generatur: quomodo enim illius esset generatio, quod ex interitu alterius procreatur? Itaque corruptiones, defectus, & cætera, quæ uidentur nocere, quibusdam alijs vehementer conserunt, & in causa sunt, ut uires quamplurimum, quæ alioquin otiantur, atque torpescerent, in effectiones erumpant, suaque munia præstent. Hoc testantur veteres Theologi asserentes nihil in mundo interire, quia est secundus Deus, necnon uiuens immortale, sed corpora composita dissolui, dissolutionem uero minimè esse mortem, sed mitionis solutionem; solui autem unionem, non ut ea, quæ sunt, intereant, sed ut cætera iuuenescant. Quæ omnia à Mercurio confirmantur; *Simul quippe, hic inquit in Pimman. mundus uniuersus existens totus quidem immobilis, partes autem eius agitabiles undique, nihil tamen corruptioni obnoxium. Sed appellationes quædam falsæ homines turbant. Neque enim generatio uita creatio est, sed latentis uitæ explicatio; neque corruptio mors est, sed potius occultatio, cum hæc igitur ita se habeant, cuncta immortalia.* In eandem sententiam Anaxagoras, & Euripides dixisse uidentur nihil eorum, quæ sensibus accipiuntur, interire, sed in aliud commutatum formam diuersam induere, atque alterius procreationem facere. Quod si mori est

est corpus vnum exuere, & alterum induere, ueluti si persona, quæ in scena fingitur interfecta, mox uestem mutet, alteriusq; personam sustinens in scenam regrediatur; quid'nam mali secum afferre possunt huiusmodi commutationes? immo potius censendum est maximas ex se fundere utilitates ad salutem vniuersi multum necessarias. Enimuero cum ea conditione informis vniuersi materia sit in natura rerum constituta, ut formas innumerabiles appetendo eas quandoque accipiat ad totius mundi perfectionem, atque has simul omnes ob repugnantes ipsarum naturas nequeat sustinere, factum est, ut his continuatis mutationibus formas in se omnes materia aliquando recipiat alijs alijs uicissim in ipsa succedentibus. Hæ præterea corporum mutationes ad optimum habitum, & nouationem vniuersitatis vehementer conducunt, quod huiusmodi vijs unius uita alterius morti succedit, & ex unius interitu alterius generatio confurgit. Fit ignis ex aere intereunte, hic ex aqua, aqua ex terra, & hæc ex igne ad interitum accedente. Id ipsum quoque, quod mortem appellat homines, est perennitatis principium, & uitæ sempiternæ procreatio, pereuntibus scilicet sua lege, suoque tempore corporibus, & animis fracto carcere ad proprium locum, propriamque uitæ conditionem euolantibus. Quid? in anima ipsa nullum est malum, hæc enim quicquid eligit, illud tanquam bonum sibi proponit, illiusque ueluti boni trahitur cupiditate. Et quanquam minus bonum anteponi maiori sit contra officium boni, attamen huiusmodi electioni est consonum, prorsusque consentit legi iustitiæ naturalis, qua sancitum est, quicquid ad deteriora uergit, deterius affici, uitamque subire deteriore. Euadit præterea animæ eligenti bonum, quoniam sequitur necessario pœna (nam electio ipsa, motioque peruersa & peccatum est, & pœna) quæ animam percutiendo, & affligendo illam prouocat ad odium prauæ electionis quo, fit, ut in cæteris rebus eligendis cautiùs se habeat, & diligenter excogitet, quo modo queat huiusmodi prauas electiones declinare. Huc demum accedit hominis animam

ex boni,

ex boni, pariterque mali notitia perfectiorem euadere, atque ex mali formidine boni desiderio inflammari. Illi igitur sunt utique ridendi, qui prouidentiam damnant, quod libera ex uoluntate mala proficiantur, multaque mala in uniuersitate eueniant, quoniam maiora bona inde eliciuntur. Cum his consentit Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromatum; *Diuina, inquit, sapientiæ, & uirtutis, & potentia est officium non solum bona facere (hæc est enim, ut semel dicam, Dei natura; ut ignis calefacere, & lucis illuminare) sed illud quoque maxime, ut id, quod per malos aliquos excogitatum est, ad bonum aliquem finem, et utilitatem deducat: & utiliter ijs, quæ uidentur mala, utatur.* Eiusdem sententiæ est D. Augustinus in Enchir. *Deus, inquit, omnipotens nullo modo sineret malum aliquod esse in operibus suis, nisi usque adeo omnipotens esset, & bonus, ut beneficeret etiam de malo.* Dionysius præterea uir summè diuinus, summèque Platoniscus lib. de diuin. nom. non solum censet Deum cognoscere malum sub ratione boni, ac penes ipsum malorum causas esse se beneficas uires; uerum etiam ostendit malum habere nullam subsistentiam in hac rerum uniuersitate, quoniam malum uel ex bono existit, uel ex malo, sed neutrum possumus tueri, ergo nulla existentia est malo tributa in natura rerum. Malum ex bono nequaquam existere, uel ex eo perspicitur, quia si ex bono sit, non esset malum, non enim boni est facere non bona, quemadmodum nec ignis est frigefacere. Iam uerò cum omnia, quæ sunt, ex bono procedant (natura enim boni est producere, atque seruare; mali uerò perdere, ac dissolueri) plus satis patet nihil eorum, quæ existunt, nec ipsum malum oriri ex malo. Præterea si quæcunque sunt, pulchrum, bonumque appetunt; & quicquid agunt propter id, quod uidetur bonum, efficiunt; omnisque rerum intentio bonum spectat, ut principium, atque finem; nihil enim mali naturam sibi proponens quicquam omnino rerum gerit; quoniam modo in ordine rerum erit malum? Amplius quia omnia, quæ sunt, uel ex Bono procedunt, uel sunt ipsum Bonum, malum si sit, aut in hoc, aut in illis erit ponendum: Verum si omnia,

quæ

quæ sunt ex Bono, continent bonum, in his profectò malum non erit: Et cum malum sit contrarium Bono, quonam pacto malum in Bono inerit? Nec uerò sentiendum est cum Manichæis, qui Magos, & Zoroastrem sequuti fixerunt duo rerum esse principia inter se contraria, & repugnantia, atque alterum ex his bona præbere, alterum mala, nam si istud concedatur, nec Deus ipse à detrimento, molestiaq; procul aberit, siquidem non desit, quod ipsum quoque perurbet. Cæterum hic uir longius progrediens, & in proposita sententia permanens monstrat malum non esse in Angelo, neque in Dæmone, neque in anima, neque in natura, neque in corpore, nec denique in ipsa materia, quæ rerum omnium est infirma, suamque sententiam confirmat multis, ac uarijs argumentis, quæ ex illius opere diuinissimo petantur. Atqui ambiget aliquis si malum nullam essentiam, uel generationem habet, quæ, qualiaue sunt ea, quæ vulgò dicuntur mala. Ad hoc respondendum est ex doctrina eiusdem uiri Bonitatem per omnia sese diffundentem non solum ad illas, quæ sunt circa ipsam substantias optimas accedere, sed ad extremas usque procedere; Verumenimvero quoniam non omnia ad excipiendam bonitatem sunt æquè accommodata, hinc fieri, ut alia profus Bonum participant, & alia magis minusue, prout natura ipsorum postulat. Quæcunque igitur in malis numerantur, non sunt uerè, ac simpliciter mala, sed bona minor, & imperfecta, fiuntque propter absentiam, & defectum maioris bonitatis. Itaque in corporibus non est uerè aliquod malum, nam deformitas, & morbus, quæ vulgò dicuntur mala, sunt defectus speciei, ordinisque priuatio: Hæc autem nõ omnino mala sunt, sed minus bona, alioquin si pulchritudinis, speciei que, & ordinis integra fiat solutio, ipsum quoque corpus in nihilum abibit: Quinetiam in animabus non est aliquod malum, sed quæ in ipsis mala creduntur, sunt ob affectionum, actionumque bonarum defectum, & quoniam aberrantes à fine ob infirmitatem propriam dilabuntur. Quæ obrem in nobis siue in anima, siue in corpore non ita malum est,

est, quasi existēs aliquid, sed tanquā defectus aliquis, per quē caremus bonis perfectioribus. Ab his Proclus minimè est dissentiens, qui in lib. de malo habet hæc. *Malū neq; est in rebus intellectualibus, nā proxima sunt ipsi Bono, neq; in animabus, corporibusq;, vniuersalis enim forma, & auctoritas est propria bono: Reliquū est igitur, ut malū in particularibus sit animabus, atq; corporibus. Neq; tamen in horū essentijs ex Deo natis, neq; rursus in naturalibus horū uiribus; nā ex Deo quoq; dependent. Horum igitur actionibus duntaxat accidit malū; sed quantum spectat ad causas, nõ in actionibus quidē earū rationalibus, oēs enim appetunt bonum; neq; rursus in actionibus earū ratione carentibus; hæc nāq; natura feruntur, sed in quadā earū inter se incongruitate, quam uocant asymmetriam: quantum deinde spectat ad corpora, malum non est in forma, uult enim materiæ dominari, neque in materia, nam appetit exornari, sed in quadam materiæ ad formam ineptitudine.* Vnde concludit malum omne præter substantiam esse; & affirmat quicquid mali uidetur accidere sub boni conditione diuinitus colorari. Porro si quis etiam mala admittat, uelutq; ea, quæ ab indoctis mala uocantur, propriè, ac uerè mala existere, attamen horum causa neque in Deum, neque in Mentē erit conijcienda, nam Plato: lib. 2. de Rep. uult Deum, qui bonus est, nõ omnium esse causam, sed paucorum, multò enim pauciora nobis sunt bona, quàm mala: Et bonorum quidem solus Deus causa est dicendus, malorum autem quamlibet aliam præter Deum causam querere decet. Itaque Homerum accusat stultè dicentem in Iouis limine duo iacere dolia plena sortibus, bonis unum, malis alterum; cumque ex his Iupiter inuicem commistis impertit alicui, aliàs huic benè, aliàs malè esse; Cui uerò ex altero datur, hunc uesanam famem super terras exagitare: Non enim admittendum est Iouem nobis penurarium esse bonorum, atque malorum. Hac ratione Plutarchus adductus lib. de Animæ procreatione scriptum reliquit Deum non esse omnino opificem animæ nostræ, quoniam huius pars quædam infiram habet mali portionem, nempe ea, quæ perturbationum contra rationem exultantium

exultantium continet Fontem, & originem. A cuius opinione Chalcedius non discedens in com. in Tim. opinatur Platonem dicere animarum quidem ædificationi Deum opificem præfuisse: eorum uerò, quæ animis subtexitur, alijs diuinis potestatibus inferioribus munus, atque officium esse mandatum, ita ut puræ quidem animæ, synceræque, & uigentes, florèntesque rationibus à Deo factæ sint, uiciosarum uerò partium animi, quæ subtexitur, hoc est iræ, & cupiditatis auctores habeantur hæ potestates, quibus ab opifice Deo talis cura mandata sit. In eandem sententiam Philo lib. de mundi opificio fuit illud interpretatus; *Faciamus hominem ad imaginem nostram;* cuius uerba placet appingere, quæ sunt. *Dicat aliquis; nunquid opus est quopiam ei, cui obediunt omnia? an cælum faceret, terram, & maria nullo egebat cooperatore, hominẽ uerò tam paruum animal, ac fragile facturus non poterat absque alieno adiutorio suismet ipse uiribus effingere? Huius rei causam uerissimam necesse est Deum solùm scire, cæterum quæ per coniecturas credibiles uidetur rationi consentanea, non est cælanda; est autem hæc: Rerum, quæ sunt in natura, aliæ nec uirtutis participes censentur, nec uitij, ut Stirpes; & bruta; illæ quia inanima, & suapte natura imaginationis expertes; hæc quia carent mente, ac ratione; Vitij uerò, ac uirtutis tanquam domicilium uidetur mens, & ratio, in quibus commodè inhabitent: Aliæ item sola uirtute præditæ nihil omnino habent uitij, ut Stellæ, nam hæc animalia esse dicuntur, & quidem intelligentia, uel potius Mentès singulares, totæ quantæ probæ, nec ullius capaces uitij: Rursum aliæ mixtæ ex utraque natura, ut homo, qui contrariorum est capax, prudentiæ, & imprudentiæ; temperantiæ, & continentiæ; fortitudinis, & timiditatis; iustitiæ, & iniustitiæ, & ut compendio dicam, boni, & mali; turpis, & honesti; uirtutis; & uitij. Ergo conueniebat, ut uniuersalis ille pater Deus bona quidem per seipsum solùm faceret, quippe sibi cognata, sicut nec indifferentium creatio fuit aliena ab eo, quandoquidem hæc quoque expertia sunt uitij Deo inimici: Cæterum mistorum creatio partim erat ei propria, partim impropria; propria propter admixtam eis meliorem ideam; impropria uerò propter;*

propter contrariam, & deteriolem. Quamobrem de sola hominis generatione scriptum est: *Dixit Deus, Faciamus hominem;* quod in dicat assumptos alios tanquam cooperatores, ut irreprehensibiles tam uoluntates, quàm actiones hominis rectè se gerentis acceptum ferantur Deo rectori omnium; contrariæ uerò alijs ipsi subditis. Oportebat enim patrem non esse causam malorum suis filijs, malum autem est uitium. uitiosæque actiones. Hactenus Philo, qui quod diuinissimæ Trinitatis mysteria minus haberet explorata, peruersè hunc locum fuit interpretatus. Sed hæc maioris, & altioris sunt negotij, quàm quod suscepimus. Maximus Tyrius serm. 25. exquirens unde sint mala, cum Deus bona agat, de hac re ita sentit: *Quemadmodum in artium opificijs aliud est, quod ex professo ars ipsa operis finem intendens sibi agendum esse desumit: aliud quod operæ negotio consequens est, quod quidem artis nequaquam opus est, sed materiæ affectio, ut sunt ex incude resiliens fauilla, ex camino ipsa fuligo, aut alia alterius rei affectio, quæ necessariò addicta est operi, neque adeo artificis est propositum, sic etiam pro ijs, quæ accidunt terræ, quæ nos inuasionem malorum humanorum appellamus, minimè artem culpæ debemus, sed potius celsere naturas quasdam esse necessariò negotium fabricæ subsequentes: Enim uero quæ apud nos opinionem malorum, corruptionisque habent, pro quibus etiam angimur, ea profectò ipse artifex ad salutem uult esse uniuersi; Nam cum uniuersi curam intendat, partes nimirum ipsas oportet pro uniuersi salute laborare. His ualde sunt similia, quæ à Mercurio sunt prodita ad finem Pimædri, ubi asseritur ab ipso mundi opifice nullum malum, nullam turpitudinem emanare, sed hæc esse passiones creata opera subsequentes, ut æs rubiginem, aut animata corpora limum. His quinetiam summopere sunt confinia, quæ à Chrysippo lib. 4. de prouidentia fuere tractata, quo in libro cum inquireret, natura ne ipsa rerum, uel prouidentia morbos debilitates, & ægrotudines corporum fecerit, quas patiuntur homines, in eam iuit opinionem nequaquam fuisse primum naturæ propositum homines gignere ad ægrotudines patiendas accommodatos; numquam enim hoc conueniebat naturæ*

autori, parentique rerum omnium bonarum, sed cum multa, magnaque procrearet, aptissimaque pareret, ac utilissima, alia quoque simul agnata sunt incommoda ijs ipsis, quæ faciebat, coherencia; eaq; non per naturam, sed per consecutiones quasdam necessarias generata. Sicut cum natura hominum corpora formaret, ratio, & utilitas operis postulauit, ut tenuissimis, minutisque officulis caput compingeret, quam profecto utilitatem rei maioris alia quædam incommoditas extrinsecus consequuta est, quia scilicet caput fecit tenuiter munitum, & icibus, offensiuibusque paruis facile obnoxium. Itaque dum per consilium nature salus gignitur, ægritudines, itidem & mala per consecutionem sunt generata. Hec Chrysippus, qui quoque in eisdem libris de providentia illos proorsus rudes, & ignaros appellat, qui magnam esse vim malorum animaduertentes e mundo eijciunt providentiam: nam cum bona malis contraria sint, utraque necessarium est opposita inter sese, & quasi mutuo, aduersoque sulca nixu consistere, quod nullum contrarium queat in ratione rerum absque altero contrario coherere. Quo enim pacto iustitiæ sensus esse posset, nisi essent iniuriæ? aut quid aliud iustitia est, quam iniustitiæ priuatio? Qui item fortitudo intelligi posset, nisi ex ignauiæ oppositione? qui continentia, nisi ex intemperantia?

quo item modo esset prudentia, nisi foret contra imprudentia? Ergo cum bonum, & malum sic natura sint comparata, ut uerticibus inter se contrariis sint deligata, equidem qui malum e mundo tulerit, bonum auferat quoque est necessarium.

quo item modo esset prudentia, nisi foret contra imprudentia? Ergo cum bonum, & malum sic natura sint comparata, ut uerticibus inter se contrariis sint deligata, equidem qui malum e mundo tulerit, bonum auferat quoque est necessarium.

quo item modo esset prudentia, nisi foret contra imprudentia? Ergo cum bonum, & malum sic natura sint comparata, ut uerticibus inter se contrariis sint deligata, equidem qui malum e mundo tulerit, bonum auferat quoque est necessarium.

quo item modo esset prudentia, nisi foret contra imprudentia? Ergo cum bonum, & malum sic natura sint comparata, ut uerticibus inter se contrariis sint deligata, equidem qui malum e mundo tulerit, bonum auferat quoque est necessarium.

quo item modo esset prudentia, nisi foret contra imprudentia? Ergo cum bonum, & malum sic natura sint comparata, ut uerticibus inter se contrariis sint deligata, equidem qui malum e mundo tulerit, bonum auferat quoque est necessarium.

quo item modo esset prudentia, nisi foret contra imprudentia? Ergo cum bonum, & malum sic natura sint comparata, ut uerticibus inter se contrariis sint deligata, equidem qui malum e mundo tulerit, bonum auferat quoque est necessarium.

De prouidentia, non est, ut quis conqueratur, si hominum plerique iniuste vitam agentes nihil mali reportent. Cap. XXIII.

Nec verò aliquis de prouidentia conqueratur, si hominum plerique iniuste vitam agentes habeant omnia secundissima nihil mali omnino reportantes; nam cum genus humanum (ut docet Plotinus lib. 1. de prouid.) inter Dæmones, & bruta habeatur interiectum, ad ordinem pertinet uniuersi, ut horum, atque illorum participet conditiones, atque modò seruet medium, & modò ad alterum extremorum propius accedat. Itaque hominum alij Dæmonibus, nonnulli brutis familiariores euadunt, & plurimi inter hos medium tenere spectantur. Qui ad bruta proximè accedunt, multisque vitijs sunt inquinati, hi sunt miseri, atque infelices, tum quia longè, multumque absunt à felicitate, quæ posita est in actione virtuti consentanea: tum etiam quoniam dignis supplicijs vel statim, vel temporis spatio plerumque afficiuntur. Neque tarditas, cunctatioque numinis in pœna malis irroganda fidem derogat prouidentie, quippe ut scribit Plutarchus lib. de ijs, qui serò à numine puniuntur, multis de causis Deus hominibus prauis interposita mora, ac tardè pœnas infligit, primum ut hoc exemplo suo nos doceat seuitiam, atque vehemenciam omnino esse vitandam in puniendis peccatis, siquidem nos in Deum intuentem, qui tamen nullius rei metu, pœnitentiæ uel ducatur, tamen supplicium differt, & in futurum reijcit tempus, admonemur non in ira, aut cum maximè feruet, & palpitat cor, sed adhibito temporis spatio cautè, ac modum, & opportunitatem supplicij considerando pœnam esse irrogandam ijs, qui iniuria nos affecerunt. Præterea Deus non omnibus malis eodem modo pœnas accelerat, ut quibusdā derelictum, & opportunitatem pœnitendi. Enimvero Deus omnes

nes homines vitio captos iusto suo iudicio aggre-
diens, eorumque motus, & animi mores perspic-
iens eos, qui profus insanabiles sunt, statim punit, quia omnino & alijs nocent,
& sibi multò maximè in vitij vitam agentes; quicumque au-
tem ignoratione boni potiùs, quàm appetitione mali pecca-
ta ediderunt, ijs tempus vitia mutandi largitur, quòd si persi-
stant in flagitijs edendis, de ipsis quoque supplicia sumit, nò
enim metuendum est, ne non sint quandoque pœnas daturi.
Deinde pœnæ quorundam in benè longum tempus profe-
runtur, vt ijs tanquam carnificibus de alijs malis pœnæ su-
mantur, quod vel præcipuè verum esse de plerisque tyrannis
existimandum est: siquidem Deus nonnullis populis, & na-
tionibus morsu, & pœna indigentibus iniiciens tyranni ali-
cuius sc̄uitiam implacabilem, aut magistratus molestam aspe-
ritatem non antè id, quod excruciat, præcidit, vitâq; priuat,
quàm ij, qui vitij ægrotant, fuerint morbis liberati. Postre-
mò cum viciostitas simul secum afferat id, quod animum mor-
det, atque percutit, dicendum est malos non subsequentem,
sed præsentem pœnam semper habere. Enimuero vt quis
improbè egit, statim conscientiam intus vrgentem, plecten-
temque habet, & mul-æ, variæque curæ illum sollicitant, an-
gustique vehementer, nam semper abundat metu, dolore,
memoriaque tristi, in præsentis statu sibi diffidit, de futuro si-
nistre suspicatur, & cum nihil habeat in se amabile, nec sibi,
nec alijs est amicus. Quapropter (si fas est dicere) vitiosi ne-
que Deo, neque homine indigent, qui in hac vita ipsos pœ-
na afficiat, nam ad hoc sufficit ipsa eorum vita, tota à prauita-
te corrupta, atque conturbata. Quòd si quis ita fuerit vitij
imbutus, & in eisdem confirmatus, vt nullam habeat delicto-
rum conscientiam, neque ex peccatis perpetratis vllis ango-
ribus, sollicitudinibusque conficiatur, non est tamen pericu-
lum, ne manibus Dei omnia maleficia accerrimè vindicantis
elabatur, quoniam flagitia, quæ in hac vita nullo supplicio
constringuntur, in alia à diuina prouidentia acerbius casti-
gantur. Siquidem homines vbi è vita cesserūt, atque in eum

locum

locum peruenerunt, quòd Dæmon post obitum vnumquem-
que perducit, illic omnes & qui honestè, sanctèque, & qui ali-
ter vitam traduxerunt, ex æquo, bonoque iudicantur. Qua-
re quicumque in vita quodammodo tenuisse medium quod-
dam comperiuntur, ad Acherontem profecti vehiculis, quæ
adsunt vnicuique in paludem perueniunt Acherusiam, ibiq;
habitantes purgantur, pœnasque luunt iniuriarum, & cum
purificati sunt, absoluuntur, rursusque pro merito singuli be-
nefactorum præmia reportant. Qui autem videntur insana-
biles esse ob magnitudinem delictorum, vt qui sacrilegia
multa, & grauias, quique cædes præter æquum, ac iustum fre-
quenter admiserunt, & quæ sunt alia generis eiusdem, hos
omnes æqua, & conueniens fors in Tartarum demittit, vnde
nunquam sunt emerfuri. Qui verò expiabiliter quidem, sed
tamen grauiter videntur peccasse, quale est, si qui iracundia
parciti violenter in parentes aliquid fecerint, sed tamen pœ-
nitentia adducti eos in reliquo spacio vitæ coluerint: aut si
qui hominem occiderint, vel tale quippiam perpetrarint;
hos sanè ipsos nihilosecius oportet in Tartarū deijci, cumq;
annum ibi totum peregerint ab vndis eiectiontur, homicidæ
quidem ad Cocytum, qui verò in parentes peccarunt, ad
Pyriphlegethontè: Postquam verò ab his fluminibus delati
ad paludem Acherusiam peruenerunt, illic clamantes, voci-
tantesque eos, quos vel necauerunt, vel iniurijs affecerunt,
suppliciter deprecantur, vt ipsos permittant per paludem
progredi, ibique absolui; illis anouentibus illuc penetrant,
finemque malorum accipiunt, reuuentibus verò iterum in
Tartarum deuoluuntur eadem, quæ priùs, adhuc supplicia
subituri. Qui autem viuendi sanctitate ceteros excelluisse
videntur, hi sunt, qui ab hisce terrenis locis tanquam à vin-
culis soluti, profusque liberati ad superiorem illam puram
habitationem perueniunt, atque ibi in regione optima col-
locantur. Qui verò homines per philosophiam satis purgati
fuerint, ij & reliquum omne tempus absque vllis penitus la-
boribus viuunt, & pulchriores, quàm hæc sint, habitationes

nanciscun-

nanciscuntur. Atque hæc est Platonis sententia in Phædonæ, cui consentiunt ea, quæ narrantur in Gorgia, quo in loco scribitur à Platone eum, qui vitam iustè, & sanctè transegerit, morte obita in beatorum insulas deferri, easque incolentem frui omni felicitate, & exortem esse omnium malorum, qui verò iniustè, atque impiè nixerit, in iudicij, ac iustitiæ carcerem detruudi, quem Tartarum uocant. Nec uerò aliquis optet, confidatue se adeo felicem fore, ut iudicium hoc effugiat, nam qui hoc sanxerunt, firmitus quàm cætera omnia stabilie sunt, ut nullo pacto queat præcaueri. Quapropter quiuis, semper hoc iudicium subibit, & post mortem conuenientia supplicia dabit. In eadem sententiam multa scribuntur lib. 10. de Rep. ubi Plato Herum Armenium genere Pamphiliū resurrexisse confingens de inferis illum multa, mirandaque explicantem iuducit, quæ nunc minimè afferremus, ne longiorem æquo sermonem protrahamus. Plutarchus in lib. de ijs, qui ferius à Deo puniuntur, quendam ex Thespelio Solèsi hæc, & alia de inferis narrantem inducit; *Adrastiam Iouis, & Necessitatis filiam omnibus flagitijs vindicem sup emo loco collocatam esse: neque malorum quenquam ita uel magnum, uel paruum unquam fuisse, ut aut latendo, aut nim faciendo pœne se subduere potuerit. Pœnâ alios aliter puniri, & ipsam uia suppliciorum genera tueri, atque exequi. Quosdam enim statim in corpore, & per corpora plectendos pœna uelox arripit miti quadam ratione, & multa omittat expiationis indigentia. Quorum uerò malitia operosiorum flagitat medicinam, eos Dæmon post mortem tradit iustitiæ. Prorsus autem insanabiles iustitiæ repellente tertia, & seuisima Adrastie ministrarum Erinyes hinc inde uagantes, atque fugientes cursu adtequens miserabiliter, atq; immani: e uniuersos abolet, in locumq; demergit. qui neque cerni oculis, neque uisu adiri potest. Et paucis interiectis. Qui uerò hinc pœna euitata, & in expiatus ed peruenit, hunc excipiens Iustitiæ conspicuum, atque nudum, ac qui prauitatem suam nulli rei immergere, nullo uelare modo possit, sed undequaque ab omnibus talis, qualis est conspiciatur, primū parentibus, ac maioribus suis probis (siquidem tales sint) demon-*

*strat indignum ipsis, atque conspuendum. Sin mali fuerunt, pœnas eorum uident ipsis uicissim cernentibus plectitur per longum satis tempus, singula uitia ijs luens doloribus, ac cruciatibus, qui magnitudine, & uehementia tantò superant corporis dolores, quanto res uera est quàm somnium efficacior. Cicatrices autem, & uibices restant à singulis uitijs, maiores alijs, alijs minores. Socrates apud Xenocratem in Axiocho à Mago quodam Gobria se accepisse ait Opim, & Hecaergum tabulas æneas ex Hyperboreis attulisse, in quibus continerentur animam ab hoc corpore solutam in occultum locum sub terram migrare, in quo Plutonis sit regia nihilo minor quàm aula Iouis, atque ad Minoem, & Rhadamantum duci in eam regionem, quæ ueritatis campus cognominetur. In hac iudices sedere recognoscentes eorum, qui aduenerint, uniuscuiusque uitam, & qua quisque ratione corpus inhabitans uitam peregerit. Nec mentiendi illic ullam esse facultatem. Quibuscunque autem in uita melior aspirauerit Dæmon, eos incolere sedes beatas, plenasque gaudij, & iucunditatis. At illos, quibus per scelera uita fuerit peracta, rapi ad locum impiorum, ubi indefinenter lampadibus adusti, & omnium pœnarum afflicti cruciatu tormentis laniantur immensis. Mercurius sic fermè scribit; *Anima ab hoc corpore discedens transit in summi Dæmonis potestatem, qui si delictorum maculis scdatam, uitijsq; oblitam uiderit, illam desuper ad ima deturbans procellis, turbibusq; aëris, ignis, & aque sepe discordantibus tradet, quæ inter cælum, & terram mundanis fluctibus in diuersa semper æternis pœnis agitata raptabitur, ut in hoc obfit anima æternitas, quod sit immortalis sententia æterno supplicio subiugata. Hæc ex Platone, & alijs**

excerpta collibuit hic potissimum subnectere, quòd pleraque insint à ueritate euangelica minimè dissentanea.

opoli

zithre onon: sibi: mod: r: m: g: d: s: m: i: n: q: u: o: d:

R Inquam

In quam sententiam accipienda sit Pythagorica, & Platonica metempsychosis. Cap. XXV.

Hic illud quoque videretur opportunè dicendum, quod à Plotino explicatur in hac dubitatione dissoluenda; Scribit hic vir lib. 1. de prouid. ad Pythagoreorum opinionem rerum omnium esse vicissitudinem, & quorum delicta in vna vita dimittuntur impunita, eis in alia pœnas suis dignas sceleribus persolui: Quocirca quicumque diuitijs abutuntur, vitam aliam agentes efficiuntur pauperes; qui olim necauerunt parentes in posterum à filijs extinguuntur; & qui iniuste alicui mortem attulerunt, iniuste similiter morte mulctabuntur. Hanc puniendi rationem Cabalistæ Hebræorum doctores comprobant, prodideruntque hominis animam sæpius in hanc vitam reuertere, atque hoc modo suæ improbitatis pœnas sustinere. Illud verò inter hos, & Plotinum interest, quoniam putant Cabalistæ animas in hanc vitam sub humana tantùm figura reuolui, & ter tantùm huc reuerti; quòd hæc sufficiunt ad purgationem animarum: Plotinus autem, & Pythagorici tradunt etiam in brutorum corpora posse migrare, hoc est, in suis moribus simillimas figuras pecudum, & ferarum transferri, & multotiens fieri huiusmodi conuersiones. Empedocles Pythagoram fuit sequutus, vt ipse his testatur versibus.

Olim namque fui cespesq̄, puerq̄, puellaq̄,

Et uolucris cæli, atque alti maris incola piscis.

Et alibi.

Mutatos sobolis mactat pater impius artus

Dis epulum libans sæua prece territa mente.

Hosia luctifica funestatur dape mensa.

Natus item vt pecudes cædit matremq̄, patremq̄,

Nec sentit charos mandens sub dentibus artus.

Item alio loco.

Comprimite ò gentes homicidia: nonne videtis

Mam-

Mandere vobis proprios artus, ac viscera vestra?

Hæc opinio fluxit ab Ægyptijs, quibus per sualum fuit animam eandem cum hominem, tum verò bouem, & canem, & auem, & piscem induere, atque modò ceu brutum animal hauri herbas depascere, modò in piscem conuersam in mari viuere: rursus in naturam auis traductam in aere volitare, deniq; in aliud atq; aliud animantiũ genus versã tandè pera gratis omnibus eò rursus, vnde erat digressa, reuertere. Mercurius has quoque transfigurationes refert in beluarum animas, quàmuis quod spectat ad hominum animos consentiat cum Cabalisticis eos neutiquam posse induere ferarum corpora; *Animarum*, inquit in Pimandro, *permultæ sunt mutationes partim in melius, feliciusq̄, partim in contrarium; nam reptilium animæ in aquatilia transmuntantur; aquatiliũ migrans in terrestria; terrenorum in volatilia transferuntur; aereorum in homines conuertuntur: horum verò animæ probe in Demones transeunt, & ad extremum in Deorum chorũ feliciter reuolantes sanctissima, & beatissima gloria perfruuntur: animæ autem impiæ postquam per mortem à corporis carcere sunt solutæ, in natura propria remanent, ac seipsas cruciant, corpus querunt, quod ingrediantur, terrenum, & humanum: Aliud quippe corpus quàm humanũ animam non capit humanam, neque fas est in corpus animæ ratione carentis animam rationalem corruere: lex enim diuina generationem tam nefariam prohibet.* His aliquo pacto assentiuntur illi, qui Plutarcho lib. de orac. def. referente omnem reiicientes belluarum mutationem statuunt quatuor genera animarũ rationem habentium, primũ Deos, tum Demones, mox Heroes, postremò homines, scribuntque vt corporum, ita harum animarum mutam esse mutationem; sicut enim ex terra aqua, ex hac aer, ex aere ignis fieri cernitur, eodem modo animas meliores ex humanis in Heroicas, ex Heroibus in Demones mutari, ex Demonicis autem quasdam paucas longo tempore virtutis ope prorsus purgatas diuinæ naturæ participes reddi: alijs vsuuenire, vt propter imbecillitatem sese demittentes in humana corpora ingrediantur, vitamq; ob-

f curam, ac fulgoris expertem nanciscantur. Verum enim uero non sum nescius esse in hac re pugnantem Platoniorum sententias, quas si placet summam dispiciamus. Et si Academicum vna mente affirmant quamlibet animam non esse cuiuslibet corpori coniungendam, quippe, ut inquit Plato in Phædro, non possit anima in hominem venire, quæ sit propria bruti forma, quæ nunquam diuina perspexerit (qua quidem in re dissident ab Ægyptijs, & Mercurio) atque etiam consentiant animam humanam ab hoc corpore concreto separatam posse vicissim in alios homines transformari, in eo tamen dissentiunt, quia cum Plato scribit in Phædone hominis animam in bestias demitti, Olympiodorus sic exponit, ut velit Platonem innuere animas impiorum post obitum inter illa bruta diuersari, quæ mores habent tales, quales ipsi homines scelerati vitam agentes exercuerunt, ut qui ventri dediti per inertiam, atque lasciuiam æuum traduxerunt, neque quæ pensi, pudorisque habuerunt, cum asinis, similibusque bestiis post mortem versantur. Adiungit hoc Platoni esse maxime consentaneum, quippe qui in Phædone censuerit animas purissimas in Deorum consuetudinem sese insinuare, & animas prauorum circa monumenta, sepulchraque versari, quarum umbris homines aliquando solent perterriti. Alij illius sententiæ, ut putent Platonem sensisse imaginationes hominum flagitiosorum sic lædi, ut arbitrentur se in bestias esse conuersos. Sic Calabistæ ubi Daniel propheta inquit Babyloniam regem ob grauissima scelera inter boues fuisse diuinitus translatum, donec purgatus respiceret, exponunt illius regis imaginatricem facultatem diuinitus fuisse labefactam, ut imaginaretur se bovem esse factum, & ob id graui dolore afficeretur. Plotinus, Origenes, Harpocration, Boethius, atque Numenius interpretantur Platonem voluisse animam hominis re uera fieri aliquando animam belluæ. Idem tradit Eusebius lib. 13. de præparat. euangel. sentit Theodoretus lib. 11. de curat. græc. affect. Tertulianus affirmat lib. de anima; & mihi fit facile creditum

Am-

Ammonium Saccum in eandem opinionem iuisse, siquidem video à Plotino, & Origene celeberrimis illius auditoribus eam fuisse comprobata: Sic enim scribit Plotinus initio libri de proprio cuiusque Dæmone; Proinde quod dicitur à Platone, anima omnis totius inanimati curam habet, in hac anima potius similitudinem habet locum, aliæ uero se aliter habent. Per totum itaque cælum reuoluitur aliàs in alijs speciebus, siue in sensuali specie, siue rationali, siue etiam vegetali. Pars enim eius dominans consentaneum sibi peragit munus, cætera uero torpent, extra namque relictæ uidentur. In homine autem non superant, quæ deteriora sunt, sed simul existunt, neque tamen quod melius est, superat semper, nam hæc quoque locum in eo suum habent. Quamobrem & tanquam sensuales uiuunt, adsunt enim & instrumenta sensus. Multa quoque ab hominibus fiunt quasi plantis, corpus siquidem ceu planta ab intrinseco augetur, & gignitur. Quapropter omnia in agendo communicant, secundum uero id, quod melius est, tota species homo censetur; Anima tandem è corpore migrans id ipsum, quo abundauit, euadit. Itaque ad superiora confugiendum est, ne in sensualem speciem delabamur, simulachris uidelicet sensibilibus obsequuti. Neue in vegetalem uitam præcipitemur mancipati libidine generandi, & irretiti suauitate saporum, sed ad intellectuale, ad intellectum, ad Deum totis uiribus assurgendum. Quicumque igitur proprietatem seruauerunt humanam, homines iterum renascuntur: Quicumque uero solo usi sunt sensu, bruta animalia redeunt, ita tamen, ut qui sensu præcipue unâ cum ira, animalia fera exoriantur, atque in his differentia differentiam quoque talium asserat. Qui uero sensu per concupiscentiam, uoluptatemque usi sunt, salacia, & ingluuiosa animalia reuertantur. Verum si non tam sensu unâ cum his, quam sensus degeneratione uixerint, unâ cum ipsi plantæ repullulant, Solùm namque uel maxime in his uiuunt uetale, omnisque illis cura fuit, ut in plantas commutarentur. Proinde qui musicis modulis nimium deliniti uixerunt, in cæteris non deprauati animalia musica renascuntur. Et qui sine ratione regnarunt, fiunt aquilæ, nisi prauitate alia sint infecti. Qui absque sapientia confidentius sublimia tractant, in cælum sepe suspicientes mutantur in aues altiora semper

per uolatu potentes. Qui civilem uirtutem consequutus est, homo reuertitur: sed qui civilem uirtutem haud satis est assequutus, in civile animal, ut in apem uel similia se transformat. Hæc est Plotini opinio ex meris nugis compilata, cuius absurditatem Porphyrius, & Iamblichus ex eo intellexerunt, quod esse ratione præditum nequaquam est animæ accidens, quod modò accedere, & recedere soleat, sed differentia in ipsius animæ substantia constanter permanens; quocirca fieri non potest, ut anima compos rationis in naturam brutam conuertatur, nisi concedas animali bruto hoc datum esse, ut rationem furto auferre queat. Porphyrius præterea circuitum animarum infinitum damnauit (quæ quoque fuit Cabalitarum opinio) ac animam certis temporum curriculis purgatam Deo semper hæere probauit nunquam ad huius uitæ miserias redituram, quandoquidem in ipsa nunquam caderet beatitudo, si aut huc aliquando reuersura ignoraret huc esse redituram, aut mala uentura præuideret, quibus non potest euitare quin necessariò fiat obnoxia iterum facta incola huius uniuersitatis. Porrò hi repudiata Plotini opinione sanxerunt hominem non in brutum, uerùm in hominem brutalem, hoc est in hominem, cuius corpus sit simile corpori brutali, reuiuiscere. Non enim natura, sed corporum forma transformatur, quemadmodum in scena qui personam tragicas suscipiunt, ac modò huius, modò illius hominis personam gerunt. Censent igitur isti animam in qualibet transmutatione propriam speciem semper retinere, quippe quæ principium motus habeat in seipsa, atq; intra seipsam agatur, ac proinde cum dicimus animam esse omnia, & bestiam fieri, hæc ita esse intelligenda, ut anima sit omnia, & bestia efficiatur, non quomodo libet, sed modo speciei propriæ cõsentaneo, & dũtaxat humano. Cũ his illud facit, quod prodidit Auicēnas lib. de aĩe conditione post hunc uitæ discessum, nempe Maumetem dixisse animalia super terrã progredientia, & aues per aerem uolantes esse turbam copiosam hominibus similem, atque in ipsius animæ natura cum his cõmunicantem: Et quod in fabulosa

istius

istius lege positũ est non prius animarũ humanarum in noua corpora transire esse finẽ habiturum, quàm possit camelus per foramen acus penetrare; hoc est (ut nonnulli interpretantur) animã uitij inquinatam non prius ad quietem traduci, quàm per varia corpora iactata à camelo in eũ uermem transferit, qui ob corporis tenuitatem, & paruitatem valeat per foramen acus penetrare. Proclus, & Syrianus proprium quiddam, ac nouum excogitarunt, siquidem animam rationis compotem non in animam bruti conuertunt, ut Plotinus, quòd absurdum putent animam, quæ ratione sit prædita, in id, quod ratione caret, traduci; neque etiam arbitrantur in hominem resurgere, cuius corpus sit simile corpori brutali, ut Porphyrius, & Iamblichus; sed sentiunt hominis animam in brutorum corpora ad tempus supplicii gratia transmissam per suam imaginationem illorum imaginationibus insinuari eo planè modo, quo traditur à plerisque Demones corpora humana ingredienti se hominum imaginationibus inferere, easq; mouere: atque ipsorum brutorum animæ alligari. Alij animaduertentes hanc animæ humanæ in varia corpora transmigrationem ex ijs esse, quæ sunt penitus monstruosa, quandoquidem in corpore belluæ non est apta præparatio ad eas functiones obeundas, quarum causa, & principium est hominis forma, negarunt prorsus animã rationis compotem sic corpori ferino posse copulari, ut illius uitæ officia exequi valeat, communicare uerò cum brutis aliquando existimarunt in quadam uitæ similitudine, istudque Platonem sensisse: in quam sententiam scripserunt quoque metempichosim Pythagoricam esse accipiendam, siquidem hac nihil aliud uerè significatur, quàm similes mores, & similia studia, quæ in aliquo iam morte deleta extiterunt, in alio nunc uitam agente renasci; sicque olim dictum in Pythagora Euphorbum Troianum reuixisse, quòd quæ uirtus bellica in hoc clauerat, ea in Pythagora quodammodò cerneretur ob amorem, quo athletas complectabatur. His ego libenter assentior, existimoque migrationem animarum in

aliena

aliena corpora esse planè in Academia euitanda, cæterò quin Plato esset accusandus, quòd hac in re secum ipse prælietur. Enimuero ad Platonis sententiam supra explicuimus animas hominum, cum primùm vitam peregerint, iudicium subire, quo absoluto alias in Tartarum demissas pœnas delictorum persoluere, quasdam in beatorum insulas delatas, vel in cœli regionem sublatas agere pro illius vitæ meritis, quam olim inter homines victitarunt. Itaque si hæc sunt à Platone multis in locis inculcata, nulla ratione credendum est Platonem in Phædone ex animi sententia afferuisse eos, qui voluptatibus sædè seruiuerint, post obitum asinos fieri; qui verò iniurias, tyrannides, rapinasque adamarint, in lupos, accipitres, miluosque transire; & qui olim popularem ciuilemque virtutem, quam temperantiam, iustitiamque nominant, exercuerint, euadere in vespas, apes, & formicas: hæc namque sunt contraria, nec vllam inter se habent connexionem. Amplius Platonè hæc minimè promulgasse iuxta propriam opinionem ex eo datur cognosci, quòd in lib. 9. de legibus fabulam præscorum sacerdotum appellat iustitiam specularicem omnium, atque uindicem ad cognatum sanguinè vlciscendum hac lege vti; nempe illam constituisse, vt quisquis cognatorum cædem perpetravit, idem necessariò patiatur. Vt si quis patrem morti tradidit, ipse postea certis temporibus uiolenter à filijs occidatur. Sin uerò matrem perierit; ipse postea particeps naturæ muliebris effectus necessariò tandem à filijs suis interimatur. Ergo si Plato asserit hæc esse nugas Ægyptiorum sacerdotum, existimandum est illa quoque minimè dubitasse fabulas esse à Pythagoricis fictas, ut hoc modo homines detererent à uitijs, & sceleribus edèdis. Hanc uerò fuisse Pythagoræ sententiam testis est Timeus Pythagoricus qui in lib. de Vniuerso scribit migrationem in bestias falsò induci ad terrorem incutiendum hominibus impijs: Illius hæc sunt uerba; *Peruersis, & ijs qui in ipsis uitijs sunt ob peccandi consuetudinem obfirmati, legibus decernenda sunt inaudita supplicia, perficiendumque, vt metu alterius vitæ, & suppliciorum,*

iorum, quæ in ea vitari nullo modo possunt, ad virtutem respiciant. Vt enim agris aliquando valetudinem restituimus cibo insalubri, aut medicamento, cum remedia salutaria primùm admota parùm profuerint, sic fabulis aliquando animos reprimimus, & in officio continemus, qui nisi rectis monitis pareant, existimo nouas, & inauditas pœnas esse proponendas, aut improborum animas diuersa corpora assumere pro varijs uitijs vitæ antea: Animam timidi ingredi in corpus femina; iniusti autem, & crudelis ferarum; libidinosi suis, leuis, & superbi auis; otiosi & negligentis piscis. Ex his Timæi manifestissimè deprehendi potest, quæ fuerit Platonis assertio de hac animarum translatione in ferarum corpora, quandoquidem certum est huiusce viri doctrinam à Platone fuisse excultam, & amplexatam. Neque illud dubitationem faciat, quod in Phædro scriptum à Platone adducitur à Plotino, omnem scilicet animam totius inanimati curationem sustinere: Non enim Plato vult his significare omnem animam sibi posse quæque corpora comparare, quibus sese infinet: sed hæc in eam sententiam sunt accipienda, vt sentiat Plato animam ab hoc crasso, concretoque corpore solutam, & in cœlis habitantem, simul cum stellis huic mundo prouidere, atque hac ratione totius inanimati curam obtinere. Atqui hætenus de hac quæstione, de qua doctè, & eruditè Æneas Gazæus philosophus platonius, lib. cui titulus est Theophrastus; Ficinus, & alij disseruerunt.

Quæ hominibus probis contingunt aduersa momenti nihil habent ad prouidentiam euertendam.

Cap. XXVI.

VÆ hominibus multa probitate conspicuis contingunt aduersa siue in corpore, siue in fortuna, ea si accuratè expendantur, momenti nihil habent, immo illorum probitati sunt valde consentanea, quippe quæ ipsos exerceant, & animi patientiæ vsu in virtutibus confirmant, à quibus forsitan longa felicitate

luxuriantes possent recedere, atque vitij oppositis adherere. Itaque Seneca lib. de prouidentia nos commonefacit, ut fugiamus delicias, & enervatam felicitatem, qua animi marcescunt, ac veluti perpetua ebrietate sopiuntur; asseueratq; calamitatem esse virtutis occasionem, illosq; rectius dici miseros, qui nimia felicitate torpescunt, quique tanquam in mari lento itineris tranquillitate detinentur. Deus enim quos amat, quos probat, indurat, recognoscit, exercet, ac dignos iudicat, in quibus experiatur, quantum humana natura possit pati: quibus autem videtur indulgere, quibus parcere, molles venturis malis asseruat, quæ nullo modo possunt ab ipsis præcaueri. Huc accedit, quod cum homines non ea mentis integritate polleant, qua bonos à malis, & probos ab improbis facile dignoscere valeant, sed sæpe probi sint, quos improbos, & contra sæpe improbi, quos probos existimant; ac præterea neque recta mentis acie à malis bona, aut à bonis mala discernant, ut sæpe bona sint, quæ mala; & mala sæpenumero sint, quæ bona esse iudicant, hinc sequitur eos ut plurimum labi per errorem, nec veram de ijs, quæ iudicant, promere sententiam. Oportet enim hæc omnia in primis homines habere perspecta, & tunc denique si bona bonis, & mala malis non adueniant, sed contra bona malis, & mala bonis contingant, dubitare, cur à diuina prouidentia res præposterè disponantur. Neque credendum est, tum demum homines esse vitiosos, cum vitia exercent; hæc enim stulta est opinio, quoniam non simul & fit malus aliquis, & malus esse cernitur, sed iam inde ab incunabulis prauus, ut ipsi occasio data est ad aliquod scelus perficiendum, statim illud admittit, furaturq; iam fur ab initio, & leges violat tyrannicæ indolis homo. Itaque Deus non ignorans cuiusque ingenium, & naturam sæpe punit ad adulterium, auaritiam, vel iniuriam faciendam procliuem vitium anteuertens priusquam erumpat. Verum de hac re Synesium audiamus, qui in lib. de insomnijs sic diuinè loquitur: *Quapropter hic, & illic punitiones ordini rerum maximum asserunt adiumentum, tristitiam contra*

contra inducentes, & à temerario gaudio animum expurgantes. Et calamitates, quæ præter merita dicuntur incidere, magis iam partem conferunt ad extirpandum habitum, quem ad hæc quæ hic sunt, habemus. Fortunis certè eiusmodi apud eos, qui mentem habent, prouidentia confirmatur, quibus, qui mente capti sunt, diffidere de prouidentia solent. Nullus enim relinquitur animæ locus, quo materiam fugiat, si in nullum hic malum inciderit. Quapropter existimandum est inferioris prouinciæ præsides vulgares adinuenisse prosperitates tanquam animis insidias paraturas. Itaque hinc emigrantibus animabus obliuiosum contingere potum alius dixerit, cum tamen fors quædam vitæ suauis, & blanda potum asserat obliuionis animæ vitam hanc ingredienti. Hæc ille; quibus ea libet adscribere, quæ recitantur à Boethio lib. 2. de cons. philosoph. Sed ne me inexorabile contra fortunam bellum gerere putes, est aliquando cum de hominibus illa fallax non nihil bene mereatur, tum scilicet cum se aperit, cum frontem detegit, moresq; profitetur: Nondum forte quid loquar intelligis. Mirum est, quod dicere gestio, eorum sententiam verbis explicare vix queo. Etenim plus reor hominibus aduersam, quam prosperam prodesse fortunam. Illa enim semper specie felicitatis (cum videtur blanda) mentitur; hæc semper vera est, cum se instabilem mutatione demonstrat; illa fallit, hæc instruit; illa mendacium specie bonorum mentes fruuentium ligat, hæc cognitione fragilis felicitatis absoluit. Itaque illam videas ventosam, fluentem, suiq; semper ignaram, hanc sobriam, succinctamq;, & ipsius aduersitatis exercitatione prudentem: Postremò felix à vero bono deuos blanditijs trahit, aduersa plerumque ad vera bona reducens veluti vinco retrahit. An hoc inter minima æstimandum putas, quod amicorum tibi fidelium mentes hæc aspera, hæc horrida fortuna detexit? Hæc tibi certos sodalium vultus, ambiguosq; secrevit; discedens suos abstulit, tuos reliquit. Quanti hoc integer, & (ut videbaris tibi) fortunatus emisses? Desine nunc amissas opes querere, quod præciosissimum genus diuitiarum est, amicos inuenisti. Nec verò illi multum sapere videntur, qui cum pueros aliquos videant morbo affectos in lucem venire, accusant prouidentiam, quod istos morbo tentari permiserit, qui nullum pecca-

tum commiserunt: Enimuero prouidentię lex non in eas so-
 lum, quę ante pedes sunt, res animaduertit, verum etiam in
 eas, quę longo post tempore venturę sunt, prospicit, tum
 quę quibusque conuenientia sunt, atque digna, ea vt eue-
 niant, decernit. Hic igitur, quia decepturus, & adulatorus
 erat, capite, in quo est animę sedes, læsus, atque ictus est, sic
 vt ratio ipsum defecerit, ipseque stolidus, atque imprudens
 euaserit. Ille si suorum habuisset usum oculorum, nec certę
 libidine, & intemperantia caruisset, quare cæcus est editus
 lynceo ipso felicior, quando simul etiam iustior euasit. Alij
 rursus, cum ad eadem futurus esset procliuius, dextera conta-
 buit, eoque factum est, vti sibi tranquille potius, pacatęque
 viuendum putet. Sic denique omnia curantur à prouiden-
 tia, & ad morbos diuersos varia medicamenta proferuntur.
 Nec verò iniquum est alium, vt primùm natus est, vita priua-
 ri, & alium hac ipsa frui vsque ad vltimam senectutem, si qui-
 dem credendum est prouidentiam vtilitatis nostrę habitę
 ratione diuersos vitę nostrę terminos constituisse. Neque
 oportuit ijdem terminis definitum vitę tempus omnibus
 impartiri, quando hoc dato eo res delaberetur, vt homines
 multò minus pudicę vitam agerent, ac continentiam usque
 in ætatem vltimam differrent; qui que dum florerent ætate,
 rebus alienis frui consueuissent, iam senes facti vix dum iu-
 stitiam seruarent. Ac si iam impudicitiam, atque auaritiam
 adeo facile homines persequuntur, cum nesciant, an usque
 ad senectam vltimam sint peruenturi, quid si certę scirent fa-
 cturos putes? Et ne quis liberorum suorum gratia pecunijs
 coaceruandis, nimium studeret, diuinitus introducta lex est,
 ut filij prius quandoque intereant, quàm hæreditatem adire
 possint. Nemini igitur mirum uideri debet, si vitę hu-
 manę accidunt innumera huius generis in-
 commoda, hæc namque citra aliquam
 causam minimę eue-
 niunt.

Cur de-

Cur hominum animę in caduca corpora demit-
 tantur. Cap. XXVII.

DEBITABIS si lege prouidentię sancitum est,
 vt quicquid mali accidit vniuerso, in bonum
 commutetur, quid est, cur animę hominum im-
 mortales, quę apud superos vitam degunt bea-
 tissimam, uigentque in aperta rerum omnium cognitione,
 inde in hæc caduca corpora fatali quadam necessitate de-
 mittantur, quorum contagione rerum omnium fiunt igna-
 ræ, multis incommodis afficiuntur, atque in uita amarissima
 commorantur. In huius rei explicatione uaria à uarijs affe-
 runtur. Veteres Theologi explicantes quid oportuerit ho-
 minem in mundo constitui, & non ea parte, quę Deus est,
 eum in summa beatitudine degere, inquirunt, quòd Deus
 cum mundum aspeçtabilem condidisset, atque hic uisus es-
 set ipsi pulcherrimus, ut pote qui sit omnium bonitate ple-
 nissimus, amauit eum, ut diuinitatis suę partem; ergo quòd
 tantus, & tam bonus esset, uoluit alium, qui mundum potuis-
 set intruere, simulque creauit hominem Dei rationis, & dili-
 gentię imitatore: Voluntas etenim Dei ipsa summa est
 perfectio, ut pote cum uoluisse, & perfecisse uno, eodemque
 temporis puncto compleatur. Cum itaque animam huma-
 nam diuinę similitudinis formam Deus animaduerteteret nõ
 posse omnium rerum curatricem esse, nisi eam mundano in-
 tegumento contegeret, dedit illi corpoream domum, tales-
 que omnes esse præcepit, utramque naturam in unum con-
 fundens, miscensque quantum satis esse debuisset. Itaque ho-
 minem conformauit ex animo, & corpore, id est ex æterna,
 mortali que natura, ut animal ita conformatum utrique ori-
 gini suę satisfacere possit, & mirari, atque orare cęlestia, ac
 æterna; & incolere, ac gubernare terrena. Credidit Empedo-
 cles esse legem apud superos constitutã, qua animę, quę pec-
 cauerunt, ad hæc nostra correre compelluntur, in quibus ve-
 luti in

luti in antro alligatæ doloribus, cupiditatibus, timoribus, æterisq; malis opprimuntur, & pro his, quæ fecerunt, meritas pœnas dicuntur reportare. Cui opinioni simile est illud Philolai Pythagorici dictum, ob quædam supplicia animam corpori esse coniugatam, & quasi consepultam. Idem quoq; significauit Anticles, cum dixit animum in superiore mundo honoratum ante corpus exiisse, eundem uero post peccatum in inferiorem mundum decidisse, in quo suo pudore, ac uerecundia à Deo ueniam postea consequatur. Statuit Heraclitus esse laboris immodici apud superos uitam propagare, & cum Dijs habere commercium, eorumque imperio subijci, atque ideo animam quietis, & oculi desiderio; ac libertatis, & dominationis cupiditate excitatam à superis in terras descendere. Platonici aliter scribunt, & sentiunt, quorum opinionem ut facilius intelligamus, libet nonnulla longè petita proponere. Animæ simul ac primum ex Mente manarunt, innato quodam impulsu concitatæ ad Mentem conuertuntur, cuius lucem aspicientes lumine collustrantur, ac rerum omnium rationibus exornantur. Lumen istud, ut animabus proprium, & naturale efficiatur, paululum obscurari, propriæque dignitatis iacturam facere est necesse, quæ deinde huius auxilio undiq; sibi similis, & æqualis redditi seipsas, & quæ habent infra se cognitione comprehendunt, Deum uero, & superiora nequeunt attingere. Cæterum Menti proximiores factæ alterum lumen multò splendidius accipiunt, quo Mentem, ac Deum queunt cognoscere. Hoc lumen infusum, ac diuinum appellant; illud ingenitum, & naturale, quibus vnà iunctis ceu duabus alis animæ per sublimem regionem uolitare putantur. Porro cum hac conditione animæ sint procreatæ, ut sui ipsius sint dominæ, possintque ad arbitrium propria munera peragere, & simul utroque lumine uti, atque altero tantum, hinc fit, ut diuino lumine posthabito, quo semper diuinis hærebant, alterum conferuent, & natura duce illius munera promant. Itaque cum hoc lumine naturali seipsas, ac vires suas ad corporis fabricam spectantes contemplantur,

amor

amor quidam in eis excitatur, quo cupiunt harum virium officia in corporibus effundere; Non quòd generandi, & cæterarum facultatum munera contemplationi anteponan, sed quoniam contemplatio euanescit, dum regendi corporis cupiditas inualefcit. Hac igitur accensæ cupiditate primum uitæ futuræ optionem faciunt, & quàmuis semel electæ uitæ periodum impleri sit necesse, nulla tamen vi coguntur, sed sua sponte uitam, quam præcipuè colant, eligere dicuntur. Post electionem Dæmonem sortiuntur, à quo gubernantur, & in cursu uitæ electæ diriguntur; Postremò ad hæc impura corpora descendunt, & in eis nutriendi, augendi, gignendi, sentiendi, & mouendi functiones exercent, suæque præsentia terram infimam mundi partem exornant. Scitum est igitur illud Porphyrij lib. 1. de abstin. ab animalibus animam ad inferiora labi, quando ipsa ueluti ager deprauatur, ut quæ multis annis produxit triticum, reddat denique pro tritico lolium, id est, solita luminis diuini fructus uberiores edere, iam proferat fruges luminis naturalis deteriores. Porro cum Platonici, & Persarum Magi fieri non posse animaduernerent, ut ea, quæ inter se multum distant, sine ullius idonei medij interiectu ineant commodam societatem, animas censuerunt priusquam in hoc densum, concretumque corpus immigrarent, corpore quodam illustri, & immortali tanquam simplici ueste indui, cum quo à summo rerum opifice condito illas tradiderunt in mundo superiori rebus, quæ mente, & intelligentia percipiuntur, operam dare, & uniuersum administrare. Corpus hoc apud Platonicos, & Magos multas habuit appellationes, siquidem primum animæ uehiculum fuit aliquando nuncupatum, quòd eo anima primum cingitur; modò eternum, & immortale animæ indumentum, quia ab anima nunquam absolui, diuelli que potest; interdum corpusculum æthereum, quia omnis illius coagmentatio constat ex æthere. Atque hinc effectum est, ut Magi illud ob figuram ætheris globosam forma rotunda figurarint, quam deponere conscripserunt anima sese in corpus humanum insinuante,

& rursus

& rursus recuperare anima ab hoc corpore sese uindictantē. Zoroastres *πνεύμα*, hoc est, spiritum appellauit, quoniam summam habet tenuitatem, & integerrimam puritatem. Plato animæ curram in Phædro nominauit, quod ferat animam in mundo æthereo uitam agentem, & astrorum circuitus certis, statutisque periodis consecrantem. Ab hoc corpore alterum Academici excogitarunt à Dijs secundis ex aere componi, & animis aptari, idque aereum, uel spirituosum uocantes dixerunt non perpetuò, uerùm ad tempus animis annecti, quippe quæ illud induant corpus mortale ex pluribus elementis concretum subituræ, exuant in ætheream regionem reuersaræ. Iam uerò animæ hisce duobus uehiculis stipatæ terrarum fiunt incolæ, & tetrum hoc, mortaleque corpus assumunt, quo tandem dissoluto alacres, & liberæ in patriam reuertuntur, municipalesque fiunt, & ciues Deorum. Corpus istud quandoque quasi uehiculum animæ, & quandoque uehiculum ostreaceum fuit à Platone nominatum. Placuit Plotino illud dicere animæ sepulchrum, in quo anima conditur, sic ut sui oblita plerunque fato obruatur, & in ambiguitate posita, curis que sollicita, & quasi eneruata in intelligendo uehementer hebescat, egeatque rationis discursu, quo uitam queat propagare, & ueritatem indagare. Etenim animæ in mundo superiore, & antequam in hoc corpus descendant, quia sua natura simplices sunt, nec in se quicquam habent, in quo unum prius sit, alterum posterius, nec ab uno ad aliud progrediuntur; neque ullo utuntur rationali discursu, sed hic tum primum illis contingit, cum corpus hoc ingrediuntur ex quodam proprie ipsarum naturæ detrimento. In hoc autem corpore breuis est animarum habitatio, ut citius deposita sarcina ad diuina, & meliora proficiscantur. Nec est à ratione dissentaneum animas cum his corporibus copulari, tum quia diuina prouidentia decretum est, ut mundus hic latissime patens, & perfecte conformatus sit compos intellectus; cuius particeps esse minimè potuit, nisi in ipso animus antecederet: tum etiam quia anima in huius mundi procellis agitata in boni,

in boni, malique notitiam deducitur, quare ad superos reuersa iucundiori uoluptate afficitur, multoque beator redditur. Enim uero si quispiam semper sit corpore sanus, quanti fit facienda bona corporis ualetudo proflus ignorabit; at si contingat, ut quandoque in morbum incidat, & aduersa utatur ualetudine, morbo profligato mira quædam illi accedet delectatio in sanitate perfruenda. Præterea descensus animi in corpus humanum diuina prouidentia est institutus, ut per hominem extrema in medio vinciantur, id est, natura incorporea, & diuina cum corporea, & caduca, quoad potest, ineat coitionem. Itaque nonnulli dixerunt hominem esse quodammodò omnia, & rerum ceterarum regulam, quod omnium eorum, quæ sunt, duas extremas differentias complectatur, per quas de cæteris facile potest iudicium ferri. His illud plerique adiungunt, quod si anima apud superos uitam sempiternam traduceret, uires ipsius inferiores in habitu perpetuò conuiescerent, nec unquam in actum prodirent, quocirca frustra forent à Deo animæ tributæ, nec præterea satis illi exploratæ; ergo summa necessitate anima sese induit in hoc corpus, in quo omnes eius facultates sua opera, & effectiones cernuntur explicare; & quæ, qualesue sint, & quo modo in actum procedant declarare. Quod si quis ambigat, si uires inferiores sunt in anima apud superos uiuente ueluti somno consopitæ, cur tritum est apud Platonicos solam rationalem primum opificem procreasse, ac proinde immortalem esse, reliquas uerò Deos minores produxisse, atque iccirco mortalitate contineri? Huic dubitationi ad hunc modum occurrunt. Dij minores uirium inferiorum autores esse dicuntur, quoniam sunt corporis formatores, ex cuius cum anima copulatione foris dantur harum uirium effectiones; nam cum huiusmodi facultates certa organa desiderent in suis officijs exequendis, sine corporis ministerio nequeunt sua munia obire: quocirca in anima putantur enasci, cum primum illa corpori coniungitur, & emori eadem corpus deponente, mortalesque hac de causa à Platonicis nuncupantur,

tur, cum tamen sint æternæ, rationali temper annexæ, neque ipsa ab illa disiunctæ. Hæc explicatio tamen si probetur Ficino lib. 18. Theologiæ cap. 3. ea tamen si ad omnes animæ partes accommodetur, mihi ualde uidetur dubia, quâdoquidem Plato nimis planè sentit in Timæo solam animam, qua ratiocinamur, & intelligimus, à Deo opifice originem habere, reliquas autem animæ partes à Dijs minoribus; quod Plutarchus, Proclus, Alcinoüs, Chalcidius, & alij, compertum habentes in eandem prorsus sententiam verba Platonis sunt interpretati, quæ sunt. *Et diuinorum quidem ipse est autor, mortaliū uerò generationem natis suis tradidit absoluedam. Illi igitur suum imitati parentem, principiumq; animæ immortale suscipientes animam ipsam mortali corpore clauerunt, totumq; corpus animæ, quasi uehiculum subdidere, atque in eo aliam animæ speciem mortalem fabricauerunt, quæ grauibus, necessarijsq; perturbationibus afficeretur. Quarum prima foret uoluptas esca maximi mali; Dolor deinde fuga, impedimentumq; bonorum; Audacia præterea, metusq; consultores amentes: accederet & implacabilis iracundia, spes etiam blanda, conciliatrixq; cum irrationali sensu, amorq; omnium inuasore. Illi ergo hæc miscentes necessariò mortale genus composuerunt. Ceterum ne diuinum ulla mortaliū contagione, nisi quântum summa necessitas cogeret, pollueretur, seorsum ab illo in alia corporis sede mortale collocauerunt: atque à pectore caput ceruice, & collo interiecto separauerunt. Quamobrem in pectore, & thorace mortale genus animæ posuerunt.* Ex his manifestè perspicitur Platonem opinari solam rationalem animæ partem esse diuinam, reliquas autem immortalitatis expertes; ac præterea existimare animam esse substantiam multiplicem, sed non substantiam unam, & facultate multiplicem, ut Ficinus multis in locis conatur persuadere. Porro si quis putet rationem posterio rem, qua fuit confectum animos in hæc corpora delabi, non esse improbandam ad propositam dubitationem dici potest Platonem, & Platonicos animam humanam in tres partes diuidere, in rationalem, irascibilem, & concupiscibilem, atq; hoc unum uelle optimate, & rationis compotem Deum opifi-

opificem condidisse, reliquas uerò, quæ mortalitate continentur, Deos minores adiecisse. Itaque cum Platonici in partitione, & enumeratione partium animæ vegetalem, & sensualem minimè comprehendant, neque nomine iracundiæ, & cupiditatis has facultates significant, nõ est dicendum ipsos sentire eas interire à Dijs minoribus extractas, nam hæc quoque immortales sunt, quippe quæ ad rationalem reuocantur, à qua re, & substantia non diuelluntur. His, & alijs de causis quas nihil est opus in præsentia commemorare, sentit autor secretioris secundum Ægyptios philosophiæ, & rentur Platonici animas ad inferiora delabi, & terrenis corporibus coniungi, à quibus aiunt ipsas posse separari, si contemplandi desiderio inflammata hæc, quæ sensibus percipiuntur, cõtemnant, ab illisque ad diuinorum operum rationes, & causas se conuertant, atque in eisdem Deum autorem speculentur, & colant, nam in huiusmodi contemplatione animus à corpore abducitur, & quasi Deus quidam in caduco corpore efficitur. De hac animi à corpore auersione, atque ad intelligibilia, & ad contèplationem conuersione quoniam nobilis locus extat apud Porphyrium lib. 1. de abst. ab esu carniū, hic nequaquam tacitus est mihi relinquendus. *Similes sumus, inquit, hominibus, qui in externas nationes profecti non solum domesticis omnibus exturbati sunt, uerum etiam à regione externa perturbationibus, consuetudinibus, et institutis peregrinis ita fuerunt imbuti, ut ad ea propensi admodum sint. Quemadmodum igitur si quis inde domum redire uellet, non modò iter facere stude-ret, sed quòd à suis admitteretur, daret operam quoque, ut deponeret quicquid ab externis accepisset, eaq; sibi in memoriam reuocaret, quæ cum antea haberet, fuerat oblitus, sine quibus admitti à domesticis nullo modo posset. Simili modo etiam nos debemus, si hinc ad ea, quæ uerè nobis domestica, ac propria sunt, reuersuri sumus, ea omnia deponere, quæ ex mortali natura contraximus, unà cum affectu, quo ea prosequimur, ex quo etiam effecta dissensio fuerat; beatæq; & æternæ substantiæ recordari, ac summa ope niti, ut ad ea, quæ colore, & omni qualitate carent, redeamus duabus uel me-*

ditationibus, una, qua materiale omne, ac mortale abijciamus, altera, qua reditum faciamus, & ad illa contrario modo ascendamus, quam ad hæc descenderamus. Intellectuales enim substantiæ eramus, & adhuc sumus, puræ ab omni sensu, & irrationali natura. Coniuncti uerò cum sensu fuimus ex impotentia aternæ nostræ consuetudinis cum intelligibili, & ex ea potentia, quam ad ea, quæ hic sunt, habebamus. Omnes enim, quæ cum sensu, & corpore operantur, facultates in anima nostra in intelligibili non manente progerminarunt, non secus atque ex prauitate terræ accidit, quæ sæpe cum tritici semen admiserit, lolium producit. Unde si ad pristinum statum redire uelimus, primum pro uiribus studendum nobis est, ut à sensu, & imaginatione, & ab ea, quæ ex his consequitur, irrationali qualitate, & ipsius affectibus, quatenus generationis necessitas patitur, recedamus. Deinde corrigenda ea sunt, quæ spectant ad intellectum, pacem, & quietem ipsi conciliata ex bello, quod cum irrationali natura habet. Ut non solum de intellectu, & intelligibili audiamus, sed etiam quantum in nobis est, eius contemplatione fruente, & in incorpoream naturam redacti uerè cum illo, & non falso cum his, quæ corporibus cognata sunt, uitam traducamus. Exuendè igitur multis tunicis sumus, uisibili hac, & carnali, tum illis, quibus intrinsecus induti fuimus, quæ cutaneis, ac pelliceis proximè succedunt: ut ita expediti, ac nudi ingredi stadium ualeamus olympiæ animæ decertaturi. Et paucis interpositis subiungit hæc. Duo fontes hic ad uinculum animæ fluunt, ex quibus ipsa quasi letali potione repleta in propriarum contemplationum obliuionem inducitur, uoluptas uidelicet, & dolor: quos quidem tum sensus, quæquæ sensu fit perceptio, tum quæ sensum consequuntur imaginationes, et opiniones, & memoriæ præparant: ex quibus excitati affectus, omnisquæ irrationalis uis crassior effecta animam deorsum trahunt, & à proprio amore erga id, quod est, prorsus auertunt. Ab his igitur pro uiribus recedendum est. Recessio autem affectibus, qui ex sensibus, & irrationali ni existunt, exclusis procuranda est. Sensus autem ex ijs sunt, quæ uel uidentur, uel audiuntur, uel quæ gustatu, aut olfactu, aut tactu percipiuntur. Sensus enim quasi metropolis quædam alienigenæ affectuum colonie in nobis existit. Ecce enim, per singulos

gulos sensus inspicere, quantum perturbationum fomentum in nos influat: partim ex certaminis equorum, & ailetarum, aut lasciuarum saltationum spectatione; partim ex femina contemplatione; quæ escam irrationali facultati exhibentes eam uarijs iniectis laqueis undeque aque inuadunt, ac subiungant. Omnibus enim his ob rationis expertem vim debacchans anima facit, ut exiliant, ut clament, ut vociferentur homines, dum externa turbatio inflammatur ab interna, quam sensus incenderat. Quæ uerò per auditum accidunt ex quibusdam clamoribus, & sonis turpiloquij, & conuicij adeo turbulenta agitationes sunt, ut plerique quasi penitus è ratione excesserint, furentes ferantur: alij contra effeminati omnibus modis immutentur. Suffimentorum autem usus, aut odorati status, qui amores sui amatoribus uenditant, quantum irrationalem in anima uinifraginent, nemo est, qui nesciat. Nam de turbationibus, quæ gustatu admittuntur, quid dicere quispiam posset? præsertim cum inde duplex uinculum innectatur, alterum, quod ex gustatione ab affectibus impingatur: alterum, quod ex alienorum corporum repletione graue, ac ualidum redditur. Venena enim, ut quidam medicus dixit, non sola ea sunt, quæ à medicina consiciuntur: sed esculenta etiam, & potulenta, quæ quotidie in alimentum sumi consueuerunt: ex quibus letifera uis magis in animam diffunditur, quam ex uenenis pernicies ad dissolutionem corporis inferatur. Iam uerò tactus animam ferè corpoream reddentes sæpe efficiunt, ut in inarticulatos sonos quasi iam corpus euadat. Ex quibus quidem omnibus memoriæ, imaginationes, & opiniones collectæ in numero perturbationum grege concitato, timorum, cupiditatum, irarum, amorum, illecebrarum, dolorum, emulationum, solitudinum, atque huiusmodi perturbationum morbis animam replent. Atque iccirco ab his expurgari difficile est, magnusquæ admodum labor est ab eundem, in quibus etiam inuitus in multitudinem incidat, necesse est. Cauendaquæ in primis pugna, quæ ex horum experientia exoritur, & si uis, etiam uictoria: amplectendaquæ in exercitatio, quæ ab in experientia existit. Sic etenim audimus

audimus ueterum famam ante uirorum, Pythagoreorum, & sapientum: quorum alij deserta maximè loca sibi ad habitandum deligebant: alij in urbibus quidem, sed in templis tamen, & fanis uitam traducebant, ad quæ turbæ omnis aditus præcludebatur. Plato uerò habitare Academiam uoluit, quæ præterquam quod à loco erat deserto, & procul ab urbe, parùm etiam salubris, ut aiunt, habebatur.

Quin nonnullos quoque fuisse constat, qui desiderio internæ contemplationis, ne distraherentur, oculis sibi non pepercunt. Quod si quis simul cum hominibus uersando, ac sensus suis affectionibus explendo, se futurum esse impatientem putat, is & se, & alios, quibus id persuaserit, decipit; neque aduertit se eo ipso, quod à multitudine non alienatur, maximè in affectuum potestatem cessisse.

Hæc omnia Porphyrius, ex quibus planè intelligitur corporis, ac sensuum voluptatem esse hominibus pestem maximè capitalem, quippe cuius perniciofa suauitate nos nimiùm deliniti auertimur à rerum intelligibilium contemplatione, ob quam animus à corpore quodammodò disiungitur, atque ad cœlestia, & domestica reuertitur. Ex his omnibus illud non est difficile animo complecti, quod à Porphyrio proditum in com. Odyss. in ore omnium ferè Platonicorum uersatur, animas scilicet per Cancrum descendere in generationem, & ad superiora per Capricornum ascendere. Enim uero istud, quod multis fuit à nobis in præsentia expositum, perspicuè significatur, quando quidem Cancer creditur Lunæ domicilium generationi præsentis, & in Capricorno sedes Saturni collocatur, ad quem pertinet contemplatio, cuius beneficio anima, ut dictum est, à corpore seiungitur, & cœlestibus sedibus aliquo modo restituitur. Hæc quoque Zoroastrem arbitror significasse,

cùm animam esse alatam comminisceretur, & con-

fractis alis labi in corpus præcipitem, & rur-

sus plumescens, denuo que in uolu-

crem conuersam superna

repetere.

Prouidentia

Prouidentia minimè prohibet, quin singula suas perficiant operationes. Cap. XXVIII.

DE his quidem hæcenus dictum sit. Regredendum uerò est iam unde digressi sumus de prouidentia differentes. Illud cauendum est, ne quis in mundo ita statuatur prouidentiam, ut à rebus actiones propriæ auferantur. Iamdiu enim ex hominum animis extirpata est illorum opinatio, qui licet prouidentia omnia rectè tribuant, falsi tamen sunt nihil non fato fieri quoque opinantes, & peculiare rerum singularium effectiones destruunt. Isti eam esse naturam fati protulerunt, ut ipsius iussis omnia necessariò obtemperent, quando quidem sit causa potentissima, per quam inuitabili necessitate fiunt ea, quæ fiunt, & eo modo, quo fiunt. Verùm ex hac opinione plurima errata scaturiunt: Primum nulla esset dignitas mundi, si ex partibus sua uel nihil omnino agentibus, sed solummodò patientibus tantùm coaceruaretur. Deinde nec Deus rectè primum agens diceretur, si nullæ post ipsum essent causæ efficientes. Adhæc rerum contingentia euerterentur; omnes laudes, vituperationes, & quæ his proxima sunt, tollerentur; uis liberæ uoluntatis in officijs, in delictis, in actionibus moralibus, & politicis destrueretur; & denique electio in uitijs, & uirtutibus diuino munere nobis data labefactaretur. Sed hæc pluribus non sunt à nobis vituperanda, quod aduersus ea disputat Plotinus lib. de Fato, & ab Alexandro Aphrodisiensi multa doctè & eruditè, ut assolet, lib. de Fato differuntur, quæ omnia ab Oenomaio, & Diogeniano Philosophis clarissimis contra Chrysippum disputantibus fuisse confirmata. Sanè res omnes, quod agant, habent à Mente, quæ cum summus, & primus opifex sit, nihil in lucem prodire, nihil ne paulatim quidem moueri potest, nisi & ipsa suam adhibeat efficientiam. Quin immo quæcunque uita carent, & quæ

uitam

vitam viuunt rationis expertem, in suis functionibus peragēdis ab huius primi agentis uirtute, actioneque ducuntur, nec sine illius adminiculo in fines sibi consentaneos possunt proficisci; uerū non necessitate ad agendum compelluntur, sed proprijs prædita naturis sibi diuina prouidentia concessis pro illarum conditione suas ex se fundunt effectiones. Ex his intelligitur prouidentiam in agendo minimè prohibere, quin cætera suis muneribus fungantur, & præsertim quæ ratione utuntur, quæ sic in mundo sunt constituta, ut mediū ordinem obtineant, sortemque potioem habeant inter omnia, quæ terra sustinet, animalia. Neque à prouidentia nostræ uoluntatis libertas tollitur, aut aliquo modo impeditur, immo (quod Plato lib. 10. de Rep. planissimè asseuerauit) penitus custoditur, & confirmatur, siquidem diuina prouidentias ad nos accedens non aufert, sed seruat proprias, quas nobis natura dedit, operationes: Non enim prouidentia est naturam peruertere, ut ait Dionysius lib. de diuin. nom. immo quæ prouidentia est, uniuscuiusque naturæ est conseruatrix. Itaque Dei his, quæ per se mouentur, tanquam libero motu mobilibus prouident, totisque, & singulis, quemadmodum his, atque illis propriè conuenit, & quatenus eorum natura, quibus prouidetur, capere potest, totius benefica prouidentie munera prouidenter pro modo suo unicuique distribuunt. Hinc Bardasanes Syrus, qui Chaldaeorum astronomie fuit omnium peritissimus. *Natura, inquit, homo nascitur, alitur, crescit, comedit, bibit, dormit, senescit, moritur, quæ omnia sibi cum cæteris animalibus communia sunt. Verū bruta quidem cum animo, soli autem homines cum natura ducantur, mente etiam, atque ratione ualent, quasi præcipuo quodam munere, quo non omnino natura reguntur, ac proinde fit, ut uaria pro uoluntate sit hominum uita conditio.* Porro nunquid homo in suis muneribus obeundis liberam habeat potestatem, quoniam res est maximi momenti, & à multis in dubium reuocata, non erit forsitan inutile, de hac re quid scripserint Platonici, & Plato ipse senserit,

rit, latiùs persequi. Iamblichus dum respondet Porphyrio Ægyptios affirmanti omnia & ipsam nostram uoluntatem stellarum conuersionibus subiecisse, inquit duas in homine animas reperiri, ut Mercurij monumenta testantur, unam à primo intelligibili prouenientem, suique creatoris uirtutem participantē; alterā à cælestium reuolutionibus impartitā, & ad usum corporeorum instrumentorum accomodatā: Hanc esse animā sensualem, quæ à cælo data cælestium circuitus, & momenta sequitur, illā esse animā intellectualem, quæ ab intelligibili proficiscens, omnisque naturæ excellens appellationem inest intelligibiliter, illiusque beneficio à fato soluihur, & ad intelligibiles Deos ascendimus. Non igitur putandum est uinculo necessitatis inexplicabili, quod fatum appellant, omnia constringi, siquidem anima proprio quodam principio est exornata, quo ad intelligibile sese confert, & ab his, quæ oriuntur, & occidunt, discedens cum eo, quod est summè ens, summeque diuinum coniungitur. Et paulò post subiungit non omnia in natura fati esse posita, sed unum principium esse datum anime, quod naturam excellit, & omnem hominis intelligentiam superat, per quod & Dijs possitius copulari, & ordinem, dispositionemque mundi superare, & uitam æternam, Deorumque supercælestium gratiam nobis conciliare. Hoc eodem principio possumus nos à fato liberare, quandoquidem pars, quæ in nobis est præstabilior, cum suas edit functiones, anima nostra ad præstantiora reuocatur, & ab ijs uinculis, quibus erat in generatione alligata, soluitur omnino, soluta uerò hinc libera ad statum honestiorem proficiscitur, uitamque multò absolutiorem pro hac imperfectiori commutat, & felix ad alterum cultum primo derelicto traducitur. Hæc, & alia dicit Iamblichus, quibus docet nostram uoluntatem nullo constringi uinculo necessitatis, nec omnia fato esse subiicienda. Et sanè si fatum in corporeis principijs ponitur, atque ea conditione fiunt omnia, atque se habent singula ex his constituta, qua principia illa coeunt, faciuntque, ac patiuntur, ut Democrito, Leucippo-

que placet, non omnia oportet fatali necessitate teneri, quoniam hæc corporis principia nullam possunt vim habere in ea, quæ corporis sunt expertia, cuiusmodi sunt animi nostri. His quidem cum corporibus in hac uita coniunctis propensio afferri potest, sed nequaquam necessitas. Ea est ratio, quia animorum ad varia propensio ex causis naturalibus potest exoriri, extirpari autem, & funditus tolli, ita ut qui ad aliquod uitij, uel uirtutis genus fuerit propensus ab hoc uirtutis, uel uitij genere profus auocetur, non est positum in causis naturalibus, sed in uoluntate, studio, & disciplina. Rursus cum corporis incitamenti animus reluctetur, atque insitos igniculos, ut ait Possidonius, restinguat, nemini dubium erit illum esse liberum, & à cuiusuis dominatione solutum. Plotinus lib. vtrum stellæ aliquid agant scribit naturam nobis dedisse, ut passionibus dominari possimus. Etenim præter, id quod ob ipsam naturam corporis his malis sumus circumuerti, Deus uirtutem largitus est liberam à seruitute. Et lib. de Fato asserit animam à corpore separatam sui ipsius dominam esse, atque liberam, & extra fati potestatem, quod fatum, ut fert multorum philosophorum opinio, est quædam necessitas ex causarum corporearum cõspiratione rebus illata, corpori autem infusam minimè quidem habere in omnibus dominandi auctoritatem, sed propria ex uoluntate posse multa efficere, atque in pluribus dominari, si probè sit instituta, in paucioribus, si dedita sit uitij: Nam duo possunt in fato spectari, principium, quod est Anima mundi, & id, quod ipsum complet, in actumque traducit, causæ nimirum corporeæ: Cum igitur Animæ mûdi, & aîæ ratione utentis par ferè sit cõditio, tantum abest, ut hæc fati uinculis sit deuincta, ut quin immo illius sit principium, & possit ab illius legibus seipsam, & proprium animal uendicare: Sub illius tamen erit auctoritate, si propriæ maiestatis immemor animi prauitatibus indulgeat, corporique deseruiat, quod sua natura fato subijcitur. Plato asseruerat in Timæo, & lib. 10. de Rep. Deum animis noua corpora ingredientibus leges fatales præscripsisse,

ut

ut ipse extra culpam existeret, ac ne ex harum ignoracione contra peccatum homines excusacionem quærerent; & addit uirtutem, rationemque liberam esse. Rursus idem animam esse liberam, dominamque eorum, quibus perturbatur affectuum, sponteq; sua huc, & illuc agitari, atque suæ uoluntati acceptum ferre quod uitij succumbat, & eidem dominetur, lib. 1. de legibus ita manifestè ostendit. *Hic quoque d Hospes cum quis seipsum uincit, prima hæc uictoriarum, atque optima est uictoria. Cum autem quis à seipso superatur, hoc uerò ipsum est pessimum, atque turpissimum. Hæc enim ita contingunt, tanquam contra nos ipsos bellum aliquod nobis insit. Et paulò post. Scimus hoc autem, huiusmodi affectus tanquam insitos nobis nervos, quosdamq; funiculos trahere nos antrorsum, retrorsumq; reuocare, sicutq; ipsi contrarij sibi sunt, ita & nos trahere in contrarias functiones, ubi iam discreta sit sedes uitij, ac uirtutis. Dicit enim ratio unum esse tractationum eiusmodi principatum, quem si quis ita consecratur, ut ab eo nunquam deficiat, planè persentiet modicas omnino esse uires affectionum, quæ in contrarias partes sese trahere conentur, hunc uerò ductum, ac principatum rationis esse asserimus.* His Plato declarat homines nulla cogi necessitate, ut uitia amplectentur, & affectionibus perturbentur, sed esse animæ cum seipsa certamen, adesseque illi uictoriæ facultatem, si modò ad uirtutem constituat inclinare. Hominem itaque ducit cupiditas ad seipsam, ex aduerso idem trahitur ab iracundia, ipse autem sui iuris est, liberamque parendi, & repugnandi habet potestatem, quod illius sunt partes, ut aurigam se præbeat, agatque affectus, non ut agatur ipse, trahaturque ab affectibus. Eandem sententiam Plato comprobauit lib. 10. de legibus his uerbis. *Causas autem qualitatis cuiuspiam pendere Deus dimisit à nostris singulorum uoluntatibus, qua enim præditus cupiditate fuerit, qualiter uè animo affectus, eo ferè semper modo, talisq; vnusquisque nostrum plerunque fieri consueuit. Maior est igitur anima, & potentior, quàm sit uirtus, & uitium, quandoquidè & sua ipsius uoluntate, & ualida consuetudine immutatur. Etenim cū diuina uirtuti commiscetur, egregiè transit in egregiam illam uirtutem*

V 2 tem

tem, sanctiq; cuiusdam loci fit particeps, tota nimirum translata in locum alium potiozem; cum uerò contraria uirtuti elegerit, ad contrarias quoque sedes uitam suam traducit, atque constituit. His Plato nos monet penès animę potestatem esse meliorum rerum, peiorumq; optionem, hancq; afficere nos, ut uel huc, uel illuc inclinemus, atque uirtutem adamemus, & uitia persequamur. In eandem sententiam Maximus Tyrius serm. 25. Deus, inquit, *animum terrestri corpori tanquam aurigam imposuit curru, cuius & habenarum sustinendarum, & incitandi uim esse habiturus: Huic enim aurigæ simul aurigandi artem, uiresq; tradidit, simul etiam liberam abutendæ artis voluntatem dedit, qui postquam inscenderit currum, & habenas acceperit, siquidem felix, beatusq; animus sit, memoriamq; habeat se iussu Dei sublatum esse in currum, ualideq; aurigationem regere debere, nimirum habenas moderatur, regitq; currum, & equorum temeritatem contundit. At equi diuersum appetunt cursum, temereq; huc, atque illuc rapiunt currum; hic ad petulantiam, ingluuiem, ac contumeliam; ille ad temeritatem, atque ferociam; alius uerò tarditatem, molitiem, seruitutem, atque humilitatem sectatur. Cuiusmodi seditionibus currus distrahitur aurigam conturbat, & si unius equorum uis potens uincat, fertur currus pro libidine equi uictoris. Quo fit, ut uictorice interdum petulantia, una currus, & auriga rapiatur ad contumelias, contumelia, impuritates, atq; alias nefarias, minimeq; synceras uoluptates; interdum uerò dominante iracundia in multas, uariasq; calamitates uerque feratur in præceps. Ex his perspicuum est nostram uoluntatem esse liberam, & dominam, atq; fato minimè trahi, quod cum Chryssippus maximus fati amplexator intelligeret multa tenuit, & argute disseruit, ut explicaret quonam pacto omnia fato fiant, & sit aliquid in nobis, horumq; sensus huiusmodi est: Quanquam ratione quadam principali omnia cogantur, & fato sint connexa, mentium tamen nostrarum ingenia perinde fato sunt obnoxia, ut ipsorum est proprietas. Enimuero si à natura salubriter, utiliterq; fuerint conformata, & bonarum disciplinarum munita præsidijs, omnem illam uim, quæ de fato extrinsecus ingruit, absque ulla*

offensione

offensione transmittunt. Sin uerò sunt inscita, & rudia, nullisque bonarum artium adminiculis sulata, etsi paruo, uel nullo fatalis incommodi conflictu urgeantur, sua tamen uia, & uoluntario impetu in assidua delicta, & errores præcipitatur; idque ipsum ut ea ratione fiat, in causa est necessaria rerum consequentia, quæ fatum uocatur. Est enim quasi fatale, & consequens, ut mala ingenia peccatis, & erroribus non uacent. Istud uel hoc uno exemplo potest confirmari, si lapidē globosum per spatia terræ prona, & dirupta iacias, causam quidem, & initium præcipitantiæ ei dederis, mox tamen ille præceps uoluetur, non quia tu id iam facis, sed quoniam sic figuræ ipsius uolubilitas est constituta. Eodem modo ratio, ordo, & necessitas fati genera ipsa, & principia causarum mouet, impetus uerò consiliorum, mentiumq; nostrarum actionesque ipsas uoluntas cuiusque propria, & animorum ingenia moderantur. Quamobrem à Pythagoreis sic dicitur; Nosces homines spontaneas haurire calamitates; quasi detrimenta singulis à seipsis fiant, & suo impetu delinquant, & in incommoda sua ruant ex sua electione, & intentione. Ex his patere potest de Chryssippi quoque opinione quod homines delinquant, uel uirtutem amplectentur non in fato, sed in ipsorum positum esse uoluntate; Quapropter & ipse Chryssippus negabat oportere audiri homines nocentes, qui in culpa, & maleficio deprehensi fugiunt ad fati necessitatem, tanquam in aliquod sani asylum, & quæ pessimè fecerunt, ea non suæ temeritati, sed fato tribuenda esse dicunt.

Cognitio

*Cognitio diuina quamuis certa sit, & immutabilis
rebus tamen minimè affert necessitatem.*

Cap. XXIX.

Sæterum huc se ingerit difficultas; cum Dij futuras omnes nostræ uoluntatis motus ex initio habeant perfectos, antequam fiant, atque Deorum cognitio certa sit, & immutabilis, uideatur, quòd Deorum notitia nostræ uoluntati afferat necessitatem, quandoquidem illud effici necessariò oportet, quod firma, & stabili Deorum notitia fuit comprehensum, cæteroquin si istud impediri posse asseueres, diuinam scientiam esse aut falsam, aut mutationis capacem cogeris confiteri, quod est turpissimum. *Ad hæc*, inquit Chalcidius in explanatione in Timæum, *dicendum est, quòd Deus sciat quidem omnia, sed unumquodque pro natura sua ipsorum sciat necessitati quidem subiugatum, ut necessitati obnoxium, anceps uerò, ut quòd ea sit natura præditum, cui consilium uiam pandat. Neque enim ita scit ambigui naturam. Deus, ut quòd incertum, & necessitate constrictum: sic enim fallitur, & nesciet, sed ita ut pro natura sua uerè dubium sciat. Quid ergo dicimus? Deum scire omnia, scientiamque eius ex æternitate solidari: Porro quæ sciuntur, partim diuina esse, & immortalia, partim occidua, & ad tempus: Immortalium rerum substantiam fixam, & stabilem fore; mortalium mutabilem, & dubiam, aliasque aliter se habentem ob naturam inconstantiam. Ergo etiam scientia Dei de diuinis quidem, quorum est certa, & necessitate perpetua munita felicitas, certa, & necessaria scientia est, tam propter ipsius scientiæ certam comprehensionem, quam pro eorum, quæ sciuntur, substantia. At uerò incertorum necessaria quidem scientia, quòd incerta sint, & in euentu ambiguo posita. Nec enim possunt aliter esse, quam est natura eorum, ipsa tamen in utramque partem possibilis sunt potius, quam necessitatibus subiugata. Non ergo etiam dubia ex initio rigidè disposita, atque decreta sunt, nisi fortè id ipsum, quòd incerta esse, & ex ancipiti euentu pendere debeant.*

Quare

Quare quòd anima quoque hominis natura talis sit, ut interdum ad virtutem se applicet, interdum ad malitiam præponderet, perinde ut corpus modò sospitati, modò ægritudini proximum, fixum planè est, & decretum ex origine. Quis porò malus sit futurus, aut bonus, neque decretum, neque imperatum. Proptereaque, leges, magisteria, deliberationes, exhortationes, reuocationes, institutiones, nutrimentoꝝ certa obseruatio, laus, uituperatio, quæque his simulantur; quia rectè uiuendi optio penes nos est. Hæc, & alia Chalcidius, ex quibus intelligi potest, quòd etsi diuina cognitio sit necessaria, naturam tamen singulis distributam haudquaquam destruit, sed utique seruat. Nec sequitur, ut quòd à Dijs est cognitum, fiat necessariò, quoniam sicut Dei aliquem esse quodpiam facturum prospiciunt, ita eum uel uoluntariè, ac liberè, uel alio quouis modo facturum præuident. Neque quoniam id Dij norunt, ob eam causam eueniet necessariò, sed quoniam contingentem habet naturam, atque ancipitè, finem talem omnino, uel talem obtinebit. Quapropter diuina scientia non est aut falsa, aut commutabilis, quia erunt, quæcunque à Dijs cognita sunt futura, illa tamen seruata natura, quæ rebus quibusque siue necessarijs, siue contingentibus est indita. Nam si erit, quòd Deus præuidit, utique liberè faciam, quòd liberè me facturum ille præuidit. Itaque omnia, quæ fortuna, casu, natura, & uoluntate fiunt, vnà cum causis, à quibus proueniunt, & modis, quibus conficiuntur, substantia prouidentia, & à Dijs planè cognoscuntur, ea tamen lege, ut nec propriæ actiones tollantur, nec peculiare naturæ destruantur. Et licet Deus unico, atque simplicissimo intuitu omnia cognoscat, non tamen omnia eadem natura uoluit esse donata, eodemque modo effectus omnes de suis causis prodire, sed rarè, frequenter, & semper; nec omnia sanxit pari pacto administrari. Cæterum quamuis futura contingentia cadant in Deorum cognitionem, attamen hæc certa est, & necessaria, quoniam cognitionum differentia non solùm ex natura rerum, quæ ad cognoscendum proponuntur, sunt accipiendæ, sed uel etiam multò magis (Iamblichus asseuerante)

rate) ex natura cognoscentium possunt deduci, adeo quod non titia existat illius conditionis, cuius est uis ipsa cognoscens, ceu quod per essentiam æternum est, atque diuinum, æternè, atque diuinè cuncta comprehendat, & quod humanum est omnia humanè percipiat. Et profectò quicquid cognitione accipitur, non secundum sui uim, sed potiùs pro uirtutis cognoscentis facultate comprehendendi perbellè fuit à Boethio lib. 4. de cons. phil. declaratum, nam unà, & eadem corporis rotunditas aliter uisui, aliter tactui proponitur cognoscenda, ille eminens totam simul accipit rotunditatem, hic partes tantùm apprehendit; & nisi contingat magnitudinem, suo nequitungi munere. Figura præterea non uno, & eodem modo uenit sub sensum, imaginationem, & intelligentiam, siquidem sensus iudicat figuram in subiecta materia constitutam; hanc uis imaginandi percipit à materia absolutam. Intellectus uerò uniuersè perpendit nulla materiæ labe contaminatam. Itaque cum omne, quod est in Dijs, reperiatur in ipsis modo quodam singulari, & naturæ diuinæ congruente, manifestum est eorum cognitionem non esse pro ratione rei caducæ, & labilis, sed secundum rationem propriæ ipsorum naturæ præstantissimæ, & inauditæ nobis prorsus inexplorata. Quare tametsi res, quæ Deorum intelligentia percipiuntur, partibiles sint, mutabiles, contingentes, aut indefinitæ, illa tamen est impartibilis, immutabilis, necessaria, aut definita, Dei que res intelligunt diuisibiles indiuisibiliter; quæ in tempore sunt, sine tempore; non necessarias necessariè; mutabiles immutabiliter; & longè omnia melius, quàm ordo ipsorum, & ratio postulet. Nec profectò dicendum est pariter cum rerum fluxu concurrere deorum intelligentiam quoniam uti nos docuit Timæus, & Parmenides scriptum reliquit, nihil est apud Deos, quod sit præteritum, uel futurum, quodque hoc uerbo erit, uel fuit significetur, sed omnia sunt apud ipsos præsentia, & in uno æuo instante collocata, ipsiq; omnia indeclinabili, immutabili que cognitione comprahendunt, tametsi multa ex his habeant naturam mutabilem, & contin-

contingentem. Neque hoc absolum uideatur alicui, quandoquidem nos quoque res, quæ offeruntur ad intelligendū, modò præstantiùs, quàm propriæ ipsarum naturæ conueniat, modò deterius, quandoque uerò pariter intelligimus: Nam quādo nostram intelligentiam occupamus in his rebus, quæ sunt singulares, & multis mutationibus obnoxia, hæcque intelligimus sub ratione uniuersa, & sempiterna, patet cognitionem re, quæ cognoscitur, esse præstantiorem, quoniam id, quod est singulare, & mutabile, sine conditionibus indiuiduantibus, & sine vlla mutatione à nobis cognitione accipitur. Cum uerò nostræ mentis naturam contemplamur, necessariò intelligentia, & res, quæ cadit in intelligentiam, sibi prorsus contentiunt. Quod si de Mentibus à materia solutis consideremus, cognitio ea re, quæ cognoscitur, est longè, multumque deterior. Hæc igitur cum ira se habeant, quid est absoli, si Dijs cognoscant contingentia, & nobis incerta potiore, quàm ipsorum contingentium naturæ competat, modo? Præterea cum multa nobis sint comperta, quæ naturis inferioribus sunt incognita, (etenim rationis expertia nequeunt uniuersalis notionem apprehendere, quam probè ualent homines colligere per rationis discursum singularibus inter se collatis, & in eis notata similitudine, & dissimilitudine) nihil est cur debeamus admirari, si, quæ nos ambigua, & fallaci cognitione apprehendimus, hæc superi clara, & firma intelligentia accipiant. Rursus si non est absurdum futuri cognitionem apud nos haberi ancipitem, & coniecturalè, quid erit incommodi eandem apud Deos nos longè omnes multumque superantes certam, & exploratam reperiri? Superi igitur scientiam illorum habent certam, quæ nobis sunt incerta, uarijsque sunt exposita mutationibus.

no non otulor impidit no mo noa ipodit a curat
 iuxta oia mura d: si qm d: an p oia curat d: qm oia
 x De

*De Fato multorum, atque ipsius Platonis opinio
explicatur. Cap. XXX.*

QVONIAM de fato sæpius est facta mentio, de hoc si pauca disseruero, haudquaquam uidebor temere ad hæc ipsa de prouidentia disputans diuertisse. His accedit, quòd hæc omnis contemplatio sic prouidentia disquisitioni est coniuncta, ut mihi naturam prouidentia perscrutanti nullo pacto sit oculis conuenientibus prætereunda. Fatum esse aliquid omnium hominum còsensu maximo est argumento: Omnes ferè homines in hoc conspirarunt fatum esse aliquid, multa que fato fieri. Quare de Anaxagora multi sunt uehementer admirati, qui fatum esse nomen uanum, & commentitium affirmans hanc omnium consensu assertam, atque defensam opinionem fuit calumniatus. Quid uerò sit fatum, alij aliter senserunt. Plerique ueterum ad ipsum uniuersi principium ascendentes ab ipso tantquam à petenni fonte cuncta desuere prodiderant, atque illud primam causam dicentes per omnia se diffundere, & nò solum mouere, uerùm etiam singula efficere sunt arbitrati. Itaque hanc primam causam fatum existimantes fatum uocitarunt causam potentissimam, à qua non modò quæ natura constant, sed etiam nostræ cogitationes moueantur, non aliter quàm in animali singula partes agitentur, non quidem à seipsis, sed ab eo, quod in quolibet animali obtinet principatum. Democritus, Leucippus, Thales, & alij fatum posuerunt in principijs corporeis, quorum motu, ac mutuis impulsibus, & complicationibus singula dixerunt generari, atque ea conditione fieri, & se habere, qua hæc principia ineunt societatem, atque efficiunt, & patiuntur; quin immo nostros impetus, affectionesque tales esse crediderunt, quales illa efficiunt. Astrologi corporum caelestium reuolutionem omnia complectentem, motuque, & varijs stellarum tam fixarum,

quam

quàm nazarum habitibus, configurationibusque singula per agentem fatum iudicarunt, & præditionibus per caelestia, factis steri singula inde fieri, & pendere existimarunt. Opinio hæc fluxit à Chaldeis, & Aegyptijs, qui fatum in astris constituerunt, indeque ad nos permanere sunt opinati; ex quibus nonnulli fatum precibus uel ad Deum, uel ad alia quædam astra effusis permutari posse autumarunt, quippe qui arbitrarentur esse quosdam cultus, qui sidera irata placando ipsa possint beneuola, & propitia reddere. Seneca in quest. nat. fatum existimauit esse rerum omnium, actionumque necessitatem, quam nulla uis rumpere potest. Eiusdem opinionis fuit uniuersa Stoicorum familia, ad quorum sententiam cum Chrylippus lib. 4. de prouidentia disputaret, fatum esse descripsit sempiternam, & indeclinabilem causarum seriem, & catenam uoluentem sese, & implicantem per æternos consequentia ordines, ex quibus apta, connexaque est, per quæ ea, quæ sunt, esse, & quæ facta ab illa ortum duxisse, & quæ faciunda originem inde habitura. Huic Possidonius tertium à Ioue locum tribuit, nam primum Ioui, secundum Naturæ, & tertium Fato concessit. Horum opinio cum prima de fato sententia à nobis explicata conuenit, quòd ab uno principio cunctis infuso singula per rationes seminales putat proficisci, quod Strato maximè comprobauit: dissentit uerò, quia totam efficientiam minimè tribuit huic principio, uerùm præterea multas causas inducit efficientes, quæ tamen eo modo suas effundunt efficacitates, quo mouentur à primo, quæque deinceps sese consequuntur, atque ita connectuntur, ut à prioribus posteriores necessariò deducantur; & quicquid agunt, necessariò efficiant; atque ideo ad omnem aliter ubique euentum cuncta simul inter se complicata, quàmuis aliter alibi, conspirant. Mercurius in ferm. ad Asclepium. *Fatum*, inquit, *est complexio causarum singulis temporaliter distribuens, quæ sacramento Deorum caelestium sunt præordinata.* Et haud multò post, *fatum*, ait, *est necessitas omnium, quæ geruntur, semper sibi catenatis nexibus iuncta: Hæc autem est aut efficiatrix verum, aut Deus*

summus, uel ab ipso Deo. Addit fatum, & necessitatem indiuiduo glutino connecti; itaque illud rerum omnium initia parere; hanc, quæ pendent ex fati primordijs, ad effectum cogere; ambo uerò hæc ordinem consequi, id est temporis dispositionem, qua res perficiuntur. Et paucis interiectis hæc subdit. *Fatum, necessitas, ordo uel maximè Dei nutu sunt effecta. qui mundum gubernat sua lege, & ratione diuina. Ab his ergo omne uelle, & nolle diuinitus est auersum; nec etenim ira commouentur, nec gratia fluctuant, sed seruiunt necessitati rationis æternæ. quæ æternitas est inauersibilis, immobilis, & insolubilis. Fatum itaque est, quod ueluti iacto semine futurorum omnium suscipit prolem; sequitur necessitas, qua ad effectum omnia ui compelluntur; tertius est ordo seruans textum earum rerum, quas fatum, necessitasq; disponit.* Academici de fato uariè disputant. Apuleius lib. de Platonis dogm. fatum definiuit legem diuinam, per quam ineuitabiles Dei cogitationes, atque incepta compleantur. Adiecit quicquid prouidentia perficitur, fato expleri; & quicquid fato terminatur, prouidentia suscipi. Plutarchus lib. 1. de placit. philosophorum scriptis sancit Platonem uoluisse fatum esse rationem sempiternam, legemque æternam uniuersalis naturæ. Idem lib. de fato scripsit fatum dupliciter intelligi, uel cum substantiam eius animo intuemur, uel cum ex ijs, quæ agit, & esse id, & cuiusmodi uim habeat recognoscimus. Si secundo modo intelligatur, fatum describitur, quod sit diuina oratio, quam transiri sit nefas, & quæ à causâ pendeat nulli impedimento obnoxia. Istud fatum Plato multis in locis significauit, nam ipsum appellauit in Phædro legem Adrastæ, hoc est legem ineuitabilem, & minimè mutabilem; lib. 10. de Rep. Lachesis orationem, id est legem diuinam, qua præteritis, & præsentibus connectuntur futura: & in Timæo leges, quas de uniuersi natura Deus dixit animabus, hoc est leges, quæ mundi naturam sequuntur, & quibus omnia mundana reguntur. Sin uerò altero modo fatum accipiatur, est Anima mundi in tres partes quasi distributa, scilicet in portionem inerrantem, in eam, quæ uagari putatur, & in tertiam

subluna-

sublunarem, quarum suprema dicta est Atropos, proxima Clotho, infima Lachesis: Atropos, quod prima sphaera in nulla sit deflexione: Clotho, propter uariè perplexam, tortuosamque uertiginem, qua proueniunt ea, quæ diuersæ naturæ deuius motus importat: Lachesis uerò, quasi sortita id muneris, ut omnia prædictarum opera, effectusque suscipiat. Hæc omnia Chalcidius digna putauit, quibus assentiretur, & quæ de græcis conuersa in sua explanatione in Timæum adscriberet. Ab alijs hæc recepta est opinatio, fatum esse quædam Animæ mundi dispositionem, qua cuncta per colorum conuersiones ordine suo, suoque loco, & tempore digeruntur, explicantur, disponuntur, atque administrantur. Hinc illud definiunt immutabilem in Anima mundi rerum omnium dispositionem; aiuntque istud Platonem lib. 10. de Rep. significasse, quo in loco fufum constans ex adamante finxit in genibus Deæ necessitatis conuerti, huius autem Deæ tres filias esse Lachesim, Clothon, & Atropon, quæ æquali inter se interuallo in throno sedentes uestibus albis, & capite coronato ael Syrenum harmoniam canunt; Lachesis præterita, præsentia Clotho, & Atropos futura, atque simul cum matre fufum cum intermissione quadam temporis manibus circumagunt. Dea necessitatis est Anima mundi, quam ea de causâ uocat hoc nomine, quoniam singula eo ordine, quo sunt à summo rerum opifice inter se disposita, conseruat, nec quicquam sinit illius leges adeo transgredi, quin mox in leges regrediatur. Fufum adamatinum significat cælos, qui sunt Animæ mundi instrumenta in hanc inferiorem uniuersitatem suas uires exercentis; hos autem ipsa mundi Anima genibus, hoc est infima sui parte motrice, qua cuncta caduca dispensat, & administrat, adeo faciliè, & expedite in orbem conuertit, ut interim suprema parte intellectuali suauissimo contemplationis gaudio perfruatur. Tres paræ uel tria tempora nobis indicant præteritum, præsens, & futurum, quibus omnia reuoluuntur, oriuntur, & occidunt, quæcunque fato subijciuntur; uel ostendunt tria munera Animæ mundi ad res fatales pertinentia

pertinentia, Lachesis illud, quo sortes, formæque uiuendi animabus inferuntur in hæc corpora descensuris; Clotho id, quo in actum uiuendi insitæ uitæ sortes certo ordine traduntur, atque in effectum explicantur; & Atropos illud, quo uitæ iam in actum traductæ quodam progressu indeclinabili ad inuitabilem usque terminum conseruantur, atque custodiuntur. Parcæ finguntur in solio sedentes paribus interualis distare inter se, quoniam iusta est inter fata, & per fata distributio. Eædem candida ueste sunt amictæ, & capite coronatæ, quia natura ipsarum est integra, inuiolata, & summo cū imperio. Syrenes sunt octo cælestium sphaerarum toni, atque ex his tonis resultans harmonia. Cantare est statutis temporibus singula eo modo digerere, quo diuina Mens digerenda esse prospexit; atque hinc fit, ut Parcæ temporanea tantum cantibus prosequantur. Postremò quod inquit Plato Parcas fulsum, hoc est cælos intermissione quadam temporis circumagere, id ita, exponendum est, ut Plato non quidem sentiat fata in his, quæ cælorum amplexu coercentur, gubernandis ullam facere proprii officij intermissionem, & modò regere, modò non regere, sed innuat ipsa fata partim res ipsas tractare, partim minimè. Enimuerò Anima mundi in sua puritate consistens sic mortalia administrat, ut illis nequaquam commisceatur; nec præterea cuncta illius imperio subiiciuntur, sed naturalia tantum; nam quæ supra naturam sunt cõstituta, & pertinent ad puram, liberamque rationem, atque ad diuinam intelligentiam, fugiunt fati potestatem, & ad Mentis prouidentiam fato superiorem miro quodam ordine reuocantur. Hinc in Politico scriptum est quæ sunt in mundo aliàs in prouidentiam cadere: non quòd certis temporum curricula uicissim fiat inter fatum, & prouidentiam commutatio in his administrandis; sed quoniam eorum, quæ gignuntur, alia fato subiiciuntur, & alia ad leges prouidentia conformantur. Porro animæ compotes rationis quandoque sunt sub fato, & quandoque sub prouidentia; nam cum ab hoc corpore separatæ uitam uiuant contemplationi deditam, sunt penitus liberæ,

liberæ, sui iuris, & soli prouidentia subiiciuntur; cum uerò neglecta contemplatione ad imaginationem inclinât, & pro pensio ad corpus inualefcit, ad fatum iam accedunt, & à libertate recedunt. Iam uerò corpori coniunctæ ipsius corporis fato sunt expositæ, minusq; retinent pristinae libertatis. Quòd si corporis uoluptatibus indulgeant, & in affectibus corporis omninò confirmantur, fato penitus obruuntur, & omni libertate spoliantur. Animas eatenus fatum subire, quatenus sese induunt in hæc corpora ostendit Timæus dicens animas tunc primùm leges fatales didicisse, cum fuerunt uehiculis adiunctæ, ex quibus fati exordia trahuntur. Cæterum quæcunque fato administrantur, prouidentia quoque gubernantur; at quæ ueniunt in prouidentiam, non omnia agnoscunt fati auctoritatem, quoniam istud in ijs nullum habet imperiũ, quæ pertinet ad intelligibilia; in illius nãque ditione ea duntaxat posita sunt, quæ nascuntur, & occidunt, ac cælorum cõuersionibus subiiciuntur. Itaque dixerunt Academici non aliter fatum à prouidentia dependere, quàm calor pendeat à lumine, quia quæ facit calor, fiunt à lumine; nec uicissim retro cõmeat, ut quæ à lumine efficiuntur, à calore proficiantur, quoniã lumen est maioris uirtutis, & magis perfectæ dignitatis. Itaque Cleanthes non est audiendus, qui putauit quæ ex prouidentia auctoritate, fataliter quoque prouenire, nec tamen quæ fataliter, ex prouidentia. Nec præterea Chrysippus, & Apuleius rectè sentiunt, qui uoluerunt fatum, & prouidentiam esse æqualis ambitus; nec quodpiam fato fieri, quod fugiat prouidentiam; & contra nihil cadere in prouidentiam, quod fato non expleatur. Porro Platonicus tametsi affirmat fatum esse generalem quandam dispositionem à causa immutabili proficiscentem, nihilominus cum uideant res, in quibus fatum ius suum ostendit, uarijs permutationibus esse subiectas, & causas medias nequaquam esse perpetuas, fatum posse mutari unã cum rerum, causarumque imbecillitate, aliter constituantur, ut sæpe quod esset futurum, non efficiatur uel hominis consilio, atque industria, uel aliqua naturæ causa

caussa efficacior. Scribunt namque in fato duo spectari diuinam voluntatem ad hunc effectum determinatam; & ordinem causarum intermediarum, quæ in agendo sunt uel contingentes, uel liberæ, aut necessariæ; primum fatentur esse omnino necessarium, & immutabile, alterum contingens, & posse permutari. Istud quispiam crediderit à Boethio fuisse significatum, qui lib. 4. de cons. philosoph. fatum finiuit esse inhærentem rebus mobilibus dispositionem, secundum quam diuina prouidentia suis quæque necesse ordinibus: ex qua explicatione illud apertum est fatalem rerum dispositionem non modò ab immutabilibus prouidentia initijs proficisci, ideoque esse immutabilem, verùm etiam rebus mobilibus inhære, quarum ratio ne sit, ut fatum in suis effectibus impediatur, uarioque modo contingat, atque proinde sibi rationem contingentis assumat. Eiusdem opinionis sunt Plutarchus, & Synesius, quorum ille memoriæ propagauit in lib. de fato omnia contineri à fato, nec tamen propterea singula necessariò euenire, sed unumquodque pro suæ naturæ conditione: hic uerò tradidit in orat. Ægypt. siue de prouidentia regem Ægyptiorum summum prophetam, & rerum diuinatum peritissimum Osiridem filium, ut Typhoni fratri uitam eriperet, hisce admonuisse: *Fratrem, si sapias, prohibe, ne tuum, & Ægyptiorum fatum ipse præuertat, licet enim, ac fieri potest; Nam si indulgeris, & emollitus fueris, serò Deos expecta.* Ex his intelligitur fatalem sortem posse frangi, atque impediri, quod Cabalisticæ per sapientiam Cabalisticam, & intimum sacrarum literarum (spiritum fieri posse existimant: Ægyptij, & Chaldei per preces ad Deum, uel ad sidera effusas: Iamblichus per efficacem Deorum sublimium cultum; & Porphyrius per magicam doctrinam, istudque in lib. de oraculis confirmat Apollinis testimonio, qui à quodam interrogatus, cur ineptus ad rem quampiam fuisset ab ipso iudicatus, respondit eum fatorum uel impediri, quam artibus magicis poterat effugere: ex quibus inquit Porphyrius

phyrius apertè patere artem magicam hominibus fuisse diuinitus concessam, ut illius auxilio uim fati aliquo modo repellere. Sed de fato, & prouidentia ad Platonis, & Platoniorum opinionem hæc sit satis percurisse, nunc restat, ut quid sentiat Aristoteles, & uelint Peripatetici alio principio sumpto dispiciamus.

F I N I S.

FERRARIAE,

Excudebant Iulius Cæsar Cagnacinius,
& Frater. MDLXXXVII.

INDEX

A

Duersa, qua in hoc mundo contingunt, ad prouidentiam succurrendam nihil habent momenti.

pag.

Aegyptij animam mundi quomodo designauerint, 60. animantium omnia genera agente Solis ut ex terra esse genita crediderunt. 72. Damones quomodo confirmet 86. Damones quomodo distribuerint, uariant auctores. 89. de tribus diuinis principijs consentiunt cum Platonice. 20. Deum esse ex qua demonstratione potissimum intellexerint. 21. Deum habere rationem maris, & famine uoluerunt. 23. Deum Vnius, & Boni nominibus appellauerunt. 23. Metem quibus ncmibus uocauerint. 32. per quod fatum impediri posse uoluerint. 168. quid sentiant de fato. 163. quomodo illud interpretentur; Spiritus domini ferebatur super aquas. 60. Eorundem opinio de metempsychosi, 131 opinio de principijs boni, et mali. 16

Aemilianus rhetor. 87

Aeneas Gazaeus. 137

Afflatio quid sit ex Porphyrio. 94

Afflatio multis, uarijsq; modis perficitur. 94

Afflatus non est opus anima, uel corporis. 96

Afflatus est quidam furor diuinus. 96

Afflatus causa conijcitur à quibusdam in halitus, & uapores è terra exhalantes. 95

Afflatus causa reuocatur à quibusdam in humorem melancholicum. 95

Afflatus causa non possunt in res naturales reuocari. 95

Afflatus concitari quid sit ex Iamblico. 64

cho. 96

Albumasar censet stellas animatas esse. 72

Alcimus prodidit Platonem ideas, et multa dogmata ab Epicarmo accepisse. 34

Alcinous quomodo ideam definiuerit. 54

Alexander Aphrodisiensis. 151

Alienatio consequitur afflatus. 96

Amelius animam esse plenam formis, et rationibus quomodo probauerit. 46.

Ioannem Euangelistam uocauit Barbarum 33. Eiusdem error existimatis Damones esse Deos quosdam oberados. 88. error sententijs omnia intelligibilia ideas obtinere, 55. locus de Verbo, & Mente. 33

Ammonius ideas posuit in Deo, qua in re non consentit cum Platone. 36

Ammonius Saccus quid sentiat de metempsychosi. 132

Anaxagoras fatum esse nomen uanum & commentitium putauit. 162 sentit nihil eorum, qua sensibus accipiuntur, interire. 117. supra Mentem nihil esse putauit. 29. Eiusdem Mens. 100

Angeli nomen cur Damoni tribuatur. 19

Anima à corpore separata est extrinseci potestatem. 154

Anima ab hoc corpore soluta simul cum stellis huic mundo prouidet. 137

Anima est multitudo mobilis. 17, 18

Anima est origo & principium mutationis. 19

Anima est quandoque sub fato, quandoque sub prouidentia. 166

Anima est Vnum & multa. 25

Anima in qualibet mutatione propriam speciem retinet ex Iamblico et Porphyrio. 134

Anima quicquid eligit, illud tanquam bonum sibi proponit. 118

Anima compositio multiplex. 64

Anima.

INDEX

Anima interest motum uitalem impartire. 13

Anima lumen duplex, infusum, & naturale. 142

Anima constare ex substantia diuidua, & indiuidua quomodo sit intelligendum uariae explanationes. 61

Animam esse numerum, qui per seipsum mouetur, quid significet Platonice, & Pythagorice. 19

Anima cur, cum corporibus copuletur. 144

Anima cur in haec corpora demittatur. multa opinionibus. 141

Anima in mundo intelligibili sunt impartibiles ex Plotino. 62

Anima in mundo superiori nullo utuntur disursu. 144

Anima non tota ex mundo intelligibili decedunt ex Plotino. 62

Anima quando Damonem seruiantur, à quo gubernentur. 143

Anime utuntur discursu in haec corpora ingressa. 144

Animarum in se inuicem mutationes ex Mercurio. 131

Animarum rationem habentium quatuor genera. 131

Animarum rationem habentium mutationem esse mutationem ex Plutarcho. 131

Animarum transmigratio in uaria corpora quomodo sit intelligenda, uariae opinionibus. 132

Animarum transmigratio in aliena corpora est uicanda ex Platonis sententia. 136

Animarum uehicula. 143

Animas per Cancrum descendere, et per Capricornum ascendere, quid significet Platonice. 150

Anima mundi ob quas rationes sit ponenda. 58

Anima mundi fluit à Mente. 58

Anima mundi est Dea necessitatis. 165

Anima mundi non est anima sphaera inerrans. 65

Anima mundi per totum uniuersum se fundit. 64

Anima mundi tenet tertium gradum diuinitatis. 12

Anima mundi non continetur in corporibus. 68

Anima mundi non dat uitam propriam singulis sphaeris. 66

Anima mundi nusquam est, & ubique est. 68

Anima mundi uitam suppeditat omnibus mundi partibus. 66

Anima mundi cuncta producit, quae de putri materia dicuntur prouenire. 59

Anima mundi gubernat uniuersum sine ulla sui mutationem. 68

Anima mundi prouidentia. 68

Anima mundi sensus. 70

Animam mundi Aegyptij quomodo designauerint. 60.

Animalia generabilia quem sensum obtinant. 71

Animalia rationem habentia in tres ordines diuiduntur; & eorundem conditiones. 86

Anticles propter quid senserit animum in mundum inferiorem descendere. 142

Antonius Ammonij discipulus. 61

Antonius Montecatinus. 28

Apollonius Tyranus cum contemplabatur, ex urbe Roma, qua in Aegypto agebantur, conspexit. 51. iudicatus fuit ab Hierocle Christo aequali. 97.

summus magus fuit. 97

Apuleius Damones quomodo definiuit. 89.

Deorum tres species nuncupat. 10.

fatum quomodo definiuerit. 164 prouidentiam triplicem facit. 10. prouidentiam quomodo explicauerit. 111.

Eiusdem error sententijs fatum, & prouidentiam esse ambigua aequalis. 167.

Arabum quorundam opinio de animalium, & hominis generatione. 72

Arcefilas omnium philosophorum discipulus sustulit. 52

Archedemus Stoicus de ideis uariè disseruit. 65

seruit. 35
Archelaus Astrologus predictionis genere nunquam usus est. 76
Archias statuit Vnum esse primum rerum principium, & post ipsum Vnitatem. 54
Arimanius quid significet Magis. 14
Aristander quō fuerit Platonē interpretatus asserentē animam constare ex substantia diuidua, & indiuidua. 61
Aristoteles consentit cum Platone, quōd Deus nihil efficiat 60, existimat totā quiditatē duci ex forma rei. 57. quid scripserit de Magis in primo de philosophia libro 14, quid senserit esse ideas Platonis. 35
Eiusdem locus in lib. de mundo de spiritibus, qui efficiunt homines fatidicos. 95, ibidem, quōd Deus sit principium, medium, & finis. 26. in scēl. xxx. probl. ubi caussa diuini astutus. **Sibillarum, & Baccharū** reijcitur in humorem melancholicum, 95
Ex eodem rationes Platonis in ideis confirmandis. 44 res mathematica quō de scientia Platonis sint media inter ideas, & sensibilia. 58
Assyrij Deum uocauerunt Adad, quod unum significat. 23
Astroligi caelum omni turpitudine fadāt. 78. reprehenduntur asserentes stellas omnia efficere. 78, temere, ac fortuito predicant futura. 76, quid sentiāt de fato. 162
Atticus ideas quid esse sēserit. 35, ideas ubi posuerit. 36, quomodo fuerit interpretatus animam constare ex substantia diuidua, & indiuidua. 61
Eiusdem dictum, 6
D. Augustinus. 37, Astrologos damnauit. 79, censet christianam religionē in ideis consentire cum Platonis, 42
Eiusdem locus de ideis, & mundo inreligibili. 42, quod Deus beneficiat etiam de malo. 119

Augustinus Steuchus quomodo Damones distribuierit ad sententiam Aegyptiorum. 90, decipitur existimans tria diuina principia re unum & idē esse ad Platonis opinionem. 17
Auicennas. 134
Aulus Gellius. 76
Autor secretioris secundum Aegyptios philosophia. 20 41, ex quibus intellexit terram esse animatam. 73, sentit stellas non esse malorum causas. 82
Eiusdem locus, quōd Deus nō agat per consulationem. 104, cur mundus ex partib⁹ dissimilibus sit cōpositus. 108

B

Baccha, & omnes, qui diuino spiraculo instigari creduntur, quomodo efficiātur, de sententia Aristot. 95
Bardasanis Syri locus, quōd homines habeant liberam uoluntatem, 152
Basilius. 2
Bessarion quid sentiat de immutabilitate, & mutabilitate partium prouidentia. 11
Boethius fatū quomodo deficiat. 168, quomodo declarauerit quicquid cognitione accipitur, pro uirtutis cognitionis facultate comprehendendi. 160
Eiusdem locus, quōd fortuna aduersa magnam asserit utilitatem. 139
Boethus quō exposuerit Platonis sententiam de metempsychosē. 132
Bonitas diuina tripariam potest consistere rari. 112
Bonitas est propria Dei substantia. 112
Bonitas per omnia pertinet. 26
Bonitas rebus omnibus intimior est, quā anima corpori uitam habenti, 26
Bonū cur pricipiū, mediū, et finis sit, 25
Bonum & ens inter se differunt. 29
Bonum non potest esse sine malo. 124
Boni attributa quot, & qua sint, 25
Boni natura est præstantior ideis, 39
Boni natura est producere atque seruare, 119
Boni

Boni propagatio ex Plotino, 31
Boni propriū est sese effundere, ac propagare, 30
Boni, & mali id solum principium esse potest, quod agit ex uoluntate. 82

C

Abalista per quod fatalem sortē frangi existimauerunt. 168, noluerunt animam humanam inducere ferarum corpora. 130, damnauerunt in finitum animarum circuitum. 134, quam opinionē habuerunt in animis puniendis. 130, quomodo interpretetur Danyelem asserentem regem Babilonia inter boues fuisse translātū. 132
Calum est Dei lyra, 71
Celi cur nullum animal habeat expers rationis, 86
Celi sunt anima mundi instrumenta in hanc inferiorem uniuersitatem uires suas exercentis, 165
Celestia asserunt hominibus omnia salutaria, & nihil mali, 81
Celestia munera haudquaquam talia suscipiuntur in his, qualia in ipsis reperiuntur, 77
Celestia munera quibus de causis degenerent in his inferioribus. 77
Celestium animalium conditio. 86
Calamitas est uirtutis occasio, 138
Calamitates momenti nihil habent ad prouidentiam euertendam. 137
Cancer est Lune domicilium. 150
Capricornus est sedes Saturni. 150
Cassander astrologus predictionis genere nunquam est usus. 76
Chalcidius Damonem quomodo definiat. 89, qua argumentatione Damos confirmauerit. 87, quid sentiat de fato, 165, quō monstrauerit mala non fieri à stellis. 80, sentit ex Platonis opinione Deum esse opificem animarum, eorum, qua animis subtexuntur, id est ira, & cupiditatis autores esse alias diuinas potestates. 122

Eiusdem locus explicans, quōd sit prouidentia. 111, declarans, quōd Dei cognitio non asserat necessitatem. 158
Chaldaei quibus nominibus Deum appellauerint 23, de ideis quid sentiāt. 35, ideas, posuerunt in Deo. 36, consentiunt cum Platonis in prouidentia, & gradibus diuinitatis. 8, dissentiunt à Platonis in eo, quōd ipsi existimant Deū primū cōdidisse mūdū, 8, quid sentiāt de fato. 163, per quā uoluerint fatum posse impediri. 168, plenas Deos facientes horum duos beneficos, totidem malos, reliquos promiscuos asseruarunt. 16
Eorū le locus, & decretū de prouidentia & gradibus diuinitatis explicatur. 8
Chrysippus de ideis uariē differuit. 35, Deum existimauit per omnia pertinere. 60, inter Deum, & animam mundi nihil interesse putauit. 60, prouidentia dixit ad id, quod est utile unguodq; disponere 113, fatum quomodo definiat. 161, quomodo fieri omnia fatū, & esse aliquid in nobis explicauerit. 156, sentit mala esse in mundo necessaria. 124, unde mala esse existimauerit. 123, decipitur existimans fatū, & prouidentiam esse equalis ambitus 167
Cleantibus error existimantis qua ex prouidentia, fataliter prouenire, nec tamen qua fataliter, ex prouidentia. 167
Clementis Alexandrini locus de duobus mundis, intelligibili, & sensibili. 43, quod ex malis bona eliciantur. 119
Cognitionis uarietas. 161
Cognitione quicquid accipitur pro cognitionis facultatis natura comprehenditur. 160
Cognitionū differētię unde sumātur, 159
Consensio inter ueteres de duobus aduersis principijs, 16
Consensio inter ueteres, quōd Deus nihil ex se mittat, qua oīq; collūstrētur. 53
Const-

I N D E X.

Consilium est prudentia defectus. 103
Contentio, quae est in mundo, facit ad illius salutem, 106
Crantor censuit de Platonis sententia mundum nullo ortu esse generatum. 102
Cronij error sentientis cuncta intelligibilia ideas obtinere, 55
Cyrillus. 2

D
Aemon cur Angelus appelletur 19
Damon non est cuiusq; Mens particularis. 99
Damonis definitio, 89
Damonis iurius, cui nomen erat Pa. 93
Damonis ludibrium in insula Creta. 85
Damones sint ne in ratione rerum magna est inter philosophos alteratio. 84
Damones necessario ponendos esse quibus rationibus confirmetur. 84
Damones quid sint uariae opinioniones. 88
Damones non sunt anima hac uitam functa. 88
Damones non sunt Dei oberrantes. 88
Damones quo sint distribuendi uariae opinioniones, 89
Damones aeri sunt assignandi, 86
Damones multi non adsunt unicuique alij alias custodientes corporis anime partes, ac habitudines, 98
Damones multis modis excipiuntur a sacerdotibus, quae oraculis erant praeposita. 94
Damones habitu qui sint, 83
Damones similitudine qui sint. 83
Damones ratione carentes. 90
Damones subterranei. 92
Damones sunt hominum custodes. 97
Damones sunt ubique boni 90
Damones intereunt de quorundam sententia. 92
Damones patiuntur animi perturbatio nes, 87
Damones non sunt mares uel famina 91
Damones cur uarias mundi partes dicantur sortiri, 113

Damones multi non habent explicatam futurorum praesensionem. 76
Damones non sunt absque corpore. 93
Damones habent corpora aerea. 94
Damonum corpora ad omnem configurationem sunt naturaliter apta. 98
Damonum corpora per partes intereunt, 87
Ex toto sunt sempiterna. 87
Damonum insula, 93
Damonum interitus in quibusdam insulis circa Britanniam. 98
Damonum munera uaria. 93
Damonum ordi. es quot sint. 92
Damonum prouidentia. 97
Damonum quinque genera ex Proclo. 90
Damonum sex genera ex Pjello. 91
Laminum uaria nomina. 10
Damonibus ars magica attribuitur. 97
Damonica potestas est Deorum, hominum q; conciliatrix. 88
Demetrius. 87
Democritus de fato quid senserit. 153
 162
Democritus Platonice ideas quid esse senserit. 35
ideas cui attribuerit. 36
Deus cur fuerit prouidentia appellatus. 3
Deus cur multis nominibus fuerit a Praeiscis nuncupatus, 22
Deus cur non omnibus malis eodem modo saeuus acceleret, 125
Deus est Bonum, non bonus. 11
Deus est causa pulchrorum omnium. 37
Deus est tantum finis, in quem omnia referuntur, 8
Deus est unitas immobilis. 17. 18. 25.
Deus exemplo suo nos docet, ut seuitiam uitemus in puniendis ijs, qui nos inuicia affecterunt. 125
Deus habens rationem maris, et foemina ex se parit Verbum tanquam lumen de lumine, 23
Deus in hominis procreatione alios assumpsit cooperatores ex Philone. 123
Deus non est autor uitiosarum animi partium, hoc est ira, & cupiditatis, 123

I N D E X.

Ex Chalcidio. 122
Deus non est ens, neque intelligens. 38
Deus non est ipsum pulchrum, sed fons & principium pulchri. 20
Deus non est omnino opifex anima nostra ex Plutarcho. 121
Deus per omnia pertinet. 60
Deus rerum omnium habet cognitionem, & quomodo. 38
Deus saepe uitium anteuerit, antequam erumpat. 138
Deo sumu obtinet gradu diuinitatis. 12
Deus utitur ijs utiliter, quam uidetur mala, 119
Dei natura uerius, & euidentius exprimitur nominibus negantibus, quam affirmantibus. 22
Dei nomina uaria. 23
Dei nomina aptius enunciantur abstracte, quam concrete, 26
Dei uoluntas est summa perfectio, ut potest cum ueluisse, & perfecisse uno, eodemq; temporis puncto copuletur. 141
Deo ingeneratum est rebus omnibus prouidere. 112
Deo mundi nomen cur a Platonice non fuerit attributum. 23
Deum esse quam demonstratio Aegyptijs maxime persuaserit. 21
Dij continuata uentur prouidentia. 111
Dij cur uarias mundi partes dicantur sortiri. 113
Dij habent omnia praesentia. 160
Dij minores cur autores dicantur uiriu anima inferiorum de sententia quorundam. 145
Dij multi ignoratur res futuras. 76
Dij quomodo hac intelligantur 160
Deorum est proprium in se habere uera scientiam. 52
Deorum intelligentia nostra uoluntati non offert necessitatem, 158
Deorum prouidentia. 114
Deorum tres species, 10
Diagora in sania, 22
Diogenes laertius, 14. 34.
Diogenianus philosophus. 151
Dionysius censet nullum malum habere subsistentiam in hac rerum conuersitate. 119
existimat pendes Deum malorum causas esse beneficas. 119, putat prouidentiam esse cuiusque natura conseruatricem. 152
Eiusdem locus de Trinitate & Boni propagatione. 30. opinio, & locus de ideis exponitur, 36
Diuinitas cur pertineat ad oes res. 12
Diuinitatis gradus quot, & qui 12
Diuinitati nihil potest esse impedimento ne per omnia transeat. 13
Diuitiarum inaequalis distributio non est absque ratione, 108
Dolor, & uoluptas sunt duo fontes, ex quibus anima quasi letali potione repletur. 148
Dryades, 92

E
Electio mala est bona anima eligenti. 118
Electric, motioq; peruersa & peccati est, & poena. 118
Elementerum sphaera sunt animata. 72
Empedocles quam causam attulerit, cur anima in hac corpora descendat 141, quibus nominibus principia boni, & mali appellauerit. 16, quid senserit de metempsychosi. 130
Ens, & bonum inter se differunt. 29
Entia intelligibilia, animalia, & sensibilia, 53
Epicarmus Platonem docuit ideas, & alta dogmata. 34
Epicurei negant Damones. 84
Epicurus non potuit intelligere, quomodo Deus huic mundo prouideret. 112
Esculentia, & potulentia sunt anima uenena. 149
Eudoxus, 84
Eudoxus Astrologus scripsit non esse Astro-

Astrologis credendum, 76
Et horbum Troianum in Pythagora re
uixisse cur dictum sit, 135
Euripides sensit nihil eorum, quæ sensi
bus accipiuntur interire. 117
Euristhones Rex Lacedæmoniorum. 79
Eusebius Casariensis impiam Hieroclis
opinionem refutaui, qui Apollonium
Christo aquare ausus est, 97. in quâ
sententiam acceperit Platoniam me
tempyschofism. 132, tria diuina prin-
cipia sentit esse re unum, & idē: qua
in re discedit à Platone. 17

F
Fatum dupliciter intelligitur ex
Plutarcho. 164
Fatum habet naturam contingente 167
Fatum pendet à prouidentia. 167
Fatum pertinet ad Animum mundi. 99
Fatum quid sit, à uarijs uarijs ex
atur. 162
Fatum per quod permuetur, à uarijs
uarijs exlicatur. 168
Fati definitio, & explicatio. 163
Fato non omnia subiaciuntur. 166
Fato omnia fieri dicentes, & peculiare
rerum singularium effectiones destrue-
tes falsi sunt. 151
Felicitas hominum posita est in copula-
tione cum Mente, 51
Ficinus Demones quomodo describuerit
de sententia Aegyptiorū, 90. Platonē
quomodo interpretetur asserentem ge-
minam esse Animam mundi, 17. pa-
rūm sincere interpretatur Magorū
opinionem de Orontē, Mitra, &
Armano, 14. decipitur existimans
de sententia Platonis animam esse
substantia unam, & facultate multi-
plicem, 146. errat nomine Angeli Mō-
tem significans. 19 quid sentiat de
caussa tarditatis, & celeritatis in mo-
ribus elementorum, 73
Flagitia, quæ in hoc mundo nullo sup-
plicio conseruuntur, in alia uita a-

cerbius castigantur. 126
Forma in agente magis dilucet, quam
in opere, & instrumentis. 46
Fortuna aduersa magis prodest, quam
prospera, 139
Fortuna quid sit. 116
Fortuna, & casus nullus est locus. 116

G
Genii. 11. 97
Genius, & nostra mens inter se
habent magnam dissimilitudinē. 99
Gnosticorum opinio temeraria. 27
Gobrias magus. 129
Graci bonam partem loui malam
adsignarunt. 16
Gregori Nyssi: locus de triplici prou-
dentia ad opinionem Platonis. 11

H
Ali Astrologus censet stellas esse
animatas. 79
Hæpocraton quomodo sententiam Pla-
tonis de metempsychosi interprete-
tur. 132
Hæbræorum astreni. 90
Heraclitus censuit esse laboris immer-
si apud superos uitam propagare. 142
Hermippus. 14
Hermotimus supra Mentem nihil esse
putauit, 29
Heroes quid sint. 89
Heroum insula, 93
Herus Armenius resurrexit, ut fingit
Plat. 128
Hesiodus quid sēserit esse Damans. 89
sensit cunctis Damonibus mortem ob-
tingere, 92
Hierocles Apollonium Christo aquare
ausus est. 97
D. Hieronymus. 2
Hieronymus Bonius. 28
Hippasus quomodo numerum, hoc est
ideam definiuerit. 52
Homerus damnatur à Platone. 121
Homo est quodammodo omnia. 145
Homo est uinculum, quo extrema uin-
ciuntur.

ciuntur, 145
Idea quid sit. 54
Idea reuocatur ad causam exempla-
ur cum Mente, 51
Idea definitiones uaria ex Pythagori-
ram habet uoluntatem, 152
Idea nomina uaria. 34
Idea inter se differunt ex propria natu-
ra. 40
Idea quibus rationibus confirmentur.
tates, 157
Idea quo nomino fuerint à Pythagorici
que afficiuntur, 125
Idea quid sint controuersum est inter
doque puniantur, 125
Idea quomodo sint in Deo ex quorundā
sibi comparare certam futurorū pra-
cognitionem, 75
Idea quomodo in Mente consurgant. 39
Idea quorum sint, & non sint. 55
Idea ubi sint ponenda, multorum opinio
nes. 36
Idearum inuentor non fuit Socrates,
neque Plato. 34
Idearū multa, ac uaria utilitates. 49
Ideis demonstrationis pronomina pro-
neram scientiam, 52
Ideis demonstratiōis pronomina pro-
neram scientiam, 52
Iesus ex quo coli captus est, nemo mortu-
lium sensit publicam Damonum uti-
litatem. 89
In genere intelligibilem id causa est
ceteris, ut actu euadāt intelligibilia,
& intelligentia, quod sua natura est
actu intelligens & intelligibile. 28
Indi mundum esse animatum opinatur.
60. uoluerunt terram esse animā. 73
Inferorum pena ex uarijs auctoribus.
127. 128
Iustinus Platoni adscribit, quod in pri-
ma sphaera non errante & primum
Deum, & ideas reposituerit. 36

L
Ares. 11
Leucippi opinio de fato. 153. 162
Loci animalium capaces quinque. 92
Lumen anima duplex, infusum, & natu-
rale. 142

Z **Magia**

M Agia naturalis ab ideis proficisci-
tur, 50
 Magia naturali Aegyptij, Magi, et Chal-
 dai magnam operam dederunt. 50
 Malum est bonum imperfectum. 50
 Malum nullam habet substantiam in
 rerum uniuersitate. 119
 Mali et boni id solū principii esse potest,
 quod agit ex uoluntate. 82
 Mali quicquid accidit, sub boni condi-
 tione coloratur. 121
 Mali natura est perdere, ac dissoluere.
 119
 Mala non fluunt à stellis, 30
 Mala non sunt in Deum, & in Mentē
 conijcienda. 121
 Mala per consecutionem sunt genera-
 ta. 124
 Malorum causa sunt pēns Deum ui-
 res beneficia. 119
 Manilius existimauit in anima esse con-
 sistendum. 27
 Manicheorū absurda opinio de duobus
 principijs inter se contrarijs. 120
 Materia est causa cuiuscunque incon-
 cinni, quod in his accidit. 182
 Materia non est causa ordinis, & distin-
 ctionis, 49
 Materia quaecūque uidetur accipere,
 non uerè accipit. 50
 Mathematica res quo differāt ab ideis,
 & sensibilibus, inter qua sunt inter-
 iecta. 58
 Maumetis opinio fabulosa. 134
 Maximus Tyrius quo argumento Demo-
 nes confirmauerit. 88. Decipitur existi-
 mans nostras animas hac uita iam
 functas esse Dāmones. 88
 Eiusdem locus, quod anima sit sui in-
 ris 155. opinio, & locus, unde sint ma-
 la, cum Deus bona agat. 123
 Medioximi, 10
 Medium, in quo ponitur anima mundi
 à Plat. quid sit, uariè exponitur. 65

Mens alicui sine anima dari non pot. 58
 Mens cur. à Platonis fuerit inducta
 inter Deum, & aīam interiecta. 27
 Mens cur. Vnitas dicta sit à Pythago-
 ritis, 24. 54
 Mēs ē exēplar totius pulchritudinis. 20
 Mens est primò pulchrum, & per se pul-
 chrum. 37
 Mens est faber, & architectrix huius
 mundi, 8
 Mens est fons multitudinis. 19
 Mens est id, quod primò gignitur. 32
 Mens est mundus intelligibilis. 40
 Mens est numerus, & multitudo immo-
 bilis, 17. 18
 Mens est primus opifex, à quo cuncta ha-
 bent, quod agant. 151
 Mens est Vnum multa. 25
 Mens manat ex Deo. 30
 Mens fit ex Deo minimè agitato. 31
 Mens in Deum intueno fit multiplex,
 atque omniformis 32
 Mens in seipsa cuncta intelligit, 37
 Mens intelligit per essentiam. 38
 Mens non consulat in suis. functio-
 nibus. 103
 Mens non potuit condere uniuersum,
 quod sui esset aut simile penitus, aut
 dissimile. 108
 Mens prouidet mundo sua natura, &
 essentia. 105
 Mens mundi curationi potissimè est pra-
 posita. 99
 Mens omnium mundanorum est cura-
 trix. 101
 Mens quomodo efficiatur ens, uiuens, &
 intelligens, 33
 Mentis munera in prouidendo. 110
 Mentis munera sunt esse, uiuere, & in-
 telligere. 33
 Mentis proprius est ordo formarum. 13
 Mentis prouidentia, 107
 Mentis uaria nomina. 32. 33
 Mentis secundus gradus diuinitatis est
 assignatus. 12

Mercu-

Mercurius ideas sepe significauit. 34.
 ideas ubi posuit. 36. in animi abstrac-
 tione mirabilia uoluebat, 51. scripsit
 Deū habere oīa noīa, et nullū, 22. un-
 de mala esse existimauerit, 123. uoluit
 ex totius uniuersitatis anima omnes
 animas fluere. 67
 Eiusdem opinio de metempsychosi, 131.
 locus, & opinio de iserorum pēis, 129
 locus quid sit factū explicans, 163. sen-
 tentia de mundo intelligibili, & sen-
 sibili, 41. sententia de Vno rerum om-
 nium principio, 24. locus, quod nihil
 in mūdo sit corruptioni obnoxiiū. 117
 Metempsychosis platonica quomodo
 sit intelligenda uaria opinionones. 132
 Metempsychosis pythagorica quomodo
 sit accipienda, 135
 Mithra quid significet Magis. 15
 Moderatus Pythagoricus erui Vna scrip-
 sit reperiri, 24
 Mors est perennitatis principium. 118
 Mos locus ideas significans, & à Philo-
 ne interpretatus, 35. dictum. Facia-
 mus hominem, à Philone expositum
 122. locus, Spiritus domini ferebatur
 super aquas; ab Aegyptijs interpreta-
 tus, 60
 Mundus aliquo modo est similis Mentī,
 & dissimilis, 106
 Mundus conditus est ab oī aternitate
 non consilio, sed necessitate. 103
 Mundus conditus est ad similitudinem
 mundi intelligibilis, 42
 Mundus est animal intelligens diuina
 prouidentia constitutum, 66
 Mundus est Deus secundus. 117
 Mundus habet sensum, 70
 Mundus non potuit componi ex simi-
 libus. 108
 Mundus nullo ortu est generatus. 102
 Mundus quō ex Mente emanauerit, à
 qua differt plurimum. 105
 Mundi dignitas ex Plotino. 107
 Mundum esse animatum quibus ratio-
 nibus Platonici confirmant. 58
 Mundum esse animatum quibus ratio-
 nibus Zeno confirmauerit. 59
 Mundus intelligibilis nihil aliud est,
 quam Dei iam creatis Verbum. 43
 Mundus intelligibilis quid sit ex D.
 Augustino. 42
 Mundi intelligibilis dignitas, & eiusde
 ab hoc sensu differentia. 40
 Mutatio omnis conferre ad optimum sta-
 tum uniuersi. 117

N Aiades. 92
 Natura à supremis digrediens or-
 dine & per gradus constituta ad infi-
 ma descendit, 86
 Natura operis, quod fabricata est, usū
 sibi propositum habuit, quia ab ali-
 quo intelligente in finem, ad quem
 peruenit, fuit destinata, 5
 Necessitatis Dea est anima mundi. 165
 Negationes in Deo non significant defec-
 tum, sed excessum. 23
 Nereides, 92
 Nicephoras Callistus. 84
 Nicomachus Pythagoricus censuit Vnū
 esse primum principium, & post ipsū
 Vnitatem. 54
 Nomina abstracta, & concreta quid si-
 gnificent, 26
 Nomina abstracta aptius enunciantur
 de Deo, quam concreta, 26
 Numerus Mentem uocauit mundi fa-
 brum. 54. Platonem appellauit Mosē
 atticè loquentem, 60. quō exposuerit
 Platonis sententiam de metempsy-
 chosi, 132. Eiusdem error sententis
 cuncta intelligibilia ideas obtinere,
 55. interpretatio in Magorū, et Chal-
 deorū decretum, 8. locus, quod Deus
 nihil molitur, 8. loci, quod Mens
 omnia gubernet. 100
 Numerus quid sit ex Pythagoricis. 52
 Numeri oēs excepto septenario partim
 gignunt, et partim gignuntur, 9

Z 2 Odera-

O Deratus Pythagoricus uoluit V-
num esse primum principium,
& post ipsum Vnitatem, 54
Cenomaus philosophus, 151
Olympiodorus Platonius quid de Apol-
lonio prodiderit, 51, quomodo mon-
strauerit inter bonum & ens aliquid
interesse, 29, quomodo metempsycho-
sim platoniam exponat, 132
Operationum supra elementares mate-
ria qualitates caussae, 59-77
Opinio uera differt ab intellectu, 45
Oraculum Branchidicum, 94
Oraculum Colophonium, 94
Oraculum Delphicum, 94
Oracula cur deficiant ex sententia quo-
rundam, 96
Oracula non possunt fieri sine presen-
tia Daemonis, 96
Orainen in mundo casu contigisse nefas
est, 49
Origenes putauit homines rerum futu-
rarum praesagitiones accipere à De-
monibus, 75, sensit solos Demones
posse cognoscere stellarum significa-
tiones, 75, quid sentiat de metem-
psychose Platonica, 132
Oromazeus quid significet Magis, 14
Orpheus dedit sphaerarum animis duas
vires unam cognoscendi, alteram ani-
mandi, 69, Deum appellauit uoca-
bulo immortalis prouidentia, 7, quos
Demones appellauerit Nereides, 92,
uoluit singulis uisis Bacchum aliquem
praesidere, 70
Eiusdem locus in hymno ad Apollinē,
102, locus in hymno ad Saturnū, 115
Apud eundem Iuppiter Daemonis nomi-
ne Saturnum appellauit, 83
Ex eodem multa louis attributa, 26

P

PArca ex Platarcho quid significant,
165
Parca quid significant, 165

Parmenides de Vno verè omnium prin-
cipio omnia negauit, pariter & affir-
manit, 22, sensit apud Deos nihil esse,
quod sit aut praeteritum, aut fu-
turum, 160
Panetius totum genus pradicendi repu-
dianit, 76
Perfecti proprium est generare, 31
Peripatetici eijciunt Demones, 84, in
quas causas reuocent ea, quorū Da-
mones creduntur auctores, 84
Phaurotinus philosophus, 76
Phanices dixerunt omnia animantium
genera agente Solis ui ex terra fuisse
producta, 72
Phareidos Syrus, 98
Philonis locus declarans ideas Mosi co-
gnitas fuisse, 35, exponens illud Mo-
sis; Faciamus hominem, 122, loci de
ideis, & mundo intelligibili, 43, quòd
Mens, & Verbum omnia regat, 100
Philolaus quò numerum, hoc est, ideam
definiuerit, 53, Eiusdem locus, quòd
Deus sit immobilis, 8, operio, cur ani-
ma descendat in hac corpora, 142
Philoponi explicatio, cur Deus, appelle-
tur prouidentia, 3
Philostratus, 60
Plantis qui sensus datus sit, 71
Plato ab adolescentia fuit amicus Cra-
tylli, et à opinionibus Heracliti uersa-
tus, 44, apertissime uoluit Deū mun-
do prouidere, 4, ex Epicarmo multa
accepit, 34, ex libris Mosi multa di-
dicit, 60, Homerum accusauit, 122
Eiusdem loci in Epinom. de ordinibus
Damonum, 92, in lib. 4. legum, quòd
Deus sit principium, medium, & fi-
nis, 25, in Timao de prouidentia, 10,
ibidem de prouidentia minus genera-
li, 74, ibidē, in quo Dei Damonū uo-
cabulo appellantur, 83, ibidem, quòd
aīa mundi per totum uniuersum sese
diffundat, 64, ibid., quòd soli Demo-
nes cognoscant quid fiat, aut significa-
tur

cur ex caelestium habitudine, 75
Eiusdē loci explicati in Epist. 2. ad Dio-
nyssum de principijs diuinitatis, 19,
ibidem de tribus rerū gradibus, 53,
in lib. 10. legum de duabus mundi ani-
mabus, 16, in lib. 10. de Rep. ubi idea
tribuuntur rebus artificiosis, 55, ibi-
dem, quòd Parca fusum intermissione
temporis circunagā, 166, ibidem de
fato, 164, in Phadro de sphaerarum, et
stellarum animis, 65, ibidē, quòd aīa
totius inanimati curationem habeat,
137, ibidem de fato, 164, in Philebo,
quòd omnia excepto primo sint compo-
sita ex termino, & infinito, 18, ibidē,
cum asserit non esse unde nos animas
capiamus, nisi corpus mundi animā
habeat, 67, in Politico, quòd qua simi
in mundo aliā à fato, & aliā à pro-
uidentia gubernentur, 166, in Timao
de anima procreatione, 146, ibidem de
compositione anima ex substantia di-
uidua, et indiuidua, 61, ibid., de medio,
in quo posita est aīa mundi, 65, ibidē,
cum asserit mūdi opificem nec oculos,
nec aures dedisse, 71, ibidē de fato, 164
Eiusdem opinio de animarum trans-
migratione in uaria corpora uariè ex-
ponitur à Platonis, 132, opinio est
animam esse liberam, atque hac in re
multi illius loci, 154
Platoniorum consēso cum Aegyptijs de
tribus diuinis principijs, 20, cum Ari-
stotele, & Orphao, quòd Deus sit prin-
cipium, medium, & finis, 26, cum Ma-
gis, & Chaldaeis de prouidentia, &
gradibus diuinitatis, 8, cum Pythago-
ricis de Triplici Vno, 24, cum eisadē
quòd Deus nihil agat, 8, cum ueteri-
bus, & Peripateticis, quòd cali sint
animati, 71
Eorumdē dissentio à Magis, & Chal-
daeis, quòd Deus nihil molitur, 8, à
Pythagoricis nolentes ipsi id oē, quòd
molitur aliquid, necessariò moueri, 9

Plinius, 65
Plotinus damnatur à Porphyrio, & Iā-
blichō in metempsychose, 134, de ideis
quam opinionem habuerit, 35, idear
ubi esse posuerit, 37, rerum omnium
uicissitudinem esse existimauit, 130,
tertium anima uehiculum appellauit
anima sepulchrum, 144
Eiusdem disputatio aduersus Astrolo-
gos, 78, locus de metempsychose, 133-
de mundi dignitate, 107, de Boni pro-
pagatione, 31, quòd anima sit sui ip-
sius domina, 154, quòd idea sint in
Mente, 37
Eiusdem tres explanationes in illud
Platonis, anima constat ex substantia
diuidua, & indiuidua, 61
Plutarchus Demones esse quomodo pro-
bauerit, 87, Demones putat interire,
93, Deum sentit non esse omnino opē
ficem anima nostra, 121, fatum impe-
diri posse existimat, 168, de fato quid
sentiat, 164, ideas quid esse senserit,
35, ideas ubi posuerit, 36, quomodo
exposuerit illud Platonis, anima con-
stat ex substantia diuidua, & indiui-
dua, 61, triplicem facit prouidentia,
9, sensit de sententia Platonis mun-
dū duabus animabus gubernari, qua-
rum altera bonum efficiat, & altera
malum, 16, Eiusdem locus de infero-
rum poenis, 128
Ex eodem causa cur Deus interposita
mora prauius hominibus penas infligat
125, opinio Magorum de Oromaze,
Mithra, & Arimano, 14, opinio quo-
rundam de mutua mutatione anima-
rum rationem habētium, 131, opinio
ueterissima de duobus aduersis prin-
cipijs, 14
Porphyrius afflationem quò definiuerit,
94, animarum circuitum infinitum
damnauit, 134, confessus fuit, ex quo
Iesus coli captus est, neminem mortu-
lium sensisse publicam Deorum utili-
tatem,

I N D E X.

entem, 80. futurorum praesensionem esse multis Deorum. & Daemonum incertam existimavit, 76. ideas ubi posuerit esse, 37. in quam sententiam fuerit interpretatus. Platoniam metempsychosim, 134. Plotinum damnauit in metempsychosifi. 134. per magicam doctrinam fatum posse impediri putauit, 168. quando animam uoluerit labi ad inferiora, 143. quos Demones seferit oculis accipi, 92. decipitur putans mentem cuiusque particularem esse Damonem praesidentem, 98. fallitur fatuens in ipso corpore multos Demones reperiri, 98. errat putans se sibi libia cuncta ideas obtinere, 55. Eiusdem locus quod opifex mundi ipso esse, id est, intelligere mundum produxerit, 104. de auersione a sensibilibus, & ad intelligibilia conuersione. 147. Possidonium Stoicus, 98, 154. quid sentiat de fato, 163. Potulenta, & esculenta sunt anima uenena, 149. Principium primum non potest esse sua natura mobile, 27. Principia diuina quot, & qua sint, 12. Principia diuina nunquid re, & substantia sint unum, 17. Principia rerum esse qua inter se pugnet, opinio absurda, 120. Proclus Damonum genera quot numerauerit, 90. fortunam quo explicauerit, 116. ideam quo definiuerit, 54. in qua sententiam exposuerit Platoniam metempsychosim, 135. decipitur distinguens primam essentiam, primam uitam, primamque mentem, 33. quo explicauerit animam consistere ex substantia diuidua, & indiuidua, 63. quot attributa dederit praesidentia, 63. Eiusdem locus de malo. 121. Ex eodem sensuum differentiae, 70. Proclus Rex Lacedaemoniorum, 79. Prouidentia quibus rationibus confirmetur a Platonibus, 4. Prouidentia in quos partes fuerit distributa, 7. Prouidentia generalis et uniuersa quibus credita sit, 8. Prouidentia minus generali quibus fuerit consecrata, 9. Prouidentia particularis quibus ascripta sit, 9. Prouidentia prima non potest impediri, 11. Prouidentia secunda, et tertia potest mutari, 11. Prouidentia quid sit, uariae opiniones, 111. Prouidentia latius patet, quam fati, 167. Prouidentia & cognitio sese mutuo complectuntur, 102. Prouidentia est uniuscuiusque naturae conseruatrix, 152. Prouidentia non interrupte a Diis exercetur, 111. Prouidentia non tollit de rebus peculiaribus ipsarum effectiones, 151. Prouidentia attributa, 113. Prouidentia uocaboli notiones multa, 3. Pselus quot fecerit Damonum genera, 91. Ptolemaeus quos planetas fecerit beneficis, ac maleficis, 16. dissentit a Chaldeis, 16. Pueri cur morbo affecti in lucem ueniant, 139. Pulchritudo quid sit, 20. Pulchrum est in speciebus, & ideis constitutum, 37. Pythagoras celum Dei lyrae nominauit, 71. quo numerum, siue ideam definiuerit, 52. Pythagorici animam definiuerunt numerum, & per seipsam mouetur, 19. Deum sentiunt ad omni opere uacare, 54. homines uoluerunt spontaneas haurire calamitates, 157. imperatorem huius uniuersitatis immortem manere, & nihil omnino rerum gerere seferunt, 8. inter Vnum, & Unitatem magnam differentiam esse crediderunt, 54. Metem appellant mundi fabricam, 54. Metem cur uocauerit Unitatem

I N D E X.

22, 24, 54. numerorum uocabulo ideas significabant, 52. principia boni, & mali quibus nominibus nuncupauerint, 16. pp. contemplatione loca deserta sibi ad habitandam deligebat, 150. quod seferit de metempsychosifi, 130. Soli orienti hymnos lyra canebant, 65. nim, quae fluit ab anima mundi appellatur spiritum in aera modum rebus caelestibus infusum, 67. uoluerunt rerum omnium esse uicissitudinem, 130. Vicquid agit in animam per animam agat oportet, 97. Quidditas tota ducitur ex forma rei, 57. Quod agit ex uoluntate boni, & mali principium esse potest, 82. Quod uoluntate superius est, solum agit id, quod est bonum, 82. Rerum distributio ex Philone, 122. Rerum duo summa genera ex Plotino, 62. Rerum inaequalitas, atque uarietas mundi perfectioni, & pulchritudini plurimum conducit, 107. Rerum omnium est uicissitudo ex Pythagoreorum, & Plotini opinione, 130. Rerum tres gradus, 53. Romani ueteres quo nomine appellauerunt Demones, 10. Sabellicus, 85. Sacerdotes oraculis praeposita multis modis Damonem excipiebant, 94. Sapientes nonnulli ex ueteribus Deum gignere Deum prodiderunt, 30. Sapientes ueteres contemplationis gratia in solitudinem sese contulerunt, 150. Sapientum quorundam opinio observatione dignissima de summi Boni propagatione, 30. Seylax Hallicarnassensis totum genus praedicandi reiecit, 76. Semidei, 92. Seneca, 138. quid fatum esse existimauerit, 163. Sensus est quasi metropolis quadam alienigena affectuum colonia, 148. Sensuum differentia ex Proclo, 70. Septenarius est imago Dei, 9. Senerus quo fuerit interpretatus illud Platonis anima ex diuidua, indiuiduaque substantia est composita, 61. Sextus Pyrrhonius, 67. Sibilla quo efficiantur de sententia Aristotelis, 95. Smplicius, 24. Socrates morti propinquus multa praesagiuu, 98. natura posthabita circa mores uersabatur, 44. Sol est animus, & mens totius mundi ex Plinio, 65. Sol est imago Dei filij, 65. Sphaera caelestes sunt animata, 71. Sphaerae singulae habent proprias animas, 69. Sphaerarum aera duas uires obrinet, unam conducti, 71. Sphaerarum, & stellarum aera habet sensum, 70. Sphaerarum, & stellarum anima quem sensum habeant, 71. Stella faciunt quaecumque corporis sunt propria, 76. Stella multa significant, 74. Stella nihil efficiunt sine ministerio causarum secundarum, & proximarum, 76. Stella non omnia efficiunt, 78. Stella non sunt causa malorum, 82. Stellarum significationes non cognoscuntur ab hominibus, sed a Demonibus, 75. Stoici inter Deum, & animam mundi nihil interesse crediderunt, 60. Demones ponunt, 84. Demonibus cunctis mortem obtingere seferunt, 92. quid sentiunt de fato, 163. Strabonis locus de oraculo delphico, 94. Strato sensit Deum per omnia pertinendicandi reiecit, 76. Sympathia, & antipathia causa ad ideas referuntur, 50. Synesi error, 111. locus, quod aduersa plurimum conferant, 138. opinio, et loci,

I N D E X.

<i>pus, quod fatum possit impediri,</i>	168	<i>chofi,</i>	V	136
<i>Syrianus in quam sententiā exposuerit</i>		V	<i>Arro existimauit in anima esse cō-</i>	
<i>Platonica metēpsychofism,</i>	135.		<i>sistendum, 27. ideas apud Pla-</i>	
<i>ideas esse uoluerit, 57. quō probauerit</i>			<i>tonem Minervam intelligi docuit. 37</i>	
<i>esse plenā formis, & rationibus.</i>	46		<i>Vaticiniū fit ex praesentia Damonis,</i>	96
		T	<i>Vehicula animarum,</i>	143
<i>Erra est animata,</i>	72		<i>Veritatis campus,</i>	129
<i>Tertullianus,</i>	132		<i>Vita nostra cur termini diuersi fuerint</i>	
<i>Thales quid sentiat de fato, 162. uoluit</i>			<i>constituti,</i>	140
<i>Deorum omnia esse plena,</i>	60		<i>Voluntas nostra nulla necessitate con-</i>	
<i>Theodoretus.</i>	17. & 132		<i>siringitur,</i>	152
<i>Theodorus Asinaus posuit ideas rerum</i>			<i>Vnum est triplex in foro Platonico, 23</i>	
<i>uniuersarum, & singulariū, 36. ideas</i>				
<i>ubi posuerit, 36. quō explicauerit ani-</i>		X	<i>Enocrates ideam quō destituerit,</i>	
<i>nam constare, ex substantia diui-</i>			<i>54. Pythagoricos imitatus quō</i>	
<i>dua & indiuidua.</i>	61		<i>modo finiuerit animam.</i>	19
<i>Theodori Cyrenici insania,</i>	22		<i>Xenophon.</i>	98
<i>Theodori Solensis locus, et interpretatio,</i>				
<i>quō anima constet ex substantia di-</i>		Z	<i>Aeles astrologus censuit stellās</i>	
<i>uidua & indiuidua,</i>	63		<i>esse animatas.</i>	72
<i>Theologi ueteres asseruerunt nihil in</i>			<i>Zeno Deum sensit per omnia pertinere,</i>	
<i>mundo interire, 117. Deum partim</i>			<i>60. Deorum mente omnia admini-</i>	
<i>tanquam nomine carentem, partim</i>			<i>strari uoluit, 102. mundum esse ani-</i>	
<i>ex omni nomine celebrarunt. 22. dixe-</i>			<i>matum quibus rationibus confirma-</i>	
<i>runt mundum esse Deum secundum,</i>			<i>uerit, 59. quid dixerit esse prouiden-</i>	
<i>117. tradiderunt bonitatem in cen-</i>			<i>tiam,</i>	113
<i>tro, & pulchritudinem in quatuor</i>			<i>Zoroastres Damonibus fuit natura sa-</i>	
<i>circulis contineri, 54. Eorundem opi-</i>			<i>militaritate coniunctus, 97, quos Da-</i>	
<i>nio propter quid oportuerit hominem</i>			<i>mones senserit oculis usurpari, 92.</i>	
<i>in mundo constitui.</i>	141		<i>primum anima uehiculum quo nomi-</i>	
<i>Timarchus Charonēsis damnatur, quia</i>			<i>ne appellauerit,</i>	144
<i>id Genium uocauit, quod pleriq; mē-</i>			<i>Eiusdem opinio de Oromaze, Mithra,</i>	
<i>tem appellant.</i>	99		<i>Arimanio, 15. opinio, quod anima es-</i>	
<i>Timaeus Locrensis ideam in principijs</i>			<i>set alata, explicatur,</i>	150
<i>numerauit, 34. sensit apud Deum ni-</i>			<i>Ex eodem Damonis aeri assignandos</i>	
<i>hil esse aut pteritū, aut futurū. 160</i>			<i>esse quomodo confirmari possit. 86</i>	
<i>Eiusdem locus, & opinio de metempsy-</i>				

F I N I S.

